MICHAEL C. REICHERT

Cum să crești un băiat

Puterea legăturilor afective în creșterea unor bărbați de nădejde

PSIHOLOGIE PRACTICĂ PENTRU PĂRINȚI

TREI

PSIHOLOGIE PRACTICĂ PENTRU PĂRINȚI

COLECȚIE COORDONATĂ DE

Vasile Dem. Zamfirescu

TREI

Cum să crești un băiat

Puterea legăturilor afective în creșterea unor bărbați de nădejde

MICHAEL C. REICHERT

Traducere din engleză de Liana Haidar și Cristina Firoiu

EDITORI:
Silviu Dragomir
Vasile Dem. Zamfirescu

DIRECTOR EDITORIAL:
Magdalena Mărculescu

REDACTARE:
Victor Popescu

DESIGN COPERTĂ: Faber Studio
FOTO COPERTĂ: Guliver/ Getty Images/ © Geber86

DIRECTOR PRODUCȚIE:
Cristian Claudiu Coban

DTP:
Crenguța Rontea

CORECTURĂ:
Irina Mușătoiu
Oana Apostolescu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

REICHERT, MICHAEL C.
Cum să crești un băiat : puterea legăturilor afective în creșterea unor bărbați de nădejde / Michael C. Reichert ; trad. din engleză de Liana Haidar și Cristina Firoiu. - București : Editura Trei, 2020
ISBN 978-606-40-0746-9

I. Haidar, Liana (trad.)
II. Firoiu, Cristina (trad.)

159.9

Titlul original: How To Raise A Boy The Power of Connection to Build Good Men
Autor: Michael C. Reichert

Copyright © 2019 by Michael C. Reichert, PhD
All rights reserved including the right of reproduction in whole or in part in any form
This edition published by arrangement with TarcherPerigee, an imprint of Penguin Publishing Group, a division of Penguin Random House LLC.

© Editura Trei, 2020
pentru prezenta ediție

O.P. 16, Ghișeul 1, **C.P.** 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90; **Fax:** +4 0372 25 20 20
E-mail: comenzi@edituratrei.ro

www.edituratrei.ro

Dedicație

În primul și în primul rând, le sunt recunoscător membrilor familiei mele: partenerei mele de viață, Sharon, ale cărei încredere, generozitate și îndârjit devotament față de dreptate mi-au oferit stabilitatea necesară, fiilor mei, Mike și Kier, care m-au ajutat să rămân eu însumi, și nepotului meu, care este dovada vie a infinitei capacități a băieților de a se bucura de viață.

Cuprins

1.	Limitele educației băieților	9
2.	Cum îi eliberăm pe băieți	47
3.	Băieții și sufletul lor	74
4.	Școala și învățătura	117
5.	Relațiile de camaraderie și asocierile băieților	156
6.	Iubirea, relațiile sexuale și legăturile afective	192
7.	Băieții și corpurile lor – sportul și sănătatea	227
8.	Violența, hărțuirea și vulnerabilitatea	259
9.	Jucăriile băieților în era digitală	288
10.	Secolul XXI – și dincolo de el	315
Mulțumiri		359
Note bibliografice		362

1

Limitele educației băieților

La câțiva ani după nașterea fiului meu mai mare, am început să lucrez la o școală de băieți, cu vechi tradiții, de la periferia Philadelphiei, numită Școala Haverford. Aceasta se consacrase de mult timp îngrijirii și educației băieților, dar, după aproape o sută de ani de la fondarea ei, începuse să se îndoiască de principala sa misiune. Studiile de piață indicau că multe familii nu priveau cu ochi buni educarea separată a băieților și a fetelor. Trecerea la învățământul mixt făcea furori în toată țara, odată cu creșterea îngrijorărilor legate de faptul că școlile pentru băieți intrau în contradicție cu spiritul egalității de gen.

Înainte de a mi se oferi o poziție oficială în cadrul școlii, fusesem invitat să le țin părinților o prelegere despre vulnerabilitatea băieților în fața dependenței de substanțele psihoactive și a altor conduite de risc – aceasta era una dintre specializările practicii mele clinice. Ulterior am purtat o discuție cu administrația școlii despre un elev de frunte care avea probleme cu abuzul de droguri, discuție ce a dus la o intervenție, la un tratament cu spitalizare și, în cele din urmă, la o îmbrățișare în fața tuturor între elev și directorul școlii cu ocazia absolvirii (gest prin care cel dintâi își exprima recunoștința pentru sprijinul salvator pe care îl primise).

Până în acel punct, îi ajutasem pe o mulțime de băieți și pe familiile lor să depășească dificultăți similare, după ce trecusem eu însumi printr-o experiență îngrozitor de dureroasă cu câțiva

ani înainte. În primăvara anului în care am împlinit douăzeci și patru de ani, fratele meu mai mic a fost omorât într-un accident de mașină. Cu toate că avusese probleme întreaga adolescență – consumase alcool, droguri și se îndepărtase de școală și de familie –, lucrurile păreau să se îmbunătățească. Dădea semne că, odată cu împlinirea vârstei de optsprezece ani, începuse să facă alegeri mai sănătoase. În seara aceea, era cu un prieten. Băuseră, poate că se și drogaseră, iar fratele meu s-a urcat în mașina prietenului său și s-a așezat pe scaunul din dreapta șoferului, nepăsător față de riscuri. Prietenul său a pierdut controlul asupra mașinii în timp ce cobora un deal cu viteză prea mare și s-a izbit de un copac mare și bătrân din curtea din față a unui vecin. Nu voi uita niciodată sunetul soneriei de la intrare la ora două dimineața, chipul polițistului întrebând dacă acolo locuiește fratele meu și imaginea extrem de dureroasă pe care a descris-o, cu fratele meu și prietenul lui prinși în epava mașinii în flăcări, ale cărei resturi zăceau acum împrăștiate în jurul copacului neclintit.

În același an, cu ceva timp înainte, obținusem primul meu loc de muncă după terminarea facultății, acela de consilier psihologic la un tribunal pentru minori și familie, în cadrul serviciului de întocmire a rapoartelor de investigație presentință în cazul minorilor. Prin ușa turnantă a tribunalului se revărsa un puhoi de adolescenți de sex masculin implicați în diverse delicte și infracțiuni: furturi, încăierări, absenteism școlar, fugă de acasă, jafuri, furturi de autovehicule și chiar omucidere. Mie îmi revenea sarcina de a le analiza parcursul, de a chibzui asupra problemelor cu care se confruntau și asupra calităților lor personale și de a-i prezenta judecătorului recomandări adecvate privitoare la sancțiunile pe care ar trebui să le primească. Citeam procesele-verbale întocmite de poliție și rapoartele de evaluare școlară, care adeseori mi se păreau de-a dreptul sfâșietoare, mă întâlneam

cu tinerii și cu îngrijitorii lor și încercam să îmi dau seama cum pot să îi ajut să se ferească de necazuri în viitor.

În acele prime zile după accident, în timp ce fratele meu se zbătea între viață și moarte în secția de terapie intensivă a spitalului, iar familia mea veghea la căpătâiul patului său, eu mă luptam să înțeleg ce se întâmplă de fapt. Exista un fir comun – o tragedie nerostită – care unea povestea vieții fratelui meu de aceea a clienților mei: masculinitatea lor. În cazul tuturor, în spatele alegerilor pe care le făcuseră, se aflau o percepție confuză de sine, un anumit grad de amorțire afectivă și de lipsă de cunoaștere, o detașare emoțională și o izolare afectivă. Toate acele decizii erau fie contrare propriilor interese, fie de-a dreptul autodistructive. La mijlocul anilor 1970, exista o slabă înțelegere a ceea ce activistul și specialistul canadian Michael Kaufman descria în mod memorabil drept „o stranie îmbinare de putere și neputință, de privilegii și durere", cu privire la dezvoltarea masculinității[1]. Ba mai mult, exista o slabă recunoaștere a unui aspect care ținea de natura umană fundamental relațională a băieților, de faptul că dezvoltarea lor umană se produce în contextul relațiilor cu cei care le oferă îngrijire.

Cu toate acestea, încurajată de succesele obținute de curentul feminist, începuse să prindă contur și o mișcare de promovare a intereselor bărbaților. Deși încă rudimentară și dezorganizată, această mișcare avea ca punct de plecare ideea că băieții și bărbații se confruntă cu dificultăți majore. Pe măsură ce îngrijitorii – părinții, profesorii, diversele colectivități – le transmit valorile masculine tradiționale copiilor de sex masculin, consecința este, conform psihologului William Pollack, de la Facultatea de Medicină Harvard, „anularea traumatizantă a mediilor susținătoare pentru băieți"[2]. Foarte mulți băieți își pierd relațiile apropiate și capacitatea de exprimare a emoțiilor încă din primii ani de viață. Odată ce sunt separați de ancorele lor emoționale, băieții

devin vulnerabili la ispitele vremurilor și își pierd sentimentul propriei identități.

Asta vedeam că se întâmplă la Tribunalul pentru minori și familie, asta am văzut că i s-a întâmplat fratelui meu și, ulterior, tot asta am văzut că li se întâmplă tinerilor pe care i-am ajutat să ajungă la dezintoxicare. Toți erau sub influența dăunătoare a unui soi de „cod masculin darwinist", distructiv pentru dezvoltarea lor ca oameni, pentru integritatea lor morală și pentru starea lor de bine.

M-am simțit obligat să fac ceva. După prelegerea aceea ținută părinților și cu amintirea încă vie a pierderii fratelui meu, atunci când școala mi-a propus să vin pe un post de psiholog consultant, am acceptat, fiind convins că astfel mi se va oferi șansa de a-mi concentra atenția asupra unui nou rol din viața mea, acela de tată de băiat. În perioada cuprinzând sfârșitul anilor optzeci, anii nouăzeci și primii ani ai noului secol, în vreme ce fiul meu a crescut și a devenit bărbat, iar eu am înțeles mai bine ce înseamnă să fii părinte, și școala a evoluat, la rândul ei. În urma unui proces minuțios de planificare strategică, și-a reînnoit cu și mai multă intransigență angajamentul față de îngrijirea și educația băieților și a înființat un program numit „În Numele Băieților". Am lansat programul în 1995, fiind sprijiniți de un comitet consultativ național, de noi programe educaționale pentru părinți și de ample proiecte de cercetare.

Să fiu cinstit, îmi făceam griji pentru fiul meu și pentru ce avea să îi rezerve viața. Începuseră să se tragă și mai multe semnale de alarmă în ceea ce îi privea pe băieți – că rămân în urmă la școală și nu reușesc să își ia avânt în viață, că sunt „în război" și „în criză"[3]. M-am implicat cu și mai multă dăruire odată cu nașterea celui de-al doilea fiu. Deja devenise clar că mama lor și cu mine nu îi vom putea proteja într-atât de bine, încât să ținem la distanță seducătoarele influențe ce îi prind în mreje pe atâția băieți. Tot ce

puteam face, am tras eu concluzia, era să luăm o atitudine fermă cu privire la demnitatea, inocența și potențialul băieților într-o manieră vizibilă și pentru fiii noștri.

Un adevăr incomod legat de educația și creșterea băieților, este că mulți devin victime nevăzute ale stilului inadecvat de parenting. Mulți băieți provenind din toate clasele sociale nu ajung cu succes la maturitate, mai ales atunci când problemele specifice masculinității sunt agravate de factori de stres, precum rasismul și sărăcia. Într-un articol din 2009, intitulat „The State of American Boyhood" („Starea educației băieților americani"), psihologa Judith Kleinfeld, de la Universitatea din Alaska, Fairbanks, își exprima profunda îngrijorare față de tinerii neintegrați social, un grup din care băieții fac parte cu o probabilitate de două ori mai mare decât fetele, și care cuprinde mai degrabă tineri de culoare decât albi. În termeni concreți și măsurabili, tinerii de sex masculin neintegrați social sunt cei mai afectați de disparitățile de gen în ceea ce privește educația, obținerea unui job și participarea civică. Mai mult decât atât, atunci când ajung la maturitate, mulți dintre ei sunt în continuare urmăriți de problema neintegrării sociale. Mai ales în această nouă lume a economiei globalizate, bazate pe cunoaștere, și a egalității de gen tot mai dezvoltate, băieții trebuie să fie foarte bine pregătiți. Modelul tradițional de educare a băieților, neschimbat de generații, este complet depășit de vremuri. Demograful Tom Mortenson, de la Centrul Național pentru Politici Publice în Învățământul Superior, o organizație americană nonprofit destinată cercetării, a afirmat: „Bărbații nu se adaptează nici ușor, nici repede la această lume nouă. Un procent tot mai mare de bărbați nu se adaptează deloc și, în consecință, se alege praful de viața lor"[4].

Ce poate fi făcut pentru a diminua dezavantajele survenite din educația tradițională oferită băieților? Cum îi putem proteja pe băieții aflați în grija noastră de riscurile inerente educației pe care

o primesc? Cum ne putem asigura că fiii noștri sunt pregătiți cum se cuvine pentru maturitate și fac cu succes primii pași spre aceasta? De-a lungul carierei mele de psiholog, după accidentul în care a murit fratele meu, am stat de vorbă cu mii de băieți și de adolescenți, i-am studiat și am lucrat cu ei. Pe parcursul cercetărilor mele, tineri de sex masculin din întreaga lume mi-au împărtășit poveștile lor despre speranță și suferință, despre reușite și piedici. Aceste istorisiri dezvăluie felul în care băieții *percep*, de fapt, viața care li se oferă – faptul că oportunitățile limitate intră adesea în contradicție cu firea lor, faptul că pot ajunge să se simtă singuri și neglijați sau că pot fi neînțeleși și greșit diagnosticați.

În urma acestor dovezi convingătoare, am ajuns să fiu de acord cu sociologa britanică Caroline New, care sugerează că există, într-adevăr, un „tratament inadecvat" aplicat în mod sistematic în educația băieților, iar aceia dintre noi responsabili pentru „proiectarea și întreținerea" lui – nu băieții înșiși – trebuie să îi îndreptăm neajunsurile[5]. Vom găsi în băieți niște parteneri receptivi, foarte dornici să fie văzuți așa cum sunt, cu inimile bătându-le cu putere în spatele măștii pe care sunt nevoiți să o poarte. Însă, pentru a îndrepta nedreptățile inerente educației și creșterii băieților, trebuie mai întâi să recunoaștem problemele inerente de felul în care sunt tratați și să ajungem la o înțelegere comună asupra cauzelor acestora.

Acest lucru este mai greu decât ar putea părea. Mă așteptam ca programul „În numele băieților" să fie bine primit și să ducă la o mai atentă chibzuire asupra nevoilor băieților. Însă lucrurile s-au complicat chiar de la început. Acei membri ai comunității școlare care preferau stilul tradițional de educație tratau cu dispreț chiar și simpla menționare a conceptului de „gen" atunci când venea vorba de băieți, în vreme ce aceia care erau adepții feminismului se temeau de un complot urzit pentru a trâmbița masculinitatea

băieților. Un editorialist de la ziarul local, prinzând de veste despre controversă, a luat peste picior inițiativa, invocând o teamă inerentă: „Băieții nu mai trebuie să fie obligați să fie curajoși. Nu trebuie nici să fie nevoiți să se străduiască să obțină rezultate bune. Băieții ar trebui să fie mai degrabă... ca fetele, presupun".

Adevărul este că prejudecățile și stereotipurile își fac simțită prezența încă din primii ani de viață ai unui băiat, influențând și denaturând modul în care până și cei mai bine intenționați dintre noi gândim despre el. În amănunțitul ei studiu realizat pe băieți în vârstă de patru și de cinci ani, psihologa Judy Chu, de la Universitatea Stanford, a observat felul în care părinții și cadrele didactice limitează „posibilitățile de a fi ale băieților". Ea a remarcat o rigidizare a identității la unii dintre băieți, o limitare a opțiunilor și un „supracompromis" cu normele și presiunile culturale care se insinuează în relațiile cu ei. De-a lungul celor doi ani petrecuți în clase alături de ei, a constatat că băieții deschiși și autentici au devenit mai rezervați și mai puțin spontani. „Ceea ce este adesea perceput și descris drept firesc pentru băieți nu este, de fapt, o manifestare a firii lor, ci o adaptare la normele culturale care le impun băieților să fie stoici emoțional, agresivi și competitivi, dacă vor să fie percepuți și acceptați ca niște «băieți adevărați»"[6], a notat ea.

Din experiența mea, stereotipurile privind masculinitatea sunt omniprezente și inconștiente, influențându-ne felul în care îi privim pe băieți aproape de la concepția lor. Cu niște ani în urmă, o prietenă, profesoară de biologie la liceu, care era însărcinată cu gemeni, mi-a spus:

— Știu care dintre ei e băiat.

Curios, am întrebat-o cum își dă seama.

— E cel care mă lovește cu picioarele, mi-a explicat ea.

Niobe Way, cercetătoare în domeniul psihologiei dezvoltării la Universitatea New York, a tras concluzia, în urma cercetărilor

pe care le-a efectuat, că ideile curente despre băieți sunt slab întemeiate pe dovezi empirice și cu atât mai puțin pe nevoile reale ale acestora. În ciuda judecății convenționale, conform căreia băieții preferă autonomia și nu sunt interesați de legăturile profunde, cei care au participat la studiul ei i-au spus că ar muri sau ar înnebuni fără prietenii lor. Cercetătoarea ne avertizează că toate aceste clișee culturale privitoare la băieți se află în spatele practicilor familiale și educaționale greșite, precum și al banalizatelor și obișnuitelor eșecuri ale băieților: performanțe școlare sub așteptări, singurătate, adicții și un comportament inadecvat[7].

Încă de la începutul primei mele experiențe de părinte, au ieșit la suprafață, uneori într-un mod stânjenitor, prejudecăți culturale de care eram prea puțin conștient. Familia noastră locuia într-unul dintre cartierele de case cu pereți comuni pentru care Philadelphia este celebră. Chiar pe strada aceea era un mic loc de joacă, unde grupuri de băieți preadolescenți se strângeau în fiecare zi, pentru a juca stickball și baschet. Fiul meu era un sportiv pasionat și îndrăgea jocurile, însă nu era pregătit pentru ceea ce s-a întâmplat atunci când băieții împreună cu care se juca au crescut, apropiindu-se de vârsta adolescenței. În ciuda anilor petrecuți împreună distrându-se și conducând mașinuțe pentru copii în susul și în josul străzii, mai mulți băieți au devenit furioși și răutăcioși și au părut că își dau uitării prietenii. În cele din urmă, grupul, ațâțat chiar de ei, s-a întors împotriva fiului meu, excluzându-l și alungându-l de la locul de joacă. Acesta s-a târât spre casă, cu coada între picioare, de nenumărate ori.

În loc de a-l lăsa, pur și simplu, să stea în fața televizorului sau să joace jocuri video de unul singur, la început m-am jucat cu el și am încercat să îi ridic moralul, pentru a-l face să își încerce din nou norocul la locul de joacă. Însă, într-o sâmbătă dimineața, în vreme ce mă odihneam după o săptămână agitată, văzându-l

că se întoarce din nou acasă de la locul de joacă, l-am întâmpinat pe treptele din față și i-am spus că nu are voie să intre în casă.

— Trebuie să găsești o soluție, i-am spus eu. Voi rămâne aici cu tine atât cât vei avea nevoie, dar nu pot să te las să te dai bătut pur și simplu.

El a încercat să mă împingă la o parte, umilința și frustrarea sa devenind în scurt timp intense și incontrolabile. A strigat că nu vrea să se întoarcă la locul de joacă și a cedat nervos, țipând și plângând întruna, încercând să se strecoare pe lângă mine, în timp ce eu îl tot împiedicam să intre.

— Vei reuși. Nu trebuie să te dai bătut, îi tot spuneam eu.

Un vecin alarmat a ieșit din casă, având, probabil, impresia că îmi abuzez copilul.

Oare eram de vreun ajutor? Sau doar transmiteam mai departe clișeul conform căruia un băiat nu ar trebui să dea înapoi în fața unui conflict? Îl învățam oare pe fiul meu o aspră lecție de viață, aceea că trebuie să își rezolve problemele, indiferent cât de speriat sau de demoralizat se simte? Reacționând în fața a ceea ce percepeam a fi o amenințare serioasă la adresa viitorului fiului meu în cartierul nostru, dădeam glas și propriilor mele spaime. În ce măsură eram îmboldit de propria mea teamă că fiul meu va fi alungat de la locul de joacă, că va fi privat de bucuriile copilăriei și sortit unei vieți serbede?

Eu eram un părinte norocos. Găsisem o cale de a-mi răspunde la astfel de întrebări introspective. La scurt timp după absolvirea facultății, m-am alăturat unei rețele de consiliere între colegi, o întorsătură fericită de situație care mi-a schimbat viața și, în cele din urmă, m-a condus spre cariera aleasă. Am învățat să îi ascult pe alții și, la rândul meu, să fiu ascultat de ei într-o manieră atentă, răbdătoare și deschisă. Alături de această rețea de oameni obișnuiți, m-am străduit să înlătur tensiunile și prejudecățile care stătuseră în calea funcționării noastre sănătoase. În sfârșit, iată

că apăruse o mișcare populară care ajuta oamenii să își recapete capacitatea de a fi prezenți și creativi în relații, nu limitați de vechile tipare relaționale. Pe măsură ce vorbeam, atunci când îmi venea rândul, mintea mi se limpezea, tensiunile strânse în timp se domoleau, iar capacitatea mea de a fi sincer cu mine însumi creștea uluitor. Datorită practicii de a-i asculta pe alții, am devenit și mai atent în general. De-a lungul anilor, aceste prilejuri de a-mi pune ordine în reacții, în sentimente și în gânduri m-au ajutat să fac față unor grele încercări, precum moartea fratelui meu, și să fac lumină asupra prejudecăților inerente propriei mele educații, care îmi limitau modul de a vedea lumea. Îmi dădeam seama până și când reacțiile mele față de comportamentul fiilor mei avea legătură mai degrabă cu viața mea, decât cu a lor.

În situația de față, după o autoanaliză mai aprofundată, mi-am dat seama că încercam să ajung la un echilibru delicat între a-i spune fiului meu că îmi pare rău că prietenii lui sunt răi cu el și a-i da încredere că are capacitatea de a realiza ceea ce și-a propus în viață, indiferent de obstacole. Voiam să îi transmit o lecție importantă, pe care aș fi vrut să mi-o fi însușit mai din timp: aceea că poate să își aleagă singur unghiul din care să privească lucrurile, indiferent cât de deznădăjduit sau de împotmolit se simte. Mai târziu, când am stat de vorbă mai liniștiți, am încercat să îi transmit acest mesaj, ca să mă poată asculta fără tulburarea, frica și frustrarea care îl încercaseră, dar sunt sigur că o oarecare îngrijorare tot s-a făcut simțită din partea mea. Tulburarea lui fiind atât de intensă, poate că propria mea tulburare nu făcuse altceva decât să amplifice intensitatea emoțiilor sale.

Părinții de băieți se simt adesea presați să reacționeze. Fiii lor manifestă un anumit comportament – sunt lipsiți de entuziasm la școală, egoiști acasă, respinși de grupul de egali, puțin binevoitori față de surorile sau frații lor, insuficient de combativi pe terenul de sport, anxioși, furioși sau timizi –, iar părinții nu

mai suportă situația. Intervin plini de îngrijorare sau de iritare. Încearcă să ofere sfaturi și devin nemulțumiți sau alarmați atunci când fiii lor nu îi ascultă.

Din fericire, fiul meu și cu mine am făcut față cu succes acelei întâmplări petrecute pe treptele din fața casei, chiar dacă aveau să mai urmeze multe altele asemănătoare. Fiul meu a devenit un profesor de băieți minunat, plin de răbdare și un tată afectuos pentru fiul său. Nu sunt sigur că a înțeles mesajul pe care am vrut să i-l transmit. Însă, asemenea fiecărui băiat, a trecut prin nenumărate momente de încercare, când, evident, a trebuit să își găsească singur curajul necesar. Relația noastră a supraviețuit multor încercări și sunt convins că înțelege faptul că, chiar și atunci când abordez cu stângăcie situația, tot ce îmi doresc este să îl ajut să descâlcească spinoasele probleme ale vieții.

BĂIEȚII PE CARE ÎI AVEM

La o întâlnire a părinților de băieți adolescenți, am adresat următoarea întrebare: „Vă amintiți un moment în care cineva – un profesor, un îndrumător sau un mentor – a adus o schimbare pozitivă în viața fiului dumneavoastră?“ Fiecare mamă și fiecare tată a istorisit câte o întâmplare dătătoare de speranță. Pe măsură ce își depănau poveștile, atmosfera din încăpere devenea tot mai caldă. Spuseserăm cu toții o rugăciune, în nădejdea că băieții noștri vor avea parte de o viață bună, vor fi feriți de pericole, vor prinde rădăcini adânci și vor îndrăzni să își împlinească năzuințele. Să ți se ofere ajutor era cea mai mare binecuvântare.

M-a impresionat ce intense erau emoțiile părinților atunci când povesteau cum cineva le dăduse o mână de ajutor fiilor lor. Un tată a povestit că, odată, fiul lui și-a mințit unul dintre

profesori, după ce fusese prins făcând ceva greșit. Nu a căutat scuze pentru comportamentul fiului său, fiind mai degrabă îngrijorat de acest năravși de faptul că acesta putea să îl tragă în jos pe copil. Ghinionul a făcut ca, în anul următor, băiatul să fie repartizat la clasa aceluiași profesor, pentru orele de matematică. Însă, în loc să aibă o părere proastă despre băiat, profesorul i-a spus că, pur și simplu, făcuse o greșeală și că totul avea să fie șters cu buretele. Și-a făcut timp pentru a-i acorda ajutor suplimentar și i-a spus că este convins că se va descurca foarte bine la curs. Până la finalul anului școlar, băiatul a obținut cele mai mari note pe care le obținuse vreodată, a căpătat și mai multă încredere în talentul său la matematică, iar profesorul a devenit unul dintre preferații săi.

Un alt părinte, o mamă, a povestit că, odată, fiul ei s-a îmbolnăvit și a avut nevoie de o spitalizare prelungită. În perioada petrecută în spital, nu doar că profesorul băiatului a comunicat cu el în mod regulat în legătură cu temele pentru acasă, ajutându-l să țină pasul cu colegii lui, ci a și venit să îl viziteze, aducând cu el notițele luate de la ceilalți colegi de clasă. Mama băiatului mi-a explicat ce simte față de profesor:

— Pur și simplu, m-a făcut să simt că tatăl lui și cu mine nu eram singurii care-și făceau griji pentru el, că erau și alte persoane cărora le păsa. Omul ăsta s-a dat peste cap pentru a-l vizita în timpul lui liber, ca să vadă cum se simte. Nu era obligat s-o facă. Știam că e un copil extraordinar, însă ceea ce m-a impresionat profund a fost gândul că și alți oameni știu că e deosebit. Îi voi rămâne pe veci recunoscătoare.

Altă mamă a povestit despre un antrenor care făcuse un efort deosebit pentru a-l ajuta pe fiul ei să stăpânească deprinderile sportive, astfel încât băiatul a fost remarcat de antrenorii de la nivel regional. În momentul în care am întrebat-o ce a simțit când a observat relația dintre cei doi, mi-a răspuns:

— Ușurare.

— Ușurare? am întrebat eu.

— Relația asta i-a dat încredere în sine, mi-a explicat ea. Temerea mea cea mai mare era că nu va fi capabil să-și dea seama ce calități deosebite are. Acum cred că are un punct de reper în viață, de care își poate reaminti oricând.

Poate că toți părinții trăiesc astfel de sentimente atunci când vorbesc despre copiii lor. Însă mie mi s-a părut că există o încărcătură aparte, provenită de faptul că discutam despre băieți. Ceea ce a rămas nerostit a fost imensa incertitudine pe care o simt părinții față de viitorul băieților, mai ales în vremurile noastre. Lucrurile pot merge prost din nenumărate puncte de vedere atunci când vine vorba despre un fiu. Conform lui David Stein, autorul cărții *Unraveling the ADD/ADHD Fiasco*, un volum dedicat supradiagnosticării copiilor cu ADHD, comportamentul băieților atrage adesea după sine grave consecințe. De exemplu, Stein indică faptul că cinci băieți sunt diagnosticați cu o „tulburare" psihologică oarecare pentru fiecare fată diagnosticată cu o afecțiune similară[8]. Un studiu din 2012 referitor la preferințele părinților adoptivi privitoare la sexul copilului a constatat că aceștia preferă fetele în dauna băieților cu aproape 30 de procente mai mult. Explicația cercetătorilor? Se consideră că fetele „prezintă mai puține riscuri"[9].

Mai ales în aceste vremuri noi, poate fi neliniștitor pentru viitorii tătici să afle că vor avea un fiu. Actorul Justin Baldoni, cunoscut mai ales pentru rolul lui Rafael Solano din serialul *Jane the Virgin*, difuzat de rețeaua de televiziune The CW, discută și scrie despre perioada în care soția lui era însărcinată cu fiul lor. „În mine mai creștea o emoție, pe măsură ce burtica soției mele se făcea tot mai mare: groaza", a scris el de curând. Ce anume era atât de înfricoșător? Baldoni, care joacă rolul unui actor idolatrizat de fane, a mărturisit că are o relație nesănătoasă cu corpul

său și că își face griji că fiul său îi va călca pe urme. „Nu voiam cu niciun chip ca el să fie ca mine. Vreau ca el să fie mai înțelept, să aibă o atitudine pozitivă și să se descurce mai bine decât mine[10]."

Toată lumea știe câte o întâmplare despre un băiat care a dat de necaz, precum cea de mai jos, care are legătură cu un băiat de clasa a șaptea.

În momentul în care m-a sunat mama lui, David era complet scăpat de sub control: deși era foarte inteligent, se confrunta cu eșecuri școlare pentru că nu se străduia suficient și manifesta în mod frecvent un comportament inadecvat, fiind obraznic față de părinți și răutăcios, uneori chiar agresiv, față de sora lui mai mică. Mama lui apelase la o rețea de sprijin pentru părinți, însă recomandările membrilor acesteia de a fi mai severă cu el, pentru a-l ajuta pe termen lung, nu făcuseră altceva decât să agraveze conflictul dintre ea și fiul ei. Atunci când m-am întâlnit în particular cu David, am constatat că era realmente convins că mama lui nu doar că nu îl iubește, dar nici măcar nu îl place. În toiul certurilor aprinse dintre ei, mama își pierdea stăpânirea de sine și îi spunea lucruri de genul: „Detest să fiu mama ta!" Se pare că această situație dura de ceva timp și, pe măsură ce se apropia de vârsta adolescenței, David respingea cu și mai multă vehemență eforturile mamei sale de a-l crește și educa.

M-am întâlnit între patru ochi cu Lily, pentru a o întreba ce simte față de fiul ei, iar ea a recunoscut că acesta îi dăduse de furcă încă de la început, în vreme ce fiica ei, venită pe lume câțiva ani mai târziu, fusese o adevărată încântare. Pe măsură ce vorbea despre prima ei naștere și despre primii ani de viață ai lui David, devenea clar că Lily trecuse printr-o depresie post-partum, iar nevoile fiului ei i se păruseră ceva extrem de iritant și dezagreabil. Speriată și depășită de situație, atunci când David plângea după ea, Lily simțise adesea agasare și reticență. Intensitatea problemelor și a profundei nemulțumiri din acest tip de relație pe

care o stabilise cu fiul ei s-a amplificat pe măsură ce el se apropia de vârsta adolescenței.

În realitate, David era o persoană foarte plăcută atunci când eram doar noi doi și, în timp, am devenit apropiați. Își dădea seama că îmi face plăcere să stau de vorbă cu el și că îl consider talentat și la locul lui. Ne distram împreună și aveam grijă să nu îl învinovățesc pentru certurile cu părinții, pentru notele slabe sau pentru problemele lui de conduită, spunându-i în schimb că a făcut tot ce i-a stat în putință, având în vedere situația. În cele din urmă, am reușit să profit de apropierea dintre noi pentru a scoate în evidență caracterul contraproductiv al manifestărilor lui comportamentale, iar el a fost capabil să recunoască faptul că și-ar dori ca lucrurile să meargă mai bine. Am intervenit și pe lângă părinții lui David, recomandându-le să înceteze pentru o vreme cu constrângerile și pedepsele și îndrumând-o pe mama lui, mai ales, să își reconstruiască relația cu fiul ei prin regăsirea bucuriei de a-și petrece timpul alături de el. Având în vedere că David era un băiat solid, plin de energie fizică, căruia îi plăcea joaca mai dură, am încurajat-o să inițieze bătăi cu perne și încăierări în joacă.

Lucrurile au mers când mai bine, când mai rău. David era în continuare neîncrezător în privința devotamentului mamei sale față de el, în vreme ce Lily se străduia din greu să nu îl critice pentru lipsa lui de respect și de apreciere față de eforturile ei. Însă, pe măsură ce David a crescut și a devenit mai interesat de relațiile cu fetele, am mărit miza. I-am explicat că tipul de relație pe care o are cu mama lui – atitudinea lui față de ea, sentimentul de apropiere și de încredere față de ea – va crea premisele pentru viitoarele sale relații. I-am recomandat să aibă o viață personală mai sănătoasă, ca să poată da complet uitării trecutul lor dureros. De asemenea, i-am spus că nu îi vor fi tolerate sub nicio formă purtările urâte față de sora lui. În timp, cu ajutorul încurajărilor

primite de la mama sa, David a reușit să renunțe la deprinderile relaționale greșite pe care le dobândise în primii ani de viață.

De Ziua Recunoștinței, când David era în clasa a noua și nu ne mai întâlniserăm de câteva luni, am primit următorul e-mail de la mama lui:

> Am vrut doar să vă spun ce mai face David. A fost un lucru bun că n-a mai trebuit să iau legătura cu dumneavoastră în ultima vreme. În orice caz, lui David îi merge grozav. Sper să nu-mi poarte ghinion faptul că vă trimit acest e-mail. Însă mă gândesc adesea la dumneavoastră și la cât de multe progrese am făcut cât timp am colaborat. Acum, în sfârșit, eforturile mele dau roade. David e mult mai atașat față de tatăl lui și de mine. E un pic mai atent cu sora lui. (Nu cred că va fi niciodată cu adevărat atent cu ea până nu va deveni adult.) De asemenea, își asumă mai multă responsabilitate pentru faptele lui și recunoaște când a greșit. Și, cel mai important, îmi îngăduie să fiu mama lui. Vă mulțumesc din suflet pentru ajutor. A fost absolut neprețuit.

Această familie avea necazuri, iar David era la un pas să o ia pe o cale greșită, un lucru care îl putea afecta pentru tot restul vieții. În cursul evaluării mele, am tras concluzia că, de fapt, criza de familie s-a datorat unei teorii greșite: părinții credeau că fiul lor se poartă urât în mod deliberat și că, pur și simplu, le testează limitele într-o luptă acerbă pentru putere. Teoria lor i-a determinat să creadă că atitudinea severă și dezaprobarea morală sunt cele mai indicate reacții.

Intervenția mea s-a bazat pe o abordare opusă, plecând de la ideea că băieții au o nevoie înnăscută de a forma cu părinții lor relații de atașament bazate pe încredere. Am considerat că

David este traumatizat de respingerea, de ambivalența și de reticența mamei sale și am stat de vorbă cu amândoi despre faptul că dificultățile de la început ale lui Lily legate de parentaj au făcut ca relația lor să pornească cu stângul. Validând, pe de o parte, sentimentul de nedreptățire al lui David și, pe de altă parte, capacitatea de afecțiune a mamei sale și dreptul ei de a fi respectată, i-am făcut pe amândoi să simtă că i-am înțeles. Apoi am fost în măsură să îi impun cu fermitate lui David să își îmbunătățească comportamentul, cerându-i să fie genul de bărbat – frate mai mare, fiu, elev, sportiv – care își dorea, de fapt, să fie.

În cazul familiilor care solicită ajutor pentru fiii lor, este important să înțelegem criza de familie drept un prilej de a reconsidera ideile nefuncționale. Este necesar să pornim de la o serie de ipoteze mai corecte. Odată ce înțelegem cum anume au deraiat lucrurile, putem concepe o nouă abordare – una care are toate șansele să țină seama, cu mai multă atenție, de nevoia băiatului de apropiere emoțională. În multe familii, poate apărea o ruptură vizibilă între felul în care au sperat părinții să fie băiatul și felul în care este el de fapt. Dependenți de acceptarea și iubirea părinților, băieții au puține opțiuni atunci când dragostea părintească vine întotdeauna cu un preț. La început, majoritatea băieților se străduiesc din greu să împlinească speranțele și așteptările părinților. Unii dintre ei ajung la concluzia că toate eforturile lor vor fi, probabil, zadarnice și își caută în altă parte satisfacerea nevoilor. Însă conformismul și străduința de a face pe plac au un inconvenient: băiatul ajunge la cinica concluzie că locul lui în lume este condiționat de satisfacerea nevoilor altora. Caracterul condiționat al iubirii părintești le provoacă multor băieți un sentiment de nesiguranță.

Este ca și cum părinții ar crede că pot „comanda" un anumit gen de băiat, care să se potrivească cu idealurile lor sau, dacă acest lucru nu este posibil, atunci să îl forțeze pe cel pe care

îl au să corespundă „calapodului" ales. Câți băieți nu au auzit de la părinții lor o variantă sau alta a mesajului că trebuie să se poarte „bărbătește"? Că trebuie să se „străduiască" mai mult la școală sau la sport. Să aibă „performanțe". Să își înăbușe sentimentele și să dovedească mai mult „curaj" și hotărâre. Concepțiile de modă veche legate de masculinitate, conform cărora să te străduiești mai mult este soluția pentru orice problemă, nu țin cont de informațiile științifice referitoare la modul în care se dezvoltă curajul și nici de faptul că motivația este strâns corelată cu starea emoțională a băiatului. Când încerci să forțezi un băiat să își asume o identitate predeterminată, problema este mesajul pe care îl primește el legat de persoana care este în realitate – altfel spus, băiatul înțelege că nu e suficient de bun.

„ȘABLONUL MASCULINITĂȚII" („MAN BOX")

George Orwell, scriitor britanic și autor al romanului *1984*, a lucrat în tinerețe ca polițist în Birmania în perioada colonială. În eseul său din 1936, intitulat „Cum am împușcat un elefant", parțial inspirat de această experiență, un polițist se străduiește să ducă la îndeplinire însărcinarea de a ucide un elefant care aleargă pe străzi cuprins de furii. Nu doar că polițistul trebuie să împuște animalul, ci trebuie și să pară de-o eficiență impasibilă și lipsit de orice conflict interior în acel moment. Un citat din această povestire apare la începutul documentarului *The Mask You Live In* (*Masca sub care trăiești*), inclus în selecția oficială a Festivalului de Film de la Sundance din 2015, care „urmărește destinul băieților și al tinerilor care se luptă să rămână sinceri față de ei înșiși, în vreme ce încearcă să depășească definiția îngustă a masculinității din America

zilelor noastre". Așa cum a scris Orwell, „el poartă o mască și chipul lui ajunge să ia forma acesteia"[11].

De fapt, metafora măștii nu redă cu exactitate amploarea problemelor cu care se confruntă băieții. Un studiu publicat în 2017 de organizația Promundo-US, lider mondial în domeniul programelor educaționale la nivel comunitar destinate băieților și bărbaților, a folosit o metaforă și mai percutantă: „șablonul masculinității" ("Act-Like-A-Man Box"). Ce anume intră în acest șablon (în această „cutie" care dă măsura masculinității) și ce este considerat a fi în afara șablonului, aceasta depinde de comportamentele percepute ca acceptabile și, respectiv, inacceptabile pentru bărbați: autosuficiența, tendința de a face pe durul, aspectul fizic plăcut, homofobia, hipersexualitatea, agresivitatea și dorința de a deține controlul, de exemplu, sunt toate trăsături ce intră în acest tipar al masculinității. Cercetătorii au studiat un eșantion reprezentativ de bărbați cu vârste cuprinse între optsprezece și treizeci de ani, din Statele Unite, din Marea Britanie și din Mexic și au constatat că există diferențe izbitoare în ceea ce privește nivelul de violență, de intimidare, de hărțuire sexuală, de depresie și de ideație suicidară în rândul tinerilor care „cadrează" cu acest șablon față de tinerii care „nu cadrează" cu acest șablon. Echipa de cercetători a tras următoarea concluzie: „Consecințele neliniștitoare ale «șablonului masculinității» sunt grave, reale și îngrijorătoare. Majoritatea bărbaților care aderă la normele impuse de acest tipar sunt mai predispuși să își pună în pericol sănătatea și starea de bine, să se rupă de relațiile de prietenie apropiate, să evite să ceară ajutor atunci când au nevoie, să se confrunte cu depresia și să se gândească frecvent cum să își pună capăt zilelor"[12].

Primii cercetători ai problematicii de gen, precum Sandra Bem, care a făcut muncă de pionierat în ceea ce privește studiul polarizării rolurilor și stereotipurilor de gen, a stabilit că există

așteptări mai rigide față de băieți decât față de fete cu privire la respectarea normelor de gen. Una este ca o fată să fie mai „băiețoasă" și cu totul alta este ca un băiat să fie un „fătălău". Atât acasă, cât și la locul de joacă, băieții sunt puși la punct cu mai multă asprime dacă se abat de la linia de conduită stabilită. În cartea ei, intitulată *The Courage to Raise Good Men* (*Curajul de a crește bărbați buni*), psihoterapeuta de familie Olga Silverstein a făcut referire la un studiu de cercetare în care o mamă ce ținea în brațe un bebeluș – îmbrăcat în alb și cu sexul greu de identificat – ședea în sala de așteptare a unui cabinet medical. Atunci când asistenta a chemat-o pe mamă, aceasta i-a întrebat politicos pe ceilalți pacienți din sala de așteptare dacă i-ar deranja să îi țină în brațe „fiica" sau, respectiv, „fiul" în timp ce ea se consultă puțin cu medicul. O cameră video ascunsă a înregistrat tot ce s-a întâmplat. Atunci când bebelușul era considerat de sex feminin, oamenii îl țineau strâns în brațe, îi vorbeau și se jucau cu el. Atunci când bebelușul era considerat de sex masculin, adeseori sfârșea prin a fi lăsat singur pe covor, unde se juca cu o legătură de chei[13].

Mamele joacă un rol important în această dramă a masculinității. Pentru cartea ei din 2013, intitulată *The Mama's Boy Myth: Why Keeping Our Sons Close Makes Them Stronger* (*Mitul băieților mămoșiți. De ce, ținându-ne fiii aproape, îi facem să fie mai puternici*), jurnalista Kate Stone Lombardi a intervievat mame de băieți, pentru a vedea în ce măsură presiunile culturale le influențează relația cu fiii. Lombardi a aflat că mamele se simt presate de prejudecățile puternice din societate să se distanțeze afectiv față de băieții lor, chiar dacă nu sunt convinse de justețea acestui gest. Lombardi a notat următoarele: „Timp de cel puțin un secol, «înțelepciunea populară» ne-a spus cam așa despre relația dintre mame și fii: o mamă care rămâne apropiată emoțional de fiul ei după ce acesta împlinește, să zicem, frageda vârstă de cinci

ani are un comportament inadecvat. E vorba despre o mamă care devine sufocantă, sortită să îl împiedice pe băiatul ei să ajungă un bărbat puternic și independent"[14].

Studiul realizat de Promundo a chestionat participanții în legătură cu diferitele surse de presiune ce vizează conformarea la normele tradiționale privind masculinitatea. Dintre tinerii din Statele Unite, 60 de procente au fost de acord cu următoarea afirmație: „Părinții mei m-au învățat că un «bărbat adevărat» ar trebui să acționeze cu hotărâre, chiar dacă este neliniștit sau speriat". În ceea ce privește lecțiile învățate în copilărie, a existat o remarcabilă coerență între ceea ce a cerut familia de la ei și ceea ce le-a cerut societatea în general. Trei din patru respondenți au admis că: „Bărbații ar trebui să acționeze cu hotărâre, chiar dacă în sinea lor sunt speriați sau neliniștiți", iar 68 de procente au fost de acord că: „Un bărbat care nu ripostează atunci când cei din jur îl bruschează este un om slab"[15].

Conturarea masculinității unui băiat începe în familie și prinde avânt în anii de școală. Ținând sub observație un grup de băieți cu vârstele cuprinse între patru și șase ani de-a lungul anilor de creșă și de grădiniță, Judy Chu a văzut că, dacă la început erau sinceri, coerenți, atenți și implicați în relațiile lor, pe parcurs au început să simuleze și să păstreze lucrurile pentru sine. Băieții au devenit, conform lui Chu, „sceptici" și „sobri", mai puțin „exuberanți" și mai „nemulțumiți". Dezvoltarea băieților, a conchis ea, „pornește de la implicare și ajunge la simulare, trecând prin afișarea unei atitudini false", pe măsură ce băieții își dau seama că nu contează cine sunt ei cu adevărat, ci felul în care își joacă rolul atribuit.[16]

Problemele băieților depășesc cu mult chestiunea simulării. Ideile exagerate privind masculinitatea, omniprezente în cultura noastră și propagate de imaginile prezentate în mass-media, de jocuri și de televiziune, îi împing pe băieți spre comportamente

excesive. Băieții din studiul lui Chu au format o „trupă de ticăloși" și s-au apucat „să îi sâcâie pe oameni" – mai ales pe fetele din clasă. Orice sentiment de empatie pe care ar fi putut să îl nutrească un băiat sau altul a fost suprimat de gândirea de grup.

Cu toate că, la sfârșitul anilor nouăzeci, oamenii au devenit tot mai îngrijorați de faptul că lucrurile nu merg așa cum trebuie în viața băieților, problemele acestora din urmă continuă și în ziua de astăzi. Conform Centrului din SUA pentru Controlul și Prevenirea Bolilor (CDC), părinții de băieți cu vârste cuprinse între patru și șaptesprezece ani solicită ajutor din partea personalului medical sau a personalului didactic cu o frecvență de aproape două ori mai mare decât părinții de fete. Pe lângă faptul că își asumă riscuri în mod impulsiv, sunt neatenți și au probleme de conduită, băieții sunt în urma fetelor în privința abilităților sociale și comportamentale care favorizează succesul școlar; sunt adesea mai neastâmpărați, mai distrați, mai obraznici și mai indisciplinați. Fiind turbulenți și incapabili sau nedornici să țină seama de limitele impuse de adulți, băieții determină cadrele didactice să ia măsuri disciplinare împotriva lor. Ei sunt principalii „beneficiari" ai sancțiunilor disciplinare și ai rețetelor medicale, cu toate că, după cum afirmă L. Alan Sroufe, reputatul cercetător în domeniul dezvoltării copilului de la Universitatea din Minnesota, „până în prezent, niciun studiu nu a confirmat existența vreunui beneficiu pe termen lung al tratamentului medicamentos pentru deficitul de atenție asupra rezultatelor școlare, asupra relațiilor dintre colegi sau asupra problemelor de comportament"[17].

De asemenea, băieții sunt mult mai predispuși decât fetele să se comporte într-un mod care mărește riscul de îmbolnăvire, de accidentare și de deces – atât în cazul lor, cât și al altor persoane. Ei poartă mai des arme, se implică mai frecvent în confruntări fizice, poartă mai rar centura de siguranță, conduc mai des

în stare de ebrietate, au mai multe contacte sexuale neprotejate și consumă cu o frecvență mai mare alcool sau droguri înaintea contactului sexual. Există o corelație îngrijorătoare între normele privind masculinitatea și aceste comportamente antisociale. În alt studiu transcultural, David Gilmore, antropolog la Universitatea Stony Brook, a constatat că diversele practici care au legătură cu misoginia, pe care o numește o „maladie masculină", sunt cel mai bine înțelese ca o manifestare a efortului bărbaților de a-și suprima toate acele trăsături pe care le percep drept feminine. „Bărbații care urăsc femeile se urăsc și mai mult pe ei înșiși"[18], arată Gilmore.

Viața trăită după un tipar rigid sau în spatele unei măști nu doar că este mărginită, ci erodează, în egală măsură, integritatea morală și virtutea băieților. Ascunși în spatele unei măști, arătând lumii un chip fals, băieții devin izolați și dezorientați, rămânând fără „adevăratul nord" al busolei lor morale, reprezentat de legăturile afective cu cei din jur. Simularea triumfă asupra autenticității, o atitudine „imperturbabilă" este preferată sincerității, iar dezinteresul față de școală ia locul implicării școlare. Tot ce îi învață părinții pe fiii lor despre corectitudine, integritate și sinceritate este subminat de această subcultură a „frățiilor" (*„bro" culture*), în care băieții stau cu ochii unii pe ceilalți, pentru a depista „devianțele", și glorifică filme de genul *Peripețiilor la colegiu* (*Animal House*). Constrânși să se conformeze, băieții devin vulnerabili în fața unor influențe menite anume să pună stăpânire pe mințile și pe sufletele lor. Izolați de familiile lor, de exemplu, băieții sunt mai impresionabili în fața mesajelor industriei pornografice, care denaturează sexualitatea și sentimentele oamenilor. Și lista nu se oprește aici.

VESTEA CEA BUNĂ

Din fericire, există o soluție la problemele specifice educației băieților. Dacă ne luăm inima în dinți și devenim receptivi față de adevăratele experiențe ale vieții băieților, vom putea face efortul de a le oferi fiilor noștri o educație care să le permită să fie ei înșiși. Lungul șir de cărți despre băieți de la sfârșitul anilor 1990 ne-au oferit informații importante. Însă toate înclinau fie către una, fie către cealaltă din două perspective polarizate: (1) fie băieții sunt biologic înclinați spre joaca violentă, spre agresivitatea nejustificată și spre asumarea permanentă a riscurilor; (2) fie băieții sunt niște inocenți neștiutori, victime ale opresiunii sociale, trăindu-și durerea în tăcere. În ambele cazuri, băieții sunt văzuți drept victime, fie ale propriei ereditați, fie ale mediului lor social. Nu se vorbea deloc despre cât de important este felul în care își imaginează băieții propria viață.

Însă eu sunt încrezător că o schimbare epocală este pe cale să se producă. Cu toate că băieții sunt în continuare expuși influențelor miturilor și prejudecăților cu rădăcini în trecut, iar noile feluri de a fi bărbat, mai sănătoase, nu au înlocuit încă vechile paradigme, contradicțiile dintre realitățile economice, dinamica de familie și normele tradiționale fac ca reinventarea educației băieților să fie inevitabilă. Pe măsură ce noile cerințe sociale vor scoate la lumină rigidele limitări ale educației de pe vremuri a băieților, ideile noi vor căpăta o tot mai largă răspândire.

Iată câteva mici exemple, care oferă un indiciu despre ceea ce se poate face:

Atunci când o veche școală cu internat a trecut la învățământul mixt, după ce timp de 150 de ani fusese o școală pentru băieți, conducerea ei s-a confruntat pentru prima dată cu problema scăderii numărului de elevi. La doar câțiva ani după ce fetele au fost

acceptate în școală, băieții de clasa a noua și a zecea au început să o abandoneze. Mi s-a cerut să mă întâlnesc cu elevii de sex masculin, cu familiile lor și cu cadrele didactice, ca să găsesc o explicație pentru recentele necazuri cu care se confruntau băieții. N-a fost greu să aflu cauza: sub nasul tuturor – și acceptat într-o asemenea măsură, încât nimănui nu îi mai atrăgea atenția – se perpetua un adevărat sistem de „inițiere" bazat pe umilințe și persecuții, care îi încuraja pe băieții mai mari să se poarte urât cu băieții mai mici; în schimb, în rândul fetelor nu exista nicio practică similară. Băieții erau înscriși la o școală dominată de aspre ritualuri de inițiere în masculinitate, unde suportau nenumărate abuzuri și li se făgăduia că vor putea face la rândul lor abuzuri asupra elevilor nou-veniți, care vor urma după ei. Era o tradiție cu care se mândreau, justificată ca o modalitate de formare a caracterului și aprobată în mod tacit de părinți, de cadrele didactice, de îndrumătorii școlari și de administrația școlii. Numai că, datorită faptului că fetele aveau parte de o experiență școlară foarte diferită, era din ce în ce mai greu pentru băieții mai mici să tolereze situația. Felul în care școala abordase dintotdeauna lucrurile, modelul educațional pe care îl aplicase pentru dezvoltarea băieților erau afectate.

Am demonstrat că există o legătură între practica inițierii și problema scăderii numărului de elevi, iar conducerea școlii a luat măsuri ferme. A reorganizat programul de învățământ pentru băieții mai mici, punând accentul pe siguranță și pe mentorat, și a făcut eforturi constante spre a elimina această tradiție a inițierii reciproce între colegi, acest sistem de „educare a aspiranților" (*„rat" system*). Deși extrem de rezistentă la schimbare, practica inițierii a dispărut treptat din relațiile dintre băieți, iar ritmul scăderii numărului de elevi s-a redus. În prezent, școala și-a consolidat poziția de instituție modernă.

Al doilea exemplu are legătură cu intervalul alocat întrebărilor și răspunsurilor de la finalul unei prelegeri pe care am susținut-o

în fața unor părinți. Era limpede faptul că ceea ce îi făcuse să iasă din casă într-o seară de iarnă din cursul săptămânii era speranța că vor primi ajutor în legătură cu băieții lor, pentru care își făceau multe griji. Atât mamele, cât și tații și-au împărtășit poveștile foarte personale despre angoasă, pierdere și frustrare. O mamă a ridicat mâna. A spus că este o mamă singură, că este separată de tatăl băiatului și că fiul ei are un comportament din ce în ce mai dificil. Acesta era retras în sine, posomorât și nu îi recunoștea dreptul de a-i impune limite.

— Este normal să fie așa și ar trebui, pur și simplu, să îl las pe tatăl lui să se ocupe de el acum, că este adolescent? a întrebat ea.

Participanții la prelegere au înclinat din cap, în semn că înțeleg și chiar aprobă cele spuse de mamă. Am tot auzit această întrebare, sub o formă sau alta, încă de la începutul carierei mele și a ajuns să nu mă mai surprindă. Am făcut parte până și din grupuri de experți care au afirmat cu convingere că, firește, este nevoie ca un alt bărbat să îl ajute pe un băiat să ajungă în rândul bărbaților. De fapt, un expert a sugerat chiar că rolul mamei este „să construiască o punte de legătură cu tatăl", pentru fiul ei.

Acest fel de a vedea lucrurile ridică probleme din mai multe puncte de vedere. Mai întâi, nu există nicio dovadă că doar un alt bărbat îl poate sprijini pe un băiat să devină bărbat la rândul lui. De fapt, acest gen de îndrumare cel mai adesea asigură perpetuarea concepțiilor tradiționale. Aceasta nu înseamnă că băieții nu pot învăța lucruri importante de pe urma unei relații apropiate cu un bărbat mai în vârstă. Dimpotrivă, pot învăța cum să se îmbrace, cum să se bărbierească, cum să se poarte cu partenera și cum să își organizeze treburile. Băieții adoră să afle ceea ce știu alți bărbați. Ba mai mult, în absența unei apropieri reale, băieții sunt mai vulnerabili în fața concepțiilor exagerate. Însă accentul pus pe educarea masculinității poate pune în umbră un aspect mai important, și anume dezvoltarea calităților umane

ale băiatului, precum și dobândirea abilităților necesare pentru a avea succes în societatea modernă.

Iată ce i-am spus acelei mame:

— Oricât de mult aș prețui relațiile strânse dintre băieți și tații lor, ideea că mamele ar trebui să se retragă din relațiile cu fiii lor de teamă că le-ar putea compromite masculinitatea – că i-ar putea transforma în „băieții mamei" – intră în contradicție cu tot ceea ce afirmă experții în studiul dezvoltării referitor la nevoia copilului pentru un atașament sigur și solid. Băieții, la fel ca fetele, au trebuințe umane de bază, a căror ignorare este numai în detrimentul lor. Copilul care nu se bucură de acceptare și dragoste necondiționată din partea unui părinte – sau din partea unei alte persoane, oricine ar fi ea – va fi mai puțin curajos, mai puțin încrezător în sine și mai vulnerabil în fața unei întregi serii de influențe negative. Vă rog, nu vă îndepărtați fiul de dumneavoastră, am îndemnat-o eu. Ideea că îi veți sta întotdeauna alături atunci când va ieși în lume va conta enorm pentru el.

Am văzut înclinări aprobatoare din cap din partea taților și expresii de uimire, de recunoștință și de reînnoită încredere pe chipurile mamelor. Ceea ce m-a frapat a fost cât de subjugată era această mamă de niște idei greșite, care intrau într-o contradicție aproape totală cu instinctele ei de părinte – și, totodată, cât de dornică era să i se îngăduie să aibă încredere în acestea.

Al treilea exemplu are legătură cu un program pentru prevenirea violenței, creat pentru băieții aflați la pubertate din cartierele Philadelphiei și din jurul acesteia. Întrucât există o strânsă legătură între posibilitatea de a deveni violent și faptul că ai fost martor la violență sau ai trecut prin experiența violenței, echipa mea de cercetători a început prin a evalua nivelul de expunere la violență al băieților – fie că fusese vorba de încăierări, de faptul că fuseseră martori la atacuri armate sau auziseră focuri de armă, fie că fuseseră ei înșiși victime ale unor infracțiuni

și primiseră amenințări la adresa persoanei lor. Scopul era să creăm un program bazat pe date reale privind frecvența și gravitatea experiențelor care declanșează răspunsul de tip luptă-sau-fugă caracteristic reacțiilor de stres acut.

Nivelurile de violență pe care le-am descoperit ne-au înspăimântat. În ciuda dovezilor legate de existența unor stresori anormali generați de mediul social, ne-am lovit de scepticismul finanțatorilor noștri și al membrilor comitetului consultativ, care se îndoiau că respectivii băieți pot avea beneficii de pe urma unei intervenții care ar urmări atât să le ofere protecție, cât și să îi ajute să se recupereze după stresul toxic la care fuseseră expuși. Unii au susținut că factorii stresori sunt prea severi, că băieții sunt irecuperabili, că resursele lor sunt prea limitate, că normele din sânul comunității care promovează violența sunt prea greu de combătut etc. S-au vehiculat vechi prejudecăți de rasă, de clasă și de gen – niște concepții care nu ar fi făcut altceva decât să mențină actuala stare a lucrurilor.

Însă insistențele exercitate pentru a-i feri pe băieții aflați în situație de risc de expunerea la o dublă victimizare au fost convingătoare. Am organizat întâlniri de grup după orele de școală și, în scurt timp, am constatat că mulți băieți erau foarte dornici să se întâlnească cu alți băieți și cu un adult coordonator, pentru a sta de vorbă în detaliu despre ceea ce simt în legătură cu diverse aspecte ale vieții lor. Mulți băieți au venit chiar ani la rând, pentru a discuta, a se juca și, în general, pentru a depăși tensiunile cu care se confruntau acasă, la școală și în cartier. Discuțiile deschise le-au permis să spună cu sinceritate ceea ce simt și, după a cum a confirmat studiul de evaluare, i-au făcut să fie mai puțin expuși riscului de a reproduce orbește situațiile violente.

Atunci când li s-a cerut părerea, mulți băieți au fost de acord cu punctul de vedere exprimat de Terence, care a spus că, deși

uneori trebuie să se apere cu îndârjire, „mie nu-mi place să mă iau la bătaie".

Un băiat mai mic, Juan, și-a descris mai amănunțit felul de a vedea lucrurile:

— În general, eu sunt o persoană căreia nu-i place să se ia la bătaie. Sunt un cuceritor de femei, ca să zic așa. Nu mă iau la bătaie. În general, mie îmi place să iubesc, nu să fac scandal, corect? Scriu poezii. Fac alte chestii.

CUM SĂ CREȘTEM BĂRBAȚI DE NĂDEJDE

În fiecare dintre exemplele de mai sus, o înțelegere mai corectă asupra felului de a fi al băieților a învins prejudecățile tradiționale. Având ca punct de plecare angajamentul față de dezvoltarea băieților din punct de vedere uman, încep să se observe rezultate foarte diferite la nivelul familiilor, al școlilor și al comunităților. Martha Nussbaum, specialistă în etică la Facultatea de Drept a Universității din Chicago, a sugerat că gradul în care se ține cont de „ceea ce sunt oamenii realmente capabili să facă și să fie" ar trebui să fie o modalitate adecvată din punct de vedere moral de a evalua dacă un copil primește o îngrijire adecvată sau nu[19]. În opinia specialistei, ceea ce definește o societate etică este faptul că ea creează acele condiții – resurse și relații – care le permit copiilor să își transpună capacitățile înnăscute sub forma abilităților concrete. Ce fel de educație le-ar putea permite băieților să își împlinească întregul potențial uman?

Există mai multe linii de cercetare convergente, care se îndreaptă spre aceeași direcție. Conform psihologei Niobe Way, „ceea ce ne face oameni sunt abilitățile noastre emoționale și relaționale, și trebuie să găsim modalități de a consolida aceste

abilități esențiale, necesare în viața de zi cu zi"[20]. Cu toate acestea, Way a observat o schimbare însemnată în ceea ce privește calitatea legăturilor afective ale băieților, începând din anii pubertății și până în ultimii ani ai adolescenței. În vreme ce băieții mai mici erau capabili să țină unii la ceilalți, să se apropie emoțional și să își împărtășească reciproc gândurile intime și vulnerabilitățile aproape întreaga lor copilărie, presiunile culturale deveneau inevitabile pentru adolescenții de sex masculin. Îndepărtându-se de prietenii lor apropiați, ca reacție la aceste presiuni, băieții pierdeau legătura cu principalele lor surse de apropiere emoțională și de împărtășire a trăirilor. Și-au pierdut până și dorința de a-și exprima emoțiile, de teamă să nu fie percepuți drept „homosexuali". Cu toate că viața fără prietenii lor li se părea tristă și, uneori, de-a dreptul insuportabilă, puțini băieți au fost în stare să înoate contra unui curent atât de puternic. Cei mai mulți au ajuns să fie afectați de probleme bine-cunoscute, cum ar fi reprimarea afectivă, izolarea socială și pierderea autenticității personale.

Rezultatele cercetărilor lui Way coincid cu cele ale cercetărilor efectuate într-o serie de alte domenii. Noile studii privind dezvoltarea creierului scot în evidență cât de incorecte sunt ipotezele tradiționale. Psihiatra Amy Banks, de la Institutul „Jean Baker Miller" din cadrul Universității Wellesley, susține că felul în care sunt înțelese independența și individualitatea, prin așezarea lor chiar în centrul sistemului de valori privind educația băieților, intră în contradicție cu însăși structura lor anatomică. Banks merge chiar mai departe și adaugă că domeniul de studiu relativ nou al neuroștiințelor relaționale ne demonstrează că relațiile dintre oameni nu sunt doar niște simple „adaosuri" plăcute și întâmplătoare, ci sunt esențiale pentru starea de bine a oamenilor. Orice persoană, fie ea bărbat sau femeie, este „menită să funcționeze în cadrul unei rețele de relații interumane bazate

pe afecțiune“[21]. Atunci când oamenii sunt privați de legăturile lor afective, se produce o cascadă de reacții biochimice cu urmări negative la nivel neuronal. Sănătatea și fericirea noastră sunt dependente de vigoarea acestor legături relaționale.

Dovezile acestor afirmații se găsesc în creierul și în corpul nostru. Banks identifică patru sisteme neurobiologice separate, menite să se asigure că fiecare om este în armonie cu ceilalți: sistemul nervilor vagi, care ne ajută să răspundem într-un mod adecvat din punct de vedere emoțional în contexte sociale; cortexul cingular dorsal anterior, care mediază răspunsul nostru la excluziunea socială și la durere; sistemul de oglindire neuronală, care ne ajută să îi înțelegem pe ceilalți și să avem un răspuns emoțional față de ei; și sistemul dopaminergic de recompensă, care guvernează experiențele plăcute din relațiile noastre. Aceste informații din domeniul neuroanatomiei au importante implicații pentru parentaj.

În cartea lor, intitulată *Parentaj sensibil și inteligent – Să ne înțelegem mai profund pe noi înșine ca să putem crește copii fericiți*, dr. Daniel J. Siegel și coautoarea Mary Hartzell pun la îndoială concepția tradițională conform căreia băieții devin „băieți“ datorită moștenirii lor biologice specific masculine. „Experiența *determină* biologia“, susțin cei doi. „Felul în care ne tratăm copiii le influențează identitatea de sine și modul în care se vor dezvolta.“[22] „Neurobiologia interpersonală“, care stă la baza formării modelelor mentale ale copiilor, este cea care le ghidează felul în care interacționează cu cei din jur. „Neuronii care se activează împreună își întăresc conexiunile reciproce“, potrivit psihologului canadian Donald Hebb. Siegel și Hartzell fac referire la rezultatele unui studiu de referință privind dezvoltarea copilului, în cadrul căruia cercetătorii le-au administrat părinților Inventarul de Atașament al Adultului (o scală care măsoară calitatea atașamentului părinte–copil) și au constatat că testul a prezis

cu o precizie de 85 de procente calitatea relațiilor de atașament ale copiilor din relațiile ulterioare. Atunci când vine vorba despre afirmații de genul „Băieții, tot băieți", cele de mai sus demonstrează că, de fapt, contrariul este adevărat. „Interacțiunile cu mediul, mai ales relațiile cu alți oameni, influențează în mod direct dezvoltarea structurii și a funcțiilor creierului"[23], conchide Siegel.

Băieții aflați în perioada pubertății sunt vulnerabili. Adânc întipărită în sufletul fiecărui băiat se găsește o încredere profundă în cei care au grijă de el. Orice băiat poate fi dezamăgit, poate fi „sufocat", asemenea canarului din mina de cărbuni, de niște condiții de dezvoltare care nu îi asigură suficient „oxigen": legături relaționale, sprijin, siguranță și dragoste. Nu este necesar să îi supunem pe băieți unor ritualuri dure, pentru a-i căli, și nici nu ar trebui să îi abandonăm, pentru a-i învăța să fie autonomi. Ceea ce subestimează un număr foarte mare de părinți este tocmai rolul hrănitor și susținător al relațiilor noastre. Expuși și vulnerabili în fața unui mare număr de influențe din afara familiei, ceea ce îi ajută pe băieți să rămână cu picioarele pe pământ este faptul că își amintesc de cei care țin la ei, că ne acordă un loc important în inima lor și că își aduc aminte că nu sunt singuri. Niciunul dintre noi nu își poate ajuta fiii să fie invulnerabili – cu toate acestea, nu ar trebui să desconsiderăm puterea legăturilor noastre afective de a-i întări psihic și de a-i proteja de pericole.

Psihologa Alison Gopnik, de la Universitatea Berkeley din California, obiectează împotriva abordărilor educaționale în care copiii sunt îndrumați cu multă strictețe în direcții prestabilite. Analizând cercetările privind dezvoltarea copilului, Gopnik susține că părinții și alte figuri de îngrijire s-au lăsat influențați de metafora nepotrivită. Psihologa observă că, de-abia pe la mijlocul anilor 1950, pe măsură ce viața de familie se schimba ca urmare a noilor tipare de muncă și de consum, a început să fie

la modă conceptul de „parentaj". Parentajul, în această nouă percepție, era precum munca unor tâmplari, care iau o bucată de lemn și îi dau o formă prestabilită, de pildă cea a unei mese sau a unui scaun.

În schimb, pentru Gopnik, să fii părinte înseamnă să fii asemenea unui grădinar. „Atunci când ne ocupăm de grădinărit, pe de altă parte, creăm un spațiu protejat și benefic, în care plantele se pot dezvolta"[24], spune ea. Bazându-se pe studiile efectuate în domeniul neuroștiințelor și în laborator, Gopnik arată că, de fapt, copiii nu sunt niște proiecte în desfășurare și că parentajul nu prea are legătură cu rezultatele, ci mai degrabă cu *relațiile*. „Să fii părinte – să ai grijă de un copil – înseamnă să iei parte la o relație umană profundă și unică, să trăiești un anumit tip de iubire", notează ea. Aceasta nu înseamnă că eforturile iubirii părintești ar fi lipsite de rigoare sau de dificultăți; dimpotrivă, ele sunt foarte bine orientate spre un scop[25].

„Iubirea nu are nici obiective, nici criterii de măsurare, nici planuri de execuție, însă are un scop. Scopul ei nu este acela de a-i schimba pe oamenii pe care îi iubim, ci de a le oferi ceea ce au nevoie pentru a prospera. Scopul iubirii nu este de a modela destinul celui iubit, ci de a-l ajuta să și-l modeleze singur"[26], adaugă Gopnik.

Băieții nu sunt, pur și simplu, niște roboți, care afișează în mod reflex „însemnele" educației. Băieții fac niște alegeri, după ce încearcă să vadă cum este un lucru sau altul, dintr-un număr limitat, uneori chiar considerabil limitat, de opțiuni, care adesea nu au nicio legătură cu propriile lor valori. Ei chibzuiesc asupra lucrurilor, în căutarea unor „portițe", în căutarea șansei de a fi ei înșiși. Atunci când circumstanțele sunt dure, iar normele privind masculinitatea sunt rigide și inflexibile, din cauza grupurilor de băieți care supraveghează cu strictețe respectarea normelor grupului și sunt mereu gata să se ia unii de ceilalți, băieții se simt

singuri, copleșiți și deznădăjduiți. Pe de altă parte, în relațiile de calitate înfloresc egalitatea, autenticitatea și afecțiunea, pe măsură ce băieții se transformă în bărbații care au visat să devină.

Înțelegerea faptului că băieții sunt ființe relaționale le poate revoluționa educația. Vor exista multe momente în care presiunile de a se conforma vor fi copleșitoare până și pentru băieții cei mai curajoși sau inventivi. Însă, atunci când găsește suficient sprijin, astfel încât să poată gândi cu mintea lui și să nu se trădeze pe sine, un băiat are mai multe șanse să adopte o atitudine mai sănătoasă și mai adaptativă atunci când acele împrejurări se vor schimba. Cel mai bun mod de a-i pregăti pe băieți pentru lumea care îi așteaptă nu este de a-i învăța să respecte niște norme depășite, ci de a le oferi posibilitatea să se dezvolte cu adevărat din punct de vedere uman. Așa cum afirmă Gopnik, „chiar dacă noi, oamenii, le-am putea modela cu precizie comportamentul copiilor noștri, astfel încât să corespundă scopurilor și idealurilor noastre, ar fi contraproductiv să facem așa ceva. Nu putem ști dinainte cu ce dificultăți nemaiîntâlnite se vor confrunta copiii viitorului. Să îi modelăm după propriul nostru chip sau după chipul idealurilor noastre actuale i-ar putea, de fapt, împiedica să se adapteze la schimbările din viitor“[27].

Am coordonat o serie de studii globale care au încercat să afle ce strategii educaționale dau rezultate în cazul băieților. Colegii mei și cu mine am ajuns să ne dăm seama de un adevăr fundamental, datorită miilor de cadre didactice și de băieți care au participat la studiu. Atunci când sunt stimulați din punct de vedere relațional, când li se acordă atenție și sunt acceptați și înțeleși în aceeași măsură în care se acceptă și se înțeleg ei înșiși, băieții își vor *da silința*. Atunci când ne adresăm cu adevărat nevoilor lor, băieții care au eșecuri școlare și performanțe școlare sub așteptări devin interesați de școală, fac progrese și excelează. Băieții care deranjează ora și au un comportament opozițional în clasă încep

să participe la curs într-un mod atent și respectuos. Relevanța relațiilor pentru realizarea potențialului de implicare al băieților nu s-a limitat doar la școală. Relațiile atente și afectuoase îi *transformă* pe băieți, mai ales pe aceia care întâmpină dificultăți sau sunt în situații de risc.

„Efectul magic" al relațiilor dintre băieți și părinții, profesorii, îndrumătorii și mentorii lor are legătură cu felul în care băieții le internalizează, cu faptul că ele le modelează cu adevărat mintea și sufletul. Ceea ce numim „trăsături pozitive de caracter" se datorează în mai mică măsură eredității sau constituției, fiind mai degrabă un rezultat al educației. Copiii au mai multe șanse să își dezvolte ambiția și compasiunea într-un context de dezvoltare în care se cultivă aceste calități. Virtuțile nu se învață cu ajutorul dăscălelilor și al lecțiilor de morală. Virtuțile și trăsăturile pozitive de caracter sunt mai degrabă un rezultat al experienței copiilor, dobândit pe măsură ce aceștia înfruntă dificultăți, iau decizii și integrează lecțiile de viață în percepția lor de sine, aflată în formare. Așa cum băieții au rămas în urmă la învățătură ca urmare a unei înțelegeri inadecvate a nevoilor lor relaționale, tot așa o mulțime de băieți nu reușesc să își dezvolte virtuțile și calitățile necesare în mare măsură din cauza confuziei privind puterea relațiilor de a dezvolta caracterul.

În 1993, William Bennett, fostul secretar de stat pentru Educație al SUA sub mandatul președintelui Ronald Reagan, a publicat *The Book of Virtues: A Treasury of Great Moral Stories* (*Cartea virtuților: o antologie a marilor povești moralizatoare*), ca răspuns la îngrijorările ce se făceau auzite în întreaga țară în legătură cu starea morală a tinerilor din America. În aceeași perioadă, s-au făcut și alte eforturi la nivel național pentru a promova educarea caracterului, cel mai important fiind legat de Coaliția „Caracterul contează!", un proiect al Institutului de Etică „Joseph & Edna Josephson", care a făcut cunoscuți „Cei șase piloni ai caracterului": onestitatea,

respectul, responsabilitatea, corectitudinea, solicitudinea și spiritul civic. După cum explică coaliția pe site-ul său: „În relațiile personale, la școală, la locul de muncă – în viață –, cine ești contează cu adevărat! Caracterul nu este ereditar și nici nu se dezvoltă în mod automat. El trebuie dezvoltat în mod conștient prin exemplu și exigență"[28].

Însă, pe măsură ce mișcarea pentru educarea caracterului a căpătat amploare, sprijinită fiind prin fonduri federale, cercetătorii au început să acorde o atenție sporită felului în care se dezvoltă, de fapt, caracterul. Psihologul Marvin Berkowitz, de la Universitatea din St. Louis, Missouri, a sintetizat așa-numita „știință a educării caracterului". În opinia lui Berkowitz, „este clar că principala influență asupra dezvoltării caracterului unui copil este *felul în care oamenii îl tratează pe copil*". De fapt, formarea caracterului unui copil începe foarte devreme, în cadrul relației părinte–copil din primul an de viață al copilului. „Dezvoltarea unei relații de atașament, puternica relație emoțională care se dezvoltă între sugar și îngrijitorul său primar (în general, mama), este, poate, cel mai important pas în dezvoltarea caracterului"[29], notează Berkowitz.

Nel Noddings, o faimoasă profesoară universitară de Educație de la Universitatea Stanford (și mamă a zece copii, bunică a treizeci și nouă de nepoți și străbunică a peste douăzeci de strănepoți), a pus la îndoială „istoria lungă și plină de peripeții" a educării caracterului și a propus o „etică a grijii" drept abordare alternativă[30]. Noddings a explicat că valorile copiilor au ca sursă experiențele personale legate de îngrijire: „Mai întâi, învățăm cum trebuie să fim îngrijiți și cum să răspundem la eforturile de îngrijire afectuoasă într-un mod care să încurajeze aceste eforturi"[31]. Noddings era preocupată de măsura în care această etică a grijii este cultivată în cadrul familiei și al școlii și a atras atenția în rândul societății în general asupra caracterului vital al acestei

activități. „Este, probabil, adevărat că mai întâi trebuie să înveți cum să fii îngrijit și cum să ai grijă de propria persoană și după aceea cum să ai grijă de alții"[32], a notat ea.

În ziua de astăzi, există o șansă reală de a înțelege într-un mod adecvat cum putem educa mai bine băieții – poate pentru prima dată. În lunga istorie a educației, progresul social a fost o consecință a perioadelor de neliniște socială. Îngrijorările legate de un așa-zis „sfârșit al erei bărbaților" pot stimula, în cele din urmă, onestitatea și curajul necesare pentru a crea noi oportunități pentru băieți. În acest caz, specialiștii în studiul creșterii băieților pot contribui la o mult mai bună înțelegere a felului în care băieții învață, se maturizează și își dezvoltă virtuțile, în comparație cu epocile anterioare. O serie de cercetări minuțioase, care au luat în seamă cu adevărat punctul de vedere al băieților și au identificat riscurile la adresa dezvoltării lor pot deschide drumul spre o abordare a educației acestora mai încurajatoare, mai sănătoasă și mai plină de compasiune.

În fiecare dintre capitolele următoare, identific dificultăți specifice și propun strategii, pentru a le oferi îndrumare tuturor acelora care au în grija lor fii, elevi sau sportivi. Cu toate că istorisesc poveștile de viață ale băieților pe care i-am întâlnit în munca mea, strategiile propuse vor fi mai degrabă generale decât specifice, având legătură mai degrabă cu *noi* decât cu *ei*. Ceea ce am de oferit este mai degrabă un punct de vedere, și mai puțin o „rețetă". Dacă există un lucru pe care l-am învățat din propria mea experiență de părinte, din anii de îngrijire clinică, de intervenție în comunitate și de cercetare bazată pe observații empirice, acesta este că dezvoltarea umană reprezintă o forță eficace și sigură. Atunci când facem lucrurile așa cum trebuie, atunci când răspundem nevoilor copiilor noștri, ei se dezvoltă într-un mod cu adevărat remarcabil. Băieții legați prin solide relații de atașament

de niște părinți, profesori, mentori și antrenori încurajatori sunt capabili să fie ei înșiși și, astfel, să se dezvolte cu adevărat din punct de vedere uman. De la prima până la ultima pagină a cărții de față, explic cum să creăm și să menținem niște legături afective solide cu băieții care se confruntă cu dificultățile unei educații ce amenință să îi arunce în derivă.

Pe măsură ce îi vom ajuta să își dezvolte întregul potențial uman, inclusiv trăsături precum curajul și integritatea, am convingerea că băieții ne vor ului cu capacitatea lor de a-și reinventa educația primită, astfel încât să fie mai bine adaptată la realitățile acestei lumi noi.

2

Cum îi eliberăm pe băieți

La temelia dezvoltării masculinității stă un paradox derutant. Pe de o parte, hotărârea cu care părinții și școlile încearcă să îi învețe pe băieți cum să fie bărbați este o expresie a dorinței sincere de a-i ajuta. Însă, în ciuda celor mai bune intenții ale părinților, atunci când aceștia devin preocupați să le dea băieților lecții despre cum trebuie să fie ca bărbați, își reduc fiii la nivelul unor proiecte și nu mai țin seama de personalitatea unică a fiecăruia dintre ei, din dorința de a-i încadra – adesea, cu forța – în rigidele tipare tradiționale ale masculinității.

Băieții au capacitatea de a-și proiecta în gând o viață care să fie croită în întregime după propriile planuri. Motivați de propriile visuri, ei se pot împotrivi tuturor eforturilor de a-i transforma în ceea ce nu sunt, și chiar o fac. În loc să vadă în această împotrivire o manifestare a răsfățului sau a evitării deliberate, experții în studiul dezvoltării au ajuns să o înțeleagă drept o expresie a celui mai elementar instinct uman de autoconservare al unui copil. Pe măsură ce se luptă pentru cine este el și pentru ceea ce vrea să devină, copilul își dezvoltă valori morale fundamentale, precum integritatea și curajul. În anii optzeci și nouăzeci, studiile privitoare la împotrivirea fetelor față de îngrădirile și renunțările impuse de socializarea sexistă au demonstrat faptul că acești copii caută în mod natural să își exprime adevărata fire.

Însă, uneori, presiunea de a te conforma normelor sociale, chiar și celor dăunătoare, devine copleșitoare, iar împotrivirea

ajunge să fie un chin. Este foarte greu de știut dacă un băiat va ceda în fața acestor presiuni sau dacă le va opune rezistență. Care sunt condițiile, atât cele interne cât și cele din mediul extern, care favorizează împotrivirea „sănătoasă" a unui băiat?

Socializarea de gen este deosebit de eficace în cazul băieților. În toate relațiile lor – cu colegii, cu părinții și cu cadrele didactice – funcționează un sistem de recompense și pedepse menit să le suprime trăsăturile feminine și să îi împingă de mici spre adoptarea idealurilor masculine. Stilurile de joc, jucăriile, responsabilitățile casnice, disciplinarea și tiparele de interacțiune adult–copil întăresc conformarea față de aceste norme. Deoarece acest tip de socializare poate intra în contradicție cu instinctele umane fundamentale, se spune despre identitatea masculină că este „fragilă" – ceea ce explică, poate, motivul pentru care este impusă cu atâta râvnă. Afirmațiile legate de diferențele biologice dintre fete și băieți sunt susținute cu ajutorul unor argumente pseudoștiințifice. În vreme ce, în cazul fetelor, rareori mai este invocată mantra „Biologia este destin", explicațiile de natură hormonală și neurologică sunt atât de frecvent folosite în cazul băieților, încât contradicția este rar observată.

Până și experții întâmpină dificultăți atunci când vine vorba despre stereotipurile privitoare la masculinitate. Atunci când psihologa Judy Chu i-a întâlnit pentru prima dată pe cei șase băieți preșcolari care participau la studiul ei cu durata de doi ani, a fost luată prin surprindere. După cum a notat în cartea ei, intitulată *When Boys Become "Boys": Development, Relationships, and Masculinity* (*Când băieții devin „băieți": dezvoltare, relații și masculinitate*), la început „n-a știut ce să creadă despre comportamentul zgomotos, nedisciplinat și aparent agresiv al băieților"[1]. Șansa de a se lămuri s-a ivit atunci când un băiat, după ce a salutat-o călduros, a simulat că ține în mână un pistol și a „împușcat-o". Ea a privit în lături, neștiind cum să reacționeze. Însă, câteva ore

mai târziu, atunci când băiatul a repetat gestul, dr. Chu a zâmbit și s-a prefăcut că îl împușcă și ea. Băiatul i-a explicat cu răbdare că trebuie să cadă, ca și când ar fi ucisă și a lăsat-o să mai încerce o dată. Atunci când a procedat așa cum a învățat-o el, băiatul a fost mulțumit. Mai târziu, după ce între ei se stabilise o legătură, băiatul a rugat-o să îl țină în brațe la ora de povești.

Pe măsură ce a devenit tot mai conștientă de felul în care propriile prejudecăți îi limitează capacitatea de a înțelege ceea ce se întâmplă, Chu a căutat să observe nu doar „energia fizică și «agresivitatea» băieților (cu alte cuvinte, comportamentele care reflectau stereotipurile privitoare la masculinitate), ci și chibzuința și stăpânirea lor de sine"[2]. Chu a observat, de asemenea, că, în relațiile dintre ei, băieții erau „apropiați, solidari și afectuoși" unii față de ceilalți, spulberând astfel prejudecățile conform cărora persoanele de sex masculin sunt individualiste, egoiste și neinteresate de relații[3].

Însă, pe parcursul celor doi ani pe care i-a petrecut alături de băieți, i-a văzut cum se schimbă, devenind tot mai lipsiți de autenticitate și mai înclinați spre afișarea unei atitudini false și spre simulare. Mai întâi, băieții se confruntă cu o ruptură față de sine, arată cercetările realizate de Chu, iar acest lucru declanșează o serie de pierderi și de înstrăinări care le influențează dezvoltarea. Ascunzându-și adevărata fire față de persoanele care, altfel, i-ar putea condamna și pedepsi, băieții aleg singura opțiune cu adevărat sigură. Este o strategie pe termen scurt, ce are consecințe pe termen lung.

Mentorul lui Chu, feminista deschizătoare de drumuri Carol Gilligan, a descris în amănunt diversele moduri în care copiii se luptă pentru a-și apăra integritatea caracterului. Uneori, împotrivirea lor se manifestă într-un mod sănătos din punct de vedere psihologic, mai ales atunci când găsesc pe cineva cu care pot sta de vorbă despre problemele cu care se confruntă. Alteori,

strategiile pe care le adoptă sunt mai degrabă interne, presupunând retragerea în sine și afișarea unei atitudini publice lipsite de autenticitate. Cu toate că împotrivirea este răspunsul firesc al unui băiat în fața presiunilor de a fi ceea ce nu este, stresul acut îl poate împinge să se îndepărteze de sine, atunci când nu mai este capabil să reziste „pe poziții".

În cercetările pe care le-a efectuat, Chu a văzut nenumărate exemple de împotrivire în rândul băieților, „în principal față de încercarea de a le reduce la tăcere sinele, ca să zicem așa, precum și față de renunțarea la sentimentul de control asupra propriilor acțiuni"[4]. În propriile mele cercetări, am întâlnit băieți de toate felurile care opun rezistență presiunilor culturale. Însă următoarea observație fundamentală este valabilă în cazul tuturor băieților: măsura în care reușesc să își păstreze umanitatea și autenticitatea, indiferent că este vorba despre comportamentul exterior sau despre viața interioară, depinde de calitatea relațiilor de care au parte în familie, la școală și în împrejurimile în care trăiesc.

CUM ÎI SPRIJINIM PE BĂIEȚI SĂ FIE EI ÎNȘIȘI

Ne putem gândi la un nou model de creștere și educare a băieților, care să înceapă, în mod firesc, de la reconfigurarea relațiilor. Pentru ca băieții să se poată împotrivi acelor norme dăunătoare, nefavorabile sau nedrepte ale masculinității, au nevoie alături de ei de cel puțin o persoană care să le ofere susținere în privința lucrurilor care sunt importante pentru ei. Acest „aliat" poate fi un părinte, un prieten, un cadru didactic, un consilier, o mătușă sau un unchi – o persoană devotată lor și care să îi ajute să își dezvolte aspirațiile personale. O relație în care un băiat își dă

seama că el chiar contează este fundamentală pentru capacitatea lui de a judeca lucrurile cu propria minte și de a porni pe calea independenței. Un tânăr nu își dobândește încrederea în sine în mod accidental sau întâmplător, ci ea este consecința tuturor acelor momente în care a fost înțeles corect, tratat cu afecțiune și sprijinit.

Am descoperit cât de important este să recunoști calitățile umane ale băieților la prima mea slujbă adevărată. Niles era un adolescent pe care l-am cunoscut pe vremea când lucram pe un post de consilier psihologic la Tribunalul statal pentru minori și familie. În cadrul serviciului de întocmire a rapoartelor de investigație presentință, unde lucram, învățaserăm că prognosticul probabil al evoluției ulterioare a unui băiat poate fi adesea estimat în funcție de grosimea dosarului său – iar dosarul lui Niles era cel mai gros pe care îl văzusem până atunci. Toți membrii familiei sale aveau atât calitatea de beneficiari ai serviciilor sociale, cât și de pârâți în procese. De etnie afro-americană, lipsiți de mijloace materiale și siliți să frecventeze școli ce dispuneau de resurse limitate, într-un oraș cu o lungă tradiție a segregării rasiale, membrii familiei lui Niles avuseseră de înfruntat o mulțime de adversități. În astfel de circumstanțe, aveau parte de puține relații bazate pe încredere. Încă de la început, mi-am dat seama că încercarea de a sta de vorbă cu Niles nu avea șanse să ducă la cine știe ce rezultat. Însă, după ce mi-a dezvăluit, prin răspunsuri mormăite, cu jumătate de gură, că îi place să deseneze, i-am așezat în față un bloc de foi de scris și o cutie de creioane colorate și l-am rugat să deseneze, în timp ce eu mă ocupam de aplicarea interviului inițial obligatoriu.

După atâția ani, încă am vii în memorie desenele realizate de Niles. Treptat, pe parcursul întâlnirilor ulterioare, când am putut să stau, pur și simplu, împreună cu el și să îi acord atenție fără să spun nimic, Niles a desenat siluete și scene care ilustrau aspecte

importante din viața lui. Astfel, am aflat o mulțime de lucruri despre el și i-am putut da posibilitatea să înțeleagă ce mult mă interesează felul în care se vede pe el însuși. Atunci când îmi arăta ce a desenat, devenea mai dispus să vorbească și îl puteam întreba ce reprezintă desenele.

Cu toate că relația noastră s-a înfiripat în contextul ședințelor de consiliere impuse de tribunal, în timp ce aștepta ca judecătorul să îi hotărască soarta, Niles a început treptat să se gândească mai aprofundat la ce poate face mai departe. Era un artist înnăscut, desenele lui reprezentând o alternativă la activitățile tipice subculturii de cartier. Atunci când cauza lui a fost, în cele din urmă, judecată, judecătorul a dispus ca Niles să fie trimis la o școală cu internat care oferea cursuri de artă foarte bune. Cu toate că nu pot spune că am devenit apropiați, am învățat de la Niles că atenția și bunăvoința îi ajută până și pe băieții mai înrăiți să dezvăluie felul în care se văd pe ei înșiși și să investească în propriul viitor.

Să te apropii emoțional de băieți poate părea la îndemâna oricui, dar, în realitate, nu este întotdeauna ușor. Mulți băieți se obișnuiesc treptat să fie neîncrezători, detașați și reticenți. Învață să facă pe nepăsătorii, arătând prea puțin din ceea ce simt cu adevărat și adoptând o atitudine indiferentă, plictisită sau iritată. Lovindu-se de aceste măști neplăcute afișate de băieți, părinții și alți îngrijitori pot fi derutați și descurajați. Poate că unii dintre ei chiar se dau bătuți sau îl învinovățesc pe băiat, care pare incapabil să aibă încredere sau să reacționeze. După o prelegere pentru părinți pe care am ținut-o de curând într-o școală, niște mame și niște tați au venit pe rând să stea de vorbă cu mine. Toți erau îngrijorați de faptul că fiii lor se îndepărtaseră de ei, fiind acaparați fie de un grup de colegi, fie de furie sau de o tăcere preocupată, fie de jocurile video și de rețelele sociale și, uneori, de câte o poveste de iubire. Însă, indiferent de cauză, îndepărtarea emoțională de fiii lor îi făcuse să se simtă îngrijorați, mâhniți

și neputincioși. Știind în sinea lor că fiecare copil are nevoie de cineva care să aibă grijă de el, părinții băieților care s-au îndepărtat emoțional de ei sunt încercați de un sentiment de neliniște.

I-am explicat fiecărui părinte că adevărata putere de a schimba ceva, chiar și atunci când băiatul este furios, încăpățânat sau închis în sine, le aparține, de fapt, celor care sunt în măsură să se apropie de acesta. Părinții le pot oferi fiilor niște lucruri – îngrijire și apropiere emoțională – care, în fond, exercită o atracție irezistibilă pentru ei. Atenția, ascultarea și îngrijirea plină de încredere și stăruință sunt resurse critice pentru dezvoltarea unui băiat. Nici măcar băieții precum Niles, care au fost dezamăgiți în repetate rânduri, nu își pot ignora complet nevoia de a fi acceptați și înțeleși. Atunci când primește îngrijire și atenție din partea unui adult, băiatul se simte prețuit și important el, ca persoană. Nu este important doar ceea ce realizează, cum arată sau cât de bune sunt rezultatele lui, ci și cine este ca om. Pe măsură ce concepția sa despre sine se consolidează cu ajutorul îngrijirii și atenției pe care le primește, băiatul devine mult mai bine pregătit să facă față eforturilor îndelungate pe care va trebui să le depună ca să nu cedeze în fața „codului nescris al băieților".

Atunci când înțeleg mai clar puterea legăturilor afective, părinții pot începe să își facă griji în legătură cu acele momente în care sunt preocupați sau neatenți și își neglijează fiii. Însă eu le explic că orice relație dintre oameni trece în mod ciclic prin perioade de apropiere, de îndepărtare și de reapropiere. În cercetările pe care le-a efectuat în rândul cadrelor didactice, Miriam Raider-Roth, o profesoară de educație de la Universitatea din Cincinnati, a descoperit că atitudinea de respingere din partea băieților nesiguri pe ei la adresa profesorilor care încearcă să interacționeze cu aceștia îi face uneori pe dascăli să își piardă speranța și să se dea bătuți. Într-un studiu din 2012, echipa sa de cercetători a explicat că: „În astfel de situații, împotrivirea

a fost luată personal de cadrele didactice și li s-a părut mai amenințătoare... De asemenea, acest gen de împotrivire i-a determinat adesea pe profesori «să se dea bătuți» sau «să se retragă» din relațiile cu băieții"[5]. Însă, în studiile mele privind abordările pedagogice de succes în cazul băieților, relațiile de care aceștia își aminteau cu cel mai mare drag erau adesea cele care traversaseră perioade de dificultăți și de tatonare. De fapt, stăruința cadrului didactic de a se apropia de ei, de a persevera în ciuda obstacolelor, a fost cea care a făcut ca relația să fie atât de importantă pentru băieți.

Mulți băieți își ascund sentimentele de nesiguranță față de învățare în spatele unei măști de indiferență și pasivitate sau manifestându-se într-o manieră mai fățișă, printr-un comportament disruptiv și insolent. Atunci când băieții se poartă într-un mod lipsit de respect sau nu sunt cooperanți, profesorii au tendința să se supere și să se înfurie. Însuși felul în care băieții își exprimă nemulțumirile produce supărare în rândul celor care au grijă de ei, determinându-i să îi învinovățească pe băieți și să îi respingă și mai mult. Într-un studiu realizat de Raider-Roth, un cadru didactic care avea o relație dificilă cu un băiețel din clasă și-a descris sentimentul de furie față de elevul său drept „profund", ca pe „o emoție brută, adâncă și tulburătoare"[6]. Având puține posibilități de a procesa astfel de reacții intense, este improbabil ca profesorul să considere că există și alte probleme în afară de băiatul însuși. Cu toate acestea, după cum a afirmat echipa lui Raider-Roth, „Copiii percep cu acuitate starea de spirit și disponibilitatea relațională a cadrelor didactice din clasă și reacționează în consecință"[7]. Un profesor furios, critic și lipsit de considerație are puține șanse să ajungă până la băiatul din spatele măștii.

Menținerea unor relații afectuoase și apropiate cu băieții poate fi un lucru deosebit de dificil. Băiatul care vine la școală cu un

stil de atașament nesigur sau instabil va evita, cel mai probabil, să devină dependent emoțional de profesorii lui, un lucru care îl poate face să fie vulnerabil. Însă, așa cum remarcă Diana Divecha, specialistă în psihologia dezvoltării la Centrul pentru Inteligență Emoțională al Universității Yale, istoricul de atașament nu este un destin de neschimbat. Experiențele nefericite trăite alături de părinți pot fi înlocuite cu experiențele pozitive din relațiile ulterioare. Până și „modelele de lucru" pe care și le dezvoltă copiii în urma experiențelor dureroase trăite alături de mamele și de tații lor pot fi modificate. Concluziile negative pot fi infirmate, iar speranța poate renaște. După cum am constatat în cadrul cercetărilor noastre, cadrele didactice reușesc în mod regulat să se apropie de băieții care au devenit neîncrezători și ostili, învingându-le „barierele defensive" și schimbându-le traiectoria vieții. Așa cum a conchis în mod categoric Diana Divecha, „copiii care au o relație de atașament sigur cu cel puțin un adult se bucură de o serie de beneficii"[8].

De fapt, având în vedere cât de frecvente sunt rupturile relaționale, atât în general, cât mai ales în cazul băieților, este mai puțin important ca îngrijitorii să mențină o atitudine pozitivă constantă, cât este să țină sub observație calitatea legăturii lor afective cu băiatul. Dacă aceasta se șubrezește sau se rupe, îngrijitorii trebuie să o refacă. Potrivit studiilor mele, ceea ce i-a diferențiat pe profesorii de succes cu un stil de predare bazat pe relaționare față de cei care nu au avut parte de același succes a fost măsura în care și-au înțeles rolul de „manageri ai relațiilor". Să îți asumi responsabilitatea pentru o relație – să îți dai toată osteneala pentru a veni în sprijinul unui băiat care se confruntă cu o piedică sau cu un blocaj, astfel încât să rezolvi problema – este o chestiune absolut esențială. Potrivit lui Allan Schore, un specialist în neuroștiințe de la Centrul pentru Studii Culturale și de Dezvoltare Psihoneurologică din cadrul Universității Los Angeles din

California (UCLA), „atașamentul nesigur nu e doar o consecință a neatenției sau a pașilor greșiți făcuți de îngrijitor, ci este și un rezultat al incapacității sale de a repara rupturile relaționale"[9].

Dificultățile relaționale cu care se confruntă cei care au grijă de băieți nu trebuie să fie minimalizate – iar eu mi-am dat seama de acest lucru încă de la începutul carierei mele. Tony a fost unul dintre primii băieți de care am fost însărcinat să mă ocup atunci când mi-am luat în primire noua slujbă, aceea de consilier școlar pentru școlile urbane din Philadelphia. Elev în clasa a opta, Tony a fost trimis la mine de un director de școală îngrijorat, care era convins că îl așteaptă doar necazuri în viitor. Directorul spera că, stând de vorbă cu un bărbat tânăr, diferit de ceilalți bărbați tineri din viața lui, Tony va putea căpăta o perspectivă ceva mai clară asupra acelui cod masculin rigid care îi răpea toată bună-dispoziția și candoarea. Fiul unui tată alcoolic, furios și violent, care era convins că a face disciplină înseamnă să îți iei la pumni copiii, la vârsta de treisprezece ani, Tony părea deja mai degrabă un mic bărbat decât un băiat, nelăsând să i se vadă aproape nicio urmă de blândețe sau de vulnerabilitate.

Să stăm de vorbă așezați pe scaune într-un birou nu avea să dea rezultate în cazul lui Tony, mi-am dat eu seama atunci când l-am întâlnit pentru prima oară. La a doua ședință, mi-am pus ceva gros pe mine și l-am invitat să mergem la o plimbare pe străzile cartierului. Am hoinărit pe străzi după bunul-plac al lui Tony, fiind constrânși doar de timpul limitat avut la dispoziție. L-am întrebat cum i-a mers în săptămâna aceea, aducând vorba cu delicatețe despre problemele care se iviseră la școală și ascultându-l fără să îl judec. Știam că voi dobândi influență asupra lui doar dacă va fi dispus să stea de vorbă cu mine și, în timp, să devină receptiv față de punctul meu de vedere.

În unele zile, Tony se înfuria și, mai ales, devenea agresiv. Trădat de aproape fiecare adult din viața lui, înrăit de bătăile

tatălui său și de violența străzii, adolescentul învățase să îi respecte doar pe cei cu o forță mai mare decât a lui. Într-o zi avea vânătăi pe față și mi-a explicat că se încăierase cu tatăl lui cu o seară înainte. Știam că nu trebuie să îl condamn pe tatăl lui, de care lui Tony îi era oricum greu să rămână apropiat, însă a trebuit să îi spun că aveam obligația să îl raportez pe tatăl lui la serviciile de protecție a copilului dacă lucrurile degenerau și se ajungea la abuzuri asupra copilului. În vreme ce îi ascultam mărturisirile, săptămână după săptămână, măcinat de faptul că se apropia tot mai mult momentul în care va trebui să dau acel telefon, încercam pentru moment să îi arăt, pur și simplu, lui Tony că îmi pasă și că îl compătimesc pentru viața violentă și dură pe care este nevoit să o ducă.

În timpul unei plimbări, într-o zi de la începutul primăverii, când aerul de-abia începea să se încălzească, m-am trezit gândindu-mă că Tony poate ajunge să se încreadă în cele discutate în timpul conversațiilor noastre. Însă, chiar în clipa în care făceam această evaluare pozitivă, Tony mi-a lansat o nouă provocare:

— Ești homosexual? m-a întrebat el pe un ton acuzator.

— De ce întrebi? i-am răspuns eu cu simplitate.

— Nu prea ești un tip dur, asta-i tot, mi-a răspuns el, oarecum batjocoritor.

Am fost luat pe nepregătite de această afirmație, după care mi-am dat seama că Tony încearcă să înțeleagă o relație cu un bărbat care este foarte diferit de ceilalți bărbați din lumea lui. Mi-am dat seama că felul în care îi răspund, felul în care îi dezvălui cine sunt poate fi foarte important pentru el. Am izbucnit în râs, cuprins de o sinceră stânjeneală și i-am spus că înțeleg faptul că este neobișnuit ca un alt bărbat să arate interes față de el și să nu nutrească niște intenții dubioase. De asemenea, am recunoscut că nu am calități de luptător și că nu am fost pus la încercare cu adevărat până în acel moment – ceea ce era un privilegiu

extraordinar. Nu știam cum este să trebuiască să fii pregătit pentru luptă în fiecare clipă. I-am întors întrebarea, spunându-i:

— Îmi dau seama că ești un supraviețuitor și că a trebuit să lupți din toate puterile pentru a reuși. Cum a fost?

La rândul lui, Tony a fost luat prin surprindere, dar a părut să priceapă răspunsul pe care i l-am dat. Și-a dat seama, cel puțin, că îl respect și că nu am de gând să îl abuzez.

Mi-ar plăcea să cred că, prin faptul că m-am implicat sistematic în aceste ședințe și că nu m-am lăsat descurajat de toanele lui, de reticența ori de lipsa lui de respect, am reușit să aduc o schimbare în viața lui Tony. Am vrut să înțeleagă că există și adulți care vor să se apropie de el și ale căror sentimente nu îi vor face probleme, indiferent de felul în care se va purta el. Și că există bărbați care nu vor încerca să îl domine sau să folosească forța în relațiile cu el, ci își vor da seama că este un copil care are nevoie să se bizuiască pe ajutorul celor din jur.

Atât povestea despre Niles, cât și cea despre Tony reprezintă niște exemple de abordări directe utile în cazul băieților cărora le-a intrat în obicei să fie retrași în sine și glaciali – acest gen de băiat trebuie acceptat așa cum este el. Tot ce aveți de făcut, cel puțin la început, este să îl ascultați. Acordându-i atenție băiatului și lucrurilor care contează pentru el, punând întrebări și demonstrând un real interes, îngrijitorul dovedește o sinceră preocupare pentru ceea ce băiatul gândește, simte și face, confirmându-i, astfel, că, de fapt, contează cine *este* el ca persoană, nu rolul pe care îl joacă. Conform psihologului Michael Nichols, autorul volumului *Ascultă-mă ca să te ascult. Capacitatea de ascultare poate îmbunătăți relațiile noastre*, „această validare este esențială pentru a-i întări celuilalt respectul de sine. Dacă nimeni nu ne ascultă, rămânem închiși în solitudinea sufletului nostru“[10].

Prin urmare, le pot recomanda două instrumente de bază îngrijitorilor care vor să le îmbunătățească băieților respectul față

de sine și să le mobilizeze capacitatea de rezistență, întărindu-le astfel hotărârea de a lupta pentru ei înșiși.

CUM SĂ ÎI ASCULTĂM PE BĂIEȚI

Atunci când îngrijitorii devin dispuși doar să asculte și să observe, fără să își ofere opiniile sau sfaturile întemeiate pe propria experiență, lucrurile se pot îmbunătăți radical pentru băieți, care încearcă să își dezvolte încrederea în propria capacitate de judecată. În momentul în care își ascultă fiii, părinții „devin martori", în opinia lui Nichols, la experiențele băieților și le confirmă faptul că nu sunt singuri. În ciuda stereotipului tradițional privind creșterea unor băieți autonomi și „pe picioarele lor", calea cea mai sigură de a-i ajuta pe băieți să se emancipeze constă în a le satisface nevoile de dependență. Ascultarea este cel mai important instrument pe care îl au părinții la îndemână pentru a dezvolta reziliența băieților.

Lăsați singuri cu propriile sentimente și reacții, copiii sunt înfricoșați și nesiguri. Cercetările privind atașamentul sigur (securizant) ne demonstrează că acei copii care sunt capabili să se bizuiască pe îngrijitorii lor sunt mai puternici, mai fericiți și mai încrezători în sine. Individualitatea și autonomia pe care le capătă apoi copilul sunt rezultatul faptului că se poate vedea pe sine reflectat în privirile celor dragi. Începând de la cea mai fragedă vârstă și pe tot parcursul copilăriei, cele mai importante experiențe – cele care contribuie cel mai mult la formarea concepției despre sine a copilului – au loc în cadrul relațiilor apropiate. Să fii singur este o frică primară, care contravine celor mai elementare instincte umane. Atașamentul sigur este o precondiție a independenței. Simpla ascultare este cea mai la îndemână cale de a stimula formarea atașamentului.

Ascultarea, bineînțeles, presupune mai mult decât simpla acceptare a informațiilor. Ea implică un schimb, care aduce mai degrabă cu a primi, a înțelege și a reține ceea ce se spune. Există comunicare – se schimbă cuvinte și înțelesuri –, însă, la nivel emoțional, se dezvoltă o rezonanță profundă, permițând producerea unui lucru primitiv și visceral: cel ascultat este „cunoscut". Sinele băiatului, acele aspecte ale identității sale care sunt cunoscute și acceptate de către ascultătorul său, se consolidează. În schimb, sinele care nu e „cunoscut" rămâne incomplet și în căutare de validări. În cazul băiatului care nu este „bine cunoscut", apare un clivaj între sinele său central și sinele său „public", aflat în mod inconștient în căutarea validării, aceasta fiind de prea multe ori găsită numai în sânul unui grup de egali, care își cere prețul său. După cum explică Nichols, „ceea ce nu se face auzit nu doar că adâncește diferența dintre ceea ce poate fi împărtășit în mod public și ceea ce ține de sfera privată, ci determină și un clivaj între sinele adevărat și un sine fals"[11].

Ascultarea presupune, desigur, atenție. Este greu să oferi ascultare sau să continui să oferi ascultare altei persoane dacă atenția ta este dominată de chestiuni presante. Însă, cel mai important, ascultarea este un act afectiv. Atunci când îngrijitorii și copiii își oferă reciproc ascultare, scopul principal este acela de a alina senzațiile de tensiune sau sentimentele de supărare cu ajutorul apropierii, căldurii și înțelegerii oferite de o mamă afectuoasă sau de un tată afectuos. Potrivit specialistului în neuroștiințe Daniel Siegel, comunicarea cu succes a emoțiilor este fundamentală pentru dezvoltarea sentimentului vitalității și al unei vieți cu sens. Sentimentul că este „perceput", pe care îl dobândește un băiat atunci când părintele său este într-o stare receptivă față de nivelul emoțional al experienței sale, îl poate elibera cu adevărat de sentimentele negative. Pe măsură ce se descarcă de tensiuni în prezența ascultătorului său, băiatul își dă seama de capacitatea

lui de a-și recăpăta puterea de decizie și independența, în ciuda diverselor presiuni și a normelor amenințătoare care îi guvernează viața. Indiferent ce cred sau ce vor alții de la el, copilul va putea avea o existență autonomă. Astfel, notează Siegel și Hartzell, „părinții modelează în mod activ creierul în dezvoltare al propriilor copii“[12].

Ascultarea eficientă, potrivit lui Nichols, presupune „atenție, apreciere și confirmare“. Ceea ce încearcă ascultătorii să obțină este așa-zisa „receptivitate empatică“; iar cu ajutorul acesteia băiatul își dă seama că este iubit, indiferent de ceea ce simte sau de ceea ce a făcut, și că sentimentele lui sunt acceptate și nu-l derutează pe ascultător (și nici nu-l fac să rămână blocat în propriile emoții). Atunci când părinții își dau seama că scopul este crearea legăturii empatice, ceea ce face băiatul mai departe sau felul în care înțelege lucrurile este mai puțin important decât confirmarea și consolidarea sinelui său central. Ascultătorii învață să aibă încredere că băieții vor găsi o rezolvare la problemele lor și că au mai multe șanse să facă acest lucru atunci când nu se simt singuri[13].

O problemă reală este faptul că poate fi greu să îi asculți pe băieți. Deoarece ascultarea profundă presupune ca, pe de o parte, părinții să își suprime sau să facă abstracție de propriile reacții emoționale, iar, pe de altă parte, să permită ca tot ceea ce simt fiii lor să își găsească ecou în sufletul lor, ei se expun riscului de a fi acaparați de propriile emoții. În anumite situații, mai ales atunci când își amintesc de experiențele neplăcute legate de „codul nescris al băieților“, părinții pot avea o capacitate limitată de „a fi alături de“ băieți. Nu își mai pot ascunde vechile supărări, care încep să îi macine din nou și devin foarte evidente, asta în timp ce fiii lor caută să le obțină atenția și compasiunea. Câte conversații cu băieții nu ajung nicăieri din cauza faptului că părintele sau profesorul se simte obligat să ofere sfaturi,

în speranța că îl va feri pe băiat de un pericol imaginar? Astfel, în loc să găsească alinare și încurajare, băieții se aleg cu și mai multe îngrijorări și îndoieli legate de propriile capacități.

Pentru a rămâne prezenți în timp ce ascultă, părinții trebuie să își gestioneze reacțiile emoționale, în așa fel încât să nu deturneze conversația. Siegel și Hartzell vorbesc despre două căi prin care creierul nostru răspunde declanșatorilor afectivi: o cale „superioară", respectiv o cale „inferioară"[14]. Primul gen de cale se găsește în cortexul superior și presupune reflecția asupra experienței trăite și codificarea sub formă lingvistică și sub formă de gânduri a sentimentelor pe care le generează aceasta. În schimb, calea „inferioară" se bazează pe oprirea acestor procese raționale, în favoarea declanșării reacțiilor primare de tip luptă, fugă sau blocaj motor. Caracteristică pentru această cale neuronală inferioară este lipsa de flexibilitate în gândire.

În dorința de a-l convinge pe băiat că vrem cu adevărat să știm ceea ce gândește și simte, noi, părinții, ne confruntăm cu problema dificultății de a simula atenția. Sentimentele intense de îngrijorare, de furie sau de supărare neconștientizată induc un sentiment al urgenței, care este greu de disimulat. Dacă sentimentele părinților stau adesea în calea capacității lor de ascultare, băieții vor învăța să păstreze distanța. Băiatul care devine reticent și necomunicativ este, în mod tipic, cel care nu se așteaptă să fie ascultat. Pentru a-l face pe băiat să aibă încredere că va fi realmente ascultat, este nevoie ca îngrijitorii să observe atunci când atenția lor se îndreaptă spre propriile preocupări. Sentimentele cele mai intense sunt cel mai greu de evaluat dintr-o perspectivă corectă. Multor persoane li se poate părea că nu este vorba despre sentimente, ci mai degrabă despre niște îngrijorări îndreptățite – despre niște lecții esențiale, „nenegociabile", pe care părinții buni trebuie să le împărtășească fiilor.

Băieții au o înclinație deosebită spre testarea limitelor celor din jur, forțându-și părinții să își asume niște roluri de autoritate, care pot fi un obstacol în calea ascultării. Luptele pentru putere le pot declanșa părinților amintiri neplăcute, putând conduce la reacții instinctive. Însă, pentru a-l ajuta pe băiat să își dezvolte propria capacitate de autoreglare, comportamentele sale nerezonabile sau necorespunzătoare ar trebui contracarate prin oferirea unor limite nu foarte stricte de către un îngrijitor apropiat emoțional. Să fii relaxat atunci când te confrunți cu un comportament inadecvat este o soluție pentru a impune o disciplină eficientă. Ceea ce caută băiatul care se poartă urât nu este atât permisivitatea, cât o persoană care să îl cunoască suficient de bine pentru a-și da seama când este „prost dispus" și are nevoie să se descarce de tensiunile care îi provoacă comportamentul inadecvat. „Secretul" este să ne batem capul mai puțin cu impunerea unor limite și să ne concentrăm mai mult asupra aflării cauzelor care stau la baza comportamentului nerezonabil, apropiindu-ne de gândurile și de emoțiile din spatele acelui comportament.

Atunci când exercitarea autorității devine un scop în sine, înseamnă că îngrijitorii s-au îndepărtat emoțional de băiat. Atenția lor este îndreptată spre propria persoană, iar acordajul afectiv cu băiatul s-a pierdut. Mai ales atunci când luptele pentru putere provoacă sentimente de frustrare și de furie, îngrijitorii devin preocupați de apărarea propriilor sentimente. Emoțiile intense declanșate în timpul confruntărilor cu băieții își au adesea originea în „amintirile implicite": este vorba despre experiențe din copilărie pe care părintele le-a uitat, dar care au totuși puterea de a-i determina reacțiile[15]. Dacă vor să înceteze să ajungă la nesfârșit în acest punct mort, atunci când observă că atenția li se îndreaptă spre propriile preocupări, îngrijitorii trebuie să înțeleagă că ceva a rămas nerezolvat în trecutul lor și că au de lucrat la asta.

Având în vedere frecvența cu care se produc rupturile în relațiile cu băieții, poate că mai importantă chiar și decât ascultarea este capacitatea de redobândire a concentrării după „deturnările emoționale". Atunci când își dau seama că îngrijitorii lor se controlează pe ei înșiși și revin pe linia de plutire după pierderea concentrării, băieții încep să aibă așteptări pozitive, de tipul: „Pot să am încredere că mama, tata, antrenorul sau profesorul va rămâne prezent în relație și nu va deveni într-atât de dezorientat, încât să mă învinovățească pe mine, să renunțe la încercarea de a se apropia de mine și să se îndepărteze de mine". Ceea ce Siegel și Hartzell numesc „rupturi toxice" se referă la momentele în care îngrijitorii rămân blocați pe așa-zisul traseu „inferior" de răspuns al creierului în fața declanșatorilor emoționali, învinovățind-și fiii pentru sentimentele lor de supărare[16]. Având un caracter aleatoriu și idiosincrazic, rupturile relaționale subminează încrederea băiatului în cei din jur.

„Repararea" relației cade întotdeauna în responsabilitatea îngrijitorului. Băiatul nu este în măsură să restabilească legătura afectivă atunci când s-a produs o ruptură în relația cu părinții săi. Adultului îi revine sarcina de a dovedi suficientă conștientizare de sine, în așa fel încât rupturile afective cauzate de reacțiile dure sau furioase să fie observate și „reparate". Din fericire, nimeni nu ne cere să fim perfecți. Băieții se vor încrede în angajamentul oferit, chiar și atunci când îngrijitorului îi este greu să rămână concentrat sau să continue să asculte. Atunci când îngrijitorii își recapătă concentrarea și recunosc cu sinceritate că atenția le-a fost deturnată pentru o clipă, băieții învață o importantă lecție morală, datorită exemplului oferit de ei. Este suficient să spunem: „Îmi pare rău că m-am supărat atât de rău pe tine. Chiar dacă nu mi-a plăcut ce ai făcut, supărarea mea a avut legătură mai degrabă cu momentele din trecut când am fost tratat urât, și mai puțin cu ce ai făcut tu. Știu că nu ai vrut să mă rănești". Băieții sunt mai

puțin în măsură să își însușească astfel de mesaje morale atunci când se simt nesiguri sau abandonați.

TIMPUL DEDICAT ÎN EXCLUSIVITATE BĂIEȚILOR

Patty Wipfler, fondatoarea Hand in Hand Parenting, o organizație nonprofit pentru educația parentală, cu sediul în California, a creat o serie de instrumente, pentru a-i ajuta pe părinți să își aprofundeze relația cu copiii, și anume:

- Ascultarea prin acceptarea stărilor emoționale ale copilului („staylistening" – părintele nu face altceva decât să îi ofere atenție copilului, în timp ce acesta se descarcă de emoții);
- Ascultarea prin joacă („playlistening" – părintele urmează exemplul copilului și se lasă prins într-un joc care provoacă râsete și bună-dispoziție);
- Stabilirea limitelor (cu blândețe, dar cu fermitate, părintele îl întrerupe pe copilul al cărui comportament indică faptul că este supărat);
- Timp dedicat în exclusivitate copilului (părintele îi oferă atenție copilului într-un mod demn de încredere, centrându-se asupra lui).

Aceste instrumente sunt utile pentru copiii de toate vârstele și îmbunătățesc capacitatea părinților de a le oferi băieților ajutorul de care au nevoie, în încercarea de a atinge acele scopuri cu adevărat importante. După cum afirmă Wipfler, mamă și consilier parental cu vechime, în cartea ei intitulată *Ascultă-ți copilul: Cinci instrumente simple pentru provocările cotidiene ale părinților*, scrisă împreună cu Tosha Schore: „Acum este momentul să înlocuim preocuparea pentru autoritate și control din parentaj cu

preocuparea pentru apropierea emoțională, pentru stabilirea unor limite rezonabile și pentru ascultare"[17].

În cazul copiilor mai mici, timpul petrecut doar cu ei presupune să li se ofere ocazia de a se juca, de a se uita la filme, de a citi sau, pur și simplu, de a sta de vorbă cu îngrijitorii lor. Esențial este faptul că copilul hotărăște cum este organizat timpul și că se bucură de posibilitatea de a „cheltui" resursele de atenție ale îngrijitorului oricum vrea el. În mod normal, rezultatul este acela că, în mod conștient sau inconștient, sentimentul copilului că este acceptat și iubit se adâncește și se dezvoltă. Această abordare, ce presupune să le dedicăm timp în exclusivitate copiilor, poate fi folosită cu rezultate eficiente și în relațiile cu adolescenții băieți, deoarece copiii mai mari, mai ales băieții, rareori găsesc niște adulți capabili să își petreacă timpul alături de ei.

Să îți petreci timpul în exclusivitate cu un adolescent băiat poate presupune, la început, să joci multe jocuri video, să asculți muzică ciudată și să te uiți la filme și la emisiuni de televiziune proaste sau violente. Alteori, înseamnă să construiești cazemate, să îl privești pe băiat dându-se cu skateboardul, să joci baschet unul contra unul (lăsându-l pe băiat să câștige) sau să trimiți mingi în poarta de lacrosse instalată în curtea din spatele casei. Scopul este să întărești dorința băiatului de a primi sprijin din partea unui adult care nu încearcă să îi spună ce să facă, să îl domine sau să îl pună la punct. Să îi oferi, pur și simplu, atenție fiului tău și să arăți interes pentru orice îl interesează pe el duce la rezultate surprinzător de bune.

Wipfler și Schore oferă sfaturi practice privitoare la modul în care să integrăm în programul familiei momentele petrecute doar cu băiatul. Cele două autoare propun ca aceste momente să primească un nume specific („Merge orice nume, important este să existe unul") și să se stabilească o dată și o oră anume pentru ele, în așa fel încât băiatul să știe că se apropie și că se poate baza pe

ele[18]. Este în interesul îngrijitorilor ca, la început, să dedice acestei activități un interval de timp mai scurt, poate cincisprezece minute, pentru a-și evalua capacitatea de atenție și capacitatea de a participa la activitățile fiilor lor. Ulterior, intervalul de timp poate fi prelungit treptat până la o oră sau mai mult, pe măsură ce părinții dobândesc încredere în sine și un mai bun control asupra propriei capacități de atenție. Să ignori factorii de distragere a atenției poate fi adesea dificil – însă este o plăcere deosebită să îți concentrezi atenția asupra flăcăului tău și să te bucuri, pur și simplu, de relația cu el. Important este ca părintelui să îi placă orice idee îi trece prin cap băiatului și orice modalitate prin care se exprimă – ceea ce va asigura un nivel de înțelegere reciprocă nemaiatins până atunci, care le va oferi copilului și părintelui un sentiment de apropiere reciprocă.

În mod invariabil, odată ce se va aștepta să primească atenție și va ajunge să fie convins că aceasta îi va fi oferită, băiatul va trage nenumărate foloase de pe urma ei. Să fii alături de băiat, să îl accepți urmându-i exemplul atunci când vrea să se joace sau să stea de vorbă, să demonstrezi dorința de a-l cunoaște, fiind atent la tot ceea ce vrea să facă sau să spună, sunt gesturi de validare profunde, care ajută la dezvoltarea unei percepții de sine puternice și solide. Să îi oferi băiatului în mod regulat acest timp dedicat lui în exclusivitate seamănă cu depunerea unor bani în contul său bancar: îi oferă o măsură de protecție împotriva posibilelor greutăți din viitor.

Cu multă vreme înainte de a deveni psiholog și înainte chiar și de a avea copii, frecventam atelierele organizate de Wipfler și de alte persoane care foloseau instrumentele de mai sus. Devenisem deosebit de interesat de puterea legăturilor afective de a stimula o dezvoltare sănătoasă a masculinității. O prietenă pe care am întâlnit-o la unul dintre ateliere, o mamă singură, cu un băiat de doisprezece ani, m-a întrebat dacă vreau să petrec puțin timp

împreună cu acesta. Jimmy era un băiat energic, căruia îi plăcea să facă sport, cu toate că era și destul de sensibil. Câteodată, era îndărătnic și neastâmpărat. Și mie îmi plăcea să fac sport și m-am gândit că o să fac față onorabil. Mi-am luat angajamentul de a-mi petrece timpul alături de el o dată pe săptămână, ca o modalitate de a-mi aprofunda cunoștințele despre băieți și ca să mă pregătesc pentru ziua în care aveam să devin eu însumi părinte. Pe lângă faptul că îi ajutam pe prietena mea și pe fiul ei, eram convins că voi afla o mulțime de lucruri despre mine însumi.

Prima oară când am mers la ei acasă, mama lui i-a explicat că sunt un prieten de-ai ei și că îmi doresc să îl cunosc mai bine. Jimmy, mama lui și cu mine ne-am petrecut împreună acea după-amiază, făcând tot ceea ce își dorea el să facă. Întrucât la acea vreme făcea parte dintr-o echipă de baseball din Liga Mică, Jimmy a vrut, bineînțeles, să alergăm spre baze și să aruncăm cu mingea. Pentru o bucată de vreme, eu am fost cel care arunca mingea, mama lui cea care o prindea, în timp ce Jimmy s-a ocupat pentru o lungă vreme de loviturile cu bâta. La sfârșit, l-am întrebat dacă pot să mai vin pe la ei, ca să ne petrecem timpul împreună. El mi-a răspuns că da, desigur. Obiceiul de a ne petrece timpul împreună a continuat și în anul următor: treceam pe la ei o dată pe săptămână, la o oră pe care o stabiliserăm în avans. Nu a trebuit să îi mai dau vreo explicație lui Jimmy referitor la dorința mea de a-mi petrece timpul alături de el – de obicei, tinerii se așteaptă ca adulții să vrea să își petreacă timpul împreună cu ei. Cu toate acestea, săptămână de săptămână, a trebuit să îl asigur că mă voi întoarce. Mama și tatăl lui divorțaseră cu câțiva ani mai înainte și îi era teamă că lucrurile pe care se bizuia vor dispărea din nou.

În scurtă vreme, Jimmy a început să se bizuiască pe timpul petrecut împreună cu mine. Obișnuiam să mergem în pădurea de lângă casa lui, unde îmi arăta toate locurile lui preferate. Sau

făceam o plimbare cu mașina până la McDonald's, atunci când i se făcea foame. În aceste momente pe care i le dedicam în exclusivitate, îmi impuneam să îi acord atenție, să îl las pe el să inițieze activitățile și să nu modific în niciun fel ceea ce voia el să facă. Mă străduiam din răsputeri să nu preiau controlul și nici să nu deturnez atenția spre o activitate mai interesantă pentru mine. Mintea îmi fugea adesea spre propriile preocupări sau griji. În repetate rânduri, a trebuit să mă controlez și să am grijă să îmi îndrept din nou atenția spre Jimmy și spre prezent.

Am început să îl cunosc pe Jimmy din ce în ce mai bine. Uneori, pe măsură ce căpăta tot mai multă încredere în mine, devenea dificil – era necooperant, își ieșea ușor din fire, avea pretenții nerezonabile etc. –, părând să mă pună la încercare, ca să mă forțeze să spun „nu" și să îi impun o limită. În astfel de momente, avea răbufniri de emoții și se înfuria, se bosumfla și chiar izbucnea în lacrimi, lăsând să iasă la suprafață o mulțime de emoții dureroase. Câteodată, era obraznic sau nepoliticos. Dacă reușeam să îmi păstrez încrederea și stăpânirea de sine, să nu iau lucrurile personal sau să mă supăr pe el, la rândul meu, devenea întotdeauna mai relaxat și mai deschis față de mine. Relația noastră s-a dezvoltat. În general, ocazia de a folosi abordarea relațională cu un băiat adolescent s-a dovedit a fi de neprețuit. Am învățat o mulțime de lucruri de la Jimmy.

Au fost multe momente în care ar fi meritat să fie mustrat pentru purtarea lui. Însă, deoarece puneam în practică o anumită metodă – o abordare bazată pe ascultare, pentru consolidarea relațiilor –, mi-am mușcat limba, ca să tac, și am învățat cât de important este să ne supraveghem și să ne stăpânim tendințele involuntare de a-i critica și de a-i pune la punct pe băieți. Știam că îmi pot impune autoritatea asupra lui Jimmy, însă nu voiam să îl domin pur și simplu. De asemenea, aveam convingerea că nu este nevoie să îl învăț cum să se poarte, ci mai degrabă să îl

sprijin în efortul lui de a se autoregla. De prea multe ori, părinții și alte persoane reacționează în mod nechibzuit, mulțumindu-se să transmită de la o generație la următoarea reguli de comportament și stiluri de relaționare. Adeseori, suntem convinși că sfaturile („La vârsta ta, eu...") sunt cele mai bune modalități prin care băieții își pot îmbunătăți propriul discernământ, fără să înțelegem în mod realist măsura în care s-au schimbat vremurile și problemele cu care se confruntă ei.

Sunt mai multe reguli cu ajutorul cărora putem valorifica la maximum momentele dedicate în exclusivitate băiatului: să nu îi oferim sfaturi, să nu ne îndreptăm atenția și spre alte preocupări, să nu stăm de vorbă cu alte persoane sau să întrerupem perioada pe care am promis că i-o dedicăm doar lui și să nu modificăm activitatea aleasă de el, indiferent cât de greu ne-ar fi să îi vedem rostul. Principala regulă, însă, este să ne menținem atenția concentrată asupra băiatului și să rămânem apropiați de el, indiferent ce ar face. Ceea ce nu e deloc simplu, căci puterile noastre de concentrare sunt adesea limitate. Câtor dintre noi li s-au oferit chiar atât de multă atenție și ascultare? Cine a avut parte de un părinte sau de un profesor într-atât de implicat, încât lăsa totul deoparte, doar pentru a-l asculta sau a se juca împreună cu el? Majoritatea adulților își văd de treburile lor obișnuite și doar rareori (sau poate niciodată) ajung să își împărtășească cele mai profunde gânduri și sentimente. Într-un fel, toți suferim de un deficit de atenție.

În momentul în care reușim să ne concentrăm toată atenția asupra băiatului, atunci când îi dedicăm timp în exclusivitate, la ce ar trebui să ne așteptăm? Mai ales la început sau în relațiile cu băieții care s-au îndepărtat de noi, ne putem aștepta să fim puși la încercare, deoarece mulți dintre ei au devenit destul de neîncrezători. Este ca și cum prin minte le-ar trece gânduri de genul: „Sunt sigur că mama și cu tata nu vor vrea să își petreacă timpul

împreună cu mine, dacă le voi dezvălui tot ceea ce simt și gândesc" sau „Mă îndoiesc că vor putea să facă față, atunci când o să fac ceea ce îmi doresc cu adevărat". Pe parcursul anului în care mi-am petrecut timpul alături de el, uneori Jimmy mă punea și mai mult la încercare, și mă zăpăceam. Nu știam ce să fac. Odată, de exemplu, din senin, a început să se bosumfle și să se retragă în el, în timp ce ne întorceam acasă cu mașina de la McDonald's. Într-o manieră teatrală, deși la început era cooperant și binedispus, mi-a întors spatele în scaunul mașinii, privind îmbufnat pe fereastră și refuzând să îmi răspundă când îl întrebam ce s-a întâmplat. Nu aveam nici cea mai vagă idee ce anume îi provocase neașteptata schimbare de dispoziție și mă simțeam neliniștit și oarecum manipulat. „Ce mai e și asta?", mi-am mormăit în barbă.

Cu toate acestea, am rămas răbdător și deschis față de Jimmy atunci când am ajuns acasă la el, unde a dat fuga în dormitor și a închis ușa. M-am dus după el, m-am așezat în dreptul ușii și m-am hotărât să nu intru peste el, ci să îi vorbesc prin ușa închisă, asigurându-l că orice simte este în regulă din punctul meu de vedere și că nu voi pleca nicăieri. Prin ușă, îi auzeam suspinele înăbușite, însă multă vreme nu mi-a dat niciun răspuns. În cele din urmă, Jimmy a ieșit din cameră, iar eu m-am mulțumit să îi zâmbesc și să îl urmez în curtea din spatele casei, unde a luat bâta și mingea de baseball și a reluat jocul nostru de mai devreme. Mi-am dat seama că Jimmy tot nu este în stare să îmi spună în mod direct când se simte copleșit de supărare, dar am înțeles și că, rămânând alături de el până ce și-a depășit tulburarea – și nefăcând din țânțar armăsar –, trecusem un fel de test. Își dăduse seama că nici nu îl voi critica, nici nu îl voi abandona.

Diferitele modalități prin care băieții își pun la încercare îngrijitorii, pe parcursul unei relații ce implică timp dedicat în exclusivitate, nu au ca scop să îi îndepărteze, ci să lămurească o întrebare ce îi preocupă în mod inconștient: „Poate această

persoană să se descurce cu mine?" Pe măsură ce încercările la care își supune îngrijitorul îi confirmă faptul că atenția și interesul acestuia sunt reale și solide, că există așadar un adult capabil și dispus să aibă o relație cu el, de obicei băiatul capătă tot mai multă încredere, fiind tot mai convins că poate conta cu adevărat pe această relație.

Timpul dedicat în exclusivitate băiatului, chiar și atunci când lucrurile merg bine, poate da naștere unor supărări. Uneori, băiatul se deschide și vorbește despre lucrurile care îl supără – unele legate chiar de îngrijitor. Alteori, mai ales atunci când se rușinează, își poate ascunde sau reține emoțiile dureroase, până în momentul în care dobândește și mai multă încredere în sine. Atunci când îl ascultăm vorbind despre sentimentele lui rănite, este important să îi respectăm dorințele și să nu ne lăsăm dominați de curiozitate. Băiatul este cel care hotărăște cât de mult și cât de repede ne va împărtăși ce are pe suflet.

Uneori, băieții reușesc cu greu să își exprime prin cuvinte sentimentele complicate și creează situații care le dau posibilitatea să își manifeste sentimentele în contextul jocului. Jimmy, de exemplu, se „rănea" uneori, în timp ce juca baseball sau baschet, și cădea la pământ plângând. Rolul meu era să iau în serios „accidentul", chiar dacă nu observam cum se petrecea, și să îi acord atenție răbdător, în timp ce se văita. Știam că se acumulase o oarecare nemulțumire și teamă privind practicarea sporturilor și că Jimmy încearcă, pur și simplu, să îmi arate cât de mult se străduiește să se ridice la nivelul concurenței și al situației.

Să le ofere băieților ocazia de a-și petrece o bucată de timp doar alături de ei va presupune foarte multă generozitate din partea îngrijitorilor, și asta fără să mai punem la socoteală disciplina și concentrarea necesară. Unele zile vor fi mai ușoare decât altele. În zilele dificile, vi se va părea că în fiecare clipă apare încă ceva care vă distrage atenția sau vă deranjează, abătându-vă atenția de

la băiatul dumneavoastră spre altă chestiune presantă. Epuizați de prea multe obligații, puțini îngrijitori mai au energia necesară pentru a-i acorda unui copil întreaga lor atenție, mai ales atunci când tot ceea ce vrea el să facă este să se joace. Cu toate acestea, este util să reținem că, sub pretextul jocului, băiatul face niște lucruri de importanță vitală pentru el: își confirmă în mintea și în sufletul lui că este atât de important pentru îngrijitori, încât chiar și atunci când sunt presați de treburi importante specifice adulților, aceștia își fac timp și pentru el. Astfel, se întărește pentru a face față dificultăților copilăriei. Prin simplul fapt că își dau silința și că încearcă din nou după ce sunt respinși, îngrijitorii îi oferă băiatului un dar neprețuit.

3

Băieții și sufletul lor

În capitolul 1, v-am prezentat studiul privitor la șablonul rigid al masculinității („Man Box") realizat în 2017, în cadrul căruia au fost intervievați bărbați tineri din Statele Unite, din Regatul Unit și din Mexic. Atunci când am citit pentru prima dată o relatare referitoare la acest studiu, mi-a atras imediat atenția o anumită serie de constatări: din rândul tinerilor cu vârstele cuprinse între optsprezece și treizeci de ani care îmbrățișau o identitate masculină tradițională, trei din patru afirmau că, în ultimele două săptămâni, „au găsit puțină plăcere în ceea ce fac", doi din trei afirmau că se simt „triști, deprimați sau deznădăjduiți", iar doi din cinci că au avut „gânduri legate de sinucidere"[1]. Prevalența sentimentelor de nefericire în rândul acestor bărbați tineri confirma profunda nepotrivire dintre identitatea lor masculină și sensibilitatea lor omenească. Forțați să își cenzureze gândurile și sentimentele, viața acestor tineri bărbați devenise mai degrabă „teatru" decât experiență autentică. Se simțeau singuri și descurajați, neavând parte de confortul sufletesc și de însuflețirea care vin odată cu apropierea emoțională.

Conform culturii „populare", emoțiile sunt apanajul femeilor, în vreme ce acțiunea este apanajul bărbaților. Însă totul s-a schimbat, față de vremurile în care astfel de lucruri erau acceptate ca atare și necontestate de nimeni. Femeile au infirmat prejudecățile referitoare la capacitățile lor, demonstrând că se pricep în egală măsură și la „a simți", și la „a acționa". În mod similar, cercetările

recente indică faptul că stereotipurile privitoare la incapacitatea bărbaților de a-și recunoaște și a-și stăpâni emoțiile pot fi la fel de eronate. De fapt, potrivit unei serii de studii noi, bărbații tineri din ziua de astăzi sunt mai interesați de îngrijirea propriei sănătăți mintale decât de îngrijirea bunăstării fizice. Înțeleg faptul că a avea de grijă de propriul psihic este un lucru esențial pentru o viață bună. Kevin Love, jucătorul de baschet din NBA, a stârnit multă vâlvă în afara terenului de sport când a declarat în mod public că a suferit un atac de panică ce i-a afectat jocul într-un meci foarte important. Pentru prima dată în douăzeci și nouă de ani, a fost forțat să reflecteze asupra vieții lui emoționale și a luat hotărârea de a deveni un model de urmat pentru alți bărbați care își ignoră emoțiile. Așa cum a scris Love în „The Players' Tribune", un website dedicat sportului, „toată lumea se confruntă cu niște lucruri pe care nu le putem vedea"[2].

Nu că stereotipurile privitoare la bărbatul insensibil ar fi complet neîntemeiate. Având în vedere că respectarea convențiilor privind masculinitatea este în continuare supravegheată cu fermitate, majoritatea băieților învață să își țină sentimentele doar pentru ei, să și le suprime și să și le nesocotească. Cu excepția furiei, băieții își pierd adesea contactul cu propriile emoții. Primirile glaciale, ritualurile „de inițiere", hărțuirea și intimidarea, precum și probele de curaj le-au întărit de-a lungul timpului detașarea afectivă. În momentul în care va ajunge la maturitate, probabil că băiatul va reuși cu dificultate să fie prezent din punct de vedere emoțional. O mulțime de consecințe negative sunt asociate cu suprimarea emoțiilor trăite de băieți, de la performanțele școlare sub așteptări, până la comportamentele periculoase pentru sănătate, precum consumul de substanțe psihoactive, încăierările și imprudența.

Însă ideea că a acționa și a simți țin de sfere diferite este greșită. Cu deosebire într-o lume interconectată, trăim înconjurați

din toate părțile de relații. Atunci când este împiedicat să își conștientizeze propriile emoții, băiatul devine mai puțin capabil să stabilească o relație personală cu cei din jur. Ascunse vederii și dincolo de controlul lui conștient, emoțiile intense au o probabilitate mai mare de a-i domina comportamentul. Când nu e obișnuit să arate empatie, băiatului îi va veni mai ușor să le facă rău celor din jurul său.

La drept vorbind, solicitările emoționale sunt chiar mai complexe și mai istovitoare pentru tineretul din ziua de astăzi. Jean Twenge, psihologă la Universitatea de Stat din San Diego, a constatat o creștere alarmantă a nivelului de nefericire în rândul tinerilor de ambele sexe. Ea trage un semnal de alarmă asupra „celei mai grave crize din domeniul sănătății psihice a tinerilor din ultimele decenii", indicând o creștere dramatică în ceea ce privește singurătatea, depresia, anxietatea și sentimentul de insatisfacție față de viață în rândul reprezentanților „iGenerației" (*iGen'ers* – cei născuți între 1995 și 2012), începând încă din 2011[3]. Asemenea lui Kevin Love, mulți bărbați par a fi dispuși să accepte că detașarea emoțională este o strategie de viață inadecvată. Într-un studiu recent realizat în rândul bărbaților tineri din Regatul Unit, majoritatea participanților au raportat o prevalență a anxietății, având un efect negativ asupra vieții lor profesionale și sociale. Datele suplimentare obținute în urma unui studiu organizat de Institutul Național din SUA privind Sănătatea Mintală (NIMH) confirmă faptul că aproape o treime dintre tineri suferă de anxietate. Membrii iGenerației, cunoscuți și sub numele de generația „Z", se confruntă cu o „epidemie de angoasă".

De asemenea, s-a înregistrat o creștere „exponențială" a simptomelor depresive, care a atins cel mai înalt nivel din toate timpurile în 2016, conform lui Twenge, iar în prezent majoritatea studenților din anul întâi de facultate își evaluează nivelul general al sănătății mintale ca fiind „sub medie"[4]. Cu toate că șase

milioane de bărbați se îmbolnăvesc de depresie în fiecare an, simptomele acestei boli sunt adesea derutante și pot trece nediagnosticate. „Bărbații au o probabilitate mai mare de a raporta simptome, precum oboseala, iritabilitatea, pierderea interesului față de muncă sau de hobby-uri, și mai puțin sentimente de tristețe sau de inutilitate", explică Twenge[5]. În plus, sinuciderea, a cărei rată este în creștere începând din 2000, este în prezent a șaptea cauză principală a decesului în rândul bărbaților, ducând la moartea unui număr de bărbați de patru ori mai mare decât cel al femeilor.

Cercetătorii au documentat nenumăratele feluri în care băieților li se creează un handicap în ceea ce privește dezvoltarea emoțională. Ronald Levant, psiholog la Universitatea din Akron, a sugerat chiar că alexitimia, sau „lipsa de cuvinte pentru sentimente", întâlnită de obicei la supraviețuitorii traumelor, caracterizează și starea emoțională a multor bărbați[6]. Dr. James O'Neil, profesor de psihologie la Universitatea din Connecticut, care și-a dedicat întreaga carieră cercetărilor asupra vieții bărbaților, a ajuns la concluzia că „restrângerea gamei emoțiilor" conduce la o lungă serie de consecințe dăunătoare, incluzând „atitudini psihice negative față de femei și bărbații homosexuali, atitudini violente față de femei, comportamente de risc în privința relațiilor sexuale și a aspectelor legate de sănătate, consumul și abuzul de substanțe psihoactive, stresul psihic și solicitarea psihică, atitudini negative față de căutarea ajutorului, comportamentul delincvent, o stimă de sine scăzută, ostilitate și agresivitate, un nivel crescut al tensiunii arteriale, depresie, anxietate, precum și probleme conjugale și familiale"[7].

Cu toate că aceste constatări sunt uneori explicate prin ipoteza diferențelor legate de capacitățile emoționale înnăscute ale bărbaților și femeilor, adevărul este că băieții și fetele pornesc în viață înzestrați cu aceeași capacitate de a-și exprima sentimentele. Copilăria este perioada în care dezvoltarea emoțională

a băieților o ia într-o direcție diferită față de cea a fetelor. Stephanie Shields, psihologă la Penn State University, susține că băieții și fetele se deosebesc între ei în ceea ce privește *exprimarea* emoțiilor, nu *trăirea* lor. Pentru aceste diferențe este răspunzătoare condiționarea: „Băiatul învață să coreleze emoțiile considerate «normale» pentru un băiat cu repertoriul lui comportamental, fata să coreleze emoțiile considerate «normale» pentru o fată cu repertoriul ei comportamental, și ambii resping stilul emoțional asociat celuilalt sex, considerându-l inacceptabil pentru ei înșiși"[8].

Arlie Hochschild, specialistă în sociologie la Universitatea Berkeley din California, a inventat termenul „reguli privind sentimentele" (*feeling rules*), pentru a descrie felul în care normele sociale guvernează emoțiile oamenilor. Pe măsură ce copiii se adaptează la aceste reguli, ele devin a doua lor natură. Băieții învață nu doar o reglare „de suprafață", ci și, mult mai important, ei urmăresc o reglare „de profunzime" a emoțiilor, adică încearcă atât să afișeze o conduită emoțională adecvată, cât și să aibă cu adevărat, în sinea lor, o conduită emoțională adecvată[9]. Ei trebuie să manifeste curaj și stăpânire de sine și să se străduiască să nu le fie frică deloc. Băieții sunt dezamăgiți de ei înșiși și rușinați atunci când simt frică.

Presiunile vieții moderne îi prind pe părinții băieților ca între ciocan și nicovală: vremurile în schimbare pun la mare preț inteligența emoțională și băieții înșiși vor să aibă mai multă grijă de psihicul lor, însă modelele tradiționale de socializare a băieților le compromit educația emoțională. Din fericire, aceste idei învechite sunt contestate în mod sistematic.

Școlile, de exemplu, țin cont de oportunitățile în continuă schimbare și răspund la ele. Programele destinate învățării socio-emoționale sunt acum regula. La școala de băieți unde am lucrat multă vreme, administrația școlii a luat hotărârea de a-și familiariza toți elevii de liceu cu un program educațional care

încuraja sprijinul reciproc între colegi și ascultarea reciprocă. În cadrul atelierelor dedicate primului ajutor emoțional, am stat de vorbă despre supărările, durerile și grijile obișnuite ale vieții, pledând împotriva ideii de a ține pur și simplu lucrurile în noi. Au fost descrise abilitățile de vorbire și de ascultare, iar băieții au fost rugați să își aleagă un partener, pentru a le pune în practică.

După ce s-au împărțit pe perechi și s-au împrăștiat prin sala mare și spațioasă, cei mai mulți dintre băieți au început să efectueze cu o implicare sinceră exercițiul pentru dezvoltarea abilităților de ascultare reciprocă. M-a surprins cât de ușor au acceptat provocarea aproape toți. Uimirea mea mi-a reamintit încă o dată de faptul că cei mai mulți dintre noi avem în minte niște stereotipuri legate de o așa-zisă „aversiune masculină față de sinceritate", după cum s-a exprimat Thomas Newkirk, profesor la Universitatea din New Hampshire[10]. Însă, în mod evident, această generație de tineri, sau cel puțin cei aflați în fața mea, își dorea niște instrumente pentru combaterea stresului și a tristeții. Privind prin sală la băieții așezați câte doi în gradene, pe jos, sprijiniți de perete sau pe saltelele pentru lupte făcute sul și date deoparte, m-a frapat și faptul că aveau nevoie de permisiunea unui adult, pentru a încălca tabuul care le interzicea să stea de vorbă între ei pe teme privind emoțiile. Erau în stare să încalce tabuurile privind masculinitatea doar cu aprobarea mea, nu și din proprie voință.

Unii băieți au întâmpinat dificultăți în efectuarea sarcinii și ar fi putut perturba desfășurarea exercițiului. În vreme ce majoritatea băieților și-au luat inima în dinți și au făcut o încercare, în ciuda faptului că se simțeau jenați, acei băieți s-au tot sucit și învârtit, văzându-se pe un teritoriu atât de puțin familiar și de amenințător, că până la urmă s-au dat bătuți definitiv. Un băiat, care devenise atât de agitat, încât începuse să le distragă atenția vecinilor lui, mi-a mărturisit că n-are despre ce să vorbească.

Atât Newkirk, cât și psihologul William Pollack (autorul volumului *Real Boys: Rescuing Our Sons from the Myth of Boyhood*) descriu cu sensibilitate „dubla constrângere" la care sunt supuși bărbații atunci când vine vorba despre împărtășirea emoțiilor. Potrivit lui Pollack, „Băiatul știe că, de-ar fi să accepte să vorbească despre notele lui sub așteptări, despre boala mamei lui sau despre weekendurile pe care și le petrece în singurătate, ar încălca Codul nescris al băieților"[11].

Înțelegeam acest lucru și l-am împărtășit băieților atunci când am făcut debriefingul de la sfârșit. Majoritatea bărbaților își fac un obicei din a abate atenția de la viața lor interioară. În momentul în care, ca tânăr psiholog, am început primele mele ședințe de consiliere, le spuneam băieților că eu însumi nu îmi mai aminteam când dădusem dovadă de emotivitate ultima oară. De fapt, nu îmi aminteam ca cineva să mă fi întrebat măcar o singură dată cum mă simt – nici părinții mei, nici profesorii, nici antrenorii și nici măcar prietenii mei. Dacă inteligența emoțională presupune să înțelegi emoțiile în mod conștient și să le codifici sub formă lingvistică, înseamnă că devenisem un analfabet funcțional. Asemenea unora dintre băieții aflați acolo în sală, îmi provoca o mare neliniște să vorbesc despre problemele din viața mea chiar și cu prietenii apropiați sau cu părinții mei. Îi înțelegeam pe băieții asemenea celui care nu avea „nimic de spus". Viața mea emoțională era o taină pentru mine și efectiv nu eram în stare să îmi dau seama cum să vorbesc despre ea.

În mod evident, reprimarea sentimentelor implică niște consecințe personale, așa cum a constatat studiul „Man Box". Din fericire, regulile privind sentimentele, care guvernează dezvoltarea emoțională, sunt în continuă schimbare. Dr. O'Neil, pornind de la o metaanaliză, a emis un prognostic optimist. „Se produce o schimbare de paradigmă în America în ceea ce privește... felul în care societatea nord-americană percepe emoțiile bărbaților",

notează el. „Mai mult ca oricând, bărbaților li se permite să fie niște ființe umane vulnerabile și emotive“[12].

În parte, aceste schimbări răspund unei necesități practice, deoarece lumea de astăzi impune tot mai mult dezvoltarea așa-ziselor „soft skills“ (abilitățile personale și sociale), care încurajează calități, precum motivația, perseverența și autocontrolul. *Inteligența emoțională*, cartea de referință a lui Daniel Goleman, publicată în 1995[13], a surprins spiritul vremurilor și a generat un nou interes din partea oamenilor de știință. Definită de organizația Collaborative for Academic, Social and Emotional Learning (CASEL) drept sumă a unor abilități, precum conștientizarea de sine, automanagementul, conștiința socială, buna relaționare și luarea de decizii responsabile, inteligența emoțională a făcut obiectul a mii de studii de atunci încoace[14]. Dezvoltarea programelor destinate învățării socio-emoționale (*social-emotional learning* – SEL) în școli este una dintre consecințele directe ale acestui fapt. În 2005, 60 la sută dintre școlile nord-americane ofereau programe pentru predarea și învățarea abilităților emoționale.

O analiză din 2011 a peste două sute de studii prezentând rapoarte asupra programelor SEL, ce se adresau unui număr de 270 000 de copii, le-au confirmat eficiența. Autorii analizei au tras următoarea concluzie: „Programele SEL îmbunătățesc legăturile elevilor cu școala, comportamentul din clasă și randamentul școlar“[15]. Un studiu realizat în 2012 în rândul cadrelor didactice a constatat următoarele: „Educatorii știu că aceste abilități pot fi predate și învățate, își doresc ca școlile să acorde o prioritate mult mai mare integrării aspectelor privind dezvoltarea acestor abilități în curriculum, în sistemul de învățământ și în cultura școlară și sunt de părere că scopurile și obiectivele educaționale ar trebui să reflecte aceste priorități“[16]. Față de vremurile când stoicismul, afectul plat și hotărârea înverșunată erau

idealul în privința gestionării emoțiilor, în ziua de astăzi, băieții primesc mesaje foarte diferite legate de cum să se raporteze la viața lor afectivă.

Centrul pentru Inteligență Emoțională din cadrul Universității Yale a dezvoltat un program menit să „insereze emoțiile în ADN-ul școlii", aplicat deja într-un număr de 1 200 de școli de stat, de tip *charter* (școli publice cu programă școlară proprie) sau private, din Statele Unite și din afara lor. Programul se axează pe dezvoltarea în rândul personalului didactic a abilităților de recunoaștere, de înțelegere, de clasificare, de exprimare și de reglare a emoțiilor (RULER, *Recognizing-Understanding-Labelling-Expressing-Regulating*), pentru ca acesta să le poată aplica ulterior în relația cu elevii. Întrebat în 2017 despre receptivitatea școlilor față de acest program, Marc Brackett, directorul cofondator al centrului, a răspuns: „Sincer, rezultatul ne-a întrecut orice așteptări. În prezent, avem în fiecare an sute de școli de stat, private sau de tip charter care ne solicită aceste cursuri de formare"[17].

După secole de indiferență față de emoții, de reprimare a lor și de prejudecăți privind exprimarea afectivă, sprijinul oferit părinților și cadrelor didactice în sensul cultivării emoțiilor în viața de zi cu zi a băieților reprezintă o schimbare majoră. În familie, părinții pot stimula dezvoltarea vocabularului emoțional al fiilor, ascultându-i pur și simplu cu răbdare și cu real interes. La școală, grație acestui program, elevii învață să-și accepte și să-și înțeleagă mai profund emoțiile în loc să recurgă la ceea ce se cheamă în limbaj psihologic *„acting out"*, adică o trecere impulsivă la act. În acest program, practica este esențială. Copiii învață nu doar să își analizeze sentimentele, ci și să se exprime în funcție de ele. În creierul lor, aflat în plină dezvoltare, această abordare consolidează circuitul dintre emoții, conștientizarea acestora și comportament, pentru a evita ca acesta din urmă să fie influențat de unele emoții negative ce pot conduce la reacții pripite și impulsive.

Când acel adolescent mi-a zis „Nu am despre ce să vorbesc", el exprima poziția implicită a elevilor a căror dezvoltare emoțională a fost întreruptă. Mult prea des, aceștia sunt de sex masculin. Băieții au, în general, mult mai puține ocazii în viață să își exerseze și să își pună în practică abilitățile ce țin de inteligența emoțională. Pe Scala Nivelurilor de Conștientizare Emoțională (LEAS – *Levels of Emotional Awareness Scales*), concepută de Richard Lane de la Universitatea din Arizona și de Branka Zei Pollermann de la Universitatea din Geneva pentru determinarea gradelor diferite de dezvoltare emoțională, punctajul obținut de persoanele de sex feminin este de regulă mai mare decât cel al persoanelor de sex masculin.[18] Pentru ca băieții să reușească să deprindă abilitățile specifice inteligenței emoționale, este esențial să le oferim un sprijin real în acest sens.

CUM SĂ FII UN BĂRBAT FERICIT

Disparitățile de gen legate de dezvoltarea emoțională reflectă corelația dintre oportunități și efectele acestora. Condiționarea băieților din punctul de vedere al normelor legate de masculinitate este în detrimentul educației lor emoționale. Din fericire, băieții sunt receptivi ori de câte ori condițiile le sunt favorabile.

Programul de consiliere între colegi de la Școala Haverford a fost conceput pentru a încuraja băieții să-și exerseze abilitățile emoționale, precum: ascultarea empatică, discutarea cu sinceritate a unor subiecte dificile din punct de vedere emoțional, permiterea ieșirii la suprafață a emoțiilor dureroase și chiar eliberarea de ele. Cu puțină convingere, tocilarii, elevii de la cursurile de teatru, fotbaliștii din Divizia 1 și proaspeții debutanți în wrestling exersează, cu toții, o ascultare plină de empatie și își

descriu reciproc neliniștile și supărările. Când băieții capătă încredere în colegii lor, iar între ei se stabilește o conexiune emoțională, se simt înclinați să abordeze subiecte cu profundă încărcătură emoțională, precum relațiile cu părinții, cu fetele, relațiile sexuale, pornografia ori drogurile și alcoolul. Îndrăznesc atunci să-și mărturisească cele mai mari dificultăți cu care se confruntă și chiar să admită anumite manifestări comportamentale care îi îngrijorează sau pe care le regretă.

Contrar stereotipurilor privind stângăcia băieților în gestionarea emoțiilor, acest program confirmă speranța că băieții sunt perfect capabili să-și exprime sentimentele. Ba chiar reușesc să vorbească deschis despre sentimente mai complicate, declarându-se satisfăcuți de această „euforie" resimțită în urma consilierii între colegi și datorată eliberării de tensiunile acumulate.

După cum explica unul dintre participanți:

> Înainte de aceste ședințe de consiliere între colegi, când mă simțeam furios sau trist, mă izolam pur și simplu în camera mea și nu mai vorbeam cu nimeni. Dar din aceste întâlniri am învățat că atunci când vorbești cu cineva, te simți mult mai bine. În perioada de după despărțirea de iubita mea am stat de vorbă cu prietenul meu, în timp ce în mod normal nu aș fi făcut altceva decât să mă închid la mine în cameră. Însă gândindu-mă la aceste ședințe, mi-am dat seama că atunci când discuți despre problemele tale, lucrurile parcă nu mai stau atât de rău. Așa încât m-am hotărât să stau de vorbă cu prietenul meu, iar acest lucru m-a ajutat cu adevărat să-mi revin din punct de vedere emoțional. M-a făcut pur și simplu să mă simt mai bine.

Ocaziile în care băieții pot fi autentici în relația cu ceilalți încă nu reprezintă, într-o educație dominată în ansamblu de negarea

de sine, decât niște oaze. Unul dintre elevi constata existența unui contrast puternic între modul în care se comportă băieții la aceste întâlniri și modul în care se comportă în restul timpului. El observa ulterior că „există un anumit aspect legat de propria ta vulnerabilitate și de faptul că le permiți și colegilor să se arate vulnerabili, care este atât de autentic, încât am plâns în acea noapte. Zile întregi nu m-am gândit decât la treaba asta".

Cercetătorii în domeniu au constatat că, în ceea ce-i privește pe bărbați, disponibilitatea lor de a lucra asupra emoțiilor se diminuează odată cu înaintarea în vârstă. Însă din experiența noastră dobândită în cadrul acestui program, am descoperit că atunci când condițiile sunt favorabile apropierii emoționale, băieții se implică trup și suflet, după cum explica acest elev:

> Faptul că poți vorbi acolo despre orice subiect dorești, în acea atmosferă intimă, confidențială, cred că îl face să fie un refugiu sigur. Nu e un loc unde să-i judeci pe alții. Este ca și cum te-ai pune în pielea lor. Și cred că ceea ce îl face în primul rând un mediu sigur este faptul că nu auzi reacții, precum: „Oh, Doamne, nu-mi vine să cred că ai făcut așa ceva!" sau „Nu pot să cred că simți asta!". Aici nu auzi decât „Înțeleg prin ce treci". Și, poate, cuvinte de încurajare. Și mai cred că lucrurile astea nu le găsești pe toate drumurile. Din punctul meu de vedere, toate astea îl fac să fie un loc sigur.

Există o mulțime de exemple, în toți acești ani, ale unor băieți care și-au putut dezvolta autenticitatea personală în mediul securizant oferit de acest program. De exemplu, Tate era un băiat îndrăgit de colegi datorită căldurii lui sufletești și firii sale sincere. Cu toate că era supraponderal și nu putea participa la activitățile sportive, Tate își făcea apariția la meciuri pentru

a-și încuraja colegii, indiferent de echipa din care făceau parte. La scurt timp după ce aderase la programul de consiliere între colegi, i-am cerut să ia cuvântul în fața celorlalți participanți, o parte standard a fiecărei întâlniri, folositoare atât pentru grup, în ansamblu, cât și pentru vorbitor, care avea astfel ocazia de a-și spune povestea.

În ciuda amabilității și a generozității sale, povestea împărtășită de Tate era una despre izolarea și singurătatea cărora atâția băieți le cad pradă atunci când nu găsesc pe nimeni cu care să comunice deschis. Continuând să povestească, Tate a dezvăluit faptul că își pierduse mama cu câțiva ani în urmă. După expresia de pe chipurile băieților, mi-am dat seama că nimeni nu știa de pierderea suferită de el – nu găsise nicio modalitate de a o împărtăși profesorilor sau prietenilor săi. În timp ce povestea cum mergea la mormântul mamei sale, cum își punea acolo un scăunel pliant și stătea „de vorbă" cu ea în momentele grele, am înțeles și mai bine cât de singur se simțea. A vorbit și despre faptul că nu își cunoscuse tatăl, că nu trăise niciodată alături de el și că nu dorea să-și împovăreze cu tristețea sa bunicii, oameni în vârstă, care aveau grijă de el. În vreme ce Tate făcea aceste dezvăluiri, simțindu-se sprijinit cu căldură de către prieteni, era greu să nu te gândești la toți acei ani scurși de la moartea mamei sale în care purtase singur povara durerii.

Din păcate, Tate nu este singurul băiat cu astfel de secrete. Încă de la prima întâlnire din cadrul programului, din luna septembrie, descoperim o sumedenie de băieți care se feresc de cei din jur. Dar, asemenea lui Tate, care a îndrăznit să rupă tăcerea și să-și dezvăluie povestea, sunt de regulă mulți alți băieți care reacționează la fel. Rețeta sigură pentru a-i ajuta pe băieți să-și deschidă sufletul nu este secretă. Ei nu vor decât ceea ce vrea fiecare dintre noi: să stea de vorbă cu cineva care să-i asculte, să-i înțeleagă și căruia să-i pese. Încep să facă legătura dintre

posibilitatea de a-și descărca sufletul și cea de a lupta pentru dreptul la fericire.

Spre sfârșitul anului, unul dintre băieți a scris următoarele:

> Experiența dobândită în ședințele de consiliere între colegi m-a învățat, înainte de toate, cum să fiu bărbat; mai exact, cum să caut fericirea ca bărbat. În ciuda prejudecăților perpetuate între zidurile acestei școli despre ceea ce înseamnă cu adevărat să fii bărbat, am reușit să învăț cum să definesc, din punctul meu de vedere, un bărbat fericit. Acum știu că fericirea înseamnă să te simți în largul tău când îți exprimi sincer emoțiile. Mai știu și că fericirea înseamnă să rămâi fidel lucrurilor care contează pentru tine și că ea decurge din faptul că îți asumi responsabilitatea pentru faptele tale. Am învățat că slăbiciunile recunoscute și greșelile acceptate îți îmbunătățesc viața, te motivează mai mult, te învață ce înseamnă modestia și te conduc pe tărâmul iubirii de sine și al iertării.

În practica mea clinică privată am descoperit că există adesea o prăpastie între sentimentele băieților și ceea ce știu despre ele apropiații lor. Păstrarea secretelor poate fi considerată, să zicem, o cerință standard a educației oferite băieților. Însă reprimarea unor sentimente n-a dat niciodată rezultate, acestea reflectându-se adesea în comportamentul băieților. Mai mult, aceste sentimente acumulate sunt amplificate și distorsionate într-un spațiu în care singurul ecou este cel al propriilor gânduri nedezvăluite.

Acesta a fost și cazul lui Sean, care la vârsta de șaisprezece ani avea deja probleme grave, atât la școală cât și acasă, în relația cu părinții – ba chiar atrăsese și atenția poliției. Când tatăl lui mi-a telefonat pentru o programare, lista îngrijorărilor enumerate era una lungă. Sean avea rezultate slabe la școală, era obraznic

acasă și începuse să consume alcool, poate chiar droguri, în ciuda avertismentelor părinților în legătură cu anumite probleme de dependență din trecutul familiei. Cu toate că era un sportiv extrem de talentat, performanțele lui pe teren nu erau constante, iar antrenorul său nu mai avea deloc încredere în el. Peste tot, oamenii îl priveau cu ostilitate, înclinați să atribuie problemele sale unor alegeri greșite, caracterului său urât sau lipsei de caracter, dacă nu și mai rău. Era pe cale de a deveni ceea ce se cheamă un „golan".

Mă așteptam să văd un puști cu aspect dur, așa încât apariția tânărului a fost o surpriză totală. De cum a pătruns în cabinet, el s-a pus pe plâns. Pe parcursul acelei prime ședințe și a numeroaselor ședințe care au urmat, Sean s-a descărcat cu ușurință de tensiunile și de suferințele emoționale acumulate în el. Mi-a vorbit deschis despre faptul că suferea profund din cauza înstrăinării de părinți. În opinia lui, aceștia se grăbeau prea tare să-l condamne, să se înfurie și să-l pedepsească ori să-i întoarcă spatele cu răceală. În fața atâtor probleme create de el, părinții săi pierduseră din vedere faptul că în spatele acelor probleme se afla propriul lor fiu. Sean se simțea înfricoșat și extrem de singur și profitase de ședințele de consiliere pentru a găsi înțelegere și un loc unde să-și poată ușura sufletul.

Întrucât fusese capabil să-și elibereze mintea de aceste supărări, Sean a început să se gândească într-un mod mai clar la alegerile sale și să dobândească în final un mai bun control asupra comportamentului său. La un moment dat, mi-a explicat că simțise întotdeauna nevoia de a spune cuiva tot ce are pe suflet. El mi-a vorbit de presiunea interioară resimțită atunci când trebuia să țină totul în el. Și cum relația dintre el și părinții săi mergea din rău în mai rău, nu găsise pe nimeni altcineva cu care să poată vorbi despre sentimentele sale. Apelase la alcool și la droguri pentru a se elibera de această tensiune.

Sean a început să privească lucrurile dintr-o altă perspectivă și să recunoască natura contraproductivă a comportamentului său. Într-o perioadă scurtă de timp, a fost de acord să se înscrie într-un program pentru tratarea dependenței de alcool și de droguri, obiceiuri prin care își „amuțea" emoțiile scăpate de sub control. În ședințele la care a participat alături de părinții săi le-a explicat acestora modul în care puteau să-l ajute. Și-a redresat situația școlară și s-a dedicat fotbalului cu mai multă responsabilitate, câștigând în cele din urmă o bursă la o echipă studențească foarte bună.

Surpriza mea la descoperirea gradului de conștiință de sine a lui Sean era o dovadă a modului dramatic în care predomină în mințile noastre imaginea băieților ca fiind inhibați afectiv. Am fost luat pe nepregătite de discernământul și de abilitățile emoționale ale băieților ca Sean și Tate. Propria-mi educație emoțională îmi sădise adânc în minte stereotipuri privind masculinitatea. În momentul în care am aderat eu însumi la o rețea de consiliere între colegi, trecuseră ani întregi de când nu-mi mai lăsasem emoțiile la vedere și nu mai fusesem complet sincer față de cineva. Înțelegeam prea puțin cât de tare îmi împietrisem inima pentru a fi capabil să trec peste anumite sentimente delicate și să-mi croiesc un drum în această lume.

Timp de un an sau mai mult, am bâjbâit orbește încercând să scot la iveală sentimente adânc îngropate. Încetul cu încetul, mi-am permis din nou să simt. Am fost nevoit să reînvăț un lucru de altfel perfect natural. În timp ce mă luptam să ies din această izolare emoțională îmi reveneau neîncetat în minte momentele în care mi se tot spunea să tac, în care fusesem umilit, amenințat sau pur și simplu ignorat. Câțiva ani mai târziu, întâlnind un băiat precum Sean – unul capabil să-și păstreze această abilitate de a-și dezvălui vulnerabilitatea –, am fost profund impresionat de integritatea sa nealterată.

Am avut nevoie de multă muncă, disciplină și încredere pentru a regăsi calea spre propriu-mi suflet. Însă eram nemulțumit de lipsa mea de receptivitate emoțională, simțindu-mă ca și cum aș fi pierdut un lucru de mare importanță. Acest proces de redobândire a integrității mele emoționale a fost adesea dureros – reacțiile emoționale și amintirile înmagazinate nu erau dintre cele mai grozave –, dar rezultatul, în momentul în care mi-am permis din nou să am sentimente, a reprezentat o ameliorare globală. Nu numai că tensiunile s-au domolit, dar am început să privesc lumea într-un alt mod, ca și cum aș fi privit-o mai puțin din perspectiva dezamăgirii, a amărăciunii și a angoasei. Până și sentimentele neconștientizate, de la sine înțelese în contextul pesimismului și cinismului obișnuite, s-au ameliorat grație puterii de a vorbi și de a fi ascultat. Odată cu reconectarea cu propriile mele sentimente am dobândit o perspectivă mai optimistă, mai revigorantă.

Celor mai mulți băieți, tineri și încă receptivi, le este mai ușor decât mi-a fost mie, ca adult. Conform experienței noastre legate de acest program de consiliere între colegi, fiecare băiat ajunge să observe, să-și exprime și să-și regleze mai bine sentimentele. Băieții au la început grade diferite de deschidere emoțională, în funcție de nivelul de stres din viața lor și de calitatea relațiilor cu cei din jur. Însă pe măsură ce exersează în cadrul acestui program, fiecare în parte se poate face auzit și apreciază această șansă. Atât Tate, cât și Sean erau „încărcați" cu sentimente complicate, pe care nu reușiseră să le exprime. Decizii greșite le agravaseră izolarea, amplificând totodată consecințele negative ale comportamentului lor.

Două stări emoționale au o relevanță specială în cazul băieților, mai ales atunci când nu au ocazia să-și revină după momente grele. Normele culturale intensifică experiențele băieților privind sentimentele de rușine și de furie, dezorientându-i și dându-le peste cap dezvoltarea emoțională.

EXPERIENȚELE RUȘINII

Rușinea este o parte integrantă a dezvoltării masculine, contaminând orice imagine de sine a băieților. Dr. Judy Chu a descoperit că în viața băieților între patru și șase ani intervine deja un standard de neatins privind masculinitatea, declanșând o tensiune persistentă între ceea ce sunt ei în realitate și măsura în care corespund așteptărilor culturale. „Se poate porni de la o simplă tachinare privind faptul că băiatul joacă un joc «de fete» sau că este considerat fricos, și până într-acolo unde acest sentiment îl însoțește la fel cum îl bântuie și pe soldatul de pe câmpul de luptă care este înfricoșat de propria lui spaimă și de posibilitatea ca această nebărbătească frică să nu-l facă să se comporte ca un laș", notează psihologul Steven Krugman.[19] Faptul că băieții care nu se ridică la înălțimea așteptărilor trebuie făcuți de rușine ține de o tradiție transmisă de la o generație la alta. „Socializarea standardizată a masculinității se bazează în mare măsură pe puterea repulsivă a rușinii, pentru a modela într-un mod «adecvat» comportamentul și atitudinea masculine și a-i face pe băieți extrem de sensibili la sentimentul de rușine."[20]

Din cauza acestor permanente umilințe, băieții ajung să creadă că nu sunt suficient de buni. Idealul masculin, deși de neatins, nu e doar unul abstract; băieții se lovesc de el în atenționări cotidiene: părintele care își face griji în legătură cu modul în care fiul aruncă mingea, profesorul care își discreditează elevul atunci când este frustrat de comportamentul neadecvat al acestuia, antrenorul care încearcă să-și motiveze sportivul, insultându-l și umilindu-l, colegii care se reped să-l catalogheze drept „poponar" – efectul final este acela că băiatul devine confuz în relația cu sine. Băieții învață de timpuriu – înaintea vârstei de cinci ani, potrivit lui Chu – că trebuie să se îmbrace, să vorbească

și să se comporte într-un anumit fel, cu riscul de a înfrunta, în caz contrar, sancțiuni negative.

Întrucât sentimentul de rușine este indus adesea de cei mai apropiați lor, băieții sunt incapabili să evite criticile necontenite cu privire la ceea ce sunt. Negativismul se infiltrează în orice imagine de sine a băieților așa încât aceștia învață să-și țină anumite îndoieli doar pentru ei. După cum explică Krugman: „Rușinea apare când băiatul capitulează și își ascunde sinele subiectiv"[21]. Una dintre consecințe este aceea că sentimentele băiatului intră în clandestinitate, ascunse până și față de cei apropiați. El învață să funcționeze mai presus de îndoiala de sine, într-un mod automat, în mare parte inconștient.

Dar această eschivare are limitele sale. Uneori este imposibil să scapi de sentimentul de rușine. Un exemplu în acest sens este Josh, un băiat în vârstă de treisprezece ani, extrem de inteligent și de sensibil, suferind de un deficit de atenție care-i îngreuna situația, inclusiv în ceea ce privea rezultatele școlare și viața socială. Se obișnuise să fie codaș și să primească în mod regulat avertismente de la profesori din cauza comportamentului său agitat. Îi venea greu și să gestioneze dinamica relațiilor cu colegii. Simțindu-se vulnerabil și stingher, era o țintă ușoară pentru alți băieți care se plictiseau ori doreau să se „dea mari". Frustrarea acumulată a erupt, iar asta a făcut ca situația să se înrăutățească – atât în relația cu profesorii, cât și cu colegii. Părinții săi erau din ce în ce mai îngrijorați. În cele din urmă, l-au adus pe Josh la mine, la consultație.

Încă de la început, am observat că în structura obișnuită a familiei sale, tatăl lui Josh, absent de-acasă mare parte din zi, juca rolul de pacificator, în timp ce mamei îi revenea cel de responsabil cu disciplina. În cabinetul meu, tatăl vorbea cu fiul său într-o manieră blândă, pe când mama, mai iritată și mai dezamăgită, era mai puțin sigură de ea. Părinții erau preocupați

nu numai de ieșirile lui Josh de la școală, dar și de crizele de furie pe care acesta le avea față de mama lui. În ciuda dificultății situației, tânărul era încă profund atașat emoțional de părinți și încă îi păsa de ce gândesc aceștia despre el. El își dorea, mai mult decât orice altceva, ca mama lui să fie mulțumită și amândoi părinții să fie mândri de el.

Pe măsură ce exploram împreună comportamentul său inadecvat și crizele sale de furie, a devenit limpede că acestea aveau loc în momentul în care el atingea un înalt grad de disperare, în care simțea că mama sa nu era mulțumită indiferent ce ar fi făcut. Ca răspuns la tensiunile pe care le simțea între ei doi, fie exploda în crize de nervi, fie se retrăgea în sine. Învățase să se refugieze în povești cu benzi desenate sau în jocuri video, împotrivindu-se cu încăpățânare eforturilor părinților de a interacționa cu el. Părinții interpretau retragerea băiatului drept o rezistență îndărătnică și recurgeau la diverse pedepse, ca de pildă să-i închidă toate dispozitivele electronice – ceea ce-l împiedica să comunice cu prietenii săi prin intermediul rețelelor sociale. Relația lor cu Josh se deteriora vertiginos.

Odată ce mi-a arătat cât de mult își iubea părinții și cât de mult îl preocupau așteptările lor, l-am îndemnat să le împărtășească acestora sentimentele sale lăuntrice. Cu susținere și cu multă răbdare, el a reușit să le dezvăluie motivul pentru care se retrăgea în tăcere, și anume faptul că se simțea copleșit de rușine. I-am ajutat pe părinții săi să înțeleagă că nu de dezaprobare avea Josh nevoie, ci de asigurarea că indiferent ce greșeli ar fi făcut sau ce obstacole ar fi întâlnit, meritele sale nu aveau să fie puse la îndoială. Iar ei i-au explicat clar fiului lor că nu le va pierde afecțiunea dacă mai dădea uneori greș.

Chestiunea rușinii va trebui în cele din urmă rezolvată, existând altfel riscul ca ea să influențeze relațiile băiatului, atât cu sine, cât și cu cei din jur. Există însă în gestionarea sentimentului

de rușine strategii sănătoase și strategii nocive. Strategia de a ascunde teama și nesiguranța conferă putere rușinii, cu toate că această disimulare poate părea unica opțiune viabilă. Dar atunci când băiatul este „cunoscut" și acceptat de către cei din jur, el poate învăța să se accepte pe el însuși, cu toată incompletitudinea și imperfecțiunile sale. Poate învăța să se privească pe sine independent de standardul masculin și chiar să dezvolte o critică eliberatoare a normelor privind masculinitatea. Ajunge să se împace cu punctele sale slabe, descoperind faptul că persoanele care țin la el îi sunt alături indiferent dacă se ridică sau nu la înălțimea așteptărilor sau dacă face vreo greșeală.

Derek era un băiat timid, deștept, din zona mai săracă a orașului, care primise bursă la o școală privată dintr-o suburbie selectă a Philadelphiei. Politicos și binevoitor, prietenos și talentat, stătea de regulă deoparte, lăsându-se influențat de ceea ce se petrecea în jur cu riscul de a fi prea puțin spontan. Toată lumea îl plăcea, și Derek avea o sumedenie de prieteni, însă relațiile lui erau mai curând superficiale. Era considerat un tip extrem de amuzant și era invitat de obicei la petrecerile între colegi, însă uneori, odată ajuns acolo, era ignorat.

Până la urmă, antrenorul său de atletism, observând că deși Derek era cam nesigur de sine, părea să aibă potențial, l-a luat într-o zi deoparte și l-a întrebat cum se descurcă. Intuind interesul sincer al antrenorului, Derek i-a răspuns că este conștient că lipsa lui de implicare era autoimpusă. I-a explicat când învățase pentru prima oară să țină „lucrurile pentru sine". A reieșit că tatăl său, din cauza lipsei de educație și a faptului că era mai tot timpul șomer, dezvoltase probleme de gestionare a furiei. Derek fusese martorul unor certuri violente între părinții săi. Odată, după ce tatăl său plecase de-acasă, iar el și fratele său merseseră la culcare, Derek a fost trezit de zgomote puternice și de voci ridicate. În cele din urmă, și-a auzit tatăl urcând scara cu pași

greoi și urlând că avea să ia cu el copiii și să plece de-acasă. Când tatăl său a dat buzna în cameră, mama sa l-a urmat, încercând să-l oprească, însă tatăl a dat-o afară pe ușă împingând-o pe scări. Căzătura ei l-a trezit în sfârșit la realitate pe tatăl lui, care s-a năpustit afară din casă dispărând pentru totdeauna din viața lor.

După acest incident, Derek și mama sa și-au văzut de viețile lor. Dar el rămăsese în stare de șoc, sfâșiat de emoții contradictorii. Așa cum se întâmplă adesea cu copiii, i-a părut rău că nu avusese curajul să-și oprească tatăl și să-și apere mama. S-a învinovățit pentru faptul că paralizase pur și simplu de șoc și de frică și nu făcuse nimic. S-a hotărât să nu spună nimănui prin ce a trecut, și, odată ce a căpătat acest obicei de a ține totul în el, acesta a prins rădăcini adânci. I-a explicat antrenorului că nu dorea „mila nimănui". În școala cea nouă, printre prietenii și colegii de echipă supraprotejați de părinți, abundau stereotipurile privind familiile din zona săracă a orașului.

Ușurat că își împărtășise povestea, Derek se simțea de-acum pregătit să abordeze modul în care rușinea îi crea inhibiții. A elaborat împreună cu antrenorul un plan, acesta cerându-i să se implice total, fără rețineri, chiar dacă ajungea într-un punct mort. În timpul antrenamentelor, antrenorul îl încuraja să dea mai mult, să mai încerce o dată. În final, într-o zi, la capătul unui antrenament istovitor, Derek s-a prăbușit la linia de sosire într-o criză de furie și de lacrimi. Întreaga lui supărare și frustrarea legată de faptul că această supărare îi restricționa performanțele au izbucnit la suprafață. Antrenorul a rămas așezat lângă el pe pista de alergare, ascultându-l pur și simplu, în timp ce băiatul îi vorbea despre emoțiile resimțite, și liniștindu-l.

Combinația dintre sinceritatea sa și instinctul antrenorului i-a permis lui Derek să realizeze un progres semnificativ, înțelegând amândoi că un soi de stoicism emoțional îl împiedica să-și atingă potențialul ca alergător. Cenzurarea sentimentelor și autocontrolul permanent pot seca energia unui băiat.

Sentimentul de rușine îi poate determina pe băieți să se izoleze pentru a-și calma atitudinea autocritică și anxioasă. Acest tipar de izolare emoțională masculină se dezvoltă de timpuriu. Sentimentele firești legate de dorința de a fi apropiați de mamă, de pildă, devin suspecte atunci când mesajele primite de băieți le sugerează că ar trebui să fie puternici, independenți și să se descurce singuri. Potrivit psihologului William Pollack, „acest proces dureros de separare prin care mulți băieți foarte tineri sunt făcuți să se rușineze și să se îndepărteze emoțional de mamele lor mult mai mult decât ar face-o în mod firesc, fiind apoi doar parțial educați de tați, reprezintă o perturbare devastatoare în viața emoțională a unui băiat“[22]. Mamele băieților de pretutindeni deplâng vârsta la care băieții lor ajung să se jeneze să le îmbrățișeze în public, temându-se că ar putea fi etichetați drept „băiețelul mamei“ sau „bebeluș“.

În funcție de duritatea acestor mesaje, băiatul poate rămâne în defensivă pentru a masca sentimentele „rușinoase“ de dependență și de dor de tandrețea mamei. Strategia obișnuită este aceea de a-și nega dorințele în bloc – „Nu am nevoie de nimeni“ – sau de a apela în schimb la legături strânse de prietenie cu alți băieți și de a adopta un comportament hipermasculinizat pentru a obține afecțiune și apropiere emoțională. În cazul unora dintre băieți, această detașare emoțională le alimentează furia și resentimentele. Cu cât sunt mai greu acceptați de către ceilalți, cu atât sunt mai dispuși să recurgă la singura supapă emoțională disponibilă – furia.

BĂIEȚII FURIOȘI

Furia este un exemplu aparte al măsurii în care regulile privind gestionarea emoțiilor diferă în funcție de gen. De la fete se așteaptă ca furia să fie ținută în frâu – să fie „drăguțe" –, în vreme ce băieților li se permite adesea să și-o exteriorizeze. Prin urmare, cresc șansele ca băieții să fie mai „răi" și mai agresivi, să fure și să adopte diverse alte comportamente antisociale. Aceste reguli privind exprimarea afectivă constituie o dilemă pentru îngrijitorii băieților. Atâta timp cât furia este unicul mod permis băieților de a-și arăta emoțiile – fie că este vorba de frică, de durere, de dezamăgire sau de pierdere –, cum își pot ei consolida inteligența emoțională? Stephanie Shields, profesoară de psihologie la Universitatea de Stat din Pennsylvania, scria în cartea sa, *Speaking from the Heart: Gender and Social Meaning of Emotion* (*Vorbind din inimă: genul și semnificația socială a emoțiilor*): „Chestiunea furiei constituie paradoxul fundamental în cadrul stereotipului referitor la emotivitatea feminină versus lipsa de emotivitate masculină. Stereotipul emotivității este unul atribuit feminității pe când cel al furiei, care ține prin excelență de reactivitatea afectivă, este atribuit în mod paradoxal bărbaților"[23].

Ea continuă, spunând că furia se trezește „atunci când considerăm că am fost sau am putea fi lipsiți de ceva ce credem că ni se cuvine de drept"[24]. Spre deosebire de tristețe, furia este o emoție „de acțiune". Individul furios este străbătut de impulsul de a repara o nedreptate, simțind că agresivitatea și forța sunt justificate. Indivizii cu un statut social mai ridicat sunt mai înclinați să apeleze la furie, pe când cei cu un statut mai modest reflectă pierderea mai degrabă prin sentimente de tristețe sau de vinovăție.

Furia a fost privită atât ca trăsătură de personalitate, cât și ca stare. Ca trăsătură de caracter, se consideră că unii oameni

sunt mai predispuși decât alții să aibă reacții de furie. Aceștia sunt, de exemplu, băieții, care își ies frecvent din fire atunci când își exersează o anumită îndemânare sau se antrenează pentru un sport; frustrarea lor erupe. Sau tânărul cu care cei din jur se poartă cu mănuși deoarece se tem de exploziile lui neașteptate. Oricare ar fi fost chestiunile pe care părinții lui David i le reproșau – telefoane de la școală în legătură cu comportamentul său, note din ce în ce mai proaste, certuri cu sora sa, nerespectarea orei de stingere și a înțelegerii privind folosirea internetului –, acestea l-au condus inevitabil pe David să-și iasă din minți. Era de așteptat ca frustrarea și dezamăgirile lui să explodeze. Furia lui David, pe de altă parte, a explodat ca reacție față de un băiat ale cărui comentarii întrecuseră măsura. Aceste două feluri în care sentimentul de furie se manifestă în rândul băieților au origini diferite: libertatea de a-ți exprima furia atunci când ți se face o nedreptate și dreptul, la modul mai general, de a resimți furie.

Megan Boler, profesoară la Universitatea din Toronto, remarcă de asemenea două tipuri diferite de furie – cea morală și cea defensivă – în funcție de reacția declanșată în respectiva situație. Când băiatul crede că este victima unei nedreptăți, sentimentele de furie apar din indignare și corectitudine morală. Însă atunci când băiatul se simte amenințat, reacția lui de furie are de-a face mai degrabă cu frica. Un tânăr pe care l-am consiliat recent, care avusese o relație dificilă cu tatăl său, a ajuns, într-una din certurile lor, într-un punct în care s-a simțit pur și simplu epuizat fizic, începând să tremure în mod incontrolabil. Nu era greu să-ți dai seama că emoțiile intense stârnite de tatăl său îi învinseseră autocontrolul. Boler notează: „Două trăsături esențiale par a sta la baza furiei defensive: teama ca reacție la schimbare și teama de pierdere. În cele mai multe cazuri de teamă, adesea este mai simplu să reacționezi cu furie decât să-ți simți propria vulnerabilitate“[25].

În cartea sa din 2017, *Angry White Men: American Masculinity at the End of an Era* (*Albi furioși. Masculinitatea americană la finele unei epoci*), sociologul Michael Kimmel vede drepturile pe care și le arogă bărbații ca pe un străvechi fenomen istoric. Simțindu-se deposedați ca urmare a presiunii crescânde pentru egalitatea de gen și de rasă, unii bărbați nutresc sentimentul că drepturile lor sunt „lezate", când observă reducerea ocaziilor de a-și exersa aceste „drepturi"[26]. În loc să manifeste sentimente de teamă și de pierdere, ei își proclamă corectitudinea morală și indignarea. Le-a fost luat ceea ce le „aparținea" de drept. Am văzut reacții similare la băieții care fuseseră eliminați din joc sau trecuți pe banca de rezerve în echipa de fotbal în care juca și fiul meu. În loc să-și recunoască vina, ei și părinții lor se plângeau adesea de antrenorul care îi privase de timpul de joc care li se „cuvenea".

Evaluarea riscurilor dictează adesea felul în care băiatul își exprimă sentimentele de furie. „Voi avea oare probleme?" „Am curajul să înfrunt consecințele?" Diferențele vizibile între băieți și fete în ce privește comportamentul școlar indisciplinat subliniază libertatea mai mare de care se bucură băieții, în raport cu fetele, de a-și exprima sentimentele de furie. Insolența și împotrivirea îndărătnică sunt încă apanajul elevului de sex masculin pradă furiei și necooperant. Experții în domeniu au constatat că, în cadrul familiei, băieții sunt mai aspru pedepsiți decât fetele pentru greșeli similare.

Următoarea întâmplare în legătură cu unul dintre băieții întâlniți în cariera mea demonstrează legătura frecventă dintre sentimentul de furie și comportamentul indisciplinat. Lawrence era un elev de gimnaziu căruia părea să-i fie mai tot timpul foame. Însărcinat să-și facă singur pachețelul pentru prânz, inclusiv să-și ia sandviciul din frigider, într-o dimineață a uitat de pachețel, descoperind în momentul în care a ajuns în sala de mese, că recipientul pentru mâncare era gol. Nu avea niciun ban

la el și abuzase deja de generozitatea colegilor după ce săptămâni la rând le ceruse câte ceva de mâncare pentru a-și suplimenta pachețelul. L-a cuprins un val de furie față de mama sa, declanșând impulsul de a trece la acțiune. S-a așezat totuși la rând la raionul de autoservire, și-a luat mâncarea pe care o dorea și a fugit din rând înainte să ajungă la casă. Doar după ce a fost prins și suspendat pentru furt, după ce a stat de vorbă cu mama lui și a fost pedepsit, Lawrence a devenit conștient de modul în care frustrarea îi afectase judecata.

Furia băieților și purtările urâte care decurg din aceasta este derutantă. Timp de generații, s-a crezut că activitatea hormonală explică diferențele de emotivitate și de comportament dintre fete și băieți, cu toate că studiile de cercetare nu sprijiniseră niciodată această idee. Băieții își exprimă sentimentele de furie pentru că pot și pentru că exprimarea celorlalte sentimente este mult mai dificilă. Mulți băieți se încaieră atunci când simt că nu pot face ceea ce și-ar dori să facă: să fugă dintr-o anumită situație sau să cedeze emoțional.

Într-o dimineață, la locul meu de muncă din cadrul Tribunalului pentru minori și familie, am fost chemat de către aprod în subsolul clădirii. În timp ce coboram cu liftul, acesta mi-a explicat că era nevoie să stau de vorbă cu băiatul „meu". Când ușile liftului s-au deschis, în unica celulă din mijlocul încăperii se afla clientul meu, Niles, posomorât și plin de vânătăi. Acel băiat sensibil, amabil, care nu lipsise de la niciuna dintre ședințele noastre săptămânale, se transformase parcă într-un bărbat înrăit, plin de mânie, de-abia dând semne de recunoaștere a apropierii emoționale care se crease între noi doi. Fusese imobilizat în holul de la intrare după ce declanșase o încăierare cu niște băieți dintr-o bandă rivală de care se ciocnise tocmai când venea la ședința noastră săptămânală. În încăierare mai scosese și un nunceak, pe care-l ținea ascuns în pantaloni.

M-am întrebat de ce ar alege Niles violența chiar sub nasul justiției care era pe cale să-i hotărască soarta? Mi-am dat seama că reacția sa față de ceilalți băieți fusese mai curând instinctivă decât rațională; făcuse ceea ce simțise că trebuie să facă. Simțindu-se încolțit, fără a se gândi o clipă la urmări, valul de furie mascase sentimentele mai complicate de frică și de rușine. De fapt, furia era unica reacție pe care ar fi putut-o manifesta.

Această „cultură a cruzimii", așa cum o numesc Dan Kindlon și Michael Thompson, specialiști în psihologia copilului, garantează faptul că fiecare persoană de sex masculin are parte de nenumărate ocazii de a-și exersa furia, atunci când se confruntă cu intimidări și cu hărțuieli sau când încearcă să se apere de umilirea publică.[27] Sentimentele exteriorizate ale băieților le contrazic adesea pe cele reprimate. Anxietatea și nesiguranța, rușinea și umilința, revin obsesiv în gândurile intime ale băieților. În public, regulile privind exprimarea sentimentelor impun ca un băiat să nu bată niciodată în retragere și să nu cedeze în fața fricii.

PĂRINȚII, CONSILIERI AI PROPRIILOR FII

Dezvoltarea afectivă este o problemă aparte în creșterea și educarea băieților. În mod tradițional, diferențele de gen în ceea ce privește chestiunile emoționale au fost explicate drept rezultatul diferențelor binare la nivel biologic. Însă diferențele constatate între comportamentul emoțional al băieților și cel al fetelor sunt mai degrabă rezultatul unor experiențe de ordin emoțional determinate de reguli bazate pe stereotipurile de gen. Cercetările confirmă faptul că în spatele măștii pe care fiecare băiat o poartă se găsește un suflet plin de emoții. De unii singuri, puțini dintre

băieți sunt capabili să se revolte împotriva puterii normelor sociale care-i țin țintuiți într-un tipar rigid.

Părinții și îngrijitorii sunt, prin natura lor, susținătorii de bază ai băieților – sunt „echipa de primă intervenție", sunt cei mai receptivi la supărările lor. Obișnuința de a veni cu supărările și durerile tale la cel care are grijă de tine, în căutarea alinării și înțelegerii, este una instinctivă, care începe încă din prima copilărie, atunci când resimți foame, frig sau singurătate, extinzându-se și la celelalte sentimente pe măsură ce crești. A servi drept consilier psihologic propriilor copii face parte din fișa postului de părinte. Cum ne putem însă îndeplini acest rol vizavi de fiii noștri?

Ca începători, trebuie să ne dăm seama când lucrurile scapă de sub control. Cu toate că băieții se așteaptă să primească o mână de ajutor în legătură cu unele sentimente dificile, nu mulți dintre ei o primesc. Reacțiile părinților, uneori neconștientizate, pot limita atenția și compasiunea lor față de băieți și îi pot face să nu se simtă în largul lor. Anumite subiecte pot fi greu de ascultat. Părinții pot ezita să depășească anumite limite și să se amestece în „treburile personale" ale fiilor. Băieții care nu corespund „calapodului" masculin pot avea tot felul de interacțiuni care să devină copleșitoare din cauza supărării resimțite de părinți. Aceasta îi poate chiar împinge pe cei mari să-și îndemne fiii să se comporte mai bărbătește. Există diverse moduri în care tensiunile create pot interfera cu capacitatea lor de ascultare.

Cory a venit însoțit de mama lui, care ajunsese la capătul puterilor. Cory, elev în clasa a zecea, de-abia se mai ducea la ore și nu învăța aproape nimic. După cum am descoperit când ne-am întâlnit între patru ochi, lipsa lui de motivație și rezultatele slabe aveau legătură cu faptul că el se droga practic în fiecare zi – era modul lui de a face față situației într-o familie care încă avea probleme, chiar și la ani buni după ce tatăl îi părăsise. Mama lui

era deprimată în urma abandonului soțului ei, de-abia putând funcționa în afara serviciului și a treburilor casnice de rutină. Cory era protector și atent cu ea. Euforia produsă de droguri devenise o modalitate de a-și gestiona furia față de tatăl care-i părăsise și îngrijorarea față de starea mamei.

Având o viață de familie nesatisfăcătoare în urma divorțului părinților, Cory ținuse secretă față de mama lui dependența sa crescândă. Mi-a explicat că nu voia s-o împovăreze și mai tare cu problemele lui. Băiatul își pierduse practic nu numai tatăl, ci și mama. Nu mai avea pe nimeni care să-l ajute să facă față tensiunilor resimțite.

Reușise să-și adune curajul și s-o roage pe mama lui să-i găsească pe cineva cu care să stea de vorbă. Când mi-a explicat cum încerca să-și protejeze mama, ascunzându-i anumite lucruri, i-am sugerat că ea avea de fapt nevoie ca el s-o ajute să-și îndeplinească sarcina de părinte. Cory a fost de acord, cam în silă, să vină la o ședință împreună cu ea pentru a-i dezvălui sentimentele sale. În respectiva ședință am discutat cu mama lui despre cât de greu trebuie să-i fi fost după plecarea soțului și partenerului ei de viață, dar și despre faptul că devenea mai puternică pe zi ce trece. Am îndemnat-o să-i spună fiului ei acest lucru, să-i spună că își dorea să-i acorde sprijin, să fie reprimită în viața lui. Pe Cory l-am ajutat să-i mărturisească cât de singur și de speriat se simțise în tot acest timp, și l-am învățat că trebuie să reînceapă să conteze pe sprijinul mamei și să înțeleagă că aceasta era capabilă să i-l acorde – că nevoia lui de susținere nu reprezenta pentru ea o povară și nici n-o secătuia din punct de vedere psihic.

Mă surprinde cât de des uită părinții, pe măsură ce băieții lor devin bărbați, capătă voci groase și mușchi mai puternici, că aceștia au încă nevoie de atenție și de protecție din partea lor. Mitul conform căruia bărbatul este răspunzător pentru el însuși se insinuează cu timpul în relația dintre părinți și fii. În general,

încerc să țin măcar câteva ședințe de consiliere în comun cu tinerii și cu părinții lor, deoarece cel mai bun tratament pe termen lung pe care li-l pot oferi constă în a-i ajuta să se înțeleagă unii pe alții și să-și amelioreze relația. În ceea ce-l privește pe băiat, îl conving să-și ia nevoile de ordin emoțional în serios și să vorbească deschis cu părinții. Între timp, le reamintesc mamelor și taților că mai au încă de jucat un rol esențial. Cu toate că nu e treaba lor să-i rezolve problemele, părinții își pot ajuta băiatul, ascultându-l cu atenție și oferindu-i șansa să-și clarifice sentimentele pentru a se hotărî asupra următorului pas.

NU VĂ PIERDEȚI RĂBDAREA ȘI ÎNCREDEREA

Cele mai importante calități pe care băieții le pretind de la ascultătorii lor sunt răbdarea și încrederea. Din motive variate, mulți băieți au fost nevoiți să devină „bărbați", învățând să-și țină ascunse sentimentele tulburătoare, de nesiguranță, și permițându-le doar celor de furie să iasă la suprafață. Cu toate că rezultatul final este un sentiment de intensă ușurare, schimbarea strategiei cu 180 de grade și hotărârea de a se destăinui părinților pot părea la început o abordare neobișnuită și periculoasă. Unii băieți consideră că ar regresa la un stadiu de dependență crescută și că însăși „bărbăția" lor ar putea fi în joc. Părinții nu-i pot liniști pe băieți în legătură cu aceste temeri; aceștia trebuie să pună singuri lucrurile cap la cap, descoperind în final că sunt mai puternici și mai rezilienți când sunt mai puțin singuri.

Când se luptă cu temerile, cu nesiguranța și cu izolarea care decurg din suprimarea laturii sale emoționale, băiatul își poate proiecta supărarea asupra părintelui care încearcă să se apropie de el, și care pare să-i sugereze fiului că face ceva greșit. Însăși

încercarea părintelui de a ajunge la băiatul refugiat în spatele măștii îl provoacă pe acesta să-și dezvăluie sentimentele reale. Părinții se pot confrunta cu o mulțime de sentimente tulburătoare pe măsură ce suferințele băiatului ies la lumină. Până la urmă, acesta este chiar scopul urmărit: oferindu-se drept momeală, părinții reușesc să-l ispitească pe băiat să ajungă la o mai sinceră apropiere afectivă.

Dar ceea ce nu este deloc simplu este să vă abțineți să luați personal ceea ce spun sau fac fiii voștri. Numeroși părinți au un nivel de toleranță scăzut față de lipsa de respect sau față de reacția de respingere a băieților, cu atât mai mult cu cât, încă de la bun început, se află deja în afara zonei lor de confort. Îi rog însă pe părinții care se simt nemulțumiți sau descurajați să analizeze un pic situația: Chiar se așteaptă ca un copil surescitat să dea dovadă de autocontrol și să-și cenzureze gândurile agitate (așa cum trebuie să se întâmple când băieții se pregătesc să-i asculte)? Pot ei să-i pretindă fiului lor să se distanțeze cu răceală de aceste emoții brute și să vorbească despre ele cu detașare?

Pentru a-i transmite băiatului vostru mesajul că voi, ca părinți, puteți face față adevărului privind sentimentele sale, trebuie să rezistați eroic, să vă păstrați calmul și chiar să zâmbiți cu tandrețe și înțelegere în timp ce el vă critică, vă învinovățește ori vă respinge. Ascuns în spatele măștii, nivelul de stres al băieților este de obicei mai mare decât bănuiesc părinții. Retragerea în sine și indiferența aparentă ascund de fapt teama față de dificultățile aparent insurmontabile. Este de datoria părinților să-i facă pe copii să înțeleagă că nu sunt singuri și că vor găsi soluții pentru a-și vedea de viață (în ciuda îngrijorării părinților).

CREAȚI-VĂ CAPITAL RELAȚIONAL

În clipa în care se decid să-și asculte copilul, părinții pot descoperi că sunt total defazați. Fiul lor pur și simplu nu este într-un moment prielnic dezvăluirilor și îi respinge. Parcă nu reușesc să pună corect nicio întrebare, nici să adopte un ton suficient de relaxat. Uneori, băieții își „gestionează" problemele cu atâta încordare nervoasă și acestea par atât de greu de rezolvat cu ajutor și înțelegere din partea părinților, încât cel mai bun lucru pe care-l pot face băieții este să se retragă în sine și să-și rumineze necazurile, reușind cu greu să-și ascundă iritarea față de părinți.

De la evitarea unor subiecte pe care sunt conștienți că părinții lor le consideră delicate, caz în care preferă să se sfătuiască cu un prieten sau cu o iubită, și până la mutenia totală în fața părinților, există de obicei multe bariere de care băieții trebuie să treacă înainte de a profita efectiv de invitația părinților de a li se destăinui. În această situație este cu atât mai important ca relația dintre părinți și fii să aibă la bază bucuria și plăcerea resimțite în timpul petrecut împreună. Băieții recurg la această atitudine de retragere când se confruntă cu sentimente mai dificile.

Uneori, băieții își semnalează clar nevoia de a vorbi; alteori, doar își fac de lucru pe lângă părinți, sperând să li se dea atenție sau să găsească ocazia potrivită. În mod ideal, părinții ar trebui doar să urmeze indicațiile fiului. O întrebare deschisă de felul „Cum mai merg lucrurile?" sau „Cum a fost aseară?" semnalează dorința lor de a asculta. Însă părinții nu ar trebui să se lase descurajați de reticența fiului de a le răspunde. Ar putea exista alți factori care să reducă receptivitatea acestuia, iar întrebările insistente ale părinților ar putea avea efectul opus. Uneori, băiatul se simte recunoscător pentru stăruința părinților, alteori abținerea acestora de la a interveni adâncește sentimentul de încredere.

Când un băiat mai reticent este în sfârșit pregătit să vorbească, se va simți mai responsabil pentru sine și mai încrezător în relația sa cu părinții.

În cazul multor părinți de adolescenți băieți, „nevoia de a ști" poate fi generată mai mult de anxietate decât de o nevoie reală. Însă părinții care încearcă să-și „manageriez" fiii pleacă de la premisa eronată că performanțele acestora, siguranța lor, împlinirea așteptărilor părinților, respectarea regulilor sau anumitor valori primează asupra calității relației dintre ei. De obicei, băieții reacționează la aceste abordări într-unul din aceste două moduri: fie se revoltă și reacționează delimitându-se de părinți pentru a căpăta un dram de independență, fie acceptă termenii „târguielii" din cadrul relației și eșuează în construirea propriilor vieți.

Ambii mei fii au început să joace fotbal încă de mici, de pe la vârsta de patru ani, și au continuat să joace în liceu și chiar în facultate. În tot acest timp, din perspectiva noastră căpătată de pe marginea nenumăratelor terenuri de joc sau din tribune, mama lor și cu mine am văzut atât de mulți băieți care au abandonat pe parcurs acest sport și nu au reușit să-și valorifice talentul. În vreme ce unii și-au descoperit alte pasiuni irezistibile, renunțarea altora a reprezentat pentru ei unica soluție de a se opune unor mame sau unor tați autoritari și sufocanți. În final, părinții nu i-au putut forța să aibă rezultate bune, iar ei n-au reușit să câștige decât pierzând.

O metodă mai bună decât să încerci să-ți „manageriezi" copilul este să-i oferi posibilitatea minunată de a fi iubit, „cunoscut" și ascultat. Poate că această abordare pe termen lung nu calmează anxietatea din spatele impulsului părintelui de a controla și de a domina, însă are mai multe șanse să creeze un stil mai deschis de comunicare, mai ales când este vorba de adolescenții băieți. Am mai întâlnit uneori, în cadrul profesiei mele, câte un băiat care le împărtășea aproape totul părinților săi. Cu siguranță,

în spatele legăturii lor afective, exista convingerea că prezența părintelui se datorează afecțiunii ce i-o poartă și nu dorinței de a-l cicăli ori de a da buzna în viața sa ori de câte ori simte nevoia să intervină.

GESTIONAȚI-VĂ REACȚIILE ÎN FAȚA FURIEI

Pentru părinți, stăpânirea propriilor emoții în fața acceselor de furie ale băieților poate fi un lucru chiar mai dificil de realizat decât gestionarea tendinței băieților de a evita să li se destăinuie. Furia, sau cel puțin ieșirile nervoase, sunt un lucru obișnuit la băieți; în adolescență, furia devine unica emoție pe care mulți dintre ei cred că o pot exprima fără să fie sancționați. Însă uneori furia lor poate fi de-a dreptul înfricoșătoare. În decursul anilor, au venit la cabinetul meu numeroși băieți cu mâinile bandajate sau puse în ghips, care lăsaseră acasă găuri în pereții camerei lor. Din cauza tensiunilor acumulate și a incapacității de a se elibera de ele, băieții sfârșesc uneori prin a răbufni la întâmplare, dezlănțuindu-și furia, mai ales când ating maturitatea fizică, dar le lipsește încă putința de autoreglare. Când părinții răspund furiei băiatului cu propria lor furie sau cu eforturi panicate de a-l controla, este ca și cum ar turna gaz peste foc.

Furia este de obicei primul val în relaxarea emoțională a băiatului – o izbucnire inițială de chinuitoare energie care precede sentimentele mai dificile. În principiu, când părintele reacționează cu calm și cu încredere, îi lasă băiatului suficient spațiu pentru a decoji în siguranță primul strat și a scoate la lumină sentimente mai blânde, de teamă, de rușine, de dezamăgire, și de „inimă rea". În funcție de gradul de susținere al părinților sau de amploarea suferinței, izbucnirea de furie poate fi

puternică și zgomotoasă. Ar putea fi greu de observat vreun indiciu de rațiune lucidă în toate aceste izbucniri furibunde. Dar cât de diferit pot sta lucrurile atunci când băiatului i se lasă loc să-și exteriorizeze sentimentele de teamă sau de frustrare! Mușchii încordați se relaxează, greutatea din stomac e înlocuită printr-o respirație calmă, adâncă, și în loc să domine reacția de luptă-sau-fugă, se instalează confortul sufletesc, apropierea afectivă și conștientizarea.

Pentru ca părinții să-și joace rolul de consilieri în cazul în care băiatul dă dovadă de furie, s-ar putea să fie nevoiți să abordeze propriile lor experiențe din trecut legate de suferința provocată de un bărbat pradă mâniei. Mult prea des, legătura dintre manifestarea de furie a fiului și propriile traume din trecut nu este conștientizată. În aceste condiții, părinții se lasă conduși de sentimente intense și încearcă fie să-și controleze fiul, fie să-l evite total. Dar este de-a dreptul tragic ca părinții să rateze o astfel de ocazie din cauza unei limitări cauzate de propriile suferințe nerezolvate și să nu poată fi prezenți din punct de vedere emoțional pentru fiul lor.

John, de exemplu, era un elev de liceu bine adaptat, sociabil, foarte talentat la muzică. Familia sa îl adora, iar el se bucura de afecțiunea care i se arăta. Cu toate că își respecta ambii părinți și era destul de apropiat de amândoi, tatăl, mai mult ocupat, lăsa în grija mamei majoritatea chestiunilor legate de educația lui. John avea o relație cu totul specială cu mama sa – asta până când a ajuns la vârsta adolescenței și a început să testeze limitele regulilor de conduită morală impuse de aceasta. Mama și fiul veniseră la cabinetul meu împreună, la recomandarea directorului școlii, care observase că John era mai agitat și se concentra mai puțin asupra responsabilităților sale școlare. Din evaluarea mea, am descoperit că, deși mama lui John avea câteva principii ferme legate de consumul de droguri și de comportamentul sexual, era

relativ ineficientă în ceea ce privea educația lui. El o manevra fie mințind-o, fie folosindu-se de farmecul său pentru a ocoli limitele pe care ea i le impunea, îndreptându-se totodată într-o direcție total greșită. Când încerca să-i țină piept fiului său, furia și frustrarea acestuia o determinau invariabil să cedeze. Când i-am atras atenția asupra ambiguității mesajului pe care i-l transmitea fiului ei, a fost cuprinsă de un sentiment de anxietate copleșitoare, simțindu-se total incapabilă să-l struneasca.

Cu timpul, a ieșit la iveală faptul că fusese abuzată de un tată alcoolic cu mult timp în urmă și încerca să se detașeze cât mai mult posibil de acea experiență. Din cauza energiei afective negative aduse de această suferință încă vie, echilibrul ei era ușor de zdruncinat de factori declanșatori precum comportamentul fiului ei. Se lăsa pradă unei stări de spaimă reală. Suferind de migrene cronice, fiecare zi reprezenta pentru ea o luptă. Cu cât John îi punea la încercare limitele, din ce în ce mai frecvent și mai insistent, cu atât devenea mai defensivă și mai stresată.

Părinții cărora le este greu să dea dovadă de fermitate vizavi de fiii lor retrăiesc adesea, în mod conștient sau inconștient, situații din trecut în care s-au simțit complet neputincioși. La nivelul cel mai primitiv, evitarea conflictului devine singura lor preocupare, chiar dacă fiii lor persevereză în direcții periculoase. Într-un alt tip de scenariu, legat tot de ineficacitatea părinților, aceștia o iau ei înșiși razna, luptându-se pentru propria lor supraviețuire și uitând cu desăvârșire că responsabilitatea adulților este aceea de a fi receptivi la nevoile copiilor lor.

Pentru a se elibera de sub influența acestui tipar de comportament ineficace, părinților le-ar putea fi de folos să realizeze legătura dintre experiențele dureroase din trecut și reacțiile lor din prezent. Conștientizarea acestor trăiri dureroase reprezintă un prim pas spre o atitudine mai fermă, iar șansele ca acestea să afecteze comportamentul părinților față de copii sunt mai mici.

Cu toate că e nevoie de ceva timp pentru a combate energia negativă declanșată de amintirea unei astfel de experiențe, părintele care realizează cât de tare a fost rănit în trecut este mai puțin susceptibil să îi atribuie pe negândite fiului său rolul de adversar.

Rămânând apropiați afectiv de fiul vostru, chiar când are un acces de furie, creați un spațiu în care el își poate repara greșelile, reale ori imaginare, care l-au îndepărtat de voi. Părinții nu sunt perfecți, nici nu e nevoie să fie astfel, iar băiatului trebuie să i se permită să spună când se simte dezamăgit – altfel, el s-ar putea să plece de lângă ei. Când le cereți băieților să-și reprime sentimentele și să se poarte „cumsecade", ei sunt privați de inițiativa de a repara o relație deteriorată. Dacă îi este la îndemână, atunci când părintele detectează iritare în vocea sau în atitudinea băiatului, este o idee bună să-l întrebe într-un mod cât mai puțin defensiv: „Te-am supărat cu ceva?" sau „Ce se petrece cu noi?". Când este vorba de o durere reală, provocată de un exces de autoritate sau de o lipsă de atenție, părintele va trebui să-și ceară scuze. Uneori poate fi util și ca părintele să își ceară scuze la modul general: „Îmi pare rău că nu am înțeles cum stau lucrurile". E de dorit ca părinții să aibă suficientă forță și determinare, încât să-și poată lua vina asupra lor, iar legătura afectivă să poată fi restabilită.

IDEI PENTRU ȘCOALĂ

Programul de consiliere între colegi de care am vorbit se desfășoară în cadrul școlar dintr-un motiv întemeiat. Astfel de programe asigură o instruire menită să-i „pregătească pe băieți pentru viață". Programele SEL de pretutindeni oglindesc acest obiectiv. Potrivit Organizației pentru Cooperare în Domeniul Educației Școlare, Sociale și Emoționale (CASEL), dedicată cercetării,

practicii și politicilor de informare, dezvoltarea socio-emoțională a copiilor reprezintă un „element fundamental în atingerea succesului școlar". Când băieții participanți la programul de consiliere între colegi evaluează această dezvoltare socio-emoțională, ei scot în evidență abilitățile pe care și le-au însușit sau pe care și le-au perfecționat, printre care se numără: ascultarea atentă a celuilalt, sinceritatea în legătură cu propriile sentimente și deprinderea de a se încrede într-o altă persoană. Ei le sunt recunoscători colegilor pentru că discută deschis despre dificultățile cu care se confruntă fiecare, iar la sfârșitul fiecărei întâlniri se simt mai apropiați afectiv de aceștia. Majoritatea băieților realizează faptul că indiferent cu ce probleme s-ar confrunta, nu sunt niciodată singuri.

În relația individuală profesor-elev, conflictul dintre rolul autorității (care are sarcina de a evalua) și rolul de confident trebuie clarificat, pentru ca elevul să înțeleagă această oportunitate de a discuta chestiuni personale. Și reacțiile automate de a da sfaturi, de a judeca, de a cenzura sau de a-l trata de sus pe băiat îl pot determina pe acesta să păstreze tăcerea. Soluția ar fi aceea ca profesorul să creeze o legătură emoțională la nivel personal cu fiecare elev, apelând la un repertoriu de gesturi relaționale – de pildă, împărtășirea unui interes, identificarea cu aceleași modele sau o experiență trăită în comun –, pentru a adânci această legătură emoțională. La fel de binevenită ar fi o atitudine a profesorului care să reflecte încredere, simțul umorului și o stare de spirit optimistă – altfel spus, educatorul trebuie să spere că, în final, până și cei mai îndărătnici băieți se vor da pe brazdă.

Eventualele consecințe disciplinare pot declanșa diverse emoții în rândul băieților. Mult prea adesea, prioritatea în școli o reprezintă codul de conduită a elevilor, punându-i pe educatori mai curând în poziția de a disciplina decât în cea de a consilia. Justificarea ar fi aceea că aplicarea unor reguli rigide este cel mai

bun mod de a-i învăța pe băieți să trăiască în interiorul anumitor limite. Am întâlnit, desigur, și mulți băieți cărora le-a prins bine realitatea dură a unor consecințe negative, pentru a-i face să se gândească mai serios înainte de a acționa impulsiv. Aplicarea sancțiunilor le poate fi uneori de folos băieților, pentru a-i ajuta să se cunoască pe sine și să-și îmbunătățească capacitatea de autocontrol. Dar când abordarea predominantă este una de pedepsire, băieții se retrag iute într-o raționalizare defensivă (o explicație aparent logică, dar de fapt falsă) care, deși adesea lipsită de noimă, îi împiedică să-și dea seama de propriile greșeli și să-și schimbe comportamentul.

Ted era de obicei un băiat liniștit. Însă, într-o bună zi, între el și una dintre profesoarele sale s-a iscat o altercație când aceasta din urmă l-a surprins folosindu-și telefonul mobil în ora de clasă. În ciuda abaterii flagrante, băiatul încercase să o convingă să facă o excepție. Părându-i-se că profesoara nici nu i-a ascultat pledoaria și a și hotărât să-l sancționeze cu reținerea la școală după ore, și-a pierdut cumpătul și a început să înjure. Din fericire, în acea zi rămăsesem până târziu la școală și mi-am putut face timp pentru el. L-am găsit stând singur încă de dimineață într-un birou, unde își ispășea pedeapsa, însă când l-am întrebat ce se întâmplase, a izbucnit cu o furie reînnoită. L-am ascultat, compătimindu-l pentru încurcătura în care se afla și n-a durat mult până când Ted a cedat și a izbucnit în plâns. Luptându-se cu sentimente confuze, mi-a destăinuit că se simțea supus unei teribile presiuni.

Fiind un talentat jucător de tenis, aflat în punctul culminant al unui dur proces de selecție, Ted era întors pe dos din cauză că mama lui părea mai preocupată de succesul lui pe terenul de tenis decât de sentimentele sale. Se simțea trist, depășit de situație și tocmai răspundea unui mesaj urgent din partea mamei când fusese surprins de profesoară. Izbucnise, pur și simplu. Odată ce mi-a mărturisit despre ce era de fapt vorba, am reușit să

întocmim un plan pentru ca el să-și ceară scuze profesoarei, să-i explice că ieșirea lui nu avea nicio legătură cu ea și să-și asume orice alte sancțiuni i-ar fi fost impuse. Dar am căzut de acord și să ne întâlnim împreună cu el și cu mama lui pentru a-i ajuta să se reapropie afectiv, pe o bază mai sinceră. Impunerea unei limite reprezintă adesea nu atât sfârșitul, cât mai degrabă începutul unui proces de conștientizare a ceea ce se întâmplă în sfera emoțională.

Din păcate, negăsind pe nimeni în care să aibă încredere, mulți adolescenți sunt foarte aproape de a se detașa total în plan afectiv. Pentru a-și reprima sentimentele dificile, acești băieți sunt nevoiți să se călească împotriva oricărei vulnerabilități. Disciplina și pedepsele pot părea adesea singurele soluții față de acești băieți „duri" care au un aer atât de distant și de inaccesibil. Dar mai există o strategie care merită încercată: profesorii și antrenorii le pot servi băieților drept modele de urmat.

În cadrul programului de prevenire a violenței în rândul tinerilor, numit „Peaceful Posse" după numele celor dintâi participanți, o componentă-cheie a reprezentat-o formarea unor coordonatori din rândul bărbaților din cartier pentru a lucra în centre pentru tineret, în cadrul unor programe sportive sau asociații organizate de biserică. Obiectivul nostru era acela de a instrui acești bărbați adulți pentru a-i putea învăța pe băieți, dintre care mulți nu trăiseră niciodată cu un alt bărbat în casă, cum să-și gestioneze emoțiile. Acești îndrumători organizau întâlniri de grup pentru băieții puberi, după orele de școală, în cadrul cărora fiecare participant, inclusiv coordonatorul, putea vorbi despre propriile sale experiențe dificile. Rezultatul urmărit era demonstrarea faptului că a întâmpina dificultăți în sfera emoțională este un lucru cât se poate de normal și că a vorbi despre sentimentele noastre e un lucru perfect firesc. Ideea era aceea de a oferi băieților o variantă mai umană în comparație cu felul

în care bărbații erau înfățișați în jocurile video, în filmele sau în emisiunile de televiziune, drept personaje de acțiune, războinice.

În același sens, un antrenor de lacrosse de la o școală dintr-o suburbie a Philadelphiei – absolvent al Academiei Militare West Point și un foarte apreciat profesor de matematică – a ținut o prelegere la una dintre aceste întâlniri. El a intitulat-o „Plânsul", întrucât descoperise că în rândul băieților cărora le preda sau pe care îi antrena, mulți erau prizonierii streotipurilor privind masculinitatea. În prelegerea sa, a dezvăluit faptul că începuse să realizeze cât de firesc era pentru un bărbat să aibă sentimente profunde și să vorbească sincer despre oricare dintre ele, inclusiv despre suferințele din dragoste, despre durerea legată de o pierdere sau despre tristețe. Hotărâse să-și expună adevăratele sale sentimente în fața prietenilor săi și a mărturisit că nu se sfiise să plângă atunci când simțise nevoia. Cu toate că fusese nevoit să încalce normele culturale care le interzic bărbaților să fie atât de deschiși, considerase că îi revenea responsabilitatea de a fi cinstit în legătură cu realitățile vieții emoționale a bărbatului în fața tinerilor pentru care reprezenta un model.

Sportul este un alt context care oferă o sumedenie de ocazii de testare a curajului pentru ca băieții să se împace mai bine cu propriile lor emoții. Numeroși antrenori, mai ales cei ai băieților mai mici, consideră că rolul lor nu este doar acela de a câștiga meciuri și de a antrena sportivii, ci și acela de a forma caractere. Ei înțeleg că încurajările lor pot duce la discuții sincere cu băieții care se lovesc de anumite limite în performanțele lor. Când un sportiv este îndemnat să vorbească despre felul în care se percepe pe sine în cadrul echipei sau al unei competiții, mai ales dacă a avut parte de vreo ratare, practic în fața ochilor săi se deschide o „fereastră" altminteri închisă. A face parte dintr-o echipă care se bazează pe contribuția lui poate aduce în prim-plan sentimente de teamă, de stimă de sine scăzută, dar îl și încurajează pe băiat să vorbească

deschis despre dificultățile și despre sentimentele sale. Canotajul, alergarea, înotul și alte sporturi de echipă unde caracterul unui băiat se dezvăluie prin performanțe realizate la limita capacităților sale constituie pentru un antrenor oportunități formidabile de a-l ajuta să se autodepășească și să se dezvolte, ceea ce îi impune tânărului o schimbare a modului în care se percepe pe sine și necesitatea de a-și „contabiliza" emoțiile. Pentru un băiat, cel mai bun mod de a deveni un învingător este acela de a-și croi drum printre obstacolele din mintea sa.

4

Școala și învățătura

Un băiat dintr-a șaptea privește cu jind pe fereastra laboratorului de științe spre terenul de sport unde va juca fotbal după ore. Deși profesoara își dă toată silința să capteze atenția elevilor din fața sa, privind prin sală, mai observă un băiat care se uită pe furiș pe telefonul mobil și alți doi, în fundul clasei, care vorbesc între ei. Sunt atâtea alte interese care concurează la atenția elevilor ei.

Potrivit istoricului Michele Cohen, „o deprindere de sănătoasă trândăvie" caracteriza implicarea școlară a elevilor de sex masculin în secolul al XVII-lea. În multe privințe, această *trândăvie* rezumă și astăzi modul în care mulți băieți se implică în învățătură – deși consecințele rezultatelor slabe la școală nu sunt deloc „sănătoase". Numeroși băieți se strecoară prin școală cu un minimum de efort, nepăsători la eșecurile școlare, și ridică solidari din umeri când li se cere să se străduiască mai tare. Mulți dintre ei nu trăiesc niciodată satisfacția care decurge din străduința de a face cât mai bine față provocărilor școlare[1]. Școala furnizează numeroase oportunități de a-ți dezvolta tăria de caracter – puterea de a lupta pentru propriile-ți visuri. Mult prea mulți băieți dau cu piciorul acestei șanse.

Un articol din 2015 din revista *The Economist* anunța că „băieții au fost întrecuți de fete", referindu-se la cei dintâi ca la „sexul mai slab"[2]. Articolul se baza pe apariția unui raport din 2015 al Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) privitor la întocmirea unui profil al rezultatelor școlare obținute

de o jumătate de milion de elevi între 15 și 16 ani, aleși din 65 de țări. Examinând acest nou „decalaj de gen", vizibil la nivel global, raportul indică o parte din factorii care țin de diferențele de gen și care îi dezavantajează pe băieții din școli:

- Băieții joacă mai multe jocuri video și petrec mai mult timp la calculator și pe internet în afara școlii decât fetele.
- Sunt mai puțin dispuși să citească de plăcere.
- Sunt mai puțin dispuși să-și facă temele (cu o oră mai puțin pe săptămână).
- Sunt mai înclinați să aibă o atitudine negativă față de școală (sunt șanse duble ca ei să vadă școala ca pe o „pierdere de vreme").
- Probabilitatea ca ei să întârzie la ore este mai mare.[3]

Într-o economie globală bazată pe cunoaștere, faptul de a te simți neimplicat și nemotivat nu poate fi o explicație suficientă pentru acest decalaj de gen. Având ocazia să vizitez școli din întreaga lume, să cunosc tot felul de băieți prin intermediul dialogurilor purtate și al observațiilor directe din sălile de clasă, am fost mereu frapat de cât de perceptibilă era speranța lor că totuși vor reuși. Când un băiat este dezinteresat să învețe, clasica justificare că „nu-i pasă" nu mai poate fi îndeajuns. A nu-ți mai păsa este o consecință și nu un motiv.

RĂMAȘI ÎN URMĂ

Rezultatele școlare sub așteptări constituie unul dintre cele mai evidente prejudicii aduse de educația tradițională a băieților. La nivel global, băieții sunt considerați a fi „în criză" din cauza performanțelor scăzute la școală. Atât în Statele Unite, cât și pe

plan internațional, în timp ce performanțele fetelor au crescut vizibil în ultimele decenii, cele ale băieților au stagnat. Conform raportului OCDE, fetele i-au întrecut pe băieți la nivelul pregătirii educaționale cu echivalentul unui întreg an școlar. La nivelul pregătirii educaționale, băieții sunt predominanți la nivelurile de performanță scăzute, iar probabilitatea ca ei să înregistreze un eșec școlar la materii de bază precum matematica, literatura și științele exacte este cu 50 la sută mai mare decât în rândul fetelor.

Analizând datele din secolul trecut pentru Statele Unite, profesorii de sociologie Thomas DiPrete de la Facultatea de Științe ale Educației din cadrul Universității Columbia și Claudia Buchmann de la Universitatea de Stat din Columbus, Ohio, au constatat un decalaj de gen în domeniul performanțelor școlare încă din anul 1900. Decalajul între băieți și fete apare de timpuriu, chiar înainte de grădiniță și se adâncește în clasele primare. Există trei factori care contribuie la aceste rezultate:

- Fetele încep școala cu un avantaj în ceea ce privește abilitățile sociale și de comportament.
- Fetele depun eforturi mai mari decât băieții și profită mai mult de pe urma abilităților lor.
- Fetele demonstrează un nivel mai ridicat de atașament față de școală și resimt o satisfacție mai mare în legătură cu performanțele lor școlare.[4]

Către sfârșitul gimnaziului, așa-numitele „abilități comportamental-afective" (*soft skills*), cum sunt aceea de a-și face temele și de a veni pregătiți la ore, sunt atât de importante pentru succesul pe termen lung, încât notele din clasa a opta sunt un predictor mai precis al șanselor de a termina o facultate decât cele de la testele standardizate de finele liceului. Ele explică și de unde vine decalajul de gen. Așa se face că diferențele la nivel de competențe

școlare între băieți și fete sunt mai mari decât decalajele cauzate de sărăcie sau de discriminarea pe motive rasiale.

Conform unor anchete anuale, decalajul privind rezultatele școlare alimentează decalajul în aspirații, agravând decalajul de gen. În clasa a opta, băieții au standarde mai scăzute în ceea ce-i privește și, prin urmare, depun și mai puțin efort. Optează pentru mai puține materii grele și obțin note mai proaste. Mai puțin interesați să obțină rezultate bune, sunt mai dispuși să-și asume unele riscuri, precum fumatul, care reflectă un grad mai mic de preocupare față de viitorul lor.

Părinții care au și fete, și băieți relatează adesea întâmplări care confirmă aceste statistici. Charlie era un băiețel cu o soră mai mare, Hannah, care era o adevărată vedetă – ordonată, motivată intrinsec, sinceră față de profesori, bucuroasă să primească aprecierea acestora și extrem de ambițioasă. Lui Charlie, pe de altă parte, îi plăcea să-și petreacă timpul alături de prieteni, să joace jocuri video și să spună glume. Se înțelegea bine cu oamenii și se purta întotdeauna amabil cu profesorii, dar pur și simplu nu se dădea în vânt după școală. Părinții lui nu se puteau abține să nu-i compare notele cu cele ale surorii lui, făcând diverse comentarii defavorabile în momentul în care notele sale erau trecute în carnet, în legătură cu atitudinea, cu pregătirea și cu implicarea de care dădea dovadă. Spre deosebire de sora sa, pur și simplu nu i se părea că școala ar fi prea distractivă sau că i-ar oferi vreo satisfacție. El și prietenii lui își criticau cu sarcasm amicele de sex feminin care se tot stresau cu temele de acasă.

Diferențele de gen privind reușita școlară se adâncesc dacă băieții sunt supuși unei tensiuni suplimentare. Într-un studiu de mare amploare, cercetătorii au corelat certificatele de naștere cu datele privind sănătatea, actele de indisciplină, rezultatele școlare și absolvirea liceului a peste un milion de băieți și de fete din Florida între anii 1992 și 2002[5]. Unul dintre rezultatele

studiului arată că băieții din zone cu familii cu venituri reduse au o probabilitate mai mare decât surorile lor să dezvolte, în clasele primare și în cele gimnaziale, probleme legate de absenteismul școlar și de comportament. Mai mult, în cazul acestor băieți se remarca un procent mai ridicat de deficite psihice și cognitive, rezultate mai slabe la testele standardizate, mai puține șanse să termine liceul și mai multe să ajungă clienți ai sistemului de justiție pentru minori. Potrivit autorilor studiului, acești factori de stres au un efect mai profund asupra băieților „nu pentru că băieții ar fi mai afectați de mediul familial în sine, ci pentru că acele cartiere în care trăiesc și acele școli în care sunt educați copiii din medii defavorizate sunt extrem de nefavorabile băieților".

Agravând factorii stresori legați de rasism și de sărăcie, normele culturale privind masculinitatea le îngreunează și mai mult băieților sarcina de a obține rezultate bune la școală. Condițiile care stau în calea implicării lor școlare se extind până și la atitudinea și la comportamentul profesorilor. Sociologul Hua-Yu Sebastian Cherng de la Universitatea din New York a evaluat calitatea relațiilor profesorilor de liceu cu elevii și a confirmat faptul că o relație de calitate între elev și profesor prezice așteptări și performanțe crescute.[6] Studiul a dezvăluit și modul în care copiii imigranților și adolescenții de culoare au un acces mai limitat la această formă de capital social.

După cum se remarca în mod onest în raportul OCDE, „Studiu după studiu sugerează faptul că elevii cu cele mai bune note sunt considerați elevi «buni»"[7], spunându-se în continuare: „Indiferent că este vorba de diferențe în gradul de socializare sau de diferențe din naștere, există, în medie, o probabilitate mai mare ca băieții să fie mai turbulenți, să forțeze limitele și să fie mai activi din punct de vedere fizic decât fetele – cu alte cuvinte, să aibă o capacitate mai mică de autoreglare"[8]. În cadrul relațiilor dintre băieți

și profesori, sunt în vigoare tot felul de stereotipuri care scad șansele creării unor parteneriate favorabile învățării.

Am fost invitat recent la un liceu pentru a le oferi profesorilor cursuri de dezvoltare profesională. Era luna mai și nu mai era mult până la absolvire. Trecând prin fața biroului de consiliere din cadrul liceului, unde se adunase un grup de elevi din ultimul an, am dat peste o scenă familiară mie: o fată țopăia de bucurie, ținându-și telefonul mobil într-o mână și explicând entuziasmată că fusese admisă la facultatea dorită, prima de pe lista sa. Prietenul ei stătea lângă ea, încercând să-i împărtășească bucuria. Dar chipul său reflecta tulburarea sa interioară: primise și el vești de la prima facultate de pe lista lui – era doar pe lista de așteptare.

Thomas Mortenson de la Institutul Pell pentru Studiul Oportunităților în Învățământul Superior a cartografiat atât evoluția ascendentă a femeilor în domeniul inserției profesionale, al educației, al alegerii în posturi de conducere și al participării civice, cât și pe cea descendentă în cazul bărbaților, sub aceleași aspecte.[9] El a tras un semnal de alarmă cu privire la scăderea numărului de tineri de sex masculin admiși la facultăți, la diminuarea șanselor acestora de a-și găsi un loc de muncă, la plafonarea salariilor bărbaților și la creșterea șomajului, a pedepselor cu închisoarea, a sărăciei și a ratei suicidului în rândul bărbaților.

Dar avertismentele privind diferențele de gen în ceea ce privește rezultatele școlare nu au fost întotdeauna bine primite. Preocuparea sinceră față de băieți a fost confundată cu o contralovitură mascată împotriva egalității de gen. Reacțiile justificabile față de privilegiile împământenite ale masculinității au făcut ca unii observatori să realizeze mai greu faptul că băieții sunt puși într-o poziție propice eșecului. Sociologul britanic Debbie Epstein și colegii ei remarcă trei convingeri populare care au deviat dezbaterea în direcții sterile.[10]

Este vorba în primul rând de acea „memă", acea idee atotprezentă, care-i distribuie pe „bieții băieți" în roluri de nefericite victime ale condiționării dure și ale abuzurilor nemiloase. Din acest punct de vedere, școlile sunt locuri unde anumite condiții, precum hărțuirea și intimidarea, controlul exagerat și o disciplinare specifică, îi forțează pe băieți să adopte un comportament tipic masculin. Dar această idee nu explică în totalitate rolul pe care îl joacă băieții în dezvoltarea propriei lor identități. Tentația repurtării unor victorii în sport sau cea de a „se dea mari" în campus îi ispitește pe unii băieți să aleagă popularitatea pe termen scurt în detrimentul perspectivelor pe termen lung. Și compromit eforturile susținute ale profesorilor și ale școlii, în ansamblu, de a menține toți elevii pe linia de plutire. Experiențele subiective ale actorilor din drama educațională se pierd în zbuciumul unor importante forțe sociale.

Cea de-a doua prejudecată se referă la „școala deficitară". Conform acestei idei, organizarea școlilor și personalul didactic ar fi mai degrabă potrivite pentru fete. Adepții acestei idei susțin că eforturile de reabilitare a sexului feminin au dus la „feminizarea" școlilor și la descurajarea băieților. Însă dovezile indică faptul că progresele făcute în ceea ce privește egalitatea de gen au contribuit la îmbunătățirea climatului general în școli. Această prejudecată trece cu vederea și faptul că practic în orice școală, printre profesorii preferați ai elevilor, se află numeroase femei.

În ultimul rând, convingerea că „băieții tot băieți rămân" invocă faptul că școlile nu ar fi realmente niște locuri propice băieților, dată fiind agresivitatea determinată de hormoni, spiritul de competitivitate și hiperactivitatea lor. Autonomia personală, aventura și activitățile specifice bărbaților constituie unica modalitate de a aborda instinctelor lor. Însă această idee este doar o simplă reafirmare a argumentului conform căruia „biologia este destin", care reprezintă o interpretare vădit greșită a relațiilor

complexe dintre anatomia umană, experiențele de viață și dezvoltarea intelectuală. Nu se știe cum, această opinie este totuși considerată a fi plauzibilă în ceea ce-i privește pe băieți.

Există însă idei mult mai interesante care țin seama atât de abilitatea băieților de a controla o situație dată, cât și de viața lor ca persoane de sex masculin. Thomas Newkirk, de la Universitatea din New Hampshire, sugerează faptul că, din pricină că masculinitatea este o „categorie culturală mai rigid construită, cu pedepse mai aspre pentru devieri de la normă", reticența băieților de a se arăta interesați de școală poate fi privită drept o formă de rezistență. Pentru unii băieți, scrie el, a fi „elevi buni" echivalează cu „docilitatea, lipsa de bărbăție, negarea a ceea ce sunt și doresc să fie"[11]. În același sens, britanicele Becky Francis, fostă profesoară la Universitatea din Roehampton, și Christine Skelton, profesoară la Facultatea de Educație din cadrul Colegiului Universitar din Londra, afirmă că atitudinile „de revoltă, de risc, performanțele în sport și activitatea heterosexuală" sunt impuse băieților de normele culturale.[12] În ambele abordări, imaginea băiatului nevoit să se lupte cu structurile sistemului educațional este una mai respectuoasă și mai promițătoare.

O SOLUȚIE

Pe noua piață globală, care pune preț pe aptitudini și pe abilități, băieții care au rezultate proaste la școală sunt din ce în ce mai dezavantajați. Îngrijitorii băieților nu trebuie însă să se resemneze și să accepte că băieții care au rezultate proaste la școală vor fi din ce în ce mai dezavantajați. Îngrijitorii băieților, în special cadrele didactice care înțeleg problematica maturizării și educației băieților și care privesc dincolo de atitudinile defensive și autodistructive ale

acestora, vor putea să-i motiveze pe acești băieți. În cadrul unor relații funcționale stabilite de profesori sau de antrenori cu băieții, aceștia din urmă sunt mai dispuși să depășească limitele a ceea ce știu sau reușesc deja să facă și să învețe lucruri noi. Există și părinți norocoși care au văzut ce se poate întâmpla în acest caz. Băieții, altădată insolenți sau aflați în dificultate, sunt acum complet transformați. Învață cum să se dedice mai mult studiului și cum să se mândrească cu rezultatele obținute.

După cum spunea psihiatra Amy Banks, toți copii sunt „gata «cablați» pentru conectarea emoțională" și nu pot rezista perspectivei unei astfel de relații oferite cu tact de un profesor prietenos și sincer interesat de ei. Atenția tot mai mare arătată acestui aspect important al relaționării în sala de clasă reprezintă șansa de a face un pas înainte în ceea ce privește motivarea băieților. Acum aproape cincisprezece ani, un grup de specialiști în domeniul educației au redactat un „Manifest al pedagogiei relaționale: Ne reunim ca să învățăm, învățăm ca să ne reunim", în scopul de a spori conștientizarea impactului a ceea ce părea la vremea aceea o nouă direcție de investigat. Aceștia scriau: „O negură de uitare plutește peste sistemul educațional. În această negură, a fost complet ignorat faptul că educația se referă la ființe umane. Și cum școlile sunt locurile unde ființele umane se reunesc, am uitat și faptul că educația se referă în primul rând la ființe umane conectate, relaționate unele cu altele"[13].

Cercetătorii din domeniul educației care insistă în a redresa această rămânere în urmă a băieților în ceea ce privește performanțele școlare își concentrează din ce în ce mai mult atenția asupra dimensiunii relaționale. În cadrul Programului pentru Evaluarea Internațională a Elevilor din 2009, program al OCDE dedicat evaluării progreselor școlare și la care au participat tineri în vârstă de cincisprezece ani din peste șaptezeci de țări, s-a insistat asupra „relațiilor pozitive între elev și profesor". Iar într-o

metaanaliză din 2014 a aproape o sută de studii, un colectiv de cercetători olandezi a descoperit că relațiile profesor-elev, atât cele pozitive, cât și cele negative, au un impact semnificativ asupra performanțelor școlare. Până și cei mai îndărătnici elevi se dau pe brazdă atunci când profesorii găsesc modalități de a se apropia emoțional de ei. Astfel de relații pozitive, care înlesnesc procesul de învățare sunt benefice mai ales pentru „codașii" clasei, marea lor majoritate, băieți.[14] O analiză recentă a Asociației Psihologilor Americani privind efectele pozitive ale relației elev-profesor a ajuns la concluzia că, printr-o legătură emoțională profundă, „crește probabilitatea ca elevul să capete mai multă încredere în profesorul sau în profesoara lui, să se implice mai activ în procesul de învățare, să se comporte mai bine în clasă și să ajungă la un nivel de educație superior"[15].

O puternică legătură afectivă cu profesorul poate servi drept „bază de siguranță" care să protejeze copilul de presiunile nefaste, permițându-i profesorului atât să-i servească drept exemplu, cât și să-l motiveze. În relațiile cu profesorii în prezența cărora se simt în siguranță, băieții sunt mai stimulați să-și dezvolte capacitatea de autoreglare emoțională, prin practică și prin îmbunătățirea controlului executiv asupra comportamentului. Odată ce am descoperit, partenerul meu de cercetare Richard Hawley și cu mine, importanța fundamentală a acestor relații pentru procesul de învățare, am ajuns la concluzia că este mai puțin important *cum* învață băieții, cât *de la cine* învață.

Pentru realizarea studiului nostru, am adunat și am analizat, cu sprijinul Asociației Internaționale a Școlilor de Băieți (IBSC), relatări despre profesori de pretutindeni care au acordat o atenție deosebită apropierii emoționale față de băieți. Odată creată această legătură afectivă, ei au profitat de influența câștigată pentru a-i încuraja pe băieți să-și dea cât mai mult silința la școală. În abordarea axată pe relațiile educatorului cu băieții,

este implicită înțelegerea faptului că, înainte ca elevii să încerce să obțină note mai mari sau să-și îmbunătățească performanțele sportive, ei evaluează mai întâi cu atenție persoana care le cere aceste lucruri. Implicarea lor nu se obține cu ușurință, mai ales dacă li se cere să facă ceva nou sau străin de competențele sau de interesele lor. De ce ar face un băiat – sau oricine altcineva – așa ceva? Mai exact: Pentru *cine* ar face un băiat așa ceva? Am descoperit în cadrul studiului nostru că puterea legăturii emoționale de a-i ajuta pe băieți să se autodepășească nu este nicăieri atât de evidentă ca în școală.

În pofida interesului crescut față de relațiile emoționale dintre profesori și elevi, modul în care personalul didactic are tendința de a aborda „criza băieților" este încă dominat de concepțiile tradiționale. Deși nefundamentată științific, convingerea bazată pe „stilurile diferite de învățare" exercită încă o atracție irezistibilă asupra unor cadre didactice. De altfel, un grup format din cei mai eminenți psihologi, specialiști în neuroștiințe și profesori de talie mondială a publicat recent o scrisoare tocmai cu scopul de a contesta această abordare, susținând că nici structura creierului, nici diferențele hormonale nu determină stiluri de învățare diferite pentru băieți și pentru fete – și că aceste pretinse diferențe nu ar trebui să influențeze metodele de predare. Semnatarii acestei scrisori, printre care se numără și psihologul Steven Pinker, de la Universitatea Harvard, au adăugat: „Creierul este esențial pentru procesul de învățare, dar ideea acestor stiluri de învățare reprezintă doar unul dintr-o serie de neuromituri care nu contribuie cu nimic la îmbunătățirea educației"[16].

Din păcate, un sondaj de opinie realizat recent arată că 85% dintre directorii de școli sunt de acord cu această abordare a stilurilor diferite de învățare, în pofida lipsei de dovezi care s-o susțină. O adevărată industrie oferă instruire și consiliere școlilor care doresc să-și adapteze programa în funcție de aceste stiluri

de învățare „predestinate" în funcție de gen. Una dintre cele mai grave probleme legate de educația „prietenoasă față de băieți" este premisa conform căreia băieți diferiți – cei preocupați exclusiv de sport, tocilarii, băieții cu grave probleme de familie sau cei care se luptă cu violența străzii și cu declinul comunității – pot fi tratați ca un singur grup. Cu toate că am descoperit, în colaborarea mea cu școlile, că masculinitatea modelează fără îndoială interesele și personalitatea, este puțin probabil ca prea mulți băieți să răspundă la un apel bazat exclusiv pe identitatea lor masculină. Ceea ce au învățat profesorii din viața lor „în tranșee" este că, pentru a se apropia emoțional de un băiat, trebuie să dezvolte o relație bazată pe individualitatea sa.

Următoarea poveste este cea a unui băiat inteligent, ale cărui performanțe școlare se încadrau pe o pantă descendentă, până când un antrenor perspicace și devotat a reușit să se apropie emoțional de el. Povestea ilustrează faptul că orice relație de tipul predare-învățare presupune din partea profesorului o cunoaștere cu totul specială a băiatului, o pricepere deosebită de a improviza, dar și entuziasm și hotărâre din belșug. Arată și cât de puternică poate fi relația dintre un profesor și elevul său, și cât de mult poate ea schimba viața acestuia.

Kevin era un băiat care învăța cu ușurință, neastâmpărat, plin de viață, gata mereu să râdă și să se joace. Îi plăceau la nebunie glumele sau farsele reușite, era veșnic în căutarea de noi aventuri, deprins cu jocuri de-a alergatul, de-a prinselea și de-a v-ați ascunselea. Tolera școala, însă se simțea plictisit mare parte din timp, considerând temele niște îndatoriri anoste. Pe măsură ce avansa în clasele gimnaziale, iar lecțiile îi solicitau tot mai mult timp și mai multă concentrare, în loc să mai depună fie și cel mai mic efort, ajunsese să se mulțumească doar să obțină note de trecere. Nici notele în scădere, nici presiunile exercitate de părinți și de profesori nu i-au modificat traiectoria și nu i-au influențat

atitudinea. Deși putea să învețe cu ușurință atunci când voia, lucrul acesta se întâmpla foarte rar. Cu toate că Kevin nu era chiar în situația de repetență, el punea în practică sau stăpânea prea puține dintre deprinderile care asigurau succesul unui elev, cum ar fi perseverența și mândria față de propriile realizări. Mai mult, dezvolta un cu totul alt gen de deprinderi, incompatibile cu succesul școlar: se mulțumea cu note proaste, găsea mereu justificări pentru eșecurile sale, trecea sub tăcere sau mințea în legătură cu acestea pentru a evita urmările neplăcute. Parcursul lui nu prevestea nimic bun în legătură cu formarea sa viitoare.

Părinții săi încercaseră totul – îi verificau temele, stăteau cu el până noaptea târziu pentru a se asigura că își termină temele mai grele, îi țineau predici despre importanța educației, îl lăudau pentru abilitățile sale, îl pedepseau când obținea rezultate proaste din pricină că nu se străduise îndeajuns – dar niciuna dintre aceste strategii nu avusese un efect de durată. Kevin le spunea pur și simplu că „detestă școala" și faptul că îi scurtează timpul alocat pasiunilor sale.

Profesorii erau și ei dezorientați. Repertoriul lor menit să motiveze elevii – să stea de vorbă cu ei, să-și facă timp pentru a încerca să stabilească o legătură emoțională, să discute cu părinții, să sugereze ajutor suplimentar, să aplice pedepse cum ar fi reținerea după ore sau acordarea de note scăzute – avea un impact de scurtă durată asupra modului în care Kevin își aborda sarcinile școlare. Ajunseseră să-l considere „leneș", o etichetă care-l însoțea de la un an la altul.

Însă în clasa a șaptea, un tânăr profesor de matematică, care împărtășea interesul lui Kevin pentru fotbal și căruia îi plăcea de asemenea să glumească și să facă sport, s-a atașat în mod deosebit de Kevin. Cu toate că orele sale deviau adesea spre jocuri și istorioare, spre glume și spre o atmosferă zgomotoasă, profesorul reușea cu abilitate să parcurgă întreaga programă

școlară. Adora meseria de profesor și îi aprecia sincer pe băieții și pe fetele din clasa lui. Sentimentele sale pozitive se răsfrângeau asupra elevilor, dând tonul relațiilor din cadrul clasei. În jurul lui totul părea să meargă bine. La ședința cu părinții din toamnă, le-a explicat părinților lui Kevin că băiatul îi amintea de el însuși, considerând că, deși băiatul avea un mare potențial nerealizat, el se lupta cu rutina și cu repetitivitatea din școală.

„Ce a făcut ca lucrurile să se schimbe în cazul dumneavoastră?", l-au întrebat părinții lui Kevin. Profesorul le-a mărturisit că atitudinea sa, nu doar în cadrul școlii, ci în viața sa, în general, s-a schimbat odată cu venirea unui nou profesor de engleză care i-a stârnit interesul. Nu se gândise până atunci că scrisul ar putea fi distractiv sau că un act de creație ar putea aduce satisfacții, însă acestui profesor de engleză îi plăceau cărțile bune și le citea adesea copiilor pasaje din scriitorii săi favoriți cu un respect evident, aproape cu venerație. El i-a încurajat pe elevi să pună suflet în orice așterneau pe hârtie, chiar și în cele mai banale teme, ca o expresie a sentimentelor lor. Profesorul lui Kevin a explicat că fostul lui profesor de engleză l-a ajutat să descopere anumite lucruri în legătură cu sine și din acest motiv îi era pe veci recunoscător.

Pentru a da înapoi binele făcut, profesorul și-a promis să se ocupe în mod special de Kevin. Își făcea timp pentru băiat în timpul pauzelor, oprindu-se la banca lui să mai vorbească de una, de alta, să-l întrebe de teme, și să mai schimbe câte o glumă înainte de începerea orei. Pe măsură ce relația lor devenea mai profundă, profesorul a început să îl provoace pe Kevin să exprime în munca sa cât mai mult din ceea ce era el cu adevărat. Între timp, avea grijă să remarce lucrurile pe care Kevin le făcea bine, ajungând pur și simplu să-l îndrăgească pe băiat. În timpul sezonului de fotbal profesionist din Anglia, Premier League, echipa lor favorită a concurat pentru un loc fruntaș în clasament, iar

Kevin și profesorul său s-au ciondănit prietenește în legătură cu reușitele și cu ratările diverselor echipe.

În decursul acelui an școlar, mama și tatăl lui Kevin au văzut îmbunătățiri constante în atitudinea acestuia față de școală. Până în luna iunie învățase deja să-și dea toată silința la teme, deprindere pe care și-a păstrat-o și în anii următori. Dar ceea ce a produs cea mai mare transformare în cazul lui Kevin a fost descoperirea legată de învățatul în sine: odată absorbit de un subiect, aprofundarea lui reprezenta pentru el o fascinantă aventură intelectuală. O întreagă lume necunoscută i se deschidea în fața ochilor. Relația de încredere clădită între el și profesor îi permisese să ajungă în locuri la care nici măcar nu visase de unul singur. Părinților le era greu să exprime cât de mare le-a fost ușurarea și recunoștința.

O ÎNȚELEGERE MAI PROFUNDĂ A BĂIEȚILOR

Începând din 2008, Richard Hawley și cu mine am încheiat un parteneriat cu IBSC, Asociația Internațională a Școlilor de Băieți, pentru a studia ce anume funcționează în educația băieților. Într-o serie de studii, am adunat povești și exemple nemaipomenite din peste patruzeci de școli de toate tipurile, de la 2 500 de adolescenți băieți și 2 000 de profesori de-ai lor, din șase țări diferite, vorbitoare de limbă engleză[17].

La începutul cercetării, i-am întrebat pur și simplu pe profesori și pe elevi ce anume, din propria lor experiență, considerau că fusese eficient în procesul educațional. Cu toate că răspunsurile băieților și cele ale profesorilor se suprapuneau într-o măsură remarcabilă, inspirându-ne încredere în caracteristicile lecțiilor de succes pe care le descriau, exista totuși o diferență semnificativă. Profesorii se concentrau pe tehnica lecțiilor și vorbeau

în limbaj tehnic despre ele, în timp ce băieții vorbeau despre calitățile și despre personalitățile profesorilor în sine. Cu toate că indicațiile noastre îi atenționaseră în mod expres să nu dea nume, băieții nu se puteau abține să nu numească profesorul sau antrenorul care le schimbase viața, descriindu-l în detalii pitorești. Deosebirea dintre felul în care profesorii și elevii au răspuns la întrebările noastre ne-au atras atenția asupra relației profesor-elev. Ce anume știau băieții și de ce acest lucru le era atât de limpede lor, însă nu și cadrelor didactice? Din impresionanta validare a profesorilor care îi inspiraseră și îi impulsionaseră, am tras concluzia că pentru băieți „relația este însăși modalitatea prin care se realizează un proces reușit de predare-învățare"[18].

Odată publicate rezultatele cercetării noastre, am primit numeroase solicitări de a vorbi, în cadrul unor conferințe și vizite în școli, despre descoperirile noastre. Era esențial să ajutăm școlile să sprijine cu prioritate eforturile relaționale ale profesorilor. Însă am descoperit că în pofida unei serioase implicări atât din partea cadrelor didactice, cât și din partea directorilor de școli, nu era deloc simplu pentru aceștia să plaseze consolidarea acestui tip de relații în centrul preocupărilor lor. Ne-am dat seama că, deși cadrele didactice erau conștiente la modul general de această nevoie de conexiune emoțională pentru a obține cooperarea băieților, ele aveau prea puține ocazii de a analiza chestiunea în profunzime. Când li se cerea să spună de ce anume făceau ceea ce făceau, le era adesea greu să ofere o explicație. Latura relațională a abordării lor didactice era mai degrabă bazată pe intuiție, ca un fel de setare implicită. Personalului didactic, tributar stereotipurilor culturale privind spiritul de independență al băieților, îi venea greu să explice acest lucru.

Pe de altă parte, pentru băieți, lucrurile erau limpezi. Într-un focus-grup, ca răspuns la întrebarea noastră referitoare la profesorii cu care s-au înțeles deosebit de bine, unul dintre băieți a început

să povestească cu entuziasm despre modul în care un profesor a reușit să-l „stimuleze". Au intervenit în discuție și alți băieți, vorbind cu multă afecțiune despre acel profesor și descriind atmosfera de la orele lui ca fiind una aproape sacră. „Este o oră în care nici nu-ți trece prin minte să te comporți urât", spuneau ei. Atitudinea profesorului nu era nici severă, nici autoritară. Băieții simțeau mai curând că trebuie să trateze subiectul respectiv cu seriozitate, dat fiind că însuși profesorul îl trata cu seriozitate; ei au mai vorbit și despre „pasiunea" cu care le preda și despre atenția pe care le-o acorda. L-au descris ca fiind plin de răbdare, devotat, implicat și săritor. „Are ceva aparte", a spus unul dintre băieți. „Ți-ar fi și rușine să nu-ți faci temele, și încă temeinic."

Am tras concluzia că pentru a ajuta școala să se axeze mai mult pe relațiile emoționale dintre profesori și elevi, era necesară o cartografiere mai detaliată a acestora. Într-un al doilea studiu, în continuarea celui dintâi, am separat elementele care funcționau în aceste relații de cele care nu funcționau. Am descoperit că acele calități care le permiteau apropierea emoțională de elevi erau comune tuturor profesorilor, indiferent de cultura, de țara ori de tipul de școală în care profesau.

Iată o listă cu respectivele calități ale profesorilor care și-au dovedit eficacitatea, învingând rezistența băieților și formând parteneriate funcționale:

- O bună stăpânire a materiei respective. Relația pozitivă profesor-elev nu este doar o chestiune de afecțiune reciprocă. La baza atragerii cooperării băieților într-un parteneriat educațional stă mai degrabă cunoașterea aprofundată a materiei predate.
- Standarde înalte. Băieții au cea mai mare încredere în profesorii care mențin standarde clare și chiar exigente de comportament în clasă și care cer elevilor să depună o muncă de calitate.

- Receptivitatea la aptitudinile sau la preocupările personale ale elevului. Când băiatul este „cunoscut" de profesor dincolo de faptul, să zicem, că este un elev de clasa a șaptea participant la ora de matematică sau de limba engleză, atât legătura lui emoțională cu profesorul, cât și preocuparea pentru sarcinile școlare se îmbunătățesc.
- Împărtășirea unor interese comune cu elevul. Împărtășirea unui interes personal – fie că este vorba de un sport, de muzică sau de vreo îndemânare practică – constituie de asemenea o bază solidă pentru relație, cu efecte pozitive similare asupra performanțelor școlare.
- Împărtășirea unei trăsături comune cu elevul. Faptul că profesorul și elevul au o trăsătură în comun – fie că este vorba de o trăsătură care ține de aspectul fizic, de mediul din care provin, de etnicitate, de o anumită suferință sau de depășirea unei anumite probleme – a facilitat adesea apropierea afectivă dintre ei.
- Acceptarea unui anumit grad de opoziție. Profesorii care sunt capabili să nu ia personal comportamentul de opoziție al băieților și reacționează în schimb cu moderație și chiar cu umor au avut succes până și cu cei mai dificili elevi, creând totodată și un climat favorabil la nivelul clasei.
- Disponibilitatea de a-și dezvălui vulnerabilitatea. Uneori, profesorii recurg la dezvăluirea unor dificultăți personale ca modalitate de a-și arăta latura umană în fața elevilor. Una dintre cele mai frecvente metode folosite este cea de a-și cere scuze elevilor atunci când au comis o greșeală.

Când profesorul, cu ajutorul uneia sau alteia dintre aceste strategii, formează un parteneriat reușit cu un băiat, acest fapt poate avea o importanță majoră. Beneficiul practic al unui astfel de parteneriat este acela că, prin dobândirea priceperii necesare

și a unei bune cunoașteri a materiei, băiatul poate reuși la testele și examenele respective. Acest câștig nu este nicidecum unul neînsemnat, ci dimpotrivă, așa cum ne povestea unul dintre elevi:

> Mă descurcam greu cu matematica în gimnaziu, mai ales cu algebra. Nu pricepeam și pace. Cu cât încercam mai mult, cu atât parcă mă blocam mai tare. După câteva lecții, a venit în clasă o profesoară care ținea meditații de matematică și am întrebat-o cum să rezolv niște ecuații. Ea mi-a explicat pe îndelete și am început să mai pricep câte ceva. Mi-a scris în caiet rezolvarea și am reușit să înțeleg și mai bine. Apoi, cu următoarele exerciții, am procedat la fel cum mă învățase ea și am început să le rezolv corect. M-am simțit tare motivat să-mi continui munca și mi-a plăcut mult faptul că înțelegeam mai bine lecțiile. M-a făcut să învăț în continuare și am reușit să iau la test patruzeci și opt de puncte din cincizeci. Din acel moment, matematica nu mi-a mai dat niciodată de furcă.

Însă, dincolo de progresele imediate, există și alte beneficii, chiar mai importante. Când un băiat dezvoltă noi deprinderi, el își dezvoltă și concepția despre sine și devine capabil să întrevadă noi posibilități. Băieții din cercetarea mea vorbeau, de exemplu, despre profesorul de fizică sau despre cel de limba engleză care le trezea în asemenea măsură interesul, încât se visau deja oameni de știință sau poeți. Un alt băiat povestea despre profesoara sa de istorie care îi deșteptase interesul pentru această materie și îl determinase să facă o alegere neașteptată:

> Cea mai extraordinară experiență pe care am avut-o la vreo materie este cea de la cursul de istorie americană. Din clipa în care am participat la acele ore de istorie, am fost

cuprins de entuziasm și de pasiune pentru această materie. Nu semăna cu nicio altă experiență trăită vreodată. Profesoara mea pur și simplu iubește istoria și este atât de entuziastă în legătură cu ea, încât pasiunea ei mi s-a transmis instantaneu și mie. A fost pentru prima dată când am depus la o materie un efort real. Din acel moment, m-am pus serios pe învățat, în special la istorie. Acesta a fost categoric punctul de cotitură în evoluția mea școlară.

Pe lângă dezvoltarea unor noi abilități și a ambiției personale, băieții descoperă într-o relație de succes cu un profesor sau cu un antrenor și faptul că pot primi ajutor, dacă e cazul, sau că le pot fi satisfăcute anumite tipuri de nevoi. Acești băieți înțeleg că nu sunt singuri, chiar dacă se confruntă cu obstacole dificile. Acest tânăr ne-a împărtășit o întâmplare de la ora de informatică, a cărei semnificație depășește însă materia respectivă:

Această întâmplare este legată de profesoara de la cursul de informatică din clasa a zecea. Când am început să facem programare, mi-a fost foarte greu să înțeleg cum să procedez. Însă profesoara s-a arătat plină de înțelegere, ajutându-mă până la capăt. Nu s-a dat bătută cu toate că eu continuam să întâmpin dificultăți, și, în cele din urmă, după numeroase ședințe de meditații ținute dimineața devreme sau în pauza de prânz, în mintea mea s-a făcut dintr-odată lumină și am înțeles totul. Am reușit să obțin un calificativ foarte bun la acea materie, dar nu acesta a fost cel mai important lucru. Extraordinar este faptul că ea nu m-a lăsat baltă și a crezut neîncetat în mine. Cu siguranță, fără ajutorul ei suplimentar, nu aș fi reușit niciodată să înțeleg această materie dificilă și complexă. Ea s-a străduit din răsputeri să mă ajute.

Recunoștința pe care băieții și-o exprimă față de profesorii care i-au ajutat se dovedește adesea extrem de profundă. Specialistul în filosofia educației David Hawkins, în faimosul său eseu „Eu, Tu și Acesta", a redat acest aspect al parteneriatelor de învățare reușite: „Ce sentiment nutrești față de o persoană care face așa ceva pentru tine? Nu e nevoie să fie ceea ce numim iubire, dar cu siguranță este ceea ce numim respect. Prețuiești acea persoană pentru că îți oferă un ajutor inegalabil în viață"[19].

EȘECUL LA NIVEL DE COMUNICARE

Pe cât de recunoscători pot fi băieții când li se dă o mână de ajutor, pe atât sunt de supărați, dezamăgiți, furioși și chiar ostili când profesorii nu reușesc să stabilească o legătură emoțională cu ei. În lipsa acestei legături, sunt mai mult decât dispuși să-și piardă orice interes față de școală. Ei consideră că profesorii sunt meniți să-i călăuzească. După cum afirmau mai mulți băieți dintr-un grup intervievat, „Asta e slujba lor. Ar trebui să le pese de noi și să ne ajute să învățăm".

Despre relațiile deteriorate cu profesorii, băieții nu-și menajau cuvintele: ei descriau profesorii respectivi ca fiind reci, plictisiți, nepoliticoși, slabi pe plan profesional sau de-a dreptul rău-voitori. Unul dintre băieți vorbea despre un profesor care, după părerea lui, se purtase urât cu el, „Îl detest. Nu fac absolut nimic la ora lui. Mă poate linguși, mă poate da afară – nu am de gând să fac absolut nimic". Când a fost întrebat de ce a adoptat această atitudine, care în primul rând îl dezavantaja pe el însuși, s-a arătat neînduplecat: „Nu am de gând să fac nimic pentru el". Astfel de atitudini îndârjite erau frecvente în istorisirile băieților despre astfel de relații nefuncționale.

Simțindu-se trădați, băieții se consideră îndreptățiți să se deconecteze prompt.

Le-am cerut băieților să ne spună de ce credeau ei că lucrurile mergeau prost în relația lor cu anumiți profesori. Caracteristicile enumerate erau complet opuse celor evidențiate în explicarea relațiilor pozitive. Izbitoare era și măsura în care aceste reclamații priveau aspectele relaționale, subliniind diversele moduri în care profesorii îi dezamăgiseră sau nu reușiseră să corespundă așteptărilor lor inițiale de a fi susținuți.

- Lipsa de politețe sau atitudinea disprețuitoare a profesorilor. În opinia elevilor, respectul față de ei era cerința de bază într-o relație de predare-învățare; absența respectului se număra printre explicațiile cel mai frecvent invocate în cazul unei relații eșuate. Profesorii care afișau atitudini critice sau negative riscau să obțină un refuz absolut din partea elevilor care nu mai voiau să relaționeze cu acei dascăli, indiferent de consecințe.
- Entuziasmul personal scăzut pentru disciplina pe care o predau. Băieții se așteaptă ca profesorii să stăpânească perfect domeniul respectiv și să fie pasionați de acesta. Ei își doresc să fie impulsionați, călăuziți de această pasiune a profesorului și să li se trezească interesul pentru disciplina respectivă.
- Plictiseala sau nepăsarea afișate de profesori în ceea ce-i privește pe ei. Băieții se așteaptă ca profesorii să fie nu doar „buni", ci să fie capabili să le observe entuziasmul. Ei se pot de-a dreptul înfuria pe profesorii percepuți a fi dezinteresați.
- Lipsa de receptivitate a profesorilor. În egală măsură, băieții se așteaptă – și au nevoie de acest lucru – ca profesorii să răspundă la eforturile lor de învățare, fiind dispuși să-i ajute, inclusiv să-și revizuiască abordarea dacă aceasta nu este în concordanță cu stilul de învățare al unora dintre ei.

- Incapacitatea de a ține clasa sub control. În multe privințe, frecvența semnalării acestui subiect ne-a întărit constatarea optimistă că băieții speră realmente ca orele de curs să fie gestionate de profesori competenți, permițându-le să se concentreze și să învețe.
- Apatia și lipsa de creativitate a profesorilor. Modul în care aceștia predau lecțiile, gradul lor de pasiune și de implicare în raport cu disciplina respectivă contează enorm pentru băieți. Ei speră să fie însuflețiți de profesori dincolo de plicticoasa rutină școlară.
- O slabă comunicare din partea profesorilor. Uneori băieții nu au nimic special să-i reproșeze unui profesor; mai degrabă nu-l înțeleg, pe el și lecțiile pe care le predă.

Nu ne-am gândit, evident, că părerile băieților în legătură cu acest eșec relațional ar explica în întregime situația. Însă interpretarea lor unilaterală a fost în consonanță cu cea dată de profesori când le-am pus aceeași întrebare: Ce a mers prost în relația descrisă de ei? Deși profesorii și-au exprimat regretul de a fi fost incapabili să remedieze situația – adesea prin cuvinte de-a dreptul tulburătoare –, ei aveau fără îndoială tendința, ca și băieții de altfel, de a nu-și asuma nicio vină. Atribuiau în cele din urmă vina pentru eșecul relațional anumitor situații personale sau familiale ale elevilor, unor probleme de ordin psihologic, unor tulburări de învățare sau, în unele cazuri, unor factori stresori de ordin cultural. Profesorii și antrenorii pretindeau a fi făcut tot ceea ce se putea aștepta de la ei pe plan profesional, căutându-și scuze și atribuind eșecul unor factori independenți de voința lor (pe de altă parte, atunci când explicau succesul repurtat, ei preamăreau eforturile proprii și nu mai puneau totul pe seama unor factori străini de ei).

Eșecul frecvent al relațiilor de predare-învățare nu este însă surprinzător. La urma urmei, atât băieții, cât și profesorii au

propria lor viață, propriii factori de stres care le influențează capacitatea de a acorda atenție deplină relațiilor legate de școală. Este cât se poate de normal ca în orice tip de relații umane să existe cicluri de conectare-deconectare-reconectare, după cum confirmă specialiștii în domeniul relaționării. Nu deconectarea emoțională este problema. Adevărata provocare pentru pedagogia relațională, după cum susținea regretata psihiatră și autoare Jean Baker Miller de la Colegiul Wellesley, este aceea de „a transforma aceste piedici în căi de comunicare emoțională".

Dată fiind frecvența deconectărilor (mai mult sau mai puțin grave) în ceea ce privește relațiile din cadrul clasei și al școlii, ne-am întrebat cum ar putea fi rezolvată problema acestui eșec relațional. Din partea profesorilor, am auzit adesea părerea potrivit căreia sarcina de a repara o conexiune emoțională care a avut de suferit ar reveni băieților: „Am făcut tot ce mi-a stat în putință în legătură cu acest băiat; acum e rândul lui să facă un efort dacă vrea să continui să mă implic". Însă dezbătând această idee în cadrul unui focus-grup cu liderii celor mai buni elevi din liceu, am descoperit că până și elevii cei mai motivați și mai încrezători în ei înșiși se simt dezorientați când legătura lor emoțională cu profesorul sau cu antrenorul este perturbată. Cel mai adesea, când băieții se simt intimidați sau nemulțumiți, ei nu sunt în măsură să transgreseze barierele care țin de vârstă și de nivelul de autoritate, pentru a restabili conexiunea emoțională. În loc să încerce să dreagă lucrurile, sfârșesc prin a ignora materia sau profesorul respectiv, resemnându-se să rabde până la sfârșitul anului ori începând să manifeste o atitudine negativă generalizată.

În această situație, din motive practice, responsabilitatea de a restabili apropierea emoțională îi revine profesorului, în calitatea sa de adult și de specialist în educație. Psihologul Daniel Rogers de la Universitatea de Stat din Kennesaw descrie acest rol implicit

drept unul de gestionar al relațiilor interpersonale, atribuindu-i trei responsabilități specifice:

- să aibă competențele necesare pentru a le înlesni elevilor procesul de învățare;
- să mențină o conștientizare globală a acestei alianțe; și
- să monitorizeze alianța și să aplaneze tensiunile care pot apărea în cadrul ei.[20]

Din datele culese am descoperit că acei profesori care reușesc să stabilească și să mențină relații bune cu elevii nu se așteaptă ca aceștia să-și asume responsabilități egale în cadrul acestui parteneriat. Ei consideră că băieții, vulnerabili și complet absorbiți de gestionarea acestei alianțe dificile, se descurcă cât de bine le stă în putință. Dar să gestionezi cu pricepere relațiile cu un număr mare de elevi poate fi o sarcină grea, dacă nu chiar imposibilă.

Iar băieții nu le ușurează deloc sarcina. Când elevii de sex masculin se simt ofensați, înfricoșați sau copleșiți de situație, împotrivirea lor se poate manifesta în moduri care pun la încercare până și pe cei mai răbdători dascăli. În confruntarea cu un băiat obraznic, turbulent, refractar sau nepoliticos, mulți profesori adoptă o poziție defensivă. Ca un mod de autoprotejare, ei găsesc explicația conform căreia au făcut tot ce le-a stat în putință; acum este rândul băiatului să facă următorul pas, în pofida poziției sale dezavantajoase. Am descoperit astfel că la baza eșecului relațional stă chiar profesorul, care a trecut de la rolul de gestionar al relațiilor la cel de autoprotejare. Următoarea confesiune sinceră din partea unui profesor a confirmat acest mult prea frecvent deznodământ:

> Ca să fiu sincer, nu am reușit să stabilesc o relație suficient de bună cu acest elev din cauză că perspectiva mi se părea extenuantă – nu prea aveam nimic în comun. Și nici nu am detectat din partea lui vreo dorință de apropiere

emoțională. Știam că se luptă cu dificultăți crescânde în familie, însă la școală avea un aer impasibil. Era foarte greu să-ți dai seama dacă îl deranja ceva. Gândindu-mă în urmă la acel elev, realizez clar că era genul de băiat care ar fi avut nevoie de o mână de ajutor, dar care nu dorea să fie ajutat. Era interesat să păstreze o atitudine imperturbabilă, să facă sport, și, înainte de toate, cred eu, să fie privit ca un tânăr puternic. Presupun că, din punctul lui de vedere, a cere ajutor sau a-l accepta însemna să dea dovadă de slăbiciune. Trebuie să recunosc, mi-am dat seama că pur și simplu nu mai doream să mai fac vreun efort. Era tot timpul încruntat, își trata nepoliticos colegii și se arăta sfidător în legătură cu aproape orice. Este un lucru greu de recunoscut pentru un profesor sau pentru un antrenor, însă m-am dat bătut. Sunt sigur că și-a dat seama de antipatia mea față de el. Mi-am justificat această renunțare prin faptul că nu mi-a arătat niciun pic de respect și că, în mod evident, mă antipatiza. Am considerat că am încercat suficient în primii doi ani. Nu am putut depăși frustrarea în legătură cu el și sunt convins că și el o alimenta. Era greu de suportat, dar, cu toate acestea, consider că am făcut suficient de multe eforturi pentru a mă apropia de el.

În schimb, când profesorii nu se dau bătuți și nu plasează povara restabilirii relației pe umerii elevului, în ciuda frustrării sau descurajării resimțite, schimbarea este posibilă. Sarah, de exemplu, era profesoară de matematică într-o clasă de băieți, cu un nucleu de sportivi care nu o prea luau în serios. În timpul orei, băieții se retrăgeau în fundul clasei, vorbind între ei și ținându-se de șotii. Uneori, când încerca să-i pună la punct, o imitau și făceau diverse comentarii pe la spatele ei. Identificându-l pe Calvin drept lider al grupului și încercând să

reteze răul de la rădăcină, într-o zi, după oră, l-a luat pe acesta deoparte. I-a explicat că este conștientă de potențialul lui de lider, dar că se teme că își conduce colegii într-o direcție mai degrabă greșită decât într-una favorabilă lor. În timpul acestei discuții, băiatul s-a arătat politicos, deși nu a avut prea multe de spus, iar Sarah a crezut că întrevederea și-a atins scopul. Dar începând din acea zi, Calvin s-a arătat cu totul lipsit de entuziasm și complet absent; nu învăța mai nimic, de abia le mai dădea atenție colegilor și evita să privească spre ea atunci când i se adresa.

Ajungând la concluzia că „soluția" găsită de ea înrăutățise de fapt situația, cu ocazia unei ședințe comune cu elevii și părinții de la începutul următorului an școlar, Sarah a încercat o abordare diferită. La începutul ședinței, ea și-a cerut scuze băiatului, explicându-le părinților lui că îl judecase greșit și că îl pusese probabil într-o postură neplăcută și l-a rugat pe Calvin să-i mai ofere o șansă. Cu toate că băiatul a rămas mai degrabă tăcut în fața mamei și a tatălui său, cu timpul, Sarah a început să observe că el era mai puțin retras în timpul orei, își preda la timp lucrările și se ținea departe de maimuțărelile celorlalți băieți – care între timp se mai domoliseră. Încetul cu încetul, a reușit să clădească împreună cu el o relație mai bună, oferindu-i critici pozitive privind activitatea sa atunci când era cazul, dar și încurajări pentru progresele făcute în decursul anului.

Ipoteza de lucru a lui Sarah, ca a oricărui gestionar eficient de relații interpersonale, a fost următoarea: dacă o anumită strategie nu funcționează, ar trebui încercat până la găsirea uneia funcționale. Uluitoare a fost, pe lângă încrederea și persistența ei, flexibilitatea de care a dat dovadă. A considerat că problema era *a ei*, și ei îi revenea sarcina de a o rezolva; nicio clipă nu și-a permis să paseze răspunderea asupra băiatului sau familiei lui.

Analizând cauzele eșuării acestor relații dintre elevi și cadrele didactice, în prim-plan se află presiunea legată de procesul

de predare în sine. Tamara Bibby, de la Facultatea de Educație din cadrul Colegiului Universitar din Londra, a consemnat această presiune: „Sentimentul de a fi expus în permanență, combinat cu nevoia constantă de a ți se confirma că ești privit, apreciat și ți se dă atenție, că ești suficient de bun și prin urmare meriți să te faci remarcat (iubit) face din sala de clasă un loc extrem de complex și de periculos, un loc care generează presiuni pentru toți cei implicați"[21].

Este uneori de mirare că, în ciuda provocării profesionale de a gestiona un mare număr de relații complicate, uneori în condiții dificile, încă se mai îmbulzesc spre meseria de profesor atâția absolvenți de facultate idealiști. Dar speranțele acestui nou val de profesori nu sunt nicidecum nerealiste. În discuțiile purtate cu veteranii care au petrecut decenii alături de tinerii elevi, există atât de multe relatări care atestă natura satisfăcătoare a muncii lor. Indiferent cât de dificilă poate fi partea relațională a procesului de predare, ea furnizează suficiente compensații pentru a-i susține pe mulți dintre ei pe durata carierei lor.

ȘCOLILE RELAȚIONALE

În cadrul unui alt proiect din seria mea de studii, un mic număr de școli au colaborat cu mine în scopul de a face din predarea relațională punctul central al abordării lor. Fiecare școală a creat strategii pentru a veni în sprijinul profesorilor și al antrenorilor în eforturile lor relaționale, fiind conștienți de faptul că majoritatea se vor confrunta, pe parcursul anului școlar, cu dificultăți la nivel de relaționare. Prin investirea unor prețioase resurse de timp și de atenție în sprijinirea angajamentului școlii de a se apropia emoțional de fiecare băiat în parte, s-a urmărit ca profesorii să nu fie lăsați să găsească singuri soluții.

Îndoiala privind reușita acestei conexiuni emoționale cu elevii se naște atunci când profesorul resimte o presiune, o amenințare de ordin personal sau la adresa competenței sale. Supus stresului, profesorul tinde să adopte o atitudine defensivă. Profesorul Andy Hargreaves, de la Boston College, vorbind despre „travaliul emoțional" al profesoratului, a descoperit că sentimentele de neputință pot fi tulburătoare mai ales în cazul profesorilor a căror identitate profesională depinde de succesul în rândul elevilor.[22] Având în vedere cât de frecvent se sustrag băieții speriați încercărilor profesorilor de a se apropia emoțional de ei, este absurd ca această împotrivire să fie luată personal. Însă practic, o astfel de rezistență se poate dovedi de-a dreptul exasperantă.

Există câteva principii de bază care ar trebui să ghideze modul în care școala încurajează această latură relațională a meseriei de profesor. După cum am mai spus, trebuie să existe un acord concret între toți cei implicați, conform căruia responsabilitatea gestionării situației revine întotdeauna profesorului, și nu elevului. Acest aspect este însă mai puțin evident în sala de clasă decât ar putea părea în teorie. În ciuda dorinței de înțeles a elevilor de a-și asuma mai multă responsabilitate odată cu vârsta, este absurd să te aștepți ca ei să preia inițiativa într-o relație dintre un profesor adult și un elev. Este de datoria profesorului să rezolve perturbările ivite în cadrul acestor conexiuni emoționale.

În mod similar, întregul personal didactic trebuie să susțină ideea că, indiferent de problemele unor băieți, conectarea emoțională este posibilă în cazul fiecăruia dintre ei. Profesorii care pun accentul pe latura relațională nu au tendința de a-și pasa elevii cu probleme serviciilor speciale de asistență sau asociațiilor destinate celor cu probleme disciplinare. Se concentrează în schimb pe consolidarea propriei influențe asupra elevilor, găsind modalități de a se apropia emoțional de ei și sperând ca atenția și grija lor să-i poată apropia de băieții care în mod evident se

luptă cu anumite greutăți. Acești profesori „relaționiști" privesc impasul în care a ajuns conexiunea lor emoțională cu elevii ca pe un semn că nu au dat încă peste abordarea potrivită – și continuă să încerce până când reușesc. Cu toate că un plus de informații obținute din evaluări externe poate adăuga o nouă dimensiune eforturilor relaționale, direcționarea excesivă a băieților spre serviciile de asistență psiho-educațională reflectă mai degrabă frustrarea și disperarea profesorilor decât o necesitate reală.

Aici intervine importanța sprijinului reciproc între colegi. Este foarte greu pentru profesori să dea mereu dovadă de obiectivitate. În special când intervine instinctul de a se autoproteja, este posibil ca ei să nu-și dea seama de partea lor de vină în eșuarea relației emoționale cu elevii. Miriam Raider-Roth le reamintește profesorilor faptul că sprijinul necesar le este la îndemână: „Nu ne putem vedea punctele slabe fără feedbackul binevoitor și persistent al colegilor noștri"[23]. Multe școli au inițiat măsuri de perfecționare profesională, favorizând o astfel de analiză și de consiliere reciprocă între colegi. Cu o parte din resurse dedicate examinării dificultăților relaționale, profesorilor le este mai ușor să-și dea seama de unde vin tensiunile resimțite.

În cadrul atelierelor de lucru organizate în aceste școli concentrate pe relaționare, sprijinul între colegii dascăli s-a arătat a fi util pentru a-i ajuta pe profesori să reflecteze la situațiile în care ajunseseră într-un punct mort în relația cu un elev. Într-o astfel de întâlnire, la una dintre școli, directorul ne-a împărtășit o întâmplare legată de un elev de-al său, insolent și gălăgios în clasă. El a recunoscut că la un moment dat „și-a pierdut cumpătul" într-o discuție aprinsă cu acesta. După acest schimb de cuvinte, i-a fost și mai greu să se apropie emoțional de băiat. Pe măsură ce vorbea despre ceea ce s-a întâmplat în continuare – băiatul dăduse de necaz, fusese exmatriculat, intrând apoi și în alte încurcături mai grave –, s-a lăsat copleșit de emoție. Sala a păstrat o tăcere

desăvârșită în timp ce el a mărturisit cât de vinovat și de trist încă se simțea după atâția ani de când „pierduse" acel elev. Ceea ce s-a remarcat clar în ochii colegilor săi a fost devotamentul lui sincer față de acel băiat și mâhnirea de a fi eșuat.

În mod spontan, în timp ce el încerca să se liniștească, au luat cuvântul și alți profesori, recunoscându-i curajul și onestitatea și oferindu-i feedback. Au vorbit pe rând despre integritatea lui morală, despre respectul pe care i-l purtau și despre cât de evident era faptul că el încercase din răsputeri să se apropie de băiat înainte ca lucrurile să degenereze. I-au oferit sugestii în legătură cu ceea ce ar fi putut face diferit și cu ceea ce ar putea încerca într-o situație similară, subliniind felul în care evoluția la nivel de mentalitate face parte integrantă din modelul de predare bazată pe relaționare: oricare dintre noi poate deveni mai bun. Sprijinul reciproc între colegi îi poate ajuta pe profesori atunci când au rămas în pană de idei – chiar și pe cei mai buni dintre ei.

UNDE INTERVIN PĂRINȚII

Părinții joacă un rol esențial în educația copiilor. Când sunt pe aceeași lungime de undă cu profesorii, solidaritatea lor conferă stabilitate băieților nesiguri, ambivalenți, în parteneriatul cu profesorii. Când însă sunt în dezacord cu profesorii, lipsa lor de implicare și sentimentele lor negative pot fi transmise băieților, subminându-le convingerea că se află pe mâini bune. Alianța educativă nu-i include doar pe profesori, ci și pe băieți și pe părinții acestora.

Un astfel de parteneriat fundamental între părinți și profesori poate fi derutant pentru multe familii, după cum a rezultat din cercetările întreprinse de noi. Părinții țin cont de obicei de rolul

esențial al profesorilor, dar mulți dintre ei nu știu cum să sprijine eforturile acestora în mod activ. Faptul că atât părinții, cât și profesorii își pot fie întări, fie submina reciproc eficiența trece adesea neobservat.

Părinții au așteptări mari de la profesori, adesea implicite, în special în sfera relațională. Ei cred că orice profesor ar trebui să dea dovadă de sensibilitate și de intuiție profesională pentru a fi capabil să îi cunoască cu precizie fiul și să-și adapteze stilul de predare cerințelor educative ale acestuia. Poate că singura calitate importantă pe care și-o doresc de la un profesor este abilitatea de a se apropia emoțional de fiul lor. Ei își doresc ca profesorii să poată vedea ceea ce ei înșiși văd, să le poată „citi" fiul. Când dau peste un profesor care a reușit să stabilească o bună conexiune emoțională cu băiatul lor, părinții simt că sunt pe calea cea bună. „Când are un profesor de care s-a apropiat emoțional, este mult mai dispus să învețe", remarca unul dintre părinți.

Din cadrul întâlnirilor cu părinții, a reieșit clar măsura în care ei caută sprijinul profesorilor, și nu numai în ceea ce privește eforturile educative. Părinții vor ca profesorii să-și facă timp și să le evalueze fiii din punct de vedere multidimensional, să învețe să-i cunoască dincolo de performanțele lor școlare și să înțeleagă că băieții muncesc mai mult și au rezultate școlare mai bune atunci când se simt responsabilizați de către profesor. Părinții consideră că, datorită acestei conexiuni emoționale, profesorii vor obține de la fiii lor cele mai bune rezultate posibile.

La baza acestor speranțe și așteptări stau emoții puternice. Considerând, că în afară de ei înșiși, profesorii sunt cei care contează și care modelează în mod semnificativ perspectivele de viitor ale fiului lor, părinții se pot bizui în mare măsură pe calitatea acestei conexiuni emoționale. Au investit atât de mult în fiul lor, încât își doresc să mai existe și alții care să adauge un plus de valoare investiției lor. Când găsesc un profesor care este capabil

să dea efectiv o mână de ajutor, ușurarea resimțită și recunoștința lor sunt imense, după cum ne-a explicat această mamă:

> Fiul meu și unul dintre profesorii săi au o relație nemaipomenită. Acest lucru i-a schimbat total atitudinea și încrederea de sine. Este uluitor cum, drept urmare, s-au modificat și relațiile sale cu ceilalți elevi și sistemul lui relațional, în ansamblu. Cea mai mare grijă a mea era aceea că el nu-și dădea seama cât de special era în atât de multe privințe, iar această relație l-a făcut să creadă în el însuși. A transformat de fapt însăși interacțiunea cu sine, iar asta schimbă totul. Poate explora în siguranță orice aspect al identității sale. Simt că în viața lui există un lucru la care să poată reveni întotdeauna și care reprezintă un reper, la care, orice s-ar întâmpla, să se poată raporta.

Este o adevărată binecuvântare când această relație profesor-elev funcționează. Părinții se dau bucuroși la o parte, lăsându-l pe profesor să-și facă meseria și sprijinindu-i de acasă eforturile, cât pot ei de bine.

Însă părinților nu le este ușor să se dea bătuți. Când relația dintre profesor și fiul lor nu li se pare satisfăcătoare, se simt derutați. Ar trebui să intervină, asumându-și riscul de a intra în conflict cu profesorul ori să nu spună nimic? Unii simt că sunt prinși între ciocan și nicovală: să pledeze în numele fiului lor sau să fie de acord cu profesorul? În astfel de situații, copleșiți de îngrijorare, mulți părinți recurg la o atitudine pasivă. Nivelul stresului parental pare a fi în raport direct cu calitatea conexiunii emoționale dintre fiul lor și profesor. „N-ai vrea să-l superi pe profesorul fiului tău", comenta unul dintre părinți. „N-ai vrea să-l îndepărtezi de tine sau să-l jignești, pentru că, în final, se va întoarce împotriva copilului tău." Unii părinți încearcă chiar

să-și asume rolul de profesor acasă și să remedieze deficiențele din clasă. Dar cei care încearcă să facă acest lucru semnalează faptul că uneori această abordare are un impact negativ asupra propriei relații cu fiul lor – fără a mai pune la socoteală faptul că nu rezolvă problema pe care o are băiatul cu profesorul, situația rămânând în continuare neschimbată.

Părinții din aceste focus-grupuri au ținut să facă o mulțime de recomandări profesorilor, pentru a-i ajuta să se apropie emoțional de fiii lor:

- Să exprime încredere. În primul și în primul rând, ei sugerează profesorilor să inducă băieților încredere în potențialul lor. Încrederea oferită de un specialist este importantă pentru imaginea de sine a băiatului. „Aproape îl vezi cum înflorește și cum se dezvoltă, mai ales când descoperă că cineva are încredere în el", ne-a împărtășit un părinte.
- Să dea dovadă de respect. Părinții sunt de părere că probabilitatea ca profesorul să dezvolte o relație productivă cu băiatul crește dacă acesta din urmă se simte respectat. Sunt șanse mai mari ca băiatul să ofere respect în schimbul respectului pe care-l primește din partea profesorului – și este mai dispus să muncească în aceste condiții. Unul dintre părinți a adăugat, referindu-se la o anumită profesoară: „Nu este întotdeauna foarte prietenoasă. Însă este vorba de respect, respectul lui față de profesoară. El încearcă cu adevărat să iasă în evidență în fața unui profesor pe care îl respectă".
- Să-și păstreze simțul umorului. Părinții recomandă de asemenea simțul umorului, observând că o dispoziție mai veselă încurajează dorința fiului lor de a stabili o relație pozitivă. Datorită mizei uriașe a performanțelor școlare, un profesor care îl ajută pe băiat (dar și pe părinții acestuia) să pună lucrurile în perspectivă va fi un educator

extrem de apreciat. „I-a plăcut acel an și veselia din clasă", remarca un părinte.

- Să fie un bun pedagog. În accentul pus pe relația profesor-elev, părinții recunosc că este esențial ca profesorul să aibă o metodă bună de predare, aceasta fiind o condiție indispensabilă succesului relațional. Dacă băiatul ajunge la concluzia că stilul de predare al profesorului lasă de dorit sau că acesta nu dă dovadă de suficient entuziasm, este mai predispus să-i nesocotească eforturile, chiar dacă îl simpatizează.

CUM PĂRINȚII ÎȘI POT AJUTA FIII SĂ SE DESCURCE MAI BINE LA ȘCOALĂ

În munca mea alături de familii, văd în mod regulat cum așteptările părinților sunt corelate cu concepția despre sine și aspirațiile băiatului. Din acest motiv, la fel cum profesorii trebuie să fie extrem de atenți la așteptările scăzute pe care le-ar putea nutri față de un anumit elev, și părinții trebuie să se gândească bine la ceea ce cred ei că fiii lor sunt capabili să realizeze. Oare felul în care văd potențialul fiului lor este influențat de propriile lor experiențe școlare? Cât de mult atitudinea de tipul „băieții tot băieți rămân" se insinuează în așteptările lor? Se resemnează cu eforturile lor scăzute sau cu comportamentele lor nepotrivite? Iau partea fiului în conflictul cu un profesor și îi tolerează dezinteresul în loc să depună eforturi pentru a îndrepta relația?

În multe cazuri, la baza insuccesului școlar al băiatului stă incapacitatea părintelui de a-l convinge să dea tot ce poate. Pot exista variate motive – poate că băiatul a dezvoltat o aversiune

pe baza unei experiențe negative, de exemplu, și se arată puternic defensiv, ceea ce poate fi istovitor pentru părinți; sau poate avea o problemă nediagnosticată care-i subminează eforturile – însă, în general, eu văd performanțele școlare sub așteptări ca pe un simptom al eșecului sistemului; băieții învață să muncească cu conștiinciozitate mai întâi acasă și apoi la școală. Dascălii îi pot instrui pe băieți cum să învețe și chiar cum să muncească având un randament sporit, dar ei interacționează de obicei cu dificultate cu acei băieți care nici măcar nu vor să încerce.

Mulți părinți nu știu ce să facă atunci când băieții lor renunță să mai învețe și recurg adesea la strategii nefuncționale. Comportamentul inconsecvent și autoritar, în încercarea de a impune în loc de a „acompania", sau, dimpotrivă, abordarea problemei cu indiferență și lipsă de implicare personală, sunt metode la fel de ineficiente pentru a-și determina fiii să se străduiască mai tare. Copiii au tendința de a face ceea ce părinții lor cred într-adevăr că ar trebui să facă; când un băiat eșuează, este util să privim dificultățile sale ca pe o provocare în relația sa cu părinții, și nu doar ca pe o problemă ce-i aparține doar copilului.

Odată ce sunt siguri că așteptările lor de bază sunt adecvate și clare, părinții pot evalua corect în ce măsură fac parte integrantă din echipa educațională. Chiar dacă nu sunt capabili să controleze parteneriatul profesor-elev, influența lor asupra ambilor parteneri poate fi relevantă. Din câte am văzut eu, propria lor atitudine influențează felul în care fiii lor își privesc profesorii și în care își îndeplinesc sarcinile trasate de aceștia. Sprijinul părinților poate influența deopotrivă profesorul, care va lua în calcul investiția lor emoțională și va fi conștient de implicarea lor. Urmărind atenți progresele fiului lor, dovedindu-se receptivi față de modul în care profesorul îl vede pe băiat și semnalându-și disponibilitatea de a sprijini eforturile profesorului, îl vor ajuta pe fiul lor să facă tot ce îi stă în putință.

Ca parte a echipei profesori-părinți, aceștia din urmă trebuie să se asigure că educatorii dețin toate informațiile necesare pentru a fi eficienți. Dacă li se pare că un profesor abordează anumite aspecte într-un mod nefuncțional, părinții își pot învăța fiul să vorbească în numele propriu, în loc să se grăbească să-i ia ei apărarea. Acest lucru îl ajută pe băiat să învețe să-și pledeze singur cauza și să negocieze. La fel de important, această strategie îl orientează înapoi spre profesor și îi amintește că este vorba de relația *lui*. Băiatul primește mesajul că părinții lui îl cred capabil să rezolve problemele delicate din cadrul relațiilor sale. Părintele ar trebui să-și asume un rol mai activ doar în cazul în care băiatul renunță. Uneori, acest lucru poate însemna să-l invite să-și clarifice frustrările și dezamăgirile, iar apoi să încerce din nou. Părinții nu ar trebui să accepte niciodată ca fiul lor să renunțe pur și simplu într-o relație cu profesorul, ignorând total materia sau ora respectivă, deoarece astfel de înfrângeri pot genera o atitudine de pesimism generalizat.

OBIECTIVUL PE TERMEN LUNG

Educația este o chestiune personală pentru băieți. Aceasta a fost lecția de bază în cercetarea noastră. În contextul relațiilor cu profesorii și cu antrenorii lor, băieții răspund la solicitările și la provocările apărute prin eforturile lor de a-și aprofunda cunoștințele și de a-și perfecționa abilitățile emoționale. Dar pentru că este vorba de o chestiune personală, suișurile și coborâșurile vieții, atât în cazul profesorilor cât și al elevilor, influențează felul în care ei abordează acest parteneriat și felul în care acesta ajută în procesul de predare-învățare. Atenția băieților poate fi distrasă, iar profesorii pot fi la rândul lor preocupați de alte lucruri sau își pot pierde răbdarea.

Dar când echipa formată din părinți, profesori și băiat funcționează bine, ea poate reprezenta o forță de creștere eficientă. O bună colaborare între profesori și părinți poate ajuta băiatul să rămână pe drumul cel bun, concentrat asupra viitorului său, chiar dacă trece în prezent prin greutăți însemnate, după cum reiese din următoarea istorisire. Toby era elev în clasa a noua când mama lui a descoperit aventura extraconjugală a tatălui, iar familia sa s-a destrămat. Apropiat de ambii părinți, Toby s-a simțit distrus și, incapabil să aleagă între ei, s-a îndepărtat de amândoi. Afectat de plecarea tatălui și de procesul de divorț aflat în derulare, Toby a apelat la prietenii de la școală și la fratele său mai mare pentru susținere. În casa familiei părea să răsune ecoul amintirilor familiei fericite pe care se bizuise.

Mama lui era îngrijorată în ceea ce-l privea și îi propusese de mai multe ori să stea de vorbă și să-i ofere câteva sfaturi, însă el o refuzase în repetate rânduri. O serie de confruntări explozive cu tatăl lui, în care Toby își exprimase cu violență dezamăgirea în legătură cu caracterul și cu valorile demonstrate de comportamentul acestuia, i-au sporit îngrijorarea. Însă Toby insista să facă lucrurile cum credea el de cuviință, declarând că își pierduse încrederea în ambii părinți.

Mama lui nu a mai putut face altceva decât să ceară ajutorul unui psiholog. Pe lângă solicitarea unei consilieri psihologice pentru fiul său, ea și-a mobilizat prietenii și familia. A aranjat ca Toby să se întâlnească cu consilierul din clasele lui primare și cu cel din liceu, povestindu-le ce se întâmplase și cerându-le să-l supravegheze în mod special.

Pe parcursul anului următor, Toby a trecut prin momente grele. Notele lui au tot scăzut, și, în plus, a ratat selecția în echipa de fotbal american. Mama lui credea că încrederea lui avusese de suferit din pricina tuturor acestor schimbări și probleme cu care se confruntase. Ea continua să țină legătura cu profesorii

și cu antrenorii, încercând să nu devină o pacoste, dar spunând clar că era nevoie să-i țină la curent pe cei din jurul fiului ei. Constant și cu fermitate, ea și-a croit drum prin perioada anevoioasă a divorțului, luptându-se să rămână într-o comunicare activă cu fostul ei soț. Însă continua să fie îngrijorată în legătură cu Toby și cu efectele tensiunilor familiale asupra capacității lui de a rămâne concentrat asupra obiectivelor sale.

Toby era sincer atașat de dirigintele și îndrumătorul lui. Acesta era nu doar un bun profesor de limba engleză, a cărui pasiune pentru literatură era evidentă, dar antrena și echipa de cros. Când munca lui Toby a avut de suferit și notele lui au scăzut, profesorul s-a sfătuit cu mama lui și a hotărât să-i ridice moralul și încrederea de sine mai curând decât să insiste asupra notelor și muncii sale. L-a recrutat în echipa sa de alergare și a petrecut ore întregi, la începutul toamnei, alergând cot la cot cu el, spunându-i povești, încurajându-l în curse și fiindu-i pur și simplu prieten.

Când Toby era dezamăgit de rezultatul obținut într-o cursă, profesorul îi amintea de toate realizările sale anterioare și îl încuraja să adopte o perspectivă pe termen lung. Îi împărtășea propriile lui victorii și înfrângeri în calitate de alergător, explicându-i cum a ajuns să considere alergatul drept o metaforă pentru orice alt aspect din viața sa care necesită un efort concentrat, chiar când abundau distragerile și dificultățile. Odată cu trecerea lunilor, Toby a învățat de la profesor cum să-și țină privirea ațintită asupra obiectivului, dincolo de agitația problemelor de familie și să capete încredere în el, în loc să cedeze nervos. Mama lui i-a fost extrem de recunoscătoare profesorului pentru îndrumarea sa pozitivă.

5

Relațiile de camaraderie și asocierile băieților

De regulă, la vârsta de doi ani, copiii se percep deja ca băieți sau fete, punându-se astfel baza concepției despre sine. Cu toate că această diferențiere precisă este în scădere întrucât numărul de copii care se identifică ca transgen s-a dublat în perioada 2011–2016, se întâmplă rar ca un copil să nu se vadă într-un fel sau altul. Există însă multe semne care indică evoluția modului în care sunt percepute identitățile de gen. Într-un articol din *New York Times* din 2017, scriitoarea Lisa Selin Davis susținea că fiica sa, care la vârsta de trei ani începuse să respingă normele privind feminitatea, nu era „nonconformistă în materie de gen. Ea era nonconformistă în raport cu rolul social de gen"[1]. Mulți părinți încearcă o abordare a educației copiilor care să fie neutră din perspectiva genului, nedorind să le limiteze viitorul așa cum și-l vor imagina aceștia.

Dar, în ciuda eforturilor susținute ale părinților de a-și proteja copiii, normele privitoare la gen sunt inevitabile în toate societățile actuale și influențează orice aspect, de la haine și jucării până la alegerea prietenilor. Încă dinaintea vârstei de trei ani, băieții și fetele se separă în general în funcție de sex, fapt care impune sacrificii prețioase, dar care asigură și beneficii. Cercetările demonstrează faptul că stereotipurile de gen îi încurajează pe băieți să fie mai independenți, permițându-li-se

să hoinărească mai nestingheriți decât fetele. O constatare frecventă este aceea că băieții petrec mai mult timp în afara casei decât fetele. Libertatea le permite să exploreze și să aibă parte de aventuri, le insuflă încredere și le dezvoltă abilitățile de a-și gestiona viața publică. Dar această libertate îi poate și îndepărta de influența pozitivă a familiei și a comunității.

Lumea băieților are însă propriile sale reguli. Ele sunt dominate de normele privind masculinitatea, care îi determină pe băieți să facă anumite lucruri pe care nu le-ar face de unii singuri. Petrecerea timpului alături de prieteni devine un scop în sine și captează din ce în ce mai mult interesul băiatului. Legăturile cu familia se subțiază pe măsură ce grupul de egali își creează un univers propriu, cu activități și experiențe care nu sunt împărtășite de obicei familiei sau cadrelor didactice. Băieții vor să se impresioneze unul pe altul și întreprind orice acțiune este prețuită în cadrul grupului pentru a-și menține statutul.

Nestingherite de la grădiniță până la adolescența mijlocie, prieteniile între băieți reprezintă principalul mod prin care ei își dezvoltă deprinderile relaționale și explorează apropierea emoțională în afara familiei. Alături de prieteni, băieții învață ce înseamnă afecțiunea și încrederea, deprind obiceiul de a împărți ceea ce au cu ceilalți, de a da și de a primi. Băieții își transmit mai departe calitățile morale pe care și le-au format mai întâi în cadrul familiei, precum loialitatea.

Din punctul de vedere al dr. Harry Stack Sullivan, un renumit psihiatru din prima jumătate a secolului XX, pe măsură ce își dezvoltă abilitățile cognitive, copiii învață și să-și ofere reciproc empatie și sprijin. Legăturile emoționale mai profunde, „tovărășiile", cum le numește el, îi învață pe copii să țină seama și de punctele de vedere ale celorlalți și să se gândească și la binele lor.[2] Noțiunea de prietenie, capacitatea de a-și face prieteni și de a fi un bun prieten, capătă o nouă semnificație. De la orientarea

inițială spre familie și spre vecini, viața tinerilor se schimbă odată cu extinderea rețelei de prieteni la școală și cu legarea unor noi prietenii „la cataramă", căpătând o nouă dimensiune.

Psihologul Niobe Way de la Universitatea din New York a consemnat o dimensiune profundă a compasiunii, a afecțiunii și a apropierii în cadrul prieteniilor între adolescenții băieți, ceea ce a făcut-o să respingă părerile conform cărora există diferențe esențiale între prieteniile dintre băieți și cele dintre fete. Prieteniile băieților sunt extrem de importante întrucât prezența cuiva care îi cunoaște și îi acceptă le îmbunătățește viața, scrie ea.

Din nefericire, aceste relații de prietenie sunt suprasolicitate de o forță culturală pe care băieții n-o pot nici învinge și căreia nici nu i se pot sustrage în întregime. Aceiași băieți care vorbiseră cu Way atât de deschis despre conexiunile emoționale dintre ei au declarat ulterior că, odată cu maturizarea, își pierduseră prietenii, presați fiind să se asigure că nu sunt percepuți drept homosexuali. Odată cu intrarea în adolescența mijlocie, crește și presiunea de a-și găsi o iubită și de a-și limita intimitatea la relația respectivă.

În această situație, tinerii de sex masculin pot fi privați de prietenii vitale pentru starea lor de bine. În ultimii ani, psihologii au acordat o atenție sporită așa-numitei „epidemii de singurătate" care afectează mai ales persoanele în vârstă și adolescenții.[3] După cum spunea scriitoarea Hara Estroff Marano, abordând această preocupare societală crescândă, „prietenia seamănă mult cu hrana. Avem nevoie de ea pentru a supraviețui... Când nu ni se satisface nevoia de relații sociale, ne prăbușim psihic sau chiar fizic"[4]. S-a demonstrat că singurătatea cronică declanșează în corp reacții de stres, niveluri crescute de cortizol, hormonul stresului, și suprimarea sistemului imunitar. Pe baza conștientizării crescânde a prevalenței izolării sociale și a pericolelor acesteia, în 2018, primul-ministru Theresa May a numit un Ministru al Singurătății

pentru a coordona programele din domeniul sănătății publice din Regatul Unit. Să sperăm că această atenție sporită va conduce la noi idei despre felul în care îi putem sprijini pe băieți pentru a rezista forțelor care le subminează prietenia.

LEGĂTURI CARE UNESC

Dincolo de mărturisirile pe care le fac iubitelor lor, băieții își împărtășesc emoțiile și părerile și în cadrul prieteniilor lor de încredere, descoperind ușurarea care decurge din empatia și din înțelegerea manifestate de un camarad plin de compasiune. Niobe Way a descoperit că băieții sunt foarte categorici în legătură cu importanța prieteniilor lor. După cum îi explica un tânăr: „Ai cu cine vorbi. Ai vreo problemă, te duci și vorbești cu el. Dacă ai păstra toate chestiile astea în tine, ți-ai pierde mințile. Încerci să te descarci în fața altcuiva"[5].

Prieteniile băieților contribuie la crearea unor importante deprinderi de viață. Să înveți cât de importantă este susținerea altcuiva, cât de mult diminuează această prietenie teama de noi provocări și cât de puternic e susținută stima de sine în caz de eșec, reprezintă adevărate lecții de viață. După cum au scris Brett și Kate McKay pe blogul lor, *The Art of Manliness* (*Arta masculinității*), „prietenii sunt acei bărbați pe care poți conta când te afli la ananghie. Care te vor susține chiar dacă întreaga lume este împotriva ta"[6].

Într-un studiu separat, Judy Chu a ținut sub observație adolescenți băieți aflați în relații de prietenie unul cu celălalt, iar apoi i-a intervievat. Observațiile ei au confirmat cât de important este pentru un băiat să-și găsească un prieten în fața căruia să poată fi el însuși. Analizând care dintre băieți erau capabili

să reziste mai bine presiunilor referitoare la masculinitate, a descoperit că, în timp ce unii băieți capitulau aproape complet în fața normelor privind masculinitatea, chiar dacă se simțeau umiliți și considerau că acestea nu-i reprezintă, alții dădeau dovadă de mai mult curaj. Ceea ce deosebea cele două grupuri era existența a cel puțin unui prieten adevărat, existența cuiva care să-i cunoască bine și să-i accepte așa cum sunt. Ea scrie: „Băieții care se simt cunoscuți și validați în relațiile lor de prietenie par să reziste mai bine așteptărilor celorlalți, poate în scopul de a-și proteja integritatea morală"[7].

Unul dintre băieții pe care i-a întâlnit Chu, considerat a fi o dezamăgire pentru părinți deoarece nu era îndeajuns de bătăios, se împăcase cu aspectele identității sale în ciuda presiunilor resimțite în cadrul familiei și la școală, deoarece avea un prieten care-l accepta. Într-un interviu luat de Chu, el a explicat:

„La treisprezece ani, l-am cunoscut pe cel care acum mi-e cel mai bun prieten și el m-a ajutat cu adevărat să devin ceea ce vreau eu să devin... Mi-a atras atenția asupra tuturor chestiilor pe care mi le făcea mama și care... Nici măcar nu le observasem... Iar el mi-a atras atenția, și atunci am realizat: «Dar asta nu-i corect». Și amândoi, ne-am zis: «Păi de ce n-am fi cine vrem noi să fim?»"[8]

Prieteniile băieților au o importanță deosebită, susține Way, deoarece datorită lor băieții sunt capabili să se opună codului nescris al băieților. După cum explica George, unul dintre băieți: „Față de prietenii adevărați nu trebuie să porți o mască și să spui lucrurile pe care ceilalți vor să le audă... Nu e ca și cum trebuie să zic ce-i place lui sau ce crede el"[9]. În cadrul interviurilor luate de Way și de echipa ei de cercetători, băieții au descris cât de apropiați și de afectuoși pot fi unul față de celălalt:

"Eu și prietenul meu cel mai bun chiar ținem unul pe altul... adică... ai chestia asta, profundă, atât de profundă, înlăuntrul tău, nu poți explica... Presupun că, în viață, uneori doi oameni se pot

înțelege cu adevărat și resimți unul pentru altul încredere, respect și dragoste. Pur și simplu se întâmplă. E în natura umană"[10].

Ei spuneau că „ar lua-o razna" sau că și-ar „vărsa nervii pe altcineva" în lipsa prietenilor. Din studiile sale, Way a tras concluzia că băieții sunt la fel de apropiați de prietenii lor cum sunt și fetele față de prietenelor lor cele mai bune; cu alte cuvinte, băieții sunt în egală măsură acordați emoțional unul cu altul.

În scurta lor istorie despre prietenia masculină, soții McKay i-au urmărit evoluția: de la prieteniile pline de eroism din Grecia antică, unde a fost inițial conceput idealul de prietenie platonică; la legăturile intense și la afecțiunea profundă proprii secolului al XIX-lea (atât Abraham Lincoln, cât și Theodore Roosevelt și-au recunoscut deschis prieteniile apropiate în anii de maturitate); și, în fine, la legăturile mai protocolare și mai reci din secolul XX. Cu excepția organizărilor tradițional masculine, precum armata, echipele sportive și efectivele de pompieri și de poliție, majoritatea persoanelor de sex masculin de astăzi sunt mai reținute față de ceilalți bărbați. Preocuparea de a nu părea homosexual pare a fi explicația pentru această schimbare. La sfârșitul secolului al XIX-lea, bărbații se simțeau mai liberi să-și manifeste afecțiunea reciprocă fără teama de a fi etichetați în vreun fel. Dar odată ce relațiile homosexuale au început să fie caracterizate drept „anormale", în special de către psihologi, bărbații au început să se rușineze de afecțiunea nutrită pentru prietenii lor.

Kenny, un băiat de cincisprezece ani, mi-a mărturisit recent că ceilalți băieți din clasele paralele răspândiseră zvonul că ar întreține relații homosexuale cu un alt băiat. Se simțea furios și derutat de aceste bârfe. Aceasta era prima lui experiență legată de temuta supraveghere polițienească din partea colegilor lui. Îl făcuse să se întrebe dacă nu cumva era ceva în neregulă cu el. Devenise tot mai intimidat și mai precaut în legătură cu sinceritatea manifestată față de ceilalți băieți. Psihologul Gregory Lehne

de la Universitatea Johns Hopkins a explicat provocările cărora el trebuia să le țină piept: „Dragostea și relațiile apropiate sunt dificil de menținut într-un mediu competitiv, deoarece a-ți exprima slăbiciunile și a-ți admite problemele te fac să pari mai puțin bărbat"[11].

Cu toate că vremurile sunt în schimbare, direcția acestei schimbări rămâne neclară. În epoca internetului, o mare varietate de imagini cu conținut sexual precum și mișcarea pentru drepturile homosexualilor, ce par omniprezente, au modificat atitudinile culturale. Sociologul Eric Anderson de la Universitatea din Winchester, Marea Britanie, își punea întrebarea: „Ce se va întâmpla cu versiunea noastră tradițională, conservatoare, ortodoxă, asupra masculinității când această cultură a homo-isteriei va descrește?"[12] Din cercetările întreprinse printre tineri atât din Statele Unite, cât și din Anglia, el sugerează că va apărea un etalon de „masculinitate favorabilă incluziunii" care va permite bărbaților „să se comporte în moduri asociate odinioară cu homosexualitatea", dar care vor presupune mai puține amenințări la identitatea lor heterosexuală[13].

Însă Way consideră că această mișcare pentru drepturile homosexualilor ar putea însemna, în mod cu totul neașteptat, *mai multă* presiune asupra băieților pentru a-și dovedi heterosexualitatea. În opinia sa, „această liberalizare a atitudinilor față de homosexualitate îi incită pe bărbații heterosexuali să insiste și mai brutal asupra masculinității lor în moduri cât mai stereotipe cu putință. Convențiile privind masculinitatea sunt reinstaurate cu un nou avânt pentru a-i deosebi pe cei care *sunt* de cei care *nu sunt*"[14].

Indiferent de cum vor decurge aceste schimbări culturale, prietenia dintre tinerii bărbați va fi afectată – și, odată cu ea, starea de bine a băieților în ansamblul ei. În împrejurările actuale, pierderea apropierii emoționale în cazul băieților are consecințe negative. Ways sugera clasicul termen de *anomie* – care se referă la o stare de alienare și de lipsă de sens în viață,

ce rezultă de obicei ca urmare a unei opresiuni sociale – ca fiind o descriere potrivită pentru acea stare de depresie, de apatie pe care a descoperit-o în rândul băieților aflați în adolescența târzie. Pierderea unui prieten bun este adesea dureroasă, uneori de-a dreptul tulburătoare, după cum i-a explicat lui Way acest băiat:

„Prietenul pe care l-am avut l-am pierdut... Era singura persoană în care aveam încredere, puteam vorbi despre orice cu el. Când eram abătut, mă ajuta să mă simt mai bine. La fel făceam și eu. Așa încât acum mă simt cam singur și, uneori, deprimat. N-am pe nimeni cu care să ies, pe nimeni cu care să vorbesc la telefon, pe nimeni căruia să-i spun secretele mele, pe nimeni care să mă ajute să-mi rezolv problemele... Știi, nu cred că va mai fi vreodată la fel. Cred că atunci când ai un prieten adevărat și îl pierzi, n-o să mai găsești vreodată altul ca el“[15].

Singurătatea și pierderea despre care vorbește acest băiat pot contribui la o schimbare înfricoșătoare pe care o remarcăm în rândul băieților adolescenți de peste cincisprezece ani: rata sinuciderilor a ajuns la valori de patru ori mai mari decât în rândul fetelor. Way susține că nu este vorba de o coincidență: „Într-o cultură unde nevoia sau dorința de sprijin emoțional sau de intimitate reprezintă însăși antiteza masculinității, băieții aflați în perioada de adolescență târzie suferă o alienare profundă rezultată dintr-o astfel de ecuație“[16].

CAMARADERIA ÎNTRE BĂIEȚI

În minunatul său studiu privitor la interacțiunile de pe terenul de joacă al unei școli primare, sociologul Barrie Thorne observa că, „deși fetele și băieții *sunt* împreună și interacționează des în clasă, în sala de mese și în curtea școlii, contactele lor evoluează

mai rar înspre prietenii sau înspre alianțe stabile, în vreme ce interacțiunile cu persoane de același sex au șanse sporite să devină legături de mai lungă durată și acceptate de ceilalți"[17]. Băieții și fetele devin niște „străini" (chiar dacă se cunosc între ei) pe măsură ce învață să respecte, în viața cotidiană, granițele dintre sexe.

Există diverse teorii care explică motivul segregării dintre băieți și fete la locul de joacă, mergând de la explicarea biologică a diferențelor de temperament și de stil de joacă, de la presiunile culturale care vizează dezavuarea sexului opus, până la procesele cognitive care determină băieții să-i găsească pe ceilalți băieți mai interesanți (și să tindă să considere ca fiind mai atractive lucrurile făcute de băieți). Însă ceea ce a dezvăluit studiul întreprins de Thorne a fost modul în care școala, în calitate de cea mai importantă scenă socială pe care se manifestă copiii, organizează și consolidează diferențele între sexe. Când un băiat găsește ceva interesant în jocul unei fete sau simte o legătură specială cu o anumită fată, se plasează la granițe ferm supravegheate atât de ceilalți copii, cât și de adulți. Tachinările și hărțuielile care se petrec atunci când treci de aceste granițe îi obligă pe băieți să respecte normele privind masculinitatea, altfel... vai de ei.

Prin urmare, asocierile de băieți și cele de fete evoluează în direcții diferite. Convingerea tradițională este aceea că fetele se asociază în perechi, iar băieții, în grup. Fetele exersează abilitățile relaționale precum vorbitul și împărtășitul secretelor, pe când băieții se implică în jocuri și în diverse proiecte. Însă observațiile lui Thorne din curtea școlii au dezvăluit de asemenea modalitățile ritualice în care băieții și fetele interacționează unii cu alții: întreceri, jocuri de-a prinselea, echipe adverse de băieți și fete sau șicanarea acestora din urmă. Joaca lor reproduce mema tradițională conform căreia băieții și fetele sunt total diferiți unii de alții.

Asociați în grupuri separate de cele ale fetelor, băieții descoperă o trăsătură distinctivă a educației lor: camaraderia. La fel cum grupurile de fete întruchipează și asigură respectarea normelor specifice fetelor, există reguli specifice băieților, care guvernează aceste relații camaraderești. Solidaritatea față de grupul de camarazi influențează modul în care băiatul este privit în cartier și la școală. Dincolo de miza supraviețuirii, legătura cu grupul este importantă și datorită spiritului camaraderesc și acceptării pe care o oferă. Poveștile despre aventuri palpitante, epoci agitate și prietenii pe viață ocupă un loc sacru în rândul persoanelor de sex masculin de pretutindeni. Acel „Poți conta pe mine!" exprimă angajamentul suprem din partea unui băiat.

Camaraderia se clădește în cadrul celor mai reprezentative „instituții" din educația băieților: grădinița, curtea școlii, sportul de echipă, organizațiile de cercetași și diverse cluburi pentru băieți. În aceste asocieri, fiecare băiat se străduiește și pentru ceilalți, iar regulile după care se ghidează sunt destul de diferite de cele din prieteniile sale individuale. Niciun băiat nu se poate sustrage grupului și fiecare trebuie să-și găsească un loc în cadrul lui. Experiențele trăite în aceste grupuri modelează percepția băiatului despre sine și felul în care el își imaginează viața.

O relație ideală de camaraderie poate intensifica sentimentul de apartenență și îi poate insufla băiatului valori durabile. Cum ar fi, de exemplu, în echipele sportive. Antrenorul de fotbal american și formatorul de antrenori Joe Ehrmann, crede că integrarea într-o echipă presupune să înveți cum „să fii bărbat pentru ceilalți" – să-ți descoperi menirea de a face parte din ceva mai important decât propria-ți viață și să-ți asumi responsabilitatea față de colegii de echipă și față de antrenori, în egală măsură devotați ție. „Aparținem unul altuia. Acceptarea deplină este regulă. Avem nevoie unul de altul. Echipa este un organism complex. Suntem interdependenți; niciun membru al echipei nu

poate funcționa independent de ceilalți colegi de echipă. Ceea ce face unul dintre noi ne afectează pe toți. Unitate deplină – echipa înseamnă că „toți suntem unul»[18]“, explică el.

Ehrmann a dezvoltat o teorie pe care o numește „antrenorat transformațional“. Deosebit de antrenorul „tranzacțional“, concentrat mai degrabă asupra victoriei sau a înfrângerii, cel transformațional „se consacră înțelegerii de sine și empatiei, privind sportul ca pe o disciplină etică ce conferă integritate morală“. Țelul său suprem este acela ca jucătorii să ajungă „să știe trei lucruri înainte de a absolvi liceul. Unu, faptul că sunt iubiți. Doi, faptul că sunt iubiți și acceptați pentru ceea ce sunt, nu pentru ceea ce fac. Trei, trebuie să știe că au ceva însemnat de oferit lumii“[19]. Acest exemplu ne ajută să întrevedem o frântură din puterea conexiunilor emoționale specifice relațiilor de camaraderie: aceste legături pot să clădească integritatea morală și tăria de caracter.

Există și alte exemple relevante. Dr. Way a descoperit că băieții aparținând unor minorități sau unor familii de muncitori sau cu venituri reduse, deci care vin din medii cu mai puține resurse în general, au ridicat camaraderia la rangul de artă. Printre afro-americanii de sex masculin, camaraderia bazată pe opresiunea comună scoate în evidență valorile loialității și ale legăturilor emoționale. Dr. Lionel Howard, de la Universitatea George Washington, a cărui cercetare s-a concentrat pe rolul relațiilor în dezvoltarea tinerilor afro-americani de sex masculin, susține că măsura în care tinerii afro-americani de sex masculin reușesc să țină piept încercărilor și dificultăților din viețile lor depinde de calitatea atașamentului lor afectiv față de alți tineri din aceeași minoritate rasială (și de același sex)[20].

Un alt context în care cercetările au relevat faptul că camaraderia furnizează experiențe pozitive sunt școlile de băieți. Adepții acestui tip de școlarizare segregată susțin că, atunci când

băieții nu mai sunt supuși presiunii de a-și demonstra diferențele față de fete, sunt mai dispuși să abordeze arii din afara tiparului rigid al masculinității: arta, exprimarea emoțiilor, învățarea activă, relații de prietenie mai profunde. Una dintre aceste școli, Eagle Academy for Young Men din Bronx, a reușit să obțină o rată de promovabilitate pentru băieții afro-americani de peste două ori mai mare decât media pe New York; nouăzeci la sută dintre absolvenții ei urmează studii superioare. Administrația școlii atribuie parțial acest succes creării unei culturi a grupului de egali care impune băieților să aibă în mod activ grijă unul de altul. Băieții, după cum a descoperit în cercetarea sa dr. Joseph Derrick Nelson de la Swarthmore College, învață în astfel de școli ceea ce el numește „camaraderia transformațională", și anume:

- să plaseze nevoile celorlalți pe primul loc;
- să își dea seama când cineva are nevoie de ajutor;
- să dea o mână de ajutor;
- să participe fără rezerve la sarcinile bazate pe colaborare; și
- să își accepte colegii pe deplin „pentru ceea ce sunt"[21].

Latura pozitivă a camaraderiei băieților constă în faptul că îi ajută să se simtă înțeleși, sprijiniți și iubiți, așa cum reiese din exemplele de mai sus. Atrași de compania altor băieți încă de la vârste fragede, odată ce își dau seama că masculinitatea este o parte importantă a identității lor, prieteniile băieților pot susține dezvoltarea unor deprinderi de viață esențiale. Relațiile de camaraderie pot însufleți și uneori chiar salva viața băieților.

PIERDUȚI ÎN MULȚIME

Însă uneori aceste relații de camaraderie exercită o influență nefastă. Când apartenența la grup este definită de persoane respinse de societate, asocierea băieților poate căpăta mai degrabă aspectul unui cult și încuraja comportamente care se situează dincolo de granițele moralității. Diverse tipuri de frății, de asocieri sau de cluburi sportive care pun accentul pe camaraderie încurajează uneori o versiune extremă a masculinității care distorsionează valorile individuale și judecata băieților.

Încă din școala primară, grupurile de băieți pot promova reguli de conduită antisocială, incitându-i pe membrii lor să acționeze în moduri în care ar fi puțin probabil să se comporte de unii singuri. În studiul lui Judy Chu, realizat timp de doi ani, la care au participat băieți între trei și patru ani, ea a observat că aceștia nu dădeau dovadă de alegeri discriminatorii privind partenerii de joacă; când însă au început școala, au aderat la un grup care le excludea pe fete. Fiecare băiat devenise mai prevăzător în ceea ce privea tovarășii de joacă, jucăriile pe care le alegea și felul în care se comporta în curtea a școlii. Grupul lor își delimitase granițele prin antagonismul față de fete.

Un astfel de grup social exercită forțe contrarii. În momentul în care pătrund în acest spațiu exclusiv masculin, mulți băieți descoperă că sunt nevoiți să renunțe la anumite valori. Se luptă să rămână ei înșiși împotriva atracției gravitaționale a conformismului. Pentru ca ei să devină niște bărbați împliniți, este esențial să înțelegem cum îi putem ajuta pe băieți să-și păstreze sentimentul de identitate în pofida presiunilor sociale care-i determină să se „camufleze". Fără o legătură emoțională la care să apeleze, băieții au mai multe șanse să se ascundă în spatele unei măști. După cum bine a înțeles scriitorul George Orwell, băieții pot ajunge să ia forma măștii pe care o poartă.

Sam era fiul mijlociu dintr-o familie numeroasă. Performanțele fraților săi mai mari, în plan școlar, sportiv și social, erau greu de egalat, iar aceștia, fiind mereu ocupați, petreceau un timp extrem de limitat împreună cu fratele lor mai mic. Tatăl lui Sam, când nu muncea, părea cu totul absorbit de activitățile sportive ale fiilor săi mai mari, care jucau unul baseball și celălalt lacrosse. Sam, străduindu-se să se facă remarcat în ochii tatălui său, încercase să practice și el diverse sporturi. Mamei lui, cu toate că era blândă și înțelegătoare, îi venea mai ușor să relaționeze cu surorile lui mai mici.

La școală, elevii dintr-a opta făceau legea, iar printre ei se remarcau cei mai masivi, mai duri și mai insolenți dintre băieți. Neobservate de adulți, după ore, în curtea școlii aveau loc bătăi care consolidau ierarhia în vigoare. Băieții care aveau note bune, care cooperau cu profesorii și care își dădeau toată silința la școală erau șicanați și hărțuiți în nenumărate feluri – erau împinși afară din rând în sala de mese, li se puneau piedici pe hol sau sufereau diverse alte umilințe la grupurile sanitare.

Sam avea talent la scris, se descurca relativ bine la școală și chiar învăța din plăcere. Profesorii nu se sfiau să-i arate că îl preferau altor băieți, mai puțin sârguincioși și mai absenți în timpul orelor. Dar odată cu pătrunderea în adolescență, Sam a descoperit că dragostea sa pentru școală și aprecierea de care se bucura din partea profesorilor îi creau de fapt necazuri cu colegii. Era pe cale să devină o țintă.

În clasa a opta, notele sale începuseră deja să scadă, primise pedepse cu reținerea după orele de școală pentru delicte minore, iar acasă era mereu nervos și ursuz. Uneori, era obraznic cu mama sa și răutăcios cu surorile mai mici. Părinții săi au observat că își schimbase grupul de prieteni și că acum le cerea permisiunea să doarmă în weekend acasă la unii dintre băieții „populari". În concluzie, s-au simțit mai liniștiți și s-au bucurat pentru Sam,

crezând că „a ieșit din carapace" și au pus proasta sa dispoziție pe seama pubertății și a hormonilor. El începuse să manifeste interes și față de fete, însă într-una din zile, mama sa, care-i supraveghea discret telefonul, a dat peste niște imagini tulburătoare. De două ori a găsit în telefonul său fotografii cu fete, obscene și indecente, trimise de noii săi prieteni.

Devenise de-acum limpede că Sam avea niște probleme, iar părinții lui au apelat la consiliere psihologică. În ședințele individuale din timpul evaluării inițiale, Sam a dezvăluit faptul că hărțuielile și umilințele de la școală deveniseră copleșitoare. Trăsese în final concluzia că nu avea de ales decât să se alăture acelor băieți din vârful ierarhiei care îl răsplăteau invitându-l la petrecerile lor și oferindu-i „onoarea" de a înnopta la ei acasă. Sam descoperise că putea fi chiar amuzant – putea juca rolul de glumeț al grupului – și era dispus să își asume riscuri considerabile pentru a-și menține poziția în cadrul acelui cerc de prieteni. Nu contesta niciodată dominația băieților mai mari și, de fapt, chiar descoperise un anumit băiat pe care îl simpatiza și de care era, la rândul lui, simpatizat. Începuse să se bucure de această tovărășie și de sentimentul de siguranță pe care i-l oferea. Ca să supraviețuiască, învățase să se adapteze.

Însă Sam a dezvăluit cât de îngrozit era totodată de direcția în care se îndrepta și cât de singur se simțea în mijlocul propriei sale familii. Părinții lui nu prea își dădeau seama de ceea ce se întâmpla în realitate. La petreceri, băieții din gașcă aduceau băuturi alcoolice furate de la părinți, iar uneori și marijuana. Băieții și fetele se cuplau la întâmplare, Sam resimțind o presiune crescândă de a părea la fel de relaxat și neselectiv în această privință. Își făcuse intrarea în viața socială pe banda de mare viteză. În pauza de prânz, amicii săi își povesteau între ei isprăvile din weekend; cât de departe ajunseseră în relațiile lor sexuale și de care fete profitaseră. Cu cât mergea mai departe pentru a ține pasul cu amicii săi, cu atât mai înstrăinat

se simțea față de familia sa, dar și față de sine. Îi venea tot mai greu să-și imagineze că ar fi putut vreodată să le spună părinților săi adevărul despre viața pe care o ducea.

Din fericire, Sam nu a fost greu de convins să renunțe la această viață trăită pe muchie de cuțit. Părinții săi, reacționând la semnalele de alarmă, și-au dat seama că și ei contribuiseră la vulnerabilitatea lui, subapreciindu-l, fiind mereu ocupați și lăsându-se angrenați mai degrabă în succesele sportive ale fiilor mai mari. Ei i-au mărturisit cât de rău le părea de acest lucru, găsind noi moduri de a-i scoate în evidență abilitățile care îl diferențiau de frații săi mai mari (cu succesele lor sportive), inclusiv talentul său pentru scrisul creativ. Tatăl s-a obișnuit să petreacă săptămânal un timp alături de Sam, stând de vorbă și făcând orice își dorea acesta să facă. Ieșeau uneori să mănânce împreună, mai exersau câte o aruncare cu mingea de lacrosse, iar alteori rămâneau pur și simplu acasă, jucând jocuri video, la care Sam își bătea invariabil tatăl, indiferent de jocul ales.

Pentru Sam, dar și pentru părinții lui, experiența din clasa a opta a însemnat o lecție privind puterea seducției acestei camaraderii între băieți și privind potențialele ei pericole. Sam și-ar fi putut pierde total reperele morale. Când băieții iau mult prea în serios stereotipurile după care se ghidează relațiile din cadrul grupului de amici, regresează și își pierd busola morală. Vocile părinților pot fi acoperite de presiunile mai urgente și mai serioase din cadrul grupului. Cazul lui Sam reprezintă o lecție instructivă despre dependența băieților de ancorele relaționale, pentru a-i ajuta să reziste regulilor impuse de grupul de camarazi. În povestea sa vedem și limitele curajului băieților. Povestea lui Sam este una moralizatoare, despre băieții care se simt copleșiți și acceptă această tovărășie chiar dacă nu îi împărtășesc valorile.

Însă pentru băieții mai puțin norocoși decât Sam, care nu au părinți să-i aducă înapoi pe calea cea bună, regulile privind aceste

întovărășiri pot fi derutante. Antropologul Peggy Sanday de la Universitatea din Pennsylvania observa că violul este un fenomen sociocultural, cu o probabilitate crescută de a se manifesta în anumite condiții. Când unele modele extreme ale masculinității, inclusiv atitudinea ostilă față de femei, sunt promovate în interiorul grupului de sex masculin, acesta devine „predispus la viol"[22]. Atitudinile excesiv de masculine și scenariile privind sexualitatea care privesc femeile dintr-o perspectivă obtuză, drept obiecte ale dorinței sexuale masculine, constituie o combinație primejdioasă în aceste condiții. Neil Malamuth, profesor de psihologie la Universitatea din Los Angeles, California, a creat o scală de măsurare a Probabilității Violului și a descoperit, cu mare îngrijorare, că o treime dintre tinerii de vârsta facultății au recunoscut că ar viola o femeie „dacă ar fi siguri că nu vor fi prinși și pedepsiți"[23].

Dar normele de discriminare la adresa femeilor operează mult mai greu când băiatul are legături puternice cu familia sa. Aceste legături afective îi protejează pe băieți de întreaga gamă de comportamente excesive, abuzive și distructive, glorificate în culturile hipermasculinizate. Aceste versiuni extreme ale masculinității exercită o atracție deosebită în special asupra băieților care datorită socializării timpurii din cadrul familiei și a grupului de egali sunt deja receptivi la acest aspect. Pe măsură ce cresc, ei se îndepărtează de părinți, grupul le devine casă, iar câștigarea „respectului" devine principala monedă de schimb.

Frățiile de tip studențesc, mai populare ca oricând în rândul a unul din șase bărbați care urmează o facultate de patru ani la zi, sunt un exemplu de situații în care aceste asocieri se îndepărtează de înseși principiile camaraderiei. Conform cercetătorilor din domeniul sănătății publice, 86% dintre tinerii care trăiesc în casele frățiilor studențești consumă alcool în mod compulsiv de două ori mai des decât ceilalți studenți[24]. Comparând rata agresiunilor sexuale în rândul membrilor frățiilor înainte de adeziune

și după, unul dintre cercetători a descoperit faptul că bărbații erau de trei ori mai predispuși să comită agresiuni sexuale după inițiere. Într-un articol publicat în 2014 în revista *Time*, scriitoarea Jessica Bennett se întreba: „Ce ne așteptăm să se întâmple într-un club în care femeile sunt privite ca intruse, ca o marfă, sau, și mai rău, ca o pradă, și în care bărbații fac legea? Nu e de mirare că aceste frății studențești sfârșesc prin a reproduce asocierile băiețești – și, până la urmă, nici pentru băieți, ele nu sunt tocmai grozave“[25].

Aderarea la un astfel de grup presupune o continuă și activă negociere între ceea ce crede băiatul despre sine și ceea ce simbolizează grupul. Majoritatea băieților au momente în care cedează influenței acestuia sau chiar rătăcesc total drumul, ca Sam, care capitulase în fața normelor promovate de grup. Însă, la fel ca în cazul lui Sam, conexiunile lor emoționale pot contribui la consolidarea valorilor de bază, care îi ajută să se îndepărteze de aceste norme toxice.

Sprijinul dat băieților în exersarea curajului este o cerință de bază în educația fiilor noștri. Consolidarea convingerilor sănătoase și încurajarea rezistenței față de presiunile culturale contrabalansează normele privitoare la masculinitate. Felul în care va fi rezolvată dilema legată de aceste frății poate influența traiectoria întregii vieți a băieților.

CE POT FACE PĂRINȚII ȘI ȘCOALA

Pe măsură ce băiatul inițiază interacțiunea cu grupul de colegi, cel mai elementar lucru pe care adulții și profesorii trebuie să-l țină minte este zicala „Dacă vrei un prieten, fii tu însuți prieten“. Capacitatea de a-ți păsa de celălalt, de a oferi încredere, de a te

destăinui, de a face unele compromisuri reprezintă abilități relaționale pe care orice copil trebuie să le dezvolte pentru a avea succes în relațiile sale de prietenie. Când fac primii pași în aceste relații, băieții recurg la modelele funcționale de atașament din familie pentru a-și stabili propriul stil de relaționare. În acest sens, relațiile de bază cu părinții, cu profesorii și cu rudele pregătesc terenul pentru ceea ce urmează. Băieții care au siguranța că sunt iubiți vor avea încrederea necesară să facă eforturi de dragul altora. Le va fi mai ușor să fie generoși, să-și aștepte rândul și să-și manifeste interesul față de prieteni. Vor fi mai liberi să refuze să facă anumite lucruri care sunt în contradicție cu propria identitate.

Unele cercetări sugerează faptul că în special atașamentul afectiv al băiatului față de mamă ar fi cel care îi dezvoltă abilitatea de a-și exprima sentimente de prietenie față de alții. Mamele nu au doar șanse sporite de a-și ajuta băieții să se împotrivească convențiilor privind restricționarea emotivității masculine. Forța legăturii dintre mamă și fiu, pe măsură ce acesta intră în adolescență, influențează de asemenea în mod direct măsura în care băiatul le transmite și prietenilor săi această disponibilitate afectivă. Niobe Way scria că, „băieții care au raportat un sprijin *crescând* din partea mamei, din clasa a șasea până într-a opta, au fost în măsură să raporteze și niveluri *crescânde* ale rezistenței față de convențiile privind masculinitatea din cadrul relațiilor lor de prietenie“[26].

Reiese faptul că această calitate a atașamentului pe care copiii îl dezvoltă față de îngrijitorii lor constituie un predictor extrem de eficace al calității atașamentelor lor ulterioare. După cum am menționat în capitolul întâi, cercetătorii din domeniul teoriei atașamentului au descoperit că cele douăzeci de întrebări cuprinse în Inventarul Atașamentului pentru Adulți pot prezice situația atașamentului fiilor și fiicelor pornind de la cel față de părinții acestora cu o precizie de 85%[27]. Cu toate că stilul de relaționare

se poate îmbunătăți la maturitate, depășirea unor modele de atașament bazate pe neîncredere, nesiguranță, dominanță sau abuz (tipare dezvoltate ca urmare a unor suferințe emoționale timpurii) poate fi un lucru greu de realizat. Pentru mame, tați și ceilalți adulți implicați în îngrijirea băieților, dezvoltarea unor legături emoționale solide cu fiii și cu învățăceii lor și menținerea calității și profunzimii acestor relații reprezintă o strategie preventivă esențială pentru a-i pregăti pe băieți pentru viață, ajutându-i să capete încredere de sine și responsabilizându-i.

Pe lângă crearea acestei baze emoționale, iată și alte câteva sugestii destinate părinților și celor care vor să-i susțină pe băieți pe măsură ce aceștia leagă prietenii și învață să gestioneze relațiile din cadrul grupului de colegi.

CREAȚI-LE OPORTUNITĂȚI

Întrucât prieteniile sunt extrem de importante în dezvoltarea emoțională a băieților, familiile trebuie să asigure, în ciuda programului încărcat de acasă și de la școală, condiții pentru ca fiii lor să petreacă cât mai mult timp cu prietenii lor. Acest lucru este din ce în ce mai greu de realizat deoarece educația s-a adaptat în funcție de viața profesională aglomerată a familiei moderne. Între programul prelungit de la grădiniță și timpul îndelungat petrecut la școală, în tabere de vară, în activități sportive sau artistice, timpul copiilor nu le mai aparține. Cel puțin până ajung la vârsta la care sunt capabili să se descurce singuri, băieții vor avea nevoie ca părinții să le organizeze timpul în cadrul rutinei săptămânale, astfel încât să le faciliteze întâlnirile cu prietenii.

Pe măsură ce vecinătățile au devenit tot mai neprietenoase cu copiii, sunt din ce în ce mai puțini băieții care, pentru a-și găsi

tovarăși de joacă și prieteni, nu trebuie decât să iasă din casă. Există alternativa unei întâlniri prestabilite pentru joacă, cu toate că aceasta depășește posibilitatea băiatului de a face singur aranjamentele necesare. Aici intervine capacitatea de atenție și de ascultare a părinților: orice inițiativă luată de băiat în vederea socializării trebuie încurajată. Chiar și o simplă frază, precum „Cât aș vrea să mă pot juca cu Tommy", reprezintă primii săi pași în rezolvarea problemei izolării sociale. Asigurarea eșafodajului și sprijinului logistic astfel încât băiatul să aibă o șansă reală de a-și clădi cu succes propriile legături emoționale presupune un răspuns de acest fel: „De ce nu-l inviți la tine în weekend?", urmat de „Vrei să vorbesc eu cu mama lui după ce aranjați între voi?". Continuați mai degrabă pe calea sugerată de băiat decât să i-o impuneți voi, ajutându-l astfel să-și dezvolte spiritul de inițiativă și independența.

Însă, cu părinții care muncesc toată ziua și cu profesorii concentrați din ce în ce mai tare asupra îmbunătățirii rezultatelor la diverse teste și examene, băieților le este tot mai greu să găsească adulți care să-i sprijine în nevoia lor de a petrece cât mai mult timp alături de prieteni. Este mult mai rapid și mai eficient să le organizăm noi programul decât să așteptăm ca băieții să descopere singuri ceea ce vor, iar apoi să acționăm în consecință. Însă ceea ce contează de fapt este dezvoltarea abilităților pe termen lung. Vrem ca băieții să învețe să se descurce bine în societate, însă abilitățile emoționale ale părinților sau profesorilor bine intenționați nu se pot substitui celor ale fiilor și elevilor lor. Dura bătălie socială pentru succes și ierarhiile mereu în schimbare presupun o doză bună de reziliență, de creativitate și de curaj, abilități de dobândit în mod ideal înainte de confruntarea cu problemele mai serioase ale adolescenței. În adolescența timpurie, când grupurile lor de egali își proclamă independența față de părinți și față de profesori, băieții care nu au învățat încă să se

descurce singuri sunt mai susceptibili să întâmpine dificultăți în câștigarea respectului în cadrul grupului.

Cercetările în domeniul rezilienței confirmă faptul că unui băiat îi este mai ușor să se descurce dacă are măcar un aliat: pe cineva care să-l valideze ca persoană, căruia să-i pese de dorințele sale, care să-i stea alături în orice situație. Dar până să-și găsească prieteni, acceptarea necondiționată din partea profesorilor, a antrenorilor, a preoților și a părinților este cea care le asigură băieților forța morală necesară. Rezistența împotriva amenințării de a fi respins poate nu are întotdeauna logică în anumite contexte, dar ceea ce contează pe termen lung este ca fiecare băiat să creadă în susținerea cuiva, în existența unui refugiu, și să realizeze că nu este în întregime dependent de forțe mai presus de controlul său. Fiecare băiat trebuie să dobândească abilitatea de a păstra o proporție corectă între preferințele personale și necesitatea adaptării.

FIȚI CU OCHII-N PATRU

Din povestea lui Sam, ca și din cele consemnate de observatori, precum psihologa Judy Chu, rezultă clar că părinții și profesorii au rolul lor în prieteniile băieților, rol deseori trecut cu vederea. În special când băieții sunt suficient de mici încât viața lor socială să fie relativ transparentă, iar provocările cărora trebuie să le facă față să fie relativ ușor de gestionat, părinții și profesorii îi pot ajuta să dobândească priceperea de a pune în concordanță cerințele grupului de prieteni cu propriile lor valori și nevoi. Observarea atentă a felului în care băieții gestionează aceste provocări și mențin echilibrul – intervenind și ajutându-i pe cei care se simt pierduți ori copleșiți – asigură o plasă de siguranță pe măsură ce

aceștia își dezvoltă propriul punct de vedere cu privire la cine sunt ei cu adevărat și capătă priceperea de a găsi echilibrul corect.

Problema constă în faptul că „societatea puștilor" funcționează după propriile-i reguli, departe de privirile și de controlul autorității adulților. Într-un studiu desfășurat la o școală particulară de către o echipă de cercetare formată din studenți care au urmărit fenomenele de hărțuire și de violență, două descoperiri esențiale au subliniat natura nevăzută, dar totuși aproape vizibilă a acestor reguli. Unu din zece băieți a raportat încăierări și persecuții umilitoare; unu din trei fusese la un moment dat hărțuit, amenințat sau intimidat. În ceea ce privește locurile în care aceste incidente avuseseră loc, era vorba de sala de mese, de curtea școlii, de sala de sport și de vestiare – spații în care adulții erau mai puțin prezenți. Băieții sunt experți în găsirea breșelor din sistemul de supraveghere al adulților.

Nu că părinții și profesorii ar fi prea vigilenți. De fapt, este uimitor cum doar interacțiunile cele mai zgomotoase sunt de regulă remarcate. Despărțiți de diferențele generaționale privitoare la norme, la perspective și la modul de a înțelege lucrurile, tinerii și cei mai în vârstă își acordă reciproc o atenție redusă și par să trăiască realmente pe planete diferite. Odată cu înaintarea în vârstă, băieții se raportează din ce în ce mai mult la prieteni și la grupul de egali în materie de chestiuni importante privind hainele, muzica, relațiile, aspirațiile și distracțiile, ajungând să disprețuiască tot ceea este legat de adulți. Adolescenții sunt un trib în sine.

Atenția adulților trebuie să se îndrepte asupra regulilor acestui trib și a impactului lor asupra unora dintre băieți. În încercarea de a se dovedi buni prieteni și de a fi acceptați, băieții se simt constrânși să se conformeze normelor prevalente, chiar dacă acestea deviază de la valorile prețuite în familia lor. Păstrarea unui echilibru între a face ceea ce trebuie pentru a se integra

în grup și a nu renunța la propriile convingeri va necesita repetate încercări (și greșeli), presupunând un exercițiu flexibil de judecată și de curaj. Vor exista o mulțime de șanse pentru fiecare băiat în parte de a-și exersa rezistența față de presiunile grupului. Și, probabil, și o mulțime de eșecuri. Când un băiat cedează irezistibilei presiuni a grupului, îi este util un prieten în fața căruia să poată admite faptul că se simte contrariat și stingherit făcând acest compromis.

Când fiii lor se alătură unui grup de egali, acest lucru creează și pentru părinți o serie de oportunități – însă de o altă natură. Nemaigestionându-i fiului viața socială până în cel mai mic detaliu, părinții și îngrijitorii vor observa atent calitatea noii sale vieți sociale. Dau dovadă de integritate morală băieții cu care se întovărășește fiul lor? Este fiul lor capabil de a fi el însuși cel puțin față de o parte dintre acești băieți? Este această prietenie sinceră și trainică? În mod ideal, o legătură emoțională bazată pe încredere îi va permite băiatului să discute sincer cu părinții despre prieteni, coechipieri și ceilalți colegi. Este grozav să se poată bucura de ascultarea empatică a părinților fără grija sau teama de a fi contrazis sau respins.

Din povestea lui Sam se pot trage învățături atât din aspectele bune, cât și din cele negative. Familia lui, deși atentă și iubitoare, nu observase totuși că el era depășit de dinamica grupului până în momentul în care comportamentul său le semnalase pericolul real. Odată ce s-au apropiat de el cu mai mult interes, iar el a putut să le împărtășească realitățile vieții sale sociale, Sam a fost capabil să-și reseteze busola morală. Faptul că a putut spune tot ce avea pe suflet și că s-a bucurat de înțelegerea părinților i-a întărit hotărârea de a restabili echilibrul. Performanțele lui școlare s-au îmbunătățit și a început să petreacă mai mult timp în familie. Și cu toate că la școală rămăsese în același grup, intervenția mamei și tatălui său i-a oferit un pretext pentru a renunța la petreceri

și a înceta să încerce să țină pasul cu ritmul alert, dar superficial, al acelui grup mult râvnit.

Cu toate că regulile privitoare la camaraderia între băieți variază în funcție de cultură, ele reflectă un ideal unic, predominant, care privilegiază anumite calități și tipuri de băieți în detrimentul celorlalți. În vreme ce încrederea de sine a fetelor mai dezvoltate din punct de vedere fizic decât majoritatea colegelor are de suferit, în cazul băieților care cresc mai repede lucrurile stau exact invers: băieții care se dezvoltă mai de timpuriu sunt priviți într-un mod mai favorabil decât cei mai mici de statură, mai puțin atletici sau care nu corespund stereotipului masculin. Felul în care băieții se văd prin ochii grupului de egali reflectă această prejudecată culturală. Le va fi foarte greu să nu pună la suflet mesajele pozitive sau negative ale grupului.

Malik era un băiețel care până în clasa a cincea avusese o mulțime de prieteni. Dar cum în gimnaziu, odată cu adolescența, băieții au început să manifeste puseuri diferite de creștere, dinamica grupului s-a schimbat. Malik s-a trezit ignorat de ceilalți băieți și din ce în ce mai des exclus din preajma lor. Un grup de patru-cinci băieți începuseră să se remarce prin popularitatea lor și să-și caute în mod exclusiv tovărășia unul altuia. În sala de mese, aceștia își rețineau unul altuia locurile, în vreme ce Malik și alți băieți, acum excluși din grup, se grăbeau să mai prindă vreunul din locurile rămase libere la masa acestora. În timpul mesei, băieții din grup vorbeau entuziasmați între ei, răstindu-se deseori la cei care încercau să se amestece în conversație și bătându-și joc de ei pentru a-și întări poziția dominantă.

Momentul critic a fost cel în care Malik a descoperit că respectivii băieți plănuiau o petrecere aniversară a unuia dintre ei, iar el nu era invitat. A descoperit acest fapt într-un mod cât se poate de neplăcut, întrucât petrecerea fusese organizată în secret. Îi trimisese vineri seara un mesaj unuia dintre băieții care mai gravita

uneori în jurul acelui grup, întrebându-l dacă făcea ceva anume și dacă nu dorea să se întâlnească, dar în schimb acesta îi răspunsese că nu putea să se întâlnească cu el, deoarece mergea la „petrecerea lui Evan". Toate sentimentele sale reprimate de frustrare, de umilință și de neputință au ieșit la suprafață, iar Malik a cedat nervos.

Din fericire, mama lui îi observase expresia feței în momentul în care citea mesajul de răspuns și era pregătită să-l asculte. Cu toate că suferea la fel de mult ca fiul ei, și-a mușcat limba și s-a mulțumit să-l consoleze fără să-și exprime vreo părere personală. Ea și-a amintit că ceea ce contează este viitorul și nu suferința fiului său din acel moment. Malik trebuia să fie capabil să găsească singur o soluție pentru gestionarea vieții sale sociale de la școală. El a realizat singur că acei băieții cu care fusese amic nu-i erau de fapt prieteni și că ar fi bine să lege relații de prietenie cu un alt grup de băieți, care deși erau mai puțin „populari", se comportau mai corect unii cu alții.

ÎNCURAJAȚI-I PE BĂIEȚII MAI RETRAȘI SAU MAI TIMIZI

Părinții nu ar trebui să se îngrijoreze prea tare când băieții trec prin perioade în care sunt lipsiți de prieteni. Conform cercetării privind prieteniile băieților puberi, desfășurată de psihologul William Bukovski de la Universitatea Concordia din Montreal, perioadele de inactivitate socială sunt frecvente[28]. Cu atâtea schimbări suferite de băieți, ar fi surprinzător ca prieteniile lor să nu cunoască și ele perioade de creștere și descreștere. În măsura în care aceste relații de prietenie reprezintă un teren

de antrenament pentru abilitățile relaționale pe termen lung, este chiar de dorit ca băieții să învețe să se adapteze împrejurărilor și să gestioneze eșecurile, cu toate că mulți părinți speră, într-un mod absolut nerealist, că fiii lor vor avea parte de un șir constant de succese.

Însă „cine s-a fript cu ciorba suflă și-n iaurt". Unii băieți găsesc că este mult prea greu să facă față grupului de camarazi și renunță la orice încercare de integrare. Jeb, care era elev în clasa a șasea când a început să vină la consiliere, mi-a demonstrat repede cât de sigur de sine putea fi în prezența adulților: isteț și amuzant, încrezător și fără nicio teamă de a-și arăta sensibilitatea. Era capabil să fie el însuși, având convingerea că îl voi asculta cu respect și simpatie. Învățase acest lucru din relația cu părinții și cu profesorii săi.

Însă relația cu colegii de clasă era o cu totul altă poveste. El își descria colegii din clasa a șasea drept nesuferiți și antipatici, lipsa lui de succes în găsirea unor prieteni adevărați făcându-l să-și piardă credința în posibilitatea unei relații de prietenie cu aceștia. Iubit și apreciat de profesori pentru autenticitatea, voința și umorul său, Jeb își petrecea însă weekendurile singur în mijlocul familiei sale. Rareori apărea pe telefonul lui vreun mesaj de la colegii de clasă.

Neputând să guste entuziasmul specific distracțiilor alături de prieteni, Jeb devenise pesimist și deprimat. Însă nici el, nici mama lui nu făcuseră încă legătura între aceste două aspecte. Ba chiar erau înclinați să atribuie unul dintre aspecte – lipsa prietenilor – unor presupuse tendințe depresive determinate biologic. Jeb avusese și niște probleme de învățare și petrecuse anii anteriori de școală în clase speciale, alături de alți elevi cu probleme similare până când se transferase la o clasă obișnuită. Anii pe care-i petrecuse deoparte îl marginalizaseră cumva în raport cu actualii colegi, declanșând din partea acestora comentarii

răutăcioase atunci când li se alătura la orele de educație fizică sau sanitară. Jeb ajunsese să se considere diferit și i se părea puțin probabil să fie vreodată acceptat de ceilalți băieți. Opinia despre sine însuși avusese de suferit.

Odată reconstituită imaginea de ansamblu cu ajutorul părinților, profesorilor și câtorva teste în perioada de evaluare psihologică inițială, mi-am dat seama că Jeb era prins într-o criză dezvoltațională care nu va face decât să devină mai acută. Băieții au o tendință înnăscută de a deveni ei înșiși, cu propriile lor relații afective, și trebuie să-și clădească singuri viața. Jeb se retrăsese în siguranța familiei, iar mama sa contribuise fără să vrea la neputința sa crescândă, confirmându-i sentimentul că era pur și simplu diferit. Avea poate nevoie de medicație, s-a gândit ea. În ceea ce-l privea, Jeb ajunsese într-un impas, fără să aibă nici cea mai vagă idee cum să iasă din acel vârtej, care îl trăgea în jos.

L-am întrebat pe Jeb despre relațiile sale de prietenie, având grijă să adaug faptul că îl consideram o persoană amuzantă, inteligentă, cu care era interesant să stai de vorbă, și că eram sigur că și ceilalți îl vor considera la fel. Când s-a plâns de ceilalți băieți și mi-a justificat pasivitatea sa, i-am sugerat să ne fixăm un obiectiv și l-am asigurat de susținerea mea până când acesta va fi atins. Obiectivul a fost: cel puțin o interacțiune în plan social în fiecare weekend. L-am ajutat să facă o listă cu toți băieții de a căror tovărășie s-ar fi putut bucura, permițându-i să se plângă în legătură cu fiecare dintre ei, dar nu și să-l respingă definitiv. „Nimeni nu este perfect, Jeb, însă tu ești în căutarea unui prieten și trebuie să acorzi fiecărui băiat o șansă corectă." Încrederea mea în el și atitudinea mea nepretențioasă față de băieții despre care nu avea o părere prea grozavă l-au stimulat suficient cât să facă o încercare. A descoperit, desigur, că mulți dintre colegii săi de clasă erau bucuroși să-și petreacă timpul cu el, iar atitudinea sa a început să se schimbe.

De fapt, nu a durat prea mult până când și-a atins obiectivul și nu s-a mai plâns vreodată că ar fi deprimat.

Să nu credeți că nu l-am compătimit pe Jeb pentru cruzimea și răutatea de care dădeau dovadă colegii săi. El era conștient de acest lucru mai mult decât mine. Însă eu mai știam ceva: cu toate că soarta îi era potrivnică, el putea să-și schimbe încet-încet poziția odată cu fiecare prietenie nou dobândită și putea să devină dintr-un intrus un băiat acceptat de toți cei din clasă. Trebuia pur și simplu să se împrietenească mai întâi cu băieții care se arătau mai receptivi față de el, iar apoi să-și extindă interacțiunile la ceilalți. Succesul repurtat l-a ajutat să scape de acele sentimente de neputință și de disperare și să-i sporească încrederea de sine. Latura sa amuzantă și prietenoasă atât de apreciată de adulți a devenit tot mai evidentă în ochii colegilor și, ca o reacție în lanț, Jeb a descoperit un secret important în legătură cu „supraviețuirea" într-un colectiv: să nu te oferi de bunăvoie drept țap ispășitor, să nu accepți să devii o țintă.

Orice băiat poate resimți o anumită nesiguranță în cadrul grupului – până și liderii din vârful ierarhiei. Oricare dintre ei poate deveni brusc ținta bătăilor de joc ale celorlalți. Este firesc ca mulți băieți cu un sănătos sentiment al sinelui să considere amenințătoare această dinamică a grupului. Însă, în ciuda compromisurilor pe care le face de dragul grupului, fiecare băiat în parte reacționează când o persoană de care este apropiat emoțional îi reamintește cine este el de fapt. Calitățile umane ale fiecărui băiat subzistă chiar în cadrul normelor mai nocive ale frățiilor – și chiar și dincolo de acestea. Pentru a-i face pe băieți mai puternici, este de o importanță capitală să-i ajutăm să descopere o modalitate de a se conecta emoțional cu colegii lor, rămânând însă credincioși propriilor valori, în pofida oricăror norme de grup.

INTERVENIȚI ÎN CAZUL BĂIEȚILOR DEBUSOLAȚI

Pentru băieții ca Sam, apartenența la grup compensase sentimentul de a fi fost de două ori trecut cu vederea. El nu se remarcase în mod special nici în ochii propriei familii, nici în cei ai colegilor de școală. Muncea din greu pentru a câștiga respectul celor mai populari băieți din clasă, simulând și afișând o atitudine falsă pentru a le atrage atenția. Sam considera că faptul de a fi fost primit în cercul acestora compensa modul în care ajunsese să se subaprecieze. Dar pe măsură ce continua să se îndrepte împreună cu grupul în direcții din ce în ce mai periculoase, costurile acestui compromis creșteau. De fapt, în momentul în care părinții săi se hotărâseră să intervină, el se simțise de-a dreptul ușurat.

Cazul lui Sam nu este unul ieșit din comun. Mulți dintre băieții care ajung să se simtă complet sub puterea acestor norme promovate în cadrul grupului își doresc în secret ca cineva să vină și să-i ajute să restabilească echilibrul. Din păcate, în loc să-i vadă drept victime ale unei forțe copleșitoare, când părinții și ceilalți adulți au de-a face cu băieți care, poate, au mers prea departe, ei au tendința de a adopta o atitudine moralizatoare. Confruntați cu astfel de judecăți de valoare, băieții se simt criticați pe nedrept și simt că li se impun standarde de comportament nerealiste și depășite moral. Este ușor să judeci un băiat care a făcut prea multe compromisuri plasându-te în relativa siguranță a poziției de adult. Însă astfel de judecăți îi determină pe băieți să se îndepărteze și mai tare de sursa lor principală de sprijin, lăsându-i cu adevărat la cheremul colegilor din grup.

Pentru cei preocupați de calitatea interacțiunii băiatului cu grupul de egali, următorul cadru de acțiune le-ar putea fi de folos:

NIVELUL ÎNTÂI

Este recomandat părinților care acționează din timp, încă de la primele semnale de alarmă, când observă că băiatul pare mai retras și mai taciturn. În acest caz, primul pas constă în alcătuirea unui inventar personal: Motivele preocupării voastre vin din anumite sentimente de dezamăgire și dezaprobare, poate chiar de la o lipsă de respect din partea băiatului? Odată ce aceste motive vă sunt mai limpezi și ele au la bază mai degrabă compasiunea și dragostea pentru băiat, faceți o recapitulare a calităților acestuia pentru a vă reaminti cine este el cu adevărat, acesta fiind copilul la care trebuie să ajungeți. Acest inventar va fi util și pentru a putea transmite un mesaj mai încurajator și va influența felul în care băiatul se vede prin ochii voștri. Validarea calităților unui fiu, ale unui jucător sau ale unui elev este aproape întotdeauna o idee bună pentru orice adult care vrea să dea o mână de ajutor, în special în cazul băieților care poate primesc deja un feedback negativ.

Întrucât scopul este acela de a vă reconecta în plan afectiv și nu doar de a-l disciplina sau de a pune capăt comportamentului său îngrijorător, nu trebuie să vă grăbiți; fiul vostru se va îndrepta singur în momentul în care va simți că s-a reconectat cu voi la nivel afectiv. Va dura un timp până ce el își va depăși teama că ar putea fi vorba doar de manipulare, mai ales în cazul în care s-a îndepărtat foarte tare de părinți. Momente dedicate lui în exclusivitate, precum și o ascultare atentă sunt strategii de fiecare zi pentru a vă ajuta, în calitate de părinți, să vă reapropiați de fiul vostru. Pregătindu-vă să fiți atenți și să vă concentrați asupra lui, ascultându-l și observându-i reacțiile, veți afla multe lucruri care vă vor călăuzi către pasul următor.

Așadar, la acest nivel, nu este niciun alt aspect care trebuie să vă preocupe în mod special, nicio problemă de rezolvat. Scopul este exclusiv restabilirea legăturii afective dintre voi și băiat.

NIVELUL DOI

Presupunând că dialogul a devenit posibil pe măsură ce legătura emoțională dintre voi se adâncește, ar putea fi potrivit să fiți mai explicit în privința dificultăților cu care ați observat că se confruntă: „Mi se pare că îți este greu să le arăți prietenilor tăi cine ești tu cu adevărat". Aceste observații nu trebuie să ia forma unor acuzații sau unor critici – determinându-l pe băiat să intre în defensivă și să vrea să se retragă în carapacea sa –, ci ar trebui să fie exprimate într-un ton empatic și plin de bunăvoință. Împărtășirea unor experiențe asemănătoare pot ajuta fără îndoială la normalizarea situației delicate și la reducerea impresiei că voi, părinții, le vorbiți „de sus" băieților voștri. Cele mai eficiente intervenții sunt cele făcute într-o atmosferă de devotament, respect și afecțiune – mai ales în cazul cuiva care se simte, probabil, deja rușinat și neputincios.

Dacă intervenția începe să prindă și declanșează o recunoaștere a problemei, părinții, profesorii ori antrenorii ajung la momentul decizional: ei trebuie să hotărască dacă situația impune luarea anumitor măsuri pentru o reconfigurare a condițiilor în care se află băiatul – o școală nouă sau o echipă nouă, de exemplu, sau poate o consiliere psihologică. Dacă împrejurările îl depășesc clar pe băiat, doar părintele are puterea reală de a modifica mediul astfel încât băiatul să aibă o șansă de a ieși la liman. Dacă însă băiatului îi este pur și simplu greu să se adapteze fără să renunțe la convingerile importante pentru sine, adultul îi poate oferi sprijin și îl poate stimula să imagineze soluții alternativă.

În ambele cazuri, din moment ce băiatul a fost capabil să discute deschis cu o altă persoană despre adevărata natură a dificultăților sale, înseamnă că a ajuns deja într-un punct decisiv. Și în acest caz, ceea ce contează este obiectivul pe termen lung și în continuare depinde doar de el însuși să schimbe

lucrurile. El mai poate aborda din când în când acest subiect cu părinții, pentru a se mândri cu victoriile repurtate și a mai primi sfaturi și încurajări, dar nu ar trebui să se simtă în vreun fel supravegheat. Țelul, în mod ideal, ar fi acela ca el să dorească să se schimbe pentru binele său și nu doar pentru a-i mulțumi pe mama și pe tata.

NIVELUL 3

În cazul unora dintre băieți, atașamentul față de grupul social are rădăcini puternice. Clădită pe baza ideii ispititoare de acceptare, de entuziasm, dar și pe frică, loialitatea constituie principiul fundamental al fraternizării între băieți. Când celelalte legături emoționale sunt mai nesigure, băieții se bizuiesc exclusiv pe susținerea acestor „frați", prietenia lor părându-li-se indispensabilă. Înstrăinați de adulți și dependenți de grup, sunt îngroziți de perspectiva pierderii acestei prietenii. Ei au suferit adesea pierderi traumatizante și rupturi în relațiile lor de bază, devenind astfel și mai puțin dispuși să-și asume riscul de a pierde ceea ce au.

Din disperare, se abandonează total în voia normelor promovate în cadrul grupului de camarazi. Lipsiți de busolă morală și de codul etic al unor adulți responsabili și iubitori, sunt capabili să se amăgească singuri într-un spirit de turmă, într-o atmosferă tipică, precum cea din *Peripeții la colegiu*. Consumul de alcool și de substanțe halucinogene înrăutățește situația. Beția și dezinhibarea devin scopuri în sine, exacerbând problema pentru cei ale căror principii morale sunt deja șubrede.

Există o controversă lipsită de logică printre psihologii din domeniul dezvoltării: Cum ne putem aștepta de la un băiat să-și îmbunătățească capacitatea de autoreglare, dacă din start îi lipsește însăși relația formativă care să-i cultive această capacitate? Și,mai

grav, în ce moment poate fi considerat un băiat drept lipsit de conștiință morală? Vestea bună venită din partea specialiștilor în neuroștiințe și confirmată de evoluția înțelegerii receptivității creierului la noi experiențe în cadrul relațiilor de prietenie este aceea că nu este niciodată imposibil să poți interacționa la nivel afectiv cu un băiat. Pentru fiecare băiat a cărui poveste pare complet lipsită de speranță, există un altul, care în împrejurări asemănătoare a fost capabil să își schimbe viața. Deosebirea dintre ei a constat de fiecare dată în intervenția unui adult care a reușit să se apropie de băiat atunci când el se simțea singur și dezorientat. Deși experiențele timpurii creează modele puternice care dăinuie, aceste tipare sunt adaptabile în funcție de împrejurări.

Aceasta este și provocarea cu care se confruntă părintele sau profesorul care încearcă să o scoată la capăt cu un băiat prins în mrejele grupului. În încercarea de a se apropia de fiul lor, părinții nu trebuie să se lupte doar cu conflictul generat de loialitatea băiatului față de grup și cu tentația stării de euforie, ci și cu obstacole mai puțin vizibile. În cabinetul meu privat, întâlnesc deseori băieți a căror reacție este una de evitare când eforturile mele de a mă apropia la nivel emoțional de ei declanșează o neîncredere generată de experiențe dificile, dezamăgitoare. Am învățat să am răbdare, să mă aștept la un drum anevoios și să perseverez. În cele din urmă, dată fiind natura umană, este mai probabil ca el să accepte decât să refuze dialogul. Este greu să-i reziști cuiva căruia îi pasă de tine, mai ales dacă acea persoană nici nu te învinovățește, nici nu e exagerat de insistentă.

În situația în care băiatul este total debusolat și are o conduită cronică de evitare, este recomandat să i se restrângă posibilitatea de a-și manifesta acest comportament. Programarea timpului petrecut în mijlocul familiei, de exemplu, este un mod eficace de a-i înfrânge contradependența (negarea dependenței și refuzul dialogului). Mama, să zicem, apare în ușa camerei fiului său și îl

obligă să respecte orarul stabilit, chiar dacă acest lucru înseamnă să rămână acolo răbdătoare în timp ce el se străduiește să fie cât mai necomunicativ cu putință pentru a-i pune la încercare hotărârea. Ceea ce trebuie să facă mamele și tații este să ia această tăcere drept o ocazie de a-i explica băiatului că nu vor altceva decât să se reapropie de el, să-l cunoască mai bine și să-și exprime regretul de a se fi îndepărtat unul de altul. „Prioritatea mea este să-mi petrec timpul cu tine și voi sta aici, alături de tine, cu orice preț. Nu am nevoie nici să te prefaci, nici să fii amabil cu mine. Tot ceea ce vreau este să te cunosc mai bine." Deoarece încrederea sa în părinți poate fi destul de scăzută, este important ca aceștia să demonstreze că sunt dispuși să facă orice pentru a restabili conexiunea emoțională.

Semnalele fizice pot fi relevante. De pildă, dacă băiatul se ghemuiește în mod defensiv, puteți încerca să vă apropiați puțin – fără a-i invada complet spațiul, dar și fără a accepta limitele rigide impuse de el. O ușoară atingere, o pernă aruncată în glumă... Este foarte greu pentru părinte să nu ia această respingere personal, însă după îndelunga mea experiență în consiliere, pot spune că indiferent cât de nesigur s-ar simți părintele, băiatul oricum va fi foarte precaut în legătură cu acordarea încrederii sale.

Chiar dacă nu poate decide *dacă* va fi nevoit să petreacă timp alături de părinți, important este faptul că el poate da tonul în legătură cu ceea ce se petrece în acest interval. Pentru a transmite mesajul corect, trebuie să vă supuneți condițiilor sale. Uneori rostul acestui timp petrecut împreună devine limpede după un indiciu mărunt: părintele este pur și simplu dispus să păstreze tăcerea sau să-l atragă pe fiu într-o activitate aparent neînsemnată. Îi sfătuiesc pe părinți să se aștepte la nenumărate încercări înainte ca băiatul să devină mai receptiv. Descoperirea unei activități comune care să-i facă plăcere exprimă dorința voastră de a investi timp și atenție în lucrurile care-i plac lui. Lipsa de

ambiguitate cu privire la scopul urmărit – „Nu vreau decât să ne reapropiem unul de celălalt“ – este de asemenea utilă, întrucât băiatul, deja derutat, se teme să nu fie cumva vorba de o capcană.

Devotamentul, precum și o perspectivă clară sunt categoric utile în restabilirea conexiunii părinte-băiat. Aici intervin „secretele“ parentajului: răbdarea și încrederea, hotărârea de a-l aborda indiferent de atitudinea sa, precum și capacitatea de a nu lua reticența sa personal. Importantă este și revizuirea frecventă a hotărârii și a priorităților pentru a nu regresa la o perspectivă defensivă și pesimistă. Oricât ar vrea părintele să-și învinovățească băiatul pentru comportamentul sau atitudinea sa, el trebuie să aibă în vedere binele băiatului și încurajarea lui. Evident, fiorii victoriei merită din plin această luptă și aceste eforturi.

6

Iubirea, relațiile sexuale și legăturile afective

Tinerii bărbați sunt fascinați de această nouă capacitate de a se îndrăgosti și de a resimți atracție sexuală. Expuși la sexualitatea promovată excesiv prin media, această fascinație se poate declanșa adesea și înainte de pubertate. Explorarea neîncetată a propriului corp aflat în transformare, deprinderea convertirii sentimentelor romantice în interacțiuni pline de afecțiune, inițierea și menținerea unor relații de intimitate și multe alte aspecte conexe îi preocupă neîncetat pe adolescenți. Deși pregătiți pentru explorarea intimității fizice, normele care guvernează dezvoltarea băieților din punct de vedere sexual și relațional le îngreunează sarcina. În momentul în care băieții intră la școală, ei sunt deja în urma fetelor din punctul de vedere al dezvoltării unor importante abilități noncognitive, și, în plus, aceste lipsuri în experimentarea apropierii emoționale și a afecțiunii îi dezavantajează pe măsură ce aspiră la acest nou tip de intimitate.

Din fericire, părinții și ceilalți îngrijitori îi pot ajuta pe băieți să facă față acestor provocări, în pofida credinței populare că adolescenții de sex masculin încearcă să-i excludă pe adulți din această parte a vieții lor. Când băieții descoperă dragostea, ei trăiesc cele mai profunde experiențe și își doresc, desigur, să vorbească despre ele cu un adult alături de care se simt în siguranță.

Ascultându-i pur și simplu, părinții și mentorii îi pot ajuta pe băieți să găsească o cale de a gestiona această perioadă tulburătoare. Mai mult, însuși exemplul părinților, măsura în care mama sau tatăl mențin apropierea emoțională față de fiu, influențează modul în care tânărul navighează printre obstacolele din drumul său spre o sexualitate sănătoasă, matură.

Băieții din ziua de azi se confruntă cu noi amenințări, inexistente pe vremea părinților lor. Străvechile presiuni ale grupurilor sociale și normele masculine restrictive sunt exacerbate de rețelele sociale, de pornografia de pe internet și de demodata cultură a întâlnirilor cu fetele, dominată de mituri privind aventurile „de-o noapte". Însă dincolo de acestea, schimbări mai lente, datorate apariției mișcării #MeToo și inițierii legii americane *Title IX* împotriva agresiunilor sexuale din campusurile de studenți, se infiltrează în regulile privind întâlnirile romantice încă din gimnaziu și din liceu în moduri care răstoarnă vechile tipare ale iubirii romantice. Aceasta va face cu atât mai pregnantă necesitatea ca băieții să-și descopere identitatea reală în materie de dragoste, de sex și de afecțiune. În așteptarea unei relații autentice, băiatul are doar de câștigat din susținerea activă a unui adult care să aibă încredere în latura sa pozitivă, dar să fie și sincer în legătură cu actualele provocări – ce țin de normele privitoare la masculinitate și de noile reglementări referitoare la întâlnirile amoroase – cărora trebuie să le facă față.

IMAGINEA DE ANSAMBLU

Stereotipurile universale, care prezintă bărbații drept prădători sexuali, adânc întipărite în credința populară și în relațiile între egali pot colora imaginea de sine a băiatului. Primul lui contact

cu pornografia online, de exemplu, are adesea loc în compania prietenilor. Indiferent cât de străine sau de respingătoare îi pot părea la început imaginile postate pe aceste website-uri, el primește un puternic mesaj din partea grupului despre cum *trebuie* să reacționeze ca băiat.

Încă de la o vârstă fragedă, părinții reacționează la temerile de ordin cultural de a nu afecta cumva masculinitatea băiatului, fapt pentru care aleg să se distanțeze afectiv de copilul lor. Acest comportament îi restrânge băiatului posibilitățile de comunicare, de apropiere emoțională și de afecțiune. Din momentul în care bebelușul este identificat ca fiind de sex masculin, încă din pântec, este tratat diferit față de fetițe. Psihologii Ronald Levant, fost președinte al Asociației Psihologilor Americani, și Wizdom Powell de la Universitatea din Carolina de Nord folosesc cuvinte precum „traumă" și „abandon" pentru a caracteriza felul în care atașamentul unui băiat este slăbit sau distrus cu mult timp înainte ca cel mic să fie pregătit să devină independent.[1] Nevoile lui de atingere, de apropiere fizică, de dragoste și de afecțiune sunt adesea neîmplinite în anii cei mai importanți pentru formarea lui. În momentul în care intră în adolescență și este capabil să își dea întâlniri și să exploreze intimitatea sexuală, ar putea duce dorul unui contact uman mai strâns.

Este ca și cum băieții ar fi condiționați pentru a fi distribuiți într-un anumit rol sexual, conform unui anumit scenariu. Știm că fiecare băiat este diferit, însă dorințele sale sexuale și romantice sunt adesea puse în umbră de imaginea globală a băieților văzuți drept „sclavi ai hormonilor". Tatăl unei adolescente care venea la mine la cabinet a redat o opinie frecvent întâlnită când mi-a explicat sentimentele sale legate de faptul că fata lui începuse să își dea întâlniri cu băieții: „Sunt foarte îngrijorat. Știu cum eram eu în preajma fetelor când eram adolescent. Trebuie s-o apăr de acești băieți, care nu se gândesc decât la un singur lucru".

Ceea ce agravează aceste stereotipuri este neobișnuita reticență a americanilor de a discuta cu adolescenții despre dragoste și despre relațiile sexuale. Conform sociologului Amy Schalet de la Universitatea din Massachusetts, există „un profund disconfort în societatea americană în legătură cu subiectul relațiilor sexuale ale adolescenților, dar și în legătură cu sentimentele lor de dragoste"[2]. Și aceasta nu doar pentru că părinții primesc mesajul de a nu se amesteca în relațiile de iubire ale băieților. Puțini băieți sunt capabili, de fapt, să găsească un adult responsabil, *oricare ar fi acesta*, dispus să stea de vorbă cu ei despre întrebările pe care și le pun și despre dorințele lor.

În această tăcere colectivă, știrile de „primă pagină" legate de comportamentele reprobabile ale câtorva tineri influențează modul în care băieții sunt priviți ca grup. Câte filme nu descriu comportamentul băieților din frățiile studențești și cultura „țînerii evidenței performanțelor sexuale", ca și cum nu ar fi decât exemplificarea amuzantă a credinței că „băieții tot băieți rămân"? Cât de mult influențează popularizarea imaginilor de seducători și de donjuani generații întregi de adolescenți nesiguri pe ei și lipsiți de experiență? Drept exemplu, un tânăr sensibil, atent și nițel anxios mi-a povestit recent despre prima lui experiență sexuală. Travis mi-a explicat că iubita lui, pradă unei fantezii pornografice intime, îi ceruse să facă „sex brutal", iar el se simțise dator să se conformeze. Nu dispunea pentru orientare decât de un vag scenariu învățat din propriile vizionări de materiale pornografice și din normele de grup. L-am întrebat ce voia el cu adevărat – mi-a răspuns că habar nu avea. Problema este că în societatea actuală, consecințele neștiinței și ale permisiunii de a te lăsa definit de o cultură acceptată în mod implicit pot avea un puternic impact asupra vieții tale.

Poate pentru a se feri de aceste așteptări stereotipe, majoritatea băieților învață să păstreze pentru sine sentimentele

legate de dragoste, de sex și de afecțiune. Însă, după cum adaugă dr. Schalet, „băieții americani ajung să plătească prețul pentru o cultură care nu le sprijină nevoia de intimitate"[3]. Izolați, pe măsură ce se angajează în această sarcină de importanță majoră în drumul lor spre o maturizare responsabilă, băieții se pot împotmoli. Supuși presiunii pe toate fronturile, forțați să adopte atitudini de indiferență care maschează sentimentele lor de nesiguranță și de singurătate și descurajați de o cultură care nu reprezintă adevărata lor fire, băieții sunt sfâșiați între instigarea de a adopta un comportament de monștri obsedați de sex și propriile lor dorințe. Nevoile lor de bază devin atât de îngreunate de bagajul cultural încât mulți băieți pur și simplu nu mai pot gândi limpede.

SINGURATICUL VÂNĂTOR ONLINE

În general, băieții își încep activitatea sexuală între doisprezece și paisprezece ani, la instalarea pubertății, deși sunt alții care o experimentează chiar mai devreme. Odată cu transformările fizice și cu trezirea instinctelor sexuale, majoritatea băieților încep să se masturbeze. Înainte de a împlini treisprezece ani, aproape jumătate dintre băieți se masturbează până la ejaculare; iar înainte de paisprezece ani, procentul urcă la trei sferturi, ajungând la aproape sută la sută în rândul băieților de cincisprezece ani. În ceea ce privește frecvența, majoritatea adolescenților se masturbează o dată pe zi, unii chiar de două ori. Înainte de a avea o relație sexuală cu o parteneră, în medie, un bărbat se masturbează de aproximativ două mii de ori[4].

Între instalarea pubertății și deplina maturizare – în jurul vârstei de douăzeci și unu de ani – practic orice băiat din această

eră digitală găsește o cale de a accesa website-uri pornografice. Dat fiind vidul care înconjoară subiectul relațiilor sexuale, băieții găsesc în pornografie cel mai simplu mod de a învăța despre ele. Odată intrați pe astfel de website-uri, ei sunt îmbiați să se folosească de aceste imagini și filme obscene pentru stimularea comportamentului autoerotic. Pornografia devine atât cauză, cât și efect. Promovând o sexualitate privată de împărtășirea emoțiilor, pornografia acționează ca un magnet pentru băieții care se simt singuri și manifestă curiozitate; odată accesate aceste website-uri, mulți băieți se lasă prinși în capcană. Sentimentele de rușine, de stânjeneală și obsesiile dezvoltate pot face din această parte firească a dezvoltării lor un lucru extrem de complicat și de personal.

Supuși acestei stări de izolare, frământările neplăcute și pline de incertitudini ale băieților erup uneori în văzul lumii. Ca în cazul lui TJ, elev în clasa a șaptea la o școală de băieți, descoperit de profesoara de spaniolă masturbându-se sub bancă. Până să ajungă la mine la consiliere, lui TJ i se ținuseră deja predici de către profesoară (o fostă călugăriță), de către director, de către administratorul școlii și de către părinți – iar el adoptase privirea tipică de câine bătut a băieților prinși cu mâța-n sac. TJ ezita să vorbească despre ceea ce se întâmplase, convins fiind că oricum nu mi-ar fi convenit nimic din ceea ce putea spune el în legătură cu gândurile și cu sentimentele care îi dictaseră acea decizie neinspirată.

Am hotărât că împărtășirea unor informații i-ar putea fi de folos. I-am povestit lui TJ despre ceilalți băieți descoperiți în circumstanțe asemănătoare. I-am explicat cât de frecvent era printre băieți acest zbucium legat de maturizarea sexuală și cât de bine se rezolvau lucrurile în cele din urmă, în special când puteau povesti cuiva – mie, dacă dorea – ceea ce simțeau. El putea reuși să-și controleze mai bine impulsurile care îi dădeau de furcă numai discutând deschis pe această temă.

Calmat de această perspectivă, TJ mi-a dezvăluit că în ultima vreme devenise atât de captivat de pornografie, încât se simțea de-a dreptul ușurat că fusese descoperit, sperând ca astfel să se poată opri. Treptat, s-a simțit în stare să vorbească despre sentimentele sale și despre faptul că relațiile din cadrul numeroasei sale familii îi ofereau prea puțină apropiere emoțională autentică. Punând lucrurile cap la cap, TJ a înțeles mai bine de ce lucrurile se petrecuseră în acest fel. Când l-am văzut câteva luni mai târziu alergând cu prietenii în curtea școlii, râsul lui relaxat mi-a confirmat faptul că depășise momentul.

Când este vorba de un băiat ale cărui sentimente legate de sexualitate sunt deconcertante, trebuie în primul rând să-l facem să nu se teamă de respingerea noastră și să-l asigurăm că sentimentele sale izvorăsc din niște impulsuri sănătoase și firești. TJ a fost capabil să iasă din încurcătura în care intrase, pur și simplu vorbind cu cineva despre ceea ce se petrecea cu el, dându-și seama cât de tare se rătăcise și regăsindu-și drumul. Însă orice băiat care încearcă să rămână sincer față de sine este asaltat de puternicele forțe ale pieței care proiectează imagini și idei direcționate spre el.

Din perspectiva dezvoltării neurologice, cercetătorii suspectează faptul că utilizatorii frecvenți de materiale pornografice ar putea deveni „dependenți de excitare", iar creierul lor „porno-dimensionat", forțându-i să asocieze sexul cu autosatisfacerea și cu o intensă autostimulare. Din rândul băieților aflați în adolescența târzie, jumătate dintre ei se masturbează cu ajutorul materialelor pornografice de câteva ori pe săptămână; iar aproape 15%, zilnic. Una dintre îngrijorări ar fi legată de faptul că astfel de experiențe sunt impersonale și private de dragoste și de apropiere emoțională. O alta, de modul în care acestea afectează întâlnirile din viața reală; băieții care se uită la prea multe materiale pornografice recurg la aceste imagini pentru a se excita în vederea contactului sexual. Profesorul și psihologul Philip Zimbardo de la

Universitatea Stanford explica recent cum, „pe parcursul cercetării noastre, o mulțime de tineri de sex masculin ne-au dezvăluit cum pornografia le-a creat o imagine «perversă» și nerealistă despre ceea ce ar trebui să însemne sexul și intimitatea, și cât de greu le-a fost să se excite cu o parteneră/un partener în viața reală"[5].

Mai tulburător este faptul că pornografia îi pregătește pe băieți într-un mod cu totul necorespunzător pentru această nouă eră a consimțământului sexual explicit. În campusurile facultăților din întreaga țară, recentele modificări în sensul definirii legale a acestui consimțământ sexual explicit a făcut ca întâlnirile sexuale ocazionale să fie și mai complicate. În facultățile și în universitățile de stat din California, de exemplu, o nouă lege a stabilit ca standard consimțământul „afirmativ, conștient și voluntar". Scriitoarea Emily Bazelon, în eseul publicat în *The New York Times* și intitulat „Să te cuplezi într-un campus supus legii consimțământului explicit? Mult prea complicat", observa că în rândul persoanelor de sex masculin atât la nivel de liceu, cât și de facultate există „un mare stres legat de intrarea accidentală în conflict cu regulile privind consimțământul", așa cum îi explica autoarei un tânăr în vârstă de douăzeci și unu de ani, student la economie. Dar când comportamentul și așteptările băieților sunt modelate de imaginile misogine ale filmelor porno, în care femeile sunt înfățișate ca jucării sexuale, și în care predomină scenarii de dominare, de exploatare și chiar de abuzuri, ei sunt deja pe cale de a intra în conflict cu aceste reguli.

O altă povestire ilustrează consecințele mult mai grave ce pot apărea atunci când izolarea băiatului este agravată de sentimente de teamă și de rușine. Stan era un elev eminent, liniștit și timid, cu toate că era un jucător destul de bun de baschet și îi făcea plăcere să petreacă serile de weekend în compania colegilor de echipă. Într-o dimineață, în zori, familia sa a fost trezită de niște bătăi puternice la ușa din față și de sunetul prelungit

al soneriei. Când tatăl lui vitreg a deschis ușa, o ceată de agenți FBI și de polițiști s-au năpustit în casă în virtutea unui mandat de percheziție. Ei au explicat că cineva din casă descărcase și distribuise pornografie infantilă. Cu luminile intermitente ale mașinilor de poliție în funcțiune, făcându-și cunoscută prezența în întreg cartierul, echipa de intervenție a confiscat toate calculatoarele și dispozitivele electronice mobile, răsturnând întreaga casă cu fundul în sus.

A reieșit în cele din urmă că Stan accesase imagini pornografice de pe un website monitorizat de FBI, iar acum avea probleme serioase. Colac peste pupăză, imaginile erau cu băieți de vârsta sa. Explorările lui Stan privind orientarea sa sexuală erau de-acum cunoscute părinților și lumii întregi.

L-am întâlnit pe Stan în urma unui acord stabilit de familia sa cu procuratura, în scopul de a confirma absența oricărui risc de agresiune sexuală în ceea ce-l privea. Pe parcursul ședințelor noastre, Stan și-a analizat sentimentele legate de preferințele și de puținele sale experiențe sexuale, ajungând în final la concluzia că este homosexual și reușind să le spună acest lucru și părinților săi. Înainte de razia poliției, el se îndepărtase din ce în ce mai tare de familie, mai ales când își dăduse seama de natura preferințelor sale sexuale, și devenise mult mai puțin comunicativ. În această izolare față de familie și de prieteni, ajunsese să creadă că vina îi aparținea în întregime și că nu va putea fi niciodată el însuși. Fusese nevoie de acea experiență înspăimântătoare a invaziei poliției în casa sa și de susținerea părinților pentru a-i permite să viseze la un viitor mai bun.

Experiența lui Stan, ca și cea a lui TJ, arată în ce măsură singurătatea și presiunile legate de dezvoltarea fizică normală pot denatura discernământul unui tânăr bărbat. Amândoi băieții urmăriseră materiale pornografice pe internet întrucât era o modalitate mai simplă de explorare a dorințelor sexuale decât

în cadrul actualelor grupuri de colegi; în intimitatea camerei lor, ei se simțeau și mai izolați de restul lumii. Capacitatea de discernământ le era însă compromisă. În ceea ce-l privea pe TJ, el chiar crezuse că este în regulă să se masturbeze în public.

În cazul lui Stan, povestea se complică din cauza „reducerii la tăcere" a tinerilor homosexuali, aspect care, după cum arată psihologul Michael Sadowski, duce la o creștere a frecvenței comportamentelor de risc. În pofida susținerii politice a drepturilor lor, acești băieți sunt încă marginalizați în școlile și în comunitățile lor. „Ei știu – într-un fel profund și personal – ce înseamnă și cum te face să te simți această reducere la tăcere."[6] În rândul tinerilor homosexuali, abuzul de substanțe nocive și depresia sunt mai frecvente decât în cel al heterosexualilor; rata lor de sinucidere este de aproape patru ori mai mare decât a acestora din urmă. Stan se simțea incapabil să fie el însuși în mijlocul amicilor săi, îngrijorat de reacția părinților și izolat într-o explorare foarte intimă, irezistibilă, tulburătoare și reprobabilă. Singura sa consolare rămânea vizionarea acelor materiale pornografice care prezentau abuzarea altor tineri drept o normalitate – până ce FBI-ul pusese brutal capăt acestei fantezii.

Cu toate că tinerii care se identifică drept homosexuali sunt încă marginalizați din punct de vedere social, granițele rigide în definirea identității de gen par să se relaxeze. Din cercetarea întreprinsă de psihologul Ritch Savin-Williams de la Universitatea Cornell, a reieșit că, deși majoritatea tinerilor de sex masculin se consideră heterosexuali, sunt destul de mulți cei care se descriu ca fiind „în general, hetero" (iar aceștia îi depășesc numeric pe cei care se descriu ca homosexuali sau bisexuali). Un studiu realizat la nivel național arată că 6% dintre adolescenții băieți își descriu preferințele sexuale ca fiind îndreptate „în cea mai mare parte" spre sexul opus – aproape un milion de tineri de sex masculin își recunosc deci un anumit grad de flexibilitate. Înțelegerea faptului

că sexualitatea se referă la un spectru mai larg și nu la o categorie strictă este mai degrabă apanajul milenialilor și al postmilenialilor (numiți și generația „i") decât a celor dinainte. Într-un studiu global, care includea întrebarea „Când vă gândiți la sexualitate, care dintre următoarele opțiuni este mai apropiată de punctul vostru de vedere?", majoritatea au ales varianta „Sexualitatea este o scală – este posibil să mă încadrez undeva pe la mijloc"[7].

Însă oricât de mult s-ar schimba lucrurile, multe aspecte importante în creșterea și educarea băieților – cum ar fi pornografia – promovează imagini stereotipe, uneori exagerate, ale sexualității masculine. Mare parte din pornografia online conține imagini violente și degradante care reflectă atitudini ostile față de femei. Acestea afectează abilitatea firească a băieților de a se raporta într-un mod sănătos la colegele lor de sex feminin. În opinia expertului în materie Ross Douthat, editorialist la *New York Times*, pornografia contribuie la crearea personalității conflictuale a tinerilor de sex masculin în această perioadă a mișcării #MeToo: „O specie «îndreptățită», însă nemulțumită, plină de furie, dar apatică, cu conștiință socială, dar plină de grosolănie față de femei, modelată de posibilități fără precedent de satisfacere sexuală, dar frustrată de faptul că femeile din viața reală sunt mai puțin disponibile și mai complicate decât versiunea lor de pe ecran"[8].

Grupul care ilustrează această frustrare, a cărui cauză a devenit deja celebră online, se autointitulează *„incel"* (de la *„involuntary celibat"*): sunt tineri care pozează în „abstinenți de nevoie" și tind să blameze femeile și feminismul pentru trista lor situație. Conform CDC (Centrele pentru Controlul și Prevenirea Bolilor din SUA), 27% dintre persoanele de sex masculin între cincisprezece și douăzeci și unu de ani sunt fără voia lor privați de relații amoroase.[9] În 2012, un cercetător estimase numărul acestora la 4,7 milioane. Acești tineri, care au atras atenția pe plan național

și chiar internațional în anii din urmă, după o serie de uciderи în masă comise de astfel de băieți obligați la celibat, au pus furia și însingurarea lor pe seama faptului că au fost ignorați de femei.

Există multe studii care au stabilit o legătură între atitudinea misogină și comportamentul sexual agresiv. O echipă de cercetători de la Centrul Internațional de Studii ale Feminității și de la Organizația Promundo din Statele Unite, amândouă cu sediile în Washington D.C., au desfășurat o anchetă între anii 2008 și 2010. Una dintre concluziile raportului se referă la faptul că, printre factorii care influențează violența sexuală, este inclusă și atitudinea bărbaților de a se simți „îndreptățiți" din punct de vedere sexual, termen definit de dr. Leana Allen Bouffard de la Universitatea de Stat din Iowa drept „convingerea că nevoile sau dorințele bărbaților primează asupra nevoilor femeilor"[10]. În studiul lor referitor la tiparul rigid al masculinității, cercetătorii de la Promundo au descoperit că aproape unul din trei tineri făcuseră comentarii nepotrivite cu caracter sexual față de o femeie sau de o fată în luna precedentă. Tinerii care păreau să fie înclinați spre hărțuire erau cei cu cea mai puternică încredere în „normele toxice ale masculinității" și care, ca grup, erau de zece ori mai predispuși să hărțuiască femeile decât cei care erau mai puțin de acord cu aceste norme.[11]

Fără îndoială, o mare parte din pornografia de pe internet se bazează chiar pe astfel de idei, profitând tocmai de adolescenții care sunt deja egocentrici. Cultura populară are tendința să se lase controlată de stereotipul conform căruia bărbații au nevoi sexuale puternice, incontrolabile, pe care femeile trebuie să le satisfacă.

Povestea lui Shawn ilustrează unele dintre aceste îngrijorări. Un talentat băiat afro-american, lider înnăscut în liceul din cartierul său din Philadelphia, un elev excepțional și un jucător remarcabil de fotbal american, Shawn era mândria părinților săi. Ambii săi părinți proveneau din medii modeste și urmaseră

școli publice, suprapopulate, slab finanțate și uneori periculoase. Se bucuraseră de bursa oferită de antrenorul principal de fotbal la un liceu privat, cu toate că acolo fiul lor era în minoritate, atât rasială, cât și economică. La școală, Shawn și-a făcut repede prieteni și era apreciat de profesori, de antrenori și de colegi.

Dar făcând naveta la școală în fiecare zi, lăsându-și în urmă prietenii din cartier, Shawn s-a trezit între două lumi – neintegrat complet în viața socială a noilor colegi de școală, dar din ce în ce mai îndepărtat de prietenii de acasă. Își petrecea tot mai mult timp singur, recurgând din ce în ce mai des la lumea virtuală a rețelelor sociale în căutarea unei apropieri emoționale. Descoperise pornografia online, simțindu-se fascinat și totodată ciudat de afectat. Modul în care le privea pe fete și în care se gândea la sex trecea acum prin filtrul comentariilor și imaginilor împărțite între prietenii săi de pe Snapchat, Facebook și Instagram. La școală, alți băieți din echipa de fotbal american discutau frecvent despre website-urile pornografice pe care le vizitaseră și despre lucrurile pe care le încercaseră cu fetele.

Când Shawn se întâlnea în weekenduri cu fetele, și le imagina făcând anumite lucruri pe care le văzuse în filmele porno. Trecea de propriile rețineri și insista ca fetele să se comporte ca cele din respectivele filmulețe. Shawn și-a dat seama că se desensibilizase atât din punct de vedere fizic, cât și psihic. Era simplu să găsească fete cu care să-și dea întâlnire, dar îi venea din ce în ce mai greu să se mai gândească la altceva decât la propria lui satisfacție sexuală. Înconjurat de atâția alți băieți care mimau aceeași atitudine, el renunțase practic la dragoste, mulțumindu-se cu plăcerea de a se cupla cu o fată sau de a urmări materiale pornografice. Îi era greu să-și imagineze că putea exista și altceva, care să fie mai emoționant și mai încărcat de semnificație.

La un moment dat, Shawn și-a dat seama că se lăsase prins într-un vârtej infernal. Fiind mai apropiat de unul dintre antrenorii

mai tineri ai echipei de fotbal, s-a dus la el, cerându-i să stea de vorbă. Deși se simțea jenat, își dădea seama că avea nevoie de ajutor și nu voia să apeleze la părinți sau la profesori. Antrenorul i-a răspuns cu înțelepciune: el a apreciat dificultățile întâmpinate de Shawn ca fiind absolut normale, dându-i de înțeles că știe ce dependență poate crea pornografia, discutând ulterior cu consilierul școlar despre posibilele opțiuni. Combinația fericită dintre baza solidă a afecțiunii familiale și un antrenor de încredere i-au permis lui Shawn să-și dea singur seama că o luase pe o cale greșită.

Adolescentul spera să redobândească sentimentul că sexul putea să reprezinte mai mult decât o senzație de eliberare. Astfel de experiențe semnalate de băieți precum Shawn, de deconectare emoțională, de orientare exclusivă asupra propriei satisfacții sexuale, inhibă în mod tragic capacitatea de a vedea sexualitatea ca pe o ocazie de a dezvolta o relație de apropiere emoțională și de iubire. Cu toate că cercetătorii afirmă că băieții, ca și fetele, tind spre relații romantice, prea mulți dintre ei se lasă pradă acestor forțe. Între normele în vigoare în grupul de egali și reprezentările din mass-media, băieților nu le mai rămâne aproape niciun loc pentru a căuta niște abordări mai sănătoase.

SPERANȚA DIN SPATELE RELAȚIILOR PASAGERE

Dezvoltarea sexuală a băieților pare uneori o combinație primejdioasă de forțe convergente. Ei sunt lipsiți de apropiere fizică înaintea adolescenței, sunt hrăniți din belșug cu stereotipuri care îi cataloghează drept animale al căror comportament sexual este dominat de hormoni, sunt educați sexual prin intermediul pornografiei, iar apoi sunt încurajați de această cultură a „ținerii evidenței performanțelor sexuale“ să privească fetele drept ținte

de cucerit. Toate aceste idei se combină pentru a separa sexul de dragoste, transformând în obiecte atât corpurile băieților, cât și pe cele ale partenerelor, suprimându-le sentimentele de tandrețe și reducând intimitatea sexuală la simpla excitație și ejaculare. În special în cazul băieților înclinați spre căutarea senzațiilor tari, sexul devine un alt mod de a atinge stări euforice.

În urma revoluției sexuale declanșate în anii '60 s-a remarcat această sabie cu două tăișuri a culturii „relațiilor pasagere" (*hookup culture*). Mișcarea de emancipare sexuală a popularizat folosirea anticoncepționalelor, a întârziat vârsta căsătoriei și a permis femeilor și fetelor să exploreze neîngrădit sexualitatea. Concomitent, a început să scadă vârsta instalării pubertății, creându-se un interval în care tinerii sunt capabili să se reproducă, dar nu sunt încă pregătiți pentru relații serioase, arată Kathleen Bogle, profesoară de sociologie la Universitatea La Salle.[12] Unul dintre rezultate a fost acela că astfel de relații pasagere – „scurte aventuri sexuale neangajate între persoane care nu sunt nici iubiți/iubite, nici nu au o relație sentimentală" – s-au impus ca norme culturale, înlocuind relațiile de curtare care constituiau cele mai obișnuite experiențe sexuale ale adolescenței.[13] La vârsta facultății, între 60 și 80% dintre tineri au avut o astfel de experiență sexuală ocazională. În urma unei anchete desfășurate în rândul tinerilor între doisprezece și douăzeci de ani, activi sexual, s-a constatat că 70% avuseseră în ultimul an experiențe sexuale lipsite de orice implicare de durată – la petreceri, acasă, în mașină sau în alt loc.[14]

Pentru a lămuri componenta masculină din această cultură a relațiilor pasagere, sociologii au propus un hibrid între perspectiva biologică și cea socială. Tinerii de sex masculin sunt programați genetic să „vâneze" frecvent diverse partenere sexuale. Ei sunt mai puțin supuși riscurilor precum sarcina sau violența sexuală și, prin urmare, mai puțin pretențioși decât persoanele de sex feminin.

Însă această imagine a bărbatului promiscuu și ostil față de relațiile mai profunde s-a dovedit a fi o exagerare. Într-un studiu condus de dr. Justin Garcia de la Institutul Kinsey din cadrul Universității din Indiana, 63% dintre tinerii de sex masculin (față de 83% dintre fete) preferau „o relație romantică tradițională în locul uneia fără obligații"[15]. Conform rezultatelor unui alt studiu, aproape jumătate dintre tinerii de sex masculin sperau ca experiențele lor sexuale ocazionale să ducă la relații romantice, menționând că „încercaseră să discute cu partenera ocazională despre posibilitatea de a începe o relație serioasă"[16]. Contrar modului în care sunt descriși, tinerii nu se dau chiar în vânt după aceste experiențe sexuale lipsite de obligații. Un alt studiu a relevat faptul că 72% dintre tinerii de sex masculin (față de 78% în cazul tinerelor) și-au exprimat unele sentimente de regret în urma relațiilor sexuale ocazionale.[17]

Cu toate acestea, persistă clișeul fobiei masculine de a-și asuma un angajament în ce privește relațiile de iubire. Pentru a analiza *care* dintre tineri sunt mai înclinați să prefere relațiile sexuale fără obligații, un studiu de-a dreptul fascinant, desfășurat de cercetătorii Jennifer Shukusky și T. Joel Wade, a comparat relațiile romantice ale băieților și ale fetelor cu cele pe care ei le au cu părinții, pentru a determina felul în care aceștia din urmă le influențează comportamentul sexual. Cercetătorii au plecat de la ipoteza conform căreia un tânăr cu o relație mai puțin apropiată de părintele de sex opus este mai predispus să prefere relații sexuale întâmplătoare. Din câte se pare, ei au descoperit că relația cu părintele de sex opus este marcantă, mai ales în cazul tinerilor de sex masculin. Cei cu un atașament mai slab față de mamele lor au tendința de a evita, mai târziu, atașamentul față de femei. De fapt, după cum au conchis Shukusky și Wade, „calitatea relației copil-părinte de sex opus a fost cel mai puternic predictor" al acceptării acestei culturi a relațiilor pasagere.[18]

Deși este perfect logic ca mama să exercite o influență puternică asupra atitudinii fiului față de relațiile amoroase, mulți băieți, ca să nu mai vorbim de mamele lor, nu-și dau seama de acest lucru. Brett, de exemplu, era un licean cu multă experiență în ceea ce privește fetele. Înalt, atletic, cu o atitudine impasibilă, cu părul blond vâlvoi tuns în stilul lui Justin Bieber, Brett se încadra în rolul de cuceritor. Însă în grupul de consiliere între colegii de școală, el a vorbit despre dilema cu care se confrunta în legătură cu iubita lui. Relația dintre ei se baza în principal pe sex, și cu toate că își dădea seama că ar trebui să existe ceva în plus, ajunsese într-un punct mort. Cu cât făcea mai mult sex, cu atât își dorea mai mult, astfel încât începuse să se gândească aproape tot timpul la acest aspect. Brett se temea să își dezvăluie îngrijorarea iubitei sale, de teamă să nu o piardă, și nici nu voia să rupă relația și să o ia de la capăt cu altcineva.

L-am întrebat pe Brett dacă nu ar vrea să apeleze la ajutorul mamei sale pentru a înțelege mai bine cum ar putea avea o relație mai împlinită și mai valoroasă. Aceasta, care ducea dorul apropierii lor emoționale dinainte, a fost încântată să-l ajute pe Brett într-un aspect atât de important. Deși, la început, amândoi s-au simțit puțin stânjeniți, Brett a rămas surprins descoperind cât de înțelegătoare era mama lui și ce efect pozitiv avea ajutorul ei. În cele din urmă, s-a simțit capabil să discute cu iubita sa despre faptul că își dorea mai mult de la relația lor, ca să descopere că și ea îi împărtășea această dorință.

În ceea ce-i privește pe membrii familiei, pe profesorii și pe ceilalți adulți, un mod de a încuraja rezistența tânărului față de scenariile care promovează abuzul femeilor și sexualitatea lipsită de sentimente ar fi acela de a-i lua în serios nevoia de romantism. El poate fi ghidat astfel încât să-și asume căutarea iubirii ca valoare de familie. Fără a fi indiscreți sau a trivializa afecțiunea băiatului, părinții îl pot îndemna să conștientizeze sentimentele

pe care le nutrește față de parteneră. Atracția sexuală resimțită de el trebuie tratată ca un lucru firesc și sănătos. El are nevoie doar să poată vorbi în siguranță despre aceste sentimente.

MITURI ȘI DIRECȚII GREȘITE

Din păcate, mulți băieți sunt nevoiți să bâjbâie singuri printre toate aceste mituri derutante promovate de „cultura populară". După cum scriau Justin Garcia și echipa sa de la Institutul Kinsey, „scenariile sexuale prezente în divertismentul media sunt exemple exagerate ale unor comportamente duse la extrem, urmărind senzaționalismul tabloid și activarea unor instincte primare"[19]. Unul dintre aceste mituri este cel conform căruia „Toată lumea o face". Însă, de fapt, viața sexuală a adolescenților este actualmente în declin. O echipă de cercetători conduși de psihologa Jean Twenge a analizat datele unui sondaj de opinie la nivel național în rândul adolescenților americani, totalizând 8,4 milioane de participanți cu vârste cuprinse între treisprezece și nouăsprezece ani, descoperind o schimbare dramatică. Dintre elevii de clasa a noua, numărul celor care s-au declarat activi sexual a scăzut de la 54% în 1991 la 41% în 2015. Ea observă: „Tinerii de optsprezece ani arată acum ca cei de cincisprezece odinioară"[20].

În pofida acestor schimbări culturale, miturile privind hipersexualitatea persistă. Numeroși băieți se simt constrânși de aceste stereotipuri să „presteze", în loc să relaționeze. Fenomenul „*sexting*"-ului – „crearea și difuzarea de imagini cu caracter sexual de către minori" – arată prăpastia dintre mitologia culturală și băieții din viața reală.[21]

Convingerea generalizată în legătură cu explozia acestui fenomen este înșelătoare, conform Centrului pentru Cercetarea

Infracțiunilor împotriva Copiilor de la Universitatea din New Hampshire. Metodele de cercetare defectuoase, terminologia inconsecventă și dificultatea de a compara diverse studii au permis mass-mediei să exagereze numărul băieților care își trimit unul altuia astfel de fotografii cu tentă sexuală, adesea cu ei înșiși drept protagoniști: 18% – comparativ cu 22% în cazul fetelor –, conform unui sondaj de opinie nord-american realizat în cadrul Campaniei Naționale de Prevenire a Sarcinii la Adolescente și a Sarcinilor Neplanificate.[22] Într-un studiu ce a cuprins tineri între doisprezece și șaptesprezece ani, desfășurat de renumitul Centru de Cercetare online Pew & American Life Project, numai 4% dintre adolescenți au spus că au trimis astfel de fotografii sau de filmulețe, înfățișându-se în ipostaze provocatoare, în vreme ce numai 15% au spus că au primit astfel de mesaje.[23] Deși prevalența fenomenului „*sexting*" pare fluctuantă, o altă metaanaliză recentă a treizeci și nouă de studii realizate între 2009 și 2016 a descoperit că 15% dintre adolescenți își trimiteau astfel de mesaje cu conținut sexual, cei mari fiind mai dispuși să le trimită și să le primească în comparație cu cei mai mici – este clar că băieții care trimit sau primesc astfel de imagini cu caracter sexual sunt mai puțini decât sugerează mass-media. În schimb, 53% dintre adulți raportează că apelează la *sexting*.[24]

Deși doar unu din șapte adolescenți schimbă între ei astfel de imagini, 40% dintre elevi au susținut că au prieteni care au făcut acest lucru, iar 27% dintre ei au spus că *sexting*-ul se face „tot timpul." Echipa de la Centrul pentru Cercetarea Infracțiunilor împotriva Copiilor de la Universitatea din New Hampshire observă: „Este adevărat că *sexting*-ul este practicat de o minoritate de adolescenți, dar sunt puține dovezi convingătoare că problema ar fi atât de amplă precum o sugerează mass-media"[25].

Astfel de exagerări își pun amprenta asupra dezvoltării sexuale a băieților. Odată ce acești tineri pleacă de acasă, ei se

pot lăsa în seama acestor credințe, convinși că toată lumea le împărtășește, făcându-i astfel și mai vulnerabili la cele mai grave stereotipuri referitoare la sex. Un raport recent al Asociației Universităților Americane (AAU) asupra climatului social din campusuri, bazat pe un sondaj de opinie desfășurat de compania de cercetare Westat, a indicat faptul că, la cele mai bine cotate facultăți, nu mai puțin de o treime dintre studentele din primii doi ani fuseseră agresate de colegii lor.[26] Agresiunile sexuale deveniseră atât de frecvente, conform lui Peggy Orenstein, autoarea mai multor cărți despre fete, încât „pentru multe dintre fetele de liceu și de facultate pe care le-am cunoscut, a suporta într-un anumit grad pipăielile băieților reprezenta biletul de acces în viața socială... Toate fuseseră obligate să dezvolte în timp diverse strategii pentru a se dezangaja fără a jigni un partener nedorit – erau, până la ultima, profund preocupate să menajeze sentimentele și demnitatea băieților, chiar dacă reciproca nu era valabilă"[27].

În mod clar, unii băieți pierd contactul cu ei înșiși, fără a mai pune la socoteală pe cel cu partenerele lor. Două iluzii par să stea la baza acestui comportament: bărbații consideră că este „dreptul" lor să facă sex și că este un lucru firesc să exploateze femeile. Rădăcinile acestor atitudini își au originea nu doar în cultura de grup, dar și în experiențele din cadrul educației. În unele familii, atitudinile hipermasculine sau chiar de supremație a masculinității sunt integrate în procesul de socializare a băieților. Părinții care-i rezervă fiului o disciplină mai aspră, mai severă și care îi iau în derâdere manifestările de emotivitate și nevoia de apropiere emoțională îl învață, fără voie, să respingă și chiar să urască orice are legătură cu feminitatea. Tații care le desconsideră sau le domină pe mamele băieților pun în scenă o concepție falsă și retrogradă care influențează ideile fiilor legate de femei. Mult prea mulți băieți cresc în familii în care atitudinile ostile și

jignitoare constituie regula, iar acest lucru le afectează relațiile atât în adolescență, cât și la maturitate.[28]

În ciuda titlurilor de primă pagină, doar o mică parte a tinerilor de sex masculin este infectată cu microbul abuzului sexual. Băieții nu sunt predispuși în niciun fel anume – nici de hormoni, nici de condiționarea de grup, nici de cultură – la agresivitate sexuală. Doar 6% dintre studenții de sex masculin din facultăți săvârșesc abuzuri sexuale. Sociologul Michael Kimmel a identificat condițiile din campusuri care cresc probabilitatea comiterii unor agresiuni sexuale, condiții care includ: motivația (un sentiment de îndreptățire și disprețul față de femei), ocazia (spații propice întreținerii de relații sexuale, cum sunt petrecerile din casele frățiilor studențești și locuințele din afara campusului) și susținerea (un cod al tăcerii între colegii de echipă sau între „frați" și ambiguitatea politicilor universităților). Descoperirile sale au confirmat practic faptul că, în mod fundamental, majoritatea tinerilor de sex masculin sunt integri (mai ales când nu sunt supuși anumitor condiții care să le submineze calitățile umane).[29]

Pentru a diminua impactul normelor nocive privind masculinitatea, adulții trebuie să se angajeze mai activ în a-i ajuta pe băieți să găsească dragoste și apropiere emoțională. Pericolele și promisiunile care însoțesc dezvoltarea sexuală a băiatului rezidă în relațiile sale afective. Curajul de a rezista normelor degradante ale grupului social și integritatea morală de a se opune clișeelor referitoare la masculinitate depind de o bună conexiune cu sine – realizată și consolidată prin relațiile cu cei din jur. Și nu e chiar așa de greu să-i ajutăm pe adolescenți să-și dezvăluie sentimentele romantice. Cu câțiva ani în urmă, un grup de școli de băieți și de fete din împrejurimile Philadelphiei au organizat un eveniment pe care elevii l-au numit Ateliere pentru Conștientizarea de Gen. Unul dintre colegii mei și cu mine am fost rugați să coordonăm acele întâlniri. În jur de o sută de elevi de liceu și-au făcut

apariția într-o sâmbătă dimineață, cu un entuziasm și o forfotă electrizante. Am început ziua alegând un băiat și o fată pe care i-am invitat să vorbească în fața celorlalți despre „Cum este să fii băiat?“ și „Cum este să fii fată?“.

Am ales pentru început un băiat care se bucura de o mare popularitate, astfel încât exemplul său să-i încurajeze pe ceilalți din grup. Când Brad stătea în fața acelor tineri, unii dintre ei cunoscuți, iar alții pe care nu-i mai întâlnise vreodată, m-a frapat atenția concentrată din sală. I-am pus pentru început o întrebare, am crezut eu, ușoară: „Ce îți place în legătură cu faptul că ești băiat?“ Încă din prima clipă, Brad s-a chinuit să-și găsească cuvintele. A bâjbâit, s-a înroșit și a transpirat sub privirile celorlalți. Cu toate că jena și stânjeneala lui erau dureros de urmărit, compasiunea grupului era vizibilă în zâmbetele prietenoase. Adolescenții, altfel neastâmpărați și gălăgioși, îl urmăreau fascinați pe Brad, minunându-se cât de timid și de jenat putea fi până și un băiat atât de popular ca el când încerca să depășească barierele de gen.

Atelierele le-au oferit elevilor o serie de informații importante. Oricât de neplăcută ar fi fost pentru el această experiență, Brad a profitat de ea pentru a se angaja mai serios să învețe să comunice mai deschis cu ceilalți. În continuare, mai mulți băieți și fete i-au urmat exemplul și au savurat ocazia de a-și putea deschide sufletul. Ne-am dat seama că ei chiar își doreau acest lucru, deși nu reușeau s-o facă de unii singuri. Motivul era unul simplu: băieții și fetele mor de curiozitate să-și cunoască viața unii altora, dincolo de duplicitatea scenariilor rigide de la petreceri și a stereotipurilor omniprezente în rețelele sociale. Interesul deosebit manifestat de școli a făcut ca aceste ateliere să fie organizate timp de mai mulți ani.

O NOUĂ PARADIGMĂ

Întrucât, pe măsură ce băieții se maturizează, condiționarea de grup le restrânge oportunitățile în materie de apropiere emoțională, așa încât nesiguranța și lipsa lor de experiență sunt evidente în momentul în care încearcă să se implice într-o relație romantică. O echipă de cercetători de la Universitatea de Stat din Bowling Green, Ohio, a descoperit că, în locul imaginii încrezătoare și dominatoare, prezentată de cultura populară, băieții care participaseră la studiile lor raportaseră niveluri semnificativ mai reduse de încredere de sine și o mult mai mare „«stângăcie în comunicare» în cadrul relațiilor lor romantice"[30]. Din moment ce 80% dintre adolescenții americani trec printr-o experiență romantică înaintea vârstei de optsprezece ani, nu este niciodată prea devreme să le acordăm sprijinul nostru băieților care își doresc un atașament romantic.

Următoarea poveste demonstrează ce se poate întâmpla atunci când experiența romantică a unui băiat decurge bine. Will era aproape la fel de înalt și de puternic ca un fundaș dintr-o echipă de fotbal american. Potențialul lui excelent ca sportiv fusese deja observat de antrenorii școlii și încurajat de tatăl său, el însuși o fostă vedetă sportivă în colegiu. Însă tatăl lui Will a murit în urma unui infarct, iar lumea adolescentului s-a prăbușit. Mama lui a devenit depresivă, iar Will a fost incapabil să mai pună suflet în jocul de fotbal. Era șocat de cât de goală i se părea acum viața, cu tatăl dispărut, iar mama tristă și absentă. A reușit să se târască prin rutina zilnică până într-o bună zi, în care pur și simplu nu s-a mai putut da jos din pat ca să meargă la școală. Will și-a amânat pe motive medicale anul școlar, continuându-și educația la o altă școală în vreme ce se chinuia să-și vadă de viață.

Will o cunoscuse pe Annie la o petrecere. Se simțise atras de blândețea ei și mișcat de interesul pe care ea i-l arăta. Le plăcea să stea de vorbă unul cu altul și își trimiteau frecvent mesaje. Ea aflase de moartea tatălui lui și își exprimase solicitudinea într-un fel care îl încurajase pe Will să-i împărtășească sentimentele sale dureroase. Will descoperise că nu trebuia să se prefacă în fața ei; putea fi oricât de trist voia. Annie nu numai că dorea să știe cum se mai simte, dar nici nu se lăsa descurajată de suferința și de tristețea lui copleșitoare. Îl înțelegea și îl accepta ca atare. Comunicând la început prin mesaje, apoi prin convorbiri telefonice în fiecare seară, se atașase de ea din ce în ce mai mult. Petreceau ore întregi stând de vorbă după ce își terminau temele.

L-am întâlnit pe Will după revenirea sa la școală, când s-a alăturat unui grup de consiliere între colegi, împărtășindu-le acestora povestea celor trei ani ai relației sale cu Annie. A vorbit deschis despre impactul acestei relații asupra sa, despre faptul că îi salvase pur și simplu viața. Susținerea și solicitudinea ei îl ajutaseră să depășească cele mai negre momente din viața sa. Pe măsură ce vorbea, reieșeau și mai tare devotamentul și adânca recunoștință pe care le nutrea față de ea. A recunoscut că deveniseră și parteneri sexuali, însă a insistat asupra faptului că cel mai important aspect din relația lor era profunda afecțiune pe care o aveau unul față de altul. O iubea, și faptul că era iubit la rândul său îi dădea curaj. Respectul pentru ea era de-a dreptul palpabil.

Povestea lui Will a stârnit ecouri în inimile tuturor colegilor de grup. Tandrețea de care se bucurase, grija lui față de această relație și recunoașterea sinceră a iubirii față de Annie atinseseră o coardă sensibilă în ceilalți. Unii erau invidioși; alții, empatici. Însă toți își dădeau seama cât de norocos fusese Will. Relația sa cu Annie îl ajutase să își revină după pierderea suferită și îi dăduse vieții sale un nou înțeles și un nou țel.

Ceea ce a făcut povestea lui Will de-a dreptul irezistibilă a fost abilitatea sa de a împleti respectul pe care îl inspira celorlalți și vulnerabilitatea. Un tânăr atât de puternic, practic prototipul clasic al masculinității, și totuși, când vorbea despre Annie, descopereai perfecta egalitate afectivă pe care se baza relația dintre ei. Will nu dădea dovadă de sentimente „cavalerești" sau de nevoia de a-și „proteja" partenera „mai slabă". Ceea ce cercetătorii Peter Glick și Susan T. Fiske caracterizau drept „sexism binevoitor" – strâns corelat cu o formă mai ostilă care tinde să apară în momentul în care femeia nu se conformează așteptărilor tradiționale de rol – nu părea să fi distorsionat felul în care Will își privea partenera.[31] Din acest exemplu reiese cât de mult are de câștigat un tânăr care își percepe partenera de relație drept egala sa.

Cu toate că această poveste este un exemplu specific de atașament adolescentin, din reacția colegilor lui Will putem deduce o observație de ordin mai general: băieții sunt egali fetelor în ceea ce privește capacitatea de a-și dărui inima. După cum adevărul despre băieți și relațiile lor sexuale este mult diferit de stereotipurile răspândite pe scară largă, există o evidentă discrepanță și între felul în care ei sunt înfățișați și felul în care se comportă de fapt în cadrul unei legături romantice. Experiența trăită de Will simbolizează sentimentele atâtor alți băieți, cărora le este poate mai greu să-și pună dorințele în practică.

Când atașamentul unui băiat față de părinții săi are rădăcini adânci, misiunea de a-și găsi o iubită are șanse mai mari de a fi integră și onestă. Exemplul următor este relevant în acest sens. Gregory fusese crescut în principal de mama sa, de care era foarte apropiat; tatăl său își părăsise familia pentru o altă persoană, se mutase în alt stat din SUA și nu prea păstra legătura cu el. Cu toate că lui Greg îi lipsea uneori prezența tatălui, își dădea seama că în viața mamei sale el era pe primul plan. Trăind în condiții medii, din salariul mamei, care era profesoară la o școală

parohială, cei doi se bucurau de un stil de viață confortabil, chiar dacă nu luxos. Greg aprecia relația bazată pe reciprocitate dintre el și mama lui; avea grijă de ea, învățând de mic să repare diverse lucruri prin casă, demonstrându-și recunoștința față de toată munca și eforturile ei în ceea ce-l privea, în vreme ce ea rămăsese apropiată emoțional de el chiar și pe perioada adolescenței. Greg vorbea cu mama lui despre orice se petrecea în viața lui, chiar și despre prima lui iubită.

Pe măsură ce se îndrăgostea tot mai tare de acea fată, intimitatea dintre cei doi tineri evoluase la îmbrățișări, sărutări, ținut de mână, iar apoi la atingeri mai intime. Greg nu părea deloc jenat, stând întins alături de iubita sa pe canapea și uitându-se la televizor, în vreme ce mama lui stătea pe scaun la doar câțiva pași de ei. Într-o discuție cu fiul ei, purtată în biroul meu, i-a explicat acestuia că, deși de multe ori se simțea jenată, își dăduse seama că dezinvoltura lui însemna o atitudine sănătoasă față de propria sa sexualitate. Era de-a dreptul mândră că el nu-și ascundea nici sentimentele de dragoste, nici dorința de intimitate. Dimpotrivă, era dornic să-și aducă prietena în viața sa familială. El făcea ca dragostea să pară un lucru perfect natural și ea se consola cu gândul că, în ciuda problemelor conjugale ale propriilor lui părinți, fiul ei era capabil să-și ofere inima altcuiva.

În știrile de senzație care încurajează stereotipurile legate de băieți, nu auzim prea des povești atât de inocente ca cea a lui Greg. Exemple precum cel al mamei lui Greg sunt încă și mai rare. Însă acesta este un domeniu al dezvoltării de importanță crucială pentru fericirea unui băiat. Când experiențele de conectare emoțională ale unui tânăr sunt adânc înrădăcinate într-o relație puternică, deschisă, cu cel puțin un adult – a cărui sarcină de bază nu este să impună, ci să fie prezent, să „acompanieze" și să valideze – sunt mult mai multe șanse ca tânărul să-și mențină niște obiceiuri sănătoase. Pentru părinți și mentori, a-i ajuta pe băieți

să reziste în fața miturilor referitoare la masculinitate face parte din „fișa postului".

Mamele, mai ales, se confruntă cu provocări deosebite în ceea ce-i privește pe fiii lor. Mama lui Greg credea în clișeul cultural conform căruia unei femei îi este imposibil să simtă o afinitate față de dezvoltarea sexualității unui băiat. Cel mai bun lucru pe care ea îl putea face era să nu-i stea în drum, rugându-se ca nu cumva dragostea și grija ei excesivă să-i fi afectat masculinitatea. Lăsați hormonii să preia controlul, încurajați-i pe băieți să fie băieți! Ceva suna fals în aceste îndemnuri stereotipe: ea credea că își cunoaște fiul. Din fericire, legătura lor specială, consolidată după plecarea tatălui, i-a permis lui Greg să-i demonstreze că avea dreptate.

Dacă vor să se implice în această etapă a vieții băieților, părinții sau mentorii trebuie mai întâi, cu blândețe, să-și propună să străpungă zidul de tăcere din jurul acestui subiect. În cazul băieților mai susceptibili să se simtă stânjeniți sau care se opun tentativelor părinților de a se amesteca, de a judeca sau de a le controla alegerile, aceștia trebuie să fie conștienți că rolul lor s-a schimbat. Ce contează acum nu este să obțină informații, ci să-și arate interesul față de *băiat*. Orice moment al zilei – la micul dejun, pe drumul spre școală, când se uită seara împreună la televizor sau când merg în camera băiatului ca să-i ureze noapte bună – poate fi o ocazie de care părinții se pot folosi pentru a clădi o relație care să întărească valorile morale de bază ale băiatului în această etapă a dezvoltării sale sexuale.

Dacă însă există deja o distanțare afectivă între ei, părintele nu poate începe reconectarea emoțională prin abordarea unui astfel de subiect sensibil, ci trebuie mai întâi să formeze un capital emoțional. Iar lucrul acesta poate fi chiar plăcut pentru părinte: să-l urmărească pe băiat cum devine receptiv pe măsură ce își dă seama că părintele manifestă o atenție sinceră față de lucrurile care

prezintă interes pentru el, dorindu-și pur și simplu să-l cunoască și să se bucure de compania lui. O mamă a trei băieți mi-a povestit că descoperise o modalitate simplă de a rămâne apropiată de fiii ei: seara, la sfârșitul zilei, care aproape întotdeauna se sfârșea cu vânătăi în urma practicării diverselor sporturi și după ce terminau cu temele împovărătoare, ea le făcea băieților un masaj pe spate. În timpul acestui interval relaxant, încărcat de tandrețe, fiilor ei le venea mai ușor să-i spună tot ceea ce îi preocupa. Ea adoptase o strategie, și anume să nu mai pomenească ulterior de lucrurile pe care ei i le împărtășiseră, convinsă fiind că, dacă ei doreau, puteau redeschide singuri subiectul.

Odată ce băiatul descoperă – sau redescoperă – cât de important este să se poată destăinui în legătură cu viața sa unui părinte sau unui mentor, și învață că sinceritatea sa nu duce la sfaturi nesolicitate, la critici sau la tentative de a-l controla, relația dintre el și adult poate tolera și abordarea altor subiecte fierbinți. Zicala „nu repara ce nu-i stricat" ar trebui să prevaleze, însă vigilența i-ar putea face pe părinți să observe câte o chestiune asupra căreia ar trebui insistat. De regulă, adolescenții băieți sunt extrem de circumspecți față de părinții care încearcă, de fapt, să-și domolească propriile lor temeri, însă atunci când băieții sunt îndemnați să-și exprime deschis părerea în legătură cu propria lor viață, tinerii vor înțelege că ei constituie, în primul rând, punctul de interes al părinților.

Un mod util de a-i aborda pe băieții care se simt derutați sau care au ajuns într-un impas în explorarea propriei lor sexualități este acela de a vă concentra mai puțin asupra corectării comportamentului lor și mai mult asupra puterii pe care o are ascultarea activă în a-i ajuta să-și corecteze singuri comportamentul.

- Pentru ca fiul să poată vorbi despre experiențele sale intime, părintele trebuie să stabilească mai întâi o legătură emoțională profundă. Povestind diverse întâmplări, făcând

comentarii în legătură cu știrile sau cu diverse evenimente mediatizate, punând întrebări simple, toate acestea reprezintă primii pași în interacțiunea cu băiatul. Încercarea de a aborda subiecte mai delicate fără participarea voluntară a băiatului nu va duce decât la opoziție sau la o conformare de suprafață.

- Când există semne că băiatul se simte în siguranță pentru a vorbi despre sine, al doilea pas al părintelui constă în introducerea subtilă a temei de interes, evitând însă lecțiile de morală sau criticile. Scopul nu este acela de a-i impune modul vostru de gândire, ci de a-l ajuta să-și perfecționeze capacitatea de a gândi de unul singur. Sunt întrebări care pot netezi calea de comunicare: „Ai găsit pe cineva la care ții?", „Cum crezi că se schimbă lucrurile la apariția intimității fizice?", „Ce părere ai despre pornografie?".
- Multor părinți le este teamă să nu invadeze intimitatea băiatului. Dar ei *chiar* o invadează, însă cu un scop anume. Ideea este că fiul lor are nevoie de părinții săi, chiar dacă nu-l aud prea des exprimându-și recunoștința pentru interesul pe care aceștia i-l poartă. Desigur, nicio întrebare nu trebuie să comporte critici, nici să inducă rușine sau o curiozitate libidinoasă. Adolescentul detestă ca părinții să-l preseze să le facă pe plac.
- Timpul și locul ales pot influența modul în care sunt primite aceste întrebări. Părinții trebuie să-și dea seama de faptul că în viața fiului lor se petrec o mulțime de lucruri. Trebuie să aleagă un moment în care el se simte în largul său și dispus să ia în considerare invitația de a sta deschis de vorbă și de a reflecta. Acea mamă care îi masa pe băieți pe spate descoperise că fiii ei contau pe acele ocazii pentru a-și descărca sufletul. Alți părinți spun că drumul spre/dinspre școală, bătutul mingii sau jucatul jocurilor video

asigură contexte firești care le permit băieților să se relaxeze și să facă confidențe.

- Pasul final este acela de a fi atenți la felul în care băiatul răspunde la întrebare sau la încurajarea de a se destăinui. Dacă poate fi percepută o nuanță defensivă, este semn că se simte încolțit, fie din cauza tonului folosit de părinte, fie din cauza emoției din spatele respectivei întrebări. Părintele îi poate reaminti fiului că are încredere în el și că nu a intenționat să aibă o atitudine critică. Scopul este ca băiatul să-și destăinuie sentimentele și neliniștile sale cuiva care-i cunoaște bine sufletul și valorile morale pe care le prețuiește. Părinții nu trebuie să rezolve problema fiului lor, chiar dacă îi doare suferința acestuia; o astfel de tentativă nu ar face decât să-i întărească băiatului sentimentul de neajutorare. Beneficiind de susținerea părinților și de ocazia de a-și exterioriza sentimentele, numeroși băieți devin mai apți să reziste în fața presiunilor de grup și a celor culturale.

Când părinții sau mentorii înțeleg rolul pe care îl au și limitele acestuia, băiatul, la rândul său, ajunge să înțeleagă ceea ce vrea și ce cale merită să urmeze. Să luăm, de exemplu, cazul lui Mishka, un băiat de paisprezece ani. El era genul de băiat care nu-și bătea capul din cale-afară: un elev mediocru, care nu se implica prea tare; un sportiv cu un talent înnăscut, dar care avea tendința să cedeze sub presiune; un băiat preocupat mai mult de popularitatea sa decât de a-și face prieteni adevărați. În ceea ce privea relația lui cu fetele, el era mai degrabă interesat să fie în rând cu ceilalți băieți decât să-și exprime afecțiunea într-un mod sincer. Deși avusese un lung șir de iubite, nu trecuse niciodată dincolo de cel mai superficial nivel de atașament.

Tânărul pastor care avea grijă de grupul de băieți din acea comunitate religioasă observase acest tipar și se hotărâse să

abordeze subiectul. Într-o mică vacanță de weekend, l-a tras deoparte pe Mishka și i-a spus: „Ești un băiat atât de prietenos, de interesant, și totuși nu-i dai niciunei fete șansa să te cunoască. Îți este teamă de ceva?“ Mai târziu, când pastorul mi-a povestit întâmplarea, era încă mișcat de răspunsul băiatului. Ochii acestuia s-au umplut de lacrimi și în final el a recunoscut: „Nu știu cum să fac asta“. Luând răspunsul său drept o invitație de a merge mai departe, preotul l-a întrebat cu blândețe cum de ajunsese să aibă atât de puțină încredere de sine. Mishka i-a mărturisit că nu era sigur în legătură cu niciun aspect al sexualității sale. Îi era rușine și se simțea nesigur pe el, chinuindu-se să-și ascundă sentimentele sub masca unui tip încrezător, interesat doar să promoveze pe scara socială și superficial în relațiile sale.

În cele din urmă, pastorul a reușit, în decursul câtorva ani, să-l ajute să-și recunoască integritatea morală, să aibă încredere în sentimentele sale – în final, și în părinții săi – și să fie mai deschis în explorarea emoțiilor sale de natură sexuală. Mishka a întâlnit în cele din urmă o fată pe care a respectat-o îndeajuns pentru a fi sincer cu ea. Odată cu apropierea dintre ei, a crescut și afecțiunea lui, el descoperindu-și sentimente mai profunde, inclusiv de atracție sexuală. Teama și lipsa lui de experiență îi denaturaseră capacitatea de a se înțelege pe sine.

Pentru părinți și mentori, un semn că băiatul are nevoie de ajutor poate fi dependența sa excesivă de pornografie. Dar nu este deloc simplu să facă deosebirea între curiozitate și compulsie, mai ales în cazul în care sexul este un subiect rar abordat.

Însă ei pot fi atenți la un tipar de vizionare excesivă de pornografie care ar putea indica dependența: performanțe sub așteptări la școală și în celelalte activități; izolare; mult timp petrecut singur în camera sa, adesea cu ușa închisă sau chiar încuiată; irascibilitate și chiar ostilitate când sunt încălcate anumite granițe. În acest caz, grija nu ar trebui să fie legată de

volumul de pornografie, ci mai curând de efectul acesteia asupra capacității sale de a funcționa în ansamblu.

Când mamele și tații observă unele probleme, ar trebui să-și urmeze instinctul și să intervină, nu însă pentru a acuza sau a condamna. Conștientizarea singurătății și a dorințelor fiului, a sentimentelor sale de descurajare sau de stânjeneală în ceea ce privește relațiile romantice arată disponibilitatea părinților de a-l susține în perioada grea a adolescenței. Un băiat care găsește înțelegere din partea părinților și se bucură de încrederea lor poate găsi și forța necesară de a vorbi deschis despre blocajul în care a ajuns. El va fi apoi liber să încerce să facă lucrurile într-un mod diferit.

Povestea lui Ari și a mamei sale, Ruth, ilustrează atât provocările, cât și posibilitățile ivite în calea unui părinte în momentul în care se hotărăște să-și ajute fiul să dezvolte o sexualitate sănătoasă. Ruth apelase la consiliere din cauza unei chestiuni presante. Monitorizând discret telefonul și calculatorul fiului ei, descoperise un număr crescut de mesaje cu conținut sexual explicit schimbate cu colegele de școală, sau în care se lăuda cu grosolănie în fața altor băieți, precum și referiri la acte sexuale într-un limbaj pornografic. Picătura care umpluse paharul fusese un schimb de mesaje dintre el și o femeie matură care lucra în patiseria mamei sale și a cărei viață sexuală era complet dată peste cap. În mesajele interceptate, femeia îl încuraja pe Ari să descrie modul în care și-ar dori să facă sex împreună.

Ruth era complet debusolată. Îndoiala sa privind normalitatea acestor lucruri exprima îndoiala de sine a unei mame care își crește singură fiul adolescent. Primul sfat pe care i l-am dat a fost acela de a avea încredere de sine. Nu existau secrete știute doar de bărbați despre cum să-ți crești bine fiul. În orice caz, ea trebuia să pună lucrurile la punct cu angajata sa și să-i fixeze lui Ari limite ferme în ceea ce privește maniera lui de a-și exprima

sexualitatea. Mesajul pe care ea urma să-l transmită era acela că afecțiunea și corpul lui erau prețioase. Dorințele lui de ordin sexual nu meritau să fie exploatate, chiar dacă alții le tratau pe ale lor cu mai puțin respect.

Băieții pot rămâne blocați și în alte tipare de comportament, în afară de consumul de pornografie. O altă capcană frecventă este atunci când băiatul nu urmărește decât să aibă cât mai multe contacte sexuale. Relațiile pasagere nu semnalează neapărat o problemă. Atât băieții, cât și fetele acționează pe baza unei curiozități firești și a unei disponibilități de a-și explora dorințele sexuale fără povara vreunui anganjament. Dar părinții ar trebui să observe dacă experiențele lor sunt întotdeauna de scurtă durată, superficiale și țintind exclusiv satisfacția sexuală. Băiatul ar putea evita intimitatea dintr-un anumit motiv. S-ar putea ca el să fi ajuns să nu își dorească sau să nu fie capabil să se angajeze afectiv de teamă că nu are nimic de oferit partenerei sale. Experiențe mai profunde și mai satisfăcătoare, dezvoltarea unui limbaj al sentimentelor și a capacității de a resimți afecțiune pentru altcineva, toate acestea sunt parte a dezvoltării sexuale a unui băiat.

Pentru susținerea unui tânăr care se confruntă cu un blocaj în acest sens, este necesară o abordare plină de compasiune, de înțelegere și de încredere. Adultul trebuie să țină minte cât de ușor se poate rușina acesta, refuzând dialogul, sau, și mai rău, apărându-și comportamentul compulsiv. Sunt mulți băieți care pur și simplu le sunt recunoscători adulților care se arată preocupați de această chestiune și care creează condiții pentru ca ei să-și poată recunoaște comportamentul. Uneori nu este nevoie decât să punem o întrebare sau să facem o remarcă. Alteori, izolarea și rușinea resimțite de băiat pot fi ușurate dacă adultul își împărtășește o experiență proprie – majoritatea avem destule din care să alegem.

Tom și Tommy petrecuseră mult timp împreună, ca tată și fiu, astfel încât în momentul în care Tommy ajunsese la vârsta

adolescenței, relația dintre ei avea deja o bază solidă. Tom se bucura de noua maturitate a fiului său și de interesul lui față de o gamă mai largă de subiecte. Relația de profundă prietenie dintre Tom și soția lui era un exemplu pentru fiul lor, acesta trecând de la jocurile video împreună cu prietenii direct la o relație serioasă la începutul clasei a opta. Însă prietenei sale i se păruse sufocantă dependența lui de această relație și îl părăsise pentru un alt coleg, lăsându-l pe Tommy pradă unei furii și suferințe neașteptat de intense.

Din fericire, tatăl și fiul parcurgeau des împreună un drum lung cu mașina pentru a ajunge la meciurile de fotbal ale acestuia. Într-una din zile, Tom și-a întrebat fiul cum făcea față despărțirii de prietena lui, iar acesta i-a mărturisit cât de tare își dorea o parteneră apropiată, cât de tare își admira părinții pentru relația dintre ei, dar și cât de disperat era de neputința sa de a-și construi una asemănătoare. Tom a hotărât atunci să-i dezvăluie modul în care reușise să ajungă la această stabilitate în relația sa conjugală. El i-a vorbit fiului său despre respingerile și dezamăgirile de care se lovise în timp, asigurându-l că își va da seama singur de anumite lucruri. Găsirea unei partenere nu este o cursă contra-cronometru, i-a spus el. Important în acel moment era ca el să învețe cât mai multe despre sine și despre valorile sale morale – inclusiv cum să-și revină după o deziluzie sentimentală.

Exemplele de mai sus ilustrează puterea conectării emoționale solide dintre adult – fie el tată, mamă sau mentor – și băiat, pentru a-i întări acestuia din urmă rezistența la normele false și la presiunile care îl pot împiedica să își clădească o relație împlinită. În urma unor evenimente copleșitoare, Will și-a dat limpede seama că avea nevoie de un adult care să îi poarte de grijă și să îi ofere un sprijin emoțional real. Shawn a găsit în antrenorul său susținerea necesară pentru a-l ajuta să pună capăt cufundării sale într-o sexualitate compulsivă, dezumanizată. La rândul său, odată încurajat, Brett a descoperit cum putea profita de apropierea

emoțională de mama sa, pentru a-și îmbunătăți relația cu fetele. Mama lui Ari și tatăl lui Tommy au recurs la legătura solidă cu fiii lor pentru a-i ajuta pe aceștia să facă față unor greutăți care ar fi putut să-i doboare.

Una dintre sarcinile dezvoltării băieților în adolescență este aceea de a-și clădi relații romantice bazate pe afecțiune. Când intră în această primejdioasă etapă a vieții lor împovărați de stereotipuri distorsionate privind masculinitatea și de tentații amăgitoare, nu e de mirare că băieții se simt dezorientați și, uneori, complet pierduți. Dar din moment ce orice adolescent își dorește să gândească de unul singur, cea mai sigură contribuție pe care și-o pot aduce cei doritori să dea o mână de ajutor este să-l cunoască așa cum trebuie și să-l iubească. Siguranța pe care o poate aduce relația de atașament între părinți și băiat și faptul că adulții își ascultă cu atenție fiul – toate acestea pot stimula capacitatea băieților de a-și asuma dragostea și apropierea emoțională. Știind că cineva este întotdeauna de partea lor, băieții devin încrezători că vor reuși să se iubească pe sine.

7

Băieții și corpurile lor – sportul și sănătatea

Felul în care băieții se raportează la propriul lor corp este influențat de ceea ce ei au învățat despre masculinitate. Autoconservarea reprezintă un instinct *uman* fundamental, baza integrității fizice a unei persoane. Însă acest instinct este compromis de normele sociale care încurajează băieții să îndure durerea, să-și sacrifice sănătatea în urmărirea unor țeluri impersonale și să se comporte ca și cum ar fi niște mașinării indestructibile. Mulți băieți răspund acestui apel, folosindu-și corpul în mod agresiv și prostesc, în detrimentul lor.

Identitatea unui copil pleacă de la corpul său. Pe măsură ce băieții învață să fie „băieți", mesajele culturale în legătură cu felul în care ar trebui să se îmbrace, să mănânce, să facă exerciții fizice, să-și asume riscuri, să doarmă, să se îngrijească etc. au asupra lor un impact profund. Mulți părinți – poate chiar majoritatea lor – cred că, de fapt, comportamentul băieților este determinat de anumite caracteristici biologice specific masculine și că numeroasele diferențe observate între băieți și fete, în special în ce privește diferențele corporale, au cauze de ordin biologic. Însă după zeci de ani de cercetări privind diferențele de sex – „una dintre cele mai studiate teme" în psihologie, în sociologie și în domeniul științelor politice, conform sociologului australian Raewyn Connell –, nu au fost găsite astfel de diferențe definitorii.[1] Psihologa Janet Hyde de la Universitatea din Wisconsin a analizat

peste cinci mii de studii întreprinse asupra a șapte milioane de subiecți, ajungând la concluzia că majoritatea diferențelor de gen raportate în aceste studii erau neînsemnate sau nule.[2] Pe baza acestor dovezi, a spus Connell, „principala descoperire, după aproximativ optzeci de ani de cercetare, este extraordinara *similaritate* psihologică dintre femei și bărbați"[3].

În pofida acestei similarități fundamentale, din momentul în care copiii sunt identificați ca fiind de sex masculin sau feminin, corpul lor este practic folosit ca bază de diferențiere. În mare, structurile sociale privitoare la gen se bazează pe corp, pornind de la o serie de prejudecăți referitoare la semnificația diferitelor tipuri de corpuri. Pe baza acestor reprezentări, semnificațiile, identitatea și modul de relaționare cu copiii sunt transformate în practici pe scară largă, transmise de la o generație la alta.

Dar copiii nu sunt simpli recipienți ai acestor semnificații și practici. Cercetări mai recente arată că nici modelul corpului-mașinărie, controlat de imperative de ordin biologic, nici cel al corpului văzut ca o masă amorfă de lut pe care societatea imprimă genul nu se ridică la nivelul extrem de interactiv în care copiii își modelează identitatea ca indivizi. Connell dă exemplul pantofilor cu tocuri stiletto, care, deși sunt adesea dureros de purtat, rămân populari printre tinerele femei care cochetează cu tendințele modei și cărora le place felul în care arată cu ei. Într-un alt studiu, despre un culturist, Connell descrie eforturile tânărului bărbat de a se autosculpta într-un simbol al perfecțiunii masculine, cercetătorul încercând să arate cum își „asumă" băieții normele legate de gen și cum își modelează, în consecință, corpul.[4]

Dar ceea ce descoperă părinții și ceilalți adulți implicați în îngrijirea băieților este măsura în care acest proces interactiv poate ignora sau nesocoti de-a dreptul aspectele legate de sănătate. Este de datoria celor implicați să fie cu ochii în patru și să intervină când este cazul.

CUM AU BĂIEȚII GRIJĂ DE EI

Cu riscul de a părea morbid, faptul că bărbații și băieții au o rată a mortalității mai mare decât femeile și fetele în toate cele cincisprezece cauze principale de deces (mai puțin în ce privește boala Alzheimer) este un punct de plecare esențial. Cum se poate interpreta acest fapt? Cum poate exersa masculinitatea convențională o asemenea influență nocivă?

Există multe exemple de discrepanțe între normele privind masculinitatea și adevăratele nevoi corporale ale băieților. În slujba acestui ideal al „sexului tare" – robust, tenace și încrezător în forțele proprii –, băieții adoptă atitudini și comportamente cu un impact negativ asupra sănătății lor. Ca dovadă, psihologul Will Courtenay dă exemplul cancerului de piele. Conform CDC (Centrul pentru Controlul și Prevenirea Bolilor din SUA), bărbații au o rată a mortalității cauzată de cancerul de piele dublă față de femei. Și, totuși, sunt mult mai puțin dispuși decât femeile să folosească cremele cu protecție solară. Logic ar fi ca ei să se asigure că folosesc astfel de creme. În schimb, tinerii bărbați țin mai degrabă cont de apelurile mai zgomotoase, mai presante și mai urgente de a-și demonstra rezistența. După cum scrie Courtenay, „bărbaților «masculini» nu le pasă de chestiunile legate de sănătate; bărbații «masculini» sunt invulnerabili la boli; aplicarea de loțiuni corporale este o ocupație feminină; bărbații «masculini» nu își «răsfață» corpul și nu fac atâta «caz» de el"[5].

Un alt exemplu este folosirea de către tinerii bărbați a centurilor de siguranță. Conform Administrației Naționale a Siguranței Traficului pe Autostrăzi (NHTSA), care a lansat în 2018 o campanie de vară special destinată tinerilor de sex masculin, în 2016 avuseseră loc în SUA un număr de 10 418 de accidente mortale corelate cu lipsa centurii de siguranță, 44% dintre victime fiind

de sex masculin, cu vârste cuprinse între optsprezece și treizeci și patru de ani. Din totalul de accidente mortale, NHTSA estimează că 2 500 de vieți ar fi putut fi salvate prin purtarea centurii de siguranță.[6]

Atitudinea de indiferență față de propriul corp nu pleacă însă de la băieți. Luând un alt exemplu, cel al cancerelor specifice bărbaților și al vaccinărilor preventive, alegerile tinerilor bărbați reflectă atitudinea propriilor familii și a furnizorilor de servicii medicale. CDC estimează că 70% dintre cancerele orale sau de gât sunt cauzate de papilomavirusul uman (HPV), care, la aproape 13 000 de cazuri anual, egalează incidența cancerului cervical la femei. Expunerea la HPV este acum practic inevitabilă în cazul adolescenților activi sexual, cu 80% dintre oameni expuși la un moment dat în viață și cu 20-30% dintre adolescenți infectați în orice moment.[7] Vaccinarea poate schimba mult lucrurile. Într-un studiu din 2016, s-a constatat că în cei zece ani scurși de la introducerea primei vaccinări, rata infectării cu HPV a scăzut cu aproape 90% în țările cu programe de imunizare obligatorii, ca, de pildă, Australia.[8]

În Statele Unite, actualmente 60% dintre adolescenți încep seria de vaccinuri, un salt important față de cei 30% de acum zece ani. Vaccinarea tinerilor de sex masculin a rămas în urmă față de cea a tinerelor de sex feminin din mai multe motive. Când a fost introdus inițial de gigantul farmaceutic Merck&Co., marketingul vaccinului a vizat fetele, întrucât practic toate cauzele cancerului cervical pot fi atribuite virusului HPV. Când cercetătorii au analizat opțiunea părinților de a renunța la vaccinarea fiilor lor, cel mai frecvent argument a fost acela că furnizorii de servicii medicale nu le sugeraseră niciodată acest vaccin. Într-adevăr, cu toate că vaccinul fusese recomandat pentru fete încă din anul 2006, el nu a fost recomandat băieților decât în 2011. Exista convingerea generală că nu ar fi fost necesar în cazul băieților,

pe lângă îngrijorarea de a nu le încuraja cumva promiscuitatea sexuală.[9] Drept urmare, datele din 2016 arată că, deși nivelul acoperirii vaccinării în rândul tinerilor a crescut de la 7,8% în 2011, la 27% în 2016, el este totuși în urma celui al tinerelor, care se ridică la 48%.[10]

Din neglijarea aplicării loțiunilor de protecție solară sau din evitarea unor vaccinuri esențiale, reiese interacțiunea complexă dintre normele privind masculinitatea, îngrijitorii și tinerii care se lasă antrenați într-o gamă largă de comportamente ce sporesc riscul de îmbolnăvire, de accidentare și de deces. Da, și băieții au partea lor de vină, dar oare ar face astfel de alegeri nechibzuite în absența semnalelor culturale de a proceda în acest mod? O recentă analiză a specialistului în medicina adolescenților de la Centrul Medical al Universității Columbia, David Bell, ajungea la concluzia conform căreia „comparativ cu tinerele adolescente, băieții de aceeași vârstă au o rată a mortalității mai ridicată, merg mai rar la un consult medical și au un nivel ridicat de nevoi nesatisfăcute"[11]. Analiza a confirmat faptul că atunci când aderarea la normele privind masculinitatea este mai puternică, e mai probabil ca tânărul să dezvolte obiceiuri nesănătoase. Comparativ cu fetele, băieții consumă mai multe substanțe cu potențial adictiv, precum alcoolul și tutunul, conduc mai imprudent și se implică mai des în relații sexuale cu risc sporit de infectare, dar și în alte feluri de activități periculoase.

Grupul de vârstă cu cele mai mari decalaje între genuri în materie de sănătate este cel al tinerilor între cincisprezece și douăzeci și patru de ani: 75% dintre persoanele decedate în acest grup de vârstă sunt tineri de sex masculin. În ceea ce-i privește pe aceștia, probabilitatea de a muri în urma rănilor suferite în accidente de autovehicule sau de bicicletă, în diverse sporturi, în căderi sau ca urmare a leziunilor coloanei vertebrale sau traumatismelor cranio-cerebrale este de trei ori mai mare decât în cazul persoanelor de sex feminin. Și probabilitatea ca ei să se sinucidă este de patru

ori mai mare decât în cazul fetelor. În 2014, rata sinuciderilor tuturor copiilor între zece și paisprezece ani a depășit rata de deces în accidente rutiere, ajungând în cinci ani la o valoare dublă față de 2009. Din totalul sinuciderilor în acest grup de vârstă, două treimi erau băieți. Conform CDC (Centrul pentru Controlul și Prevenirea Bolilor din SUA), creșterea poate fi atribuită în parte noii culturi a rețelelor sociale în cadrul cărora expunerea la umilirea publică este tot mai răspândită și mai profundă.[12]

Dar faptul că băieții sunt încurajați să folosească mai puțin loțiunile de protecție solară sau să facă alegeri neinspirate nu reprezintă decât o fațetă a situației de fapt. Chiar când sunt tratați în sistemul de asistență medicală primară, îngrijirea acordată lor este influențată de atitudini legate de gen. În rândul copiilor cărora, în urma diagnosticării deficitului de atenție și hiperactivității, li se administrează psihostimulante, numărul băieților este dublu față de cel al fetelor, mai ales dacă ei provin din familii sărace. În ultimii treizeci de ani a crescut de douăzeci de ori numărul rețetelor pentru tulburarea de deficit de atenție, CDC raportând o creștere susținută, de la 7,8% dintre băieți în 2003, la 9,5% în 2007 și la 11,0% în 2011. Conform psihologului L. Alan Sroufe, această abordare a diferențelor în ce privește atenția se bazează pe credința într-un „defect înnăscut" detectabil prin tomografii cerebrale – ceea ce este eronat. El susține că, „indiferent de modul în care este măsurată activitatea cerebrală, aceste studii nu ne indică nicidecum dacă anomaliile observate erau prezente la naștere sau dacă rezultaseră în urma unor traume, a stresului cronic sau altor experiențe din copilăria timpurie"[13].

Explicația parțială a acestui stres rezidă poate în modul în care băieții sunt încurajați să își privească propriul corp – ca pe un „instrument", și nu ca pe ceva ce poate fi simțit. Conform stereotipului cultural, corpurile bărbaților sunt niște instrumente, niște mijloace pentru atingerea unor scopuri. În jocurile brutale, în

competițiile dezlănțuite și în veșnicele jocuri de-a soldații, băieții tind să se conformeze sugestiei că nu corpul sau persoana din interiorul acelui corp contează, ci rolul pe care îl joacă. Asumarea atâtor riscuri, felul în care se îngrijesc de propria persoană și procentul ridicat de accidente și de decese demonstrează cât de bine își joacă rolul: 70% dintre decesele premature în rândul persoanelor de sex masculin sunt atribuite unor tipare comportamentale stabilite în adolescență, conform Organizației Mondiale a Sănătății.[14]

De la începutul activității mele în consiliere psihologică, am văzut mulți băieți care adoptaseră comportamente riscante. Timmy, de pildă, era exemplul perfect al modului în care un băiat putea fi tandru și nevinovat în general, dar nesăbuit și demn de temut pe străzile din cartier. Când l-am cunoscut, avea unsprezece ani și locuia cu bunica sa într-un rând de case înșiruite într-un cartier muncitoresc. Mergea la școala parohială chiar de cealaltă parte a străzii înguste. Se prezentase la cabinetul meu pentru consiliere psihologică, la recomandarea directorului școlii, îngrijorat în cazul său de absența unui model masculin și de atracția găștilor din cartier. În timpul petrecut împreună, mi-am dat seama că Timmy era un băiat naiv, sincer și amabil. Îi plăceau foarte tare documentarele cu animale de la televizor.

În anii dinaintea intrării sale la un liceu economic, Timmy începuse să-și petreacă serile în parcul din vecinătate și pe terenurile de baschet și baseball ale centrului de sport și recreere din apropiere. Aliat cu băieții alături de care își petrecea timpul, bătăile cu găștile de la celălalt centru recreațional deveniseră mai frecvente și mai violente. L-am întrebat dacă nu îi era frică în timpul acestor încăierări și mi-a spus, fără să se laude, că nu îi era teamă. Mi-a mai spus că porecla lui era „Cap-dur", un joc de cuvinte legat de numele său de familie, sugerând capacitatea sa de a încasa lovituri. „Nu simt niciodată nimic", mi-a explicat

el. „Când joc fotbal american sau hochei pe stradă", spunea el, „îmi place să lovesc." L-am întrebat ce voia să zică, și mi-a explicat că simțea o „eliberare" când ataca sau când placa un adversar. Timmy găsise o supapă legitimă pentru a da frâu liber furiei sale interioare.

Socializarea tipic masculină îi învață pe băieți să se detașeze emoțional de corpul lor, privindu-l în primul rând ca pe un mecanism menit să funcționeze în sport, la muncă sau chiar în experiențele sexuale. Important este să funcționeze și să nu le stea în cale. Așadar, educați să se concentreze asupra obiectivului final, mulți băieți se îndepărtează de sine până la punctul în care durerea pur și simplu nu mai este percepută.

MIZA DIN SPATELE SPORTURILOR

Istoricii atribuie popularitatea crescândă a sporturilor organizate și a antrenamentelor sportive, neliniștilor de la sfârșitul secolului XIX legate de faptul că băieții deveniseră prea „moi". Granițele de gen începuseră să se estompeze pe măsură ce rolurile în familie și la locul de muncă se modificau și, prin urmare, accentul s-a pus tot mai mult pe superioritatea fizică masculină. Popularitatea sportului a explodat. „Era în vogă, în întreaga țară, o preocupare intensă pentru sănătate și sport, pe măsură ce bărbații încercau obsesiv să-și dezvolte un fizic cât mai viril, ca modalitate de a demonstra că posedă virtuțile interioare ale masculinității", scria Michael Kimmel în istoria sa culturală *Manhood in America* (*Masculinitatea în America*).[15]

Practicarea sporturilor stârnește emoții extrem de plăcute. Sportul conferă încredere de sine jucătorilor care își descoperă astfel noi talente și își dezvoltă noi abilități, adesea spre

entuziasmul antrenorilor, al colegilor de echipă și al suporterilor. Jocurile „de băieți" reprezintă un contrast agreabil față de muncă, de școală sau de viața socială. Sportul dă frâu liber unor impulsuri profunde, instinctuale și asigură plăceri viscerale. După cum explică specialistul în sociologia sportului David Whitson, „experiența îmbinării forței și a talentului, oricât de scurtă ar fi ea, în turul bazelor terenului de baseball, în lovitura perfect țintită pe terenul de golf, în reverul reușit sau în senzația de «plutire» dintr-un concurs de alergare, joacă un rol important în popularitatea sportului"[16].

Pe lângă pura bucurie a mișcării fizice și a încercării de a săvârși adevărate minuni de putere și de pricepere, relațiile bazate pe munca în echipă reprezintă o altă satisfacție aflată în sport. Ocaziile de a-și împărtăși în mod deschis emoțiile profunde explică motivul pentru care tinerii bărbați se cramponează de sport cât mai mult timp cu putință. De fapt, mulți dintre ei găsesc sportul mai atrăgător decât provocările studiilor și ale unui loc de muncă. Unii dintre tineri își dedică întreaga viață sportului, făcând față fără nicio tragere de inimă celorlalte responsabilități ale vârstei adulte. Menit a fi un loc de antrenament al masculinității, sportul poate prelungi efectiv copilăria băieților. Unii sportivi, adevărate vedete în liceu sau în facultate, nu vor evolua niciodată dincolo de acest statut.

Însă oricât de antrenant ar putea fi sportul, el este menit să fie un cadru de instruire pentru masculinitatea tradițională. Între băieții din cartier sau din școală, practicarea unui sport poate stabili sau întări ierarhia masculină. Când calitatea de a fi „cel mai bun" le conferă un statut special, urmărirea succesului sportiv poate ajunge să domine viața băieților.

Chiar și în ziua de astăzi, în ciuda implicării crescânde a femeilor în sport, acesta rămâne un bastion al valorilor masculine tradiționale. Să joci „în ciuda durerii" și să te sacrifici „pentru

binele echipei" sunt lozinci care fac parte inerentă din antrenamentul sportiv al băieților. Specialistul în sociologia sportului Don Sabo, de la Facultatea D'Youville din Buffalo, vorbește despre „principiul durerii", conform căruia disponibilitatea jucătorului de a „strânge din dinți" este un indicator al masculinității sale. Înșiși jucătorii, ca de altfel și antrenorii sau alți colegi de echipă, creează această cultură a negării costurilor și consecințelor reale a continuării jocului în ciuda accidentărilor suferite. A-i învăța pe băieți să-și reprime sentimentele de vulnerabilitate, să rezume succesul la victorie, să se rănească reciproc ca parte legitimă a jocului, să îndure cu stoicism propriile vătămări, și, în general, să se folosească de forță pentru a-și domina adversarii sunt metode prin care sportul inculcă normele privind masculinitatea tradițională.[17]

Promulgarea legii americane „Title IX" în 1972, menită să pună capăt discriminărilor de gen în educație, a revoluționat sportul feminin. În 1972, doar 7% dintre elevii de liceu care practicau sporturi erau de sex feminin; în 2012, numărul acestora ajunsese la 42%. În 1972, numai 2% din bugetele sportive ale facultăților erau alocate sportului feminin; în 2010, fetele primeau 48% dintre bursele sportive și 40% din bugetele pentru sport. Fetele au mai multe tipuri de beneficii din investirea fizică în activitățile sportive. Performanțele școlare ale elevelor care fac sport sunt mai bune comparativ cu cele ale colegelor, inclusiv în științele exacte. Ele au mai multe șanse de a absolvi liceul, au note mai bune și obțin rezultate superioare la testele standarizate; 82% dintre femeile de afaceri cu funcții manageriale au practicat sportul.[18]

Însă, cu toate că unele lucruri se schimbă, altele rămân la fel. La nivel de facultate, echipele sportive masculine – în special cele de baschet și de fotbal – consumă o cotă disproporționată din bugetul pentru sporturi. Numai costurile Diviziei Întâia la fotbal

depășesc totalul tuturor celorlalte sporturi feminine. Specialistele în analiză juridică Joanna Grossman și Deborah Brake observă următoarele: „Cu cât mai masculin este un sport, cu atât înghite mai mulți bani și cu atât capătă mai mulți fani, ceea ce întărește de fapt normele tradiționale privind masculinitatea“[19].

În școlile în care superioritatea masculină este marcată prin sporturile cu bugete supradimensionate, situația sportivilor poate fi deconcertantă. Există, de exemplu, așa-numitul sindrom al „sportivului spălat pe creier“, care se referă la modul în care unii băieți se identifică în mod excesiv cu rolul de sportiv, pierzându-și umanitatea. Sistemul umilitor de inițiere în frățiile studențești, arogarea dreptului de a întreține relații sexuale, comportamentele de mare risc – toate acestea izvorăsc dintr-o cultură de vestiar care cultivă sentimentul că totul li se cuvine. Sportivii din aceste echipe comportă un risc mai ridicat de a comite mai multe categorii de infracțiuni. David Whitson susține că lumea sportului masculin „rămâne un bastion al reacției la curentul antipatriarhal, în care masculinitatea tradițională este preamărită, în timp ce celelalte tipuri de masculinitate sunt discreditate și descurajate“[20].

Am oferit consiliere multor sportivi de sex masculin în devenire. Unii veniseră la mine pentru a-i ajuta să ajungă la performanțe mai bune; alții, deoarece comportamentul lor din afara terenului de joc le crease probleme. Bill era un tânăr ale cărui visuri legate de sport ajunseseră în centrul vieții sale și al părinților săi – până când acestea luaseră, brusc, sfârșit.

Se îndrăgostise de fotbal în școala primară și fusese de la început foarte motivat. Un băiat cu o alură atletică, voinic pentru vârsta sa, Bill concurase și câștigase un loc într-o echipă locală de frunte, care juca des în deplasare. Echipa se antrena din greu și des; weekendurilor în familie le luaseră locul turneele și meciurile amicale desfășurate în zonele limitrofe. Pe măsură ce

membrii echipei au crescut, antrenorul a devenit tot mai exigent cu privire la antrenamente, la abilitatea și la implicarea sportivilor. Indiferent de anotimp sau de vreme, băieții erau în aer liber, practicând pase cu piciorul și diverse alte tactici.

Bill mai practicase și alte sporturi când era mai mic – baseball, lacrosse –, însă de când echipa sa era atât de concentrată asupra victoriilor, renunțase pe rând la acestea, pentru a se conforma pretențiilor crescânde ale antrenorului, care le explicase clar că niciun jucător nu era de neînlocuit. Timpul în care îi lăsa pe teren la meciurile oficiale era felul în care antrenorul îi răsplătea pe băieții dispuși să se implice total. Bill avea succes, iar părinții lui se hrăneau cu visuri mărețe născute la marginea terenului de joc, despre burse la facultate și chiar mai mult de atât. Fără să vrea, i-au transmis fiului lor mesajul că fotbalul era pe primul loc. De unde, la început, totul fusese distractiv, fotbalul devenise acum o chestiune extrem de presantă. Jocul începuse să implice un grad mai mare de competitivitate și de brutalitate fizică. Lovirea mingii cu capul era exersată în mod frecvent în cadrul echipei, fără nicio preocupare față de eventualele contuzii. Accidentările erau ceva obișnuit; nu exista jucător care să nu fi suferit vreun fel de accidentare – întinderi musculare, entorse, rupturi de ligamente la genunchi – care, uneori, puteau pune capăt unei cariere.

Însă lui Bill tot îi plăcea jocul în sine. Momentele de creativitate și de colaborare cu echipa pe teren reprezentau răsplata pentru toată munca grea din timpul antrenamentelor și îl făceau să revină mereu la joc. În liceu, echipa începuse să concureze în turnee locale de prezentare, unde, la marginea terenului, se aliniau antrenorii de la diverse facultăți, aflați în căutare de posibile talente. Cu toate că regulile Asociației Naționale Sportive Universitare (NCAA) limitează sumele de bani destinate echipelor, fiecare băiat își imagina că ar fi putut fi unul dintre cei care vor trage lozul câștigător.

Într-un joc dur, cu multe placări agresive și miză mare, din campionatul statal, arbitrul a adoptat o atitudine permisivă și numărul de faulturi a crescut. În final, în timp ce Bill, aflat în apărare, a întins piciorul pentru a respinge mingea afară din careu, atacantul l-a lovit cu toată puterea, fracturându-i tibia. Nu numai că Bill s-a retras pe perioada acelui sezon; cu șuruburi inserate în picior, el nu a mai putut fi niciodată la fel de rapid sau de neînfricat.

În practicarea unui sport pot interveni accidentări și răniri. Dar din moment ce echitatea în materie de gen influențează puternic cultura sportivă, se ridică problema modului în care trebuie modificate normele privitoare la prevenirea accidentărilor și la antrenamente. Eric Anderson, de la Universitatea din Winchester, Marea Britanie, vorbește despre o „îmblânzire" a masculinității tradiționale în rândul sportivilor. Comentând un studiu din 2009 care constata o diminuare a practicării sporturilor de echipă periculoase, cum sunt hocheiul pe gheață sau fotbalul, el afirmă: „Dacă bărbaților nu li se mai cere să se alinieze la convingerile obișnuite privind masculinitatea, ei se vor dovedi mai puțin dispuși să ia parte la activități potențial nocive pentru sănătatea lor"[21]. Într-un sondaj de opinie privind participarea tinerilor la diferite sporturi între 2009 și 2014, marii perdanți au fost fotbalul și wrestlingul.[22] Până și într-o țară nebună după rugby ca Australia, studiile arată o scădere constantă a practicării acestui sport.[23]

Cu toate că deocamdată se evită o examinare critică a sporturilor competitive de mare interes, atenția se îndreaptă însă asupra modului în care se face educația fizică în școli. Deși identificată ca fiind un predictor puternic al condiției fizice a adulților, condiția fizică a copiilor este subminată de împotrivirea multor băieți de a face educație fizică sau de a juca vreun sport, întrucât le consideră a fi ocaziile cele mai propice hărțuirii și intimidării. Specialiștii

canadieni Michael Atkinson și Michael Kehler au observat o intensificare a așa-numitei „ideologii anti-sală/mișcare" și a mișcării de contestare a „sportivilor spălați pe creier", drept urmare a modului în care cultura de vestiar, competitivitatea sportivă și complicitatea profesorilor au compromis eficiența orelor de sport din școli. Cei doi cercetători conchid: „Nu este deloc surprinzător faptul că băieții învață să se teamă și să deteste exercițiile fizice efectuate în colectivitate"[24].

Vestiarele, în special, sunt locurile în care se petrec multe dintre agresiunile între colegi. În aceste spații atipice în cadrul școlii, din cauza depărtării lor de controlul adulților, tind să domine băieții care își hărțuiesc colegii și stau cu ochii pe ei, gata să sancționeze orice derapaj de la normele masculinității. În Statele Unite și în alte părți ale lumii, educația fizică, felul în care sunt concepute și supravegheate vestiarele băieților și programele sportive, în general, sunt în curs de reevaluare, întrucât abordarea uniformizantă a lăsat pe dinafară o mulțime de băieți și a avut un rol important în perpetuarea unor norme nocive.

Pe lângă aceste tendințe generale, există mai multe chestiuni legate de sănătate care merită o atenție specială din partea părinților și a celorlalți îngrijitori ai băieților.

SPORTUL ȘI COMOȚIILE CEREBRALE

În ciuda popularității așa-numitului „principiu al durerii" din sporturile de băieți, există o îngrijorare crescândă legată de faptul că, în ceea ce privește loviturile la cap, mai frecvente în anumite sporturi decât în altele, lucrurile au mers prea departe. Recent, a devenit tot mai clar faptul că sportul de contact produce – și a produs *dintotdeauna* – o rată șocant de mare de leziuni

cerebrale. Conform CDC (Centrul pentru Controlul și Prevenirea Bolilor), „o comoție cerebrală este o leziune cerebrală traumatică (TBI – Traumatic Brain Injury) cauzată de o ciocnire, de o lovitură sau de o zdruncinare a capului ori de o lovitură a corpului care provoacă o zguduire brutală a capului. Din cauza acestei mișcări rapide, creierul se poate mișca brusc în interiorul craniului, rezultând modificări chimice sau o deteriorare a celulelor creierului"[25].

46% dintre comoțiile cerebrale sunt înregistrate în rândul elevilor de liceu cu vârste cuprinse între cincisprezece și optsprezece ani. Conform cercetătorilor de la Universitatea din San Francisco, California, între 2007 și 2014, rata comoțiilor a crescut cu 60% – îndeosebi în rândul adolescenților – 55% dintre cei diagnosticați fiind de sex masculin. Conform Academiei Americane de Pediatrie, anual, aproape două milioane de tineri sub optsprezece ani suferă de o comoție cerebrală. Unu din cinci sportivi de vârstă școlară va suferi o comoție în timpul sezonului de joc, iar o treime dintre ei vor suferi mai mult de una în decursul aceluiași an.[26]

Fotbalul american este responsabil pentru mai mult de jumătate dintre toate comoțiile suferite în timpul practicării unui sport. Hocheiul, fotbalul european, wrestlingul, jocul de lacrosse contribuie de asemenea substanțial la această rată a accidentărilor. Incidența comoțiilor cerebrale în rândul liceenilor atinge valori maxime în lunile septembrie și octombrie ale fiecărui an, la apogeul sezonului de fotbal european și de fotbal american.[27] În jocul de fotbal american, „unii jucători de pe teren suferă lovituri la cap în fiecare meci"[28], conform cercetătorului în medicină sportivă de la Universitatea de Stat din Michigan, John W. Powell. În cadrul unui studiu de-a dreptul înfricoșător, au fost instalate în căștile jucătorilor de fotbal juniori, de șapte și opt ani, niște monitoare care au înregistrat o medie de 107 lovituri la cap per jucător. Când accelerările ating pragul de viteză, studiile indică

o „deteriorare a materiei albe" care poate dura până la un an. În ciuda progresului tehnologiilor de prevenție, nu există deocamdată căști care să prevină comoțiile cerebrale.[29]

De fapt, există dovezi recente care indică faptul că deteriorarea țesutului cerebral este cumulativă și că până și loviturile la cap ce nu conduc la comoții produc un anumit efect. Într-un studiu desfășurat de specialiștii în neuroradiologie de la Facultatea de Medicină a Universității Wake Forest, douăzeci și cinci de băieți cu vârste cuprinse între opt și treisprezece ani au purtat căști speciale care au urmărit impacturile suferite în decursul unui sezon; ei au efectuat teste de imagistică prin rezonanță magnetică (RMN) atât la începutul, cât și la sfârșitul sezonului. Concluziile? Cu cât au suferit mai multe lovituri la cap, cu atât mai deteriorată a fost izolația neuronilor, numită și materie albă, care este esențială pentru comunicarea între diversele regiuni ale creierului.[30] Se presupune că encefalopatia traumatică cronică (CTE), o afecțiune incurabilă și degenerativă a creierului, ar fi declanșată de lovituri repetate la cap, care sunt adesea sub pragul diagnosticării drept comoții cerebrale.

Părinții băieților care vor să practice sporturi de contact se confruntă cu o dilemă. Andrew era unul dintre aceștia, un băiat solid de zece ani, voinic pentru vârsta lui și deja condiționat după ani întregi de jucat diverse sporturi, să minimalizeze durerea fizică și riscurile. Datorită ambilor părinți care făcuseră sport în liceu și la facultate, unui frate mai mare care juca într-o echipă de elită pentru un foarte bun club local de fotbal și unui unchi care lucrase pentru o echipă de fotbal american din Liga Națională, sportul juca un rol important în cultura familiei sale. Lui Andrew îi plăcea să joace, și să joace brutal, chiar și în meciurile amicale cu fratele său în curtea casei. Iarna, joaca, construirea de fortărețe de zăpadă se transforma într-o bătălie cu bulgări de gheață și de zăpadă; jocurile de baschet de pe aleea din

fața casei implicau o groază de lovituri de coate și faulturi nesăbuite. O încăierare din joacă cu tatăl său putea degenera într-o încercare serioasă de a aplica lovituri cu pumnii sau cu genunchii. Andrew era incredibil de competitiv.

Fiind un sportiv curajos, neînfricat, Andrew fusese repartizat de către antrenorul său de fotbal în poziția de fundaș de centru, poziție în care era dispus să facă orice pentru a opri un atac, fiind și ultima redută în apărarea golului. Cu toate că era mic de statură, avea o forță de care trebuia să ții cont datorită rapidității și a deposedărilor sale agresive. Însă, firește, el își dorea să joace mai degrabă fotbal american, chintesența sportului masculin printre prietenii săi, și făcea necontenit presiuni asupra părinților să-i schimbe sportul. Mama și tatăl lui Andrew făcuseră niște cercetări și erau preocupați de posibilele vătămări, mai ales în cazul copiilor al căror creier era încă în plină dezvoltare. Își cunoșteau bine fiul și își dădeau seama că el ar juca fotbal american cu aceeași ardoare și competitivitate de care dădea dovadă în orice altă situație. „Nu înainte ca tu să împlinești doisprezece ani", i-au spus ei, declanșând frustrare și țipete în fața unei asemenea nedreptăți. Prietenul său cel mai bun juca într-o echipă de fotbal american și, pe tot parcursul sezonului, Andrew a fost nevoit să asculte poveștile acestuia în legătură cu meciurile respective, în timp ce el era ținut pe loc de temerile părinților săi.

Când familia aceasta a venit la cabinetul meu, frustrarea și nemulțumirile lui Andrew făceau parte dintr-o serie lungă de îngrijorări. Îmi dădeam seama de profunzimea și de succesul relației dintre Andrew și părinții săi, dar și de faptul că miza era însăși încrederea lui viitoare în judecata părinților și permisiunea acordată lor de a-i oferi mai departe îndrumări părintești, chiar dacă va trebui să accepte limite care nu îi conveneau sau pe care nu le înțelegea pe deplin. Separat, părinții lui Andrew și cu mine discutaserăm despre îngrijorarea lor în legătură cu faptul că fotbalul

american și pericolele inerente lui ar putea alimenta același model de neglijență și de nepăsare față de corpul său pe care îl observaseră la băiatul lor după ce făcuseră deja nenumărate vizite la camera de gardă în urma cascadoriilor lui nesăbuite. Ei au rămas fermi pe poziție, iar Andrew, deși nemulțumit, a acceptat în cele din urmă ideea că părinții lui aveau pur și simplu grijă de el.

Andrew era asemenea multor băieți câștigători în competiția pentru recompensele specific masculine. Bucurându-se de validarea celorlalți, considerați a fi exemple de curaj și de succes, acestor băieți le este greu să-și stabilească corect prioritățile și au nevoie de aliați care să-i ajute să rămână pe calea cea bună. Confruntat cu efectele „euforizante" ale atenției de care se bucură din partea colegilor și a adulților, doar legătura emoțională și respectul lui Andrew pentru părinții săi l-au ferit să nu cedeze din punct de vedere afectiv. El demonstrase deja că asumarea de riscuri triumfa asupra preocupării pentru bunăstarea sa fizică, ceea ce i-a determinat pe părinți să intervină.

Sporturile pentru băieți se află într-un moment critic. Patru state – California, Illinois, Maryland și New York – iau în calcul legi care să restricționeze sau să interzică fotbalul american în rândul copiilor sub paisprezece ani. Tradiționaliștii au reacționat alarmați, percepând o amenințare nu numai la adresa fotbalului american, ci a sporturilor de contact în general. Între timp, se schimbă regulile, se limitează folosirea contactelor dure și noi tehnici de blocare și de placare a adversarului sunt introduse pe scară largă într-un efort de a preveni problemele medicale. Dar în opinia cercetătorilor de la Fundația pentru Prevenirea Comoțiilor Cerebrale, o organizație care luptă pentru eradicarea encefalopatiei traumatice cronice, „nicio placare nu poate fi vreodată suficient de sigură pentru un copil aflat încă în dezvoltare"[31].

La fel cum părinții trebuie să cântărească avantajele pro și contra participării fiilor la astfel de sporturi, școlile și organizațiile

pentru tineret au și ele destule aspecte la care să reflecteze. De exemplu, fenomenul traumatismelor craniene este încă nerezolvat. Sindromul „celui de-al doilea impact", care survine în momentul în care un sportiv revine la jocul activ înainte ca un traumatism cranian anterior să se fi vindecat, ridică serioase semne de întrebare. Studii recente au descoperit în acest caz performanțe cognitive reduse, o recuperare prelungită și o probabilitate crescută să apară comoții ulterioare în urma unor loviri repetate la cap. Cu toate progresele științei, deciziile celor de pe marginea terenului privind momentul oportun în care sportivul este pregătit (sau nu) să revină în joc rămân subiective.[32]

CORPUL ȘI SENTIMENTELE DE NESIGURANȚĂ

Tulburările de comportament alimentar sunt de mult timp privite ca o problemă a fetelor și a femeilor, mai ales când standardele de frumusețe de neatins sunt internalizate printr-o necontenită autocritică. Dar recente cercetări au descoperit că și băieții suferă de percepții distorsionate în legătură cu corpul lor. În vreme ce, în cazul fetelor, preocuparea este aceea de a fi cât mai slabe, în cazul băieților este exact invers. Numită și „bigorexie", dismorfia musculară este opusul anorexiei nervoase. Cercetătoarea și pediatra Alison Field, de la Facultatea de Medicină Harvard, susține că această problemă afectează un procent de 18% dintre băieți[33] sau, altfel spus, aproape unu din cinci. În cazul tinerilor care resimt acest tip de disconfort corporal, obiectivul este practic imposibil de atins: să aibă mai multă masă musculară, dar să fie și mai supli. Chiar și băieții supraponderali se pot percepe pe sine dintr-o perspectivă distorsionată în vreme ce se străduiesc să dobândească cele șase „pătrățele" abdominale corespunzătoare

idealului masculin. Băieții perfecționiști sau anxioși sunt mai predispuși riscului de a deveni obsedați de greutatea și de masa lor musculară.

Într-o epocă în care consumul de media al unui tânăr obișnuit este de aproximativ șapte ore pe zi, băieții sunt influențați mai mult ca oricând de corpurile atletice ale personajelor de acțiune sau ale supereroilor din filme. Comercianții și producătorii de jucării și-au perfecționat mesajul destinat acestui public. Conform psihologului Raymond Lemberg, în ultimii douăzeci de ani, personajele de la televizor sau din jocurile video au pierdut în greutate și au adăugat musculatură, fixând un standard neverosimil pentru corpul bărbătesc. „De fapt, numai 1 sau 2% au o astfel de constituție. Prezentăm bărbații într-un mod cu totul nefiresc", a adăugat el.[34]

Numeroși băieți reacționează la acest nou ideal apelând la vitamine și la suplimente nutritive și, mai frecvent, la programe intense de exerciții fizice. Cercetările sugerează că în vreme ce metodele tradiționale de dovedire a masculinității s-au împuținat, accentul cultural pus pe expunerea musculaturii a căpătat o importanță tot mai mare. Conform unui studiu din 2012, mai mult de o treime dintre tinerii de sex masculin de gimnaziu și de liceu foloseau proteine sub formă de pulbere sau de shake-uri pentru creșterea masei musculare. Un procent mai mic, între 3 și 12% au admis că folosesc steroizi.[35] Tinerii cel mai puternic influențați de tiparul rigid al masculinității sunt și cei mai predispuși să se lase duși de val în urmărirea „perfecțiunii" trupului masculin.

Termenul „complexul Adonis", inventat de trei pediatri pentru a descrie această problemă a imaginii corpului bărbătesc, este inspirat din mitologia greacă și face referire la corpul legendarului Adonis, jumătate om, jumătate zeu, ca la un ideal al frumuseții masculine. Termenul se referă la imposibilitatea de a atinge noile standarde privind masculinitatea, la sentimentele

băieților de inadecvare în încercările lor de a se ridica la înălțimea acestora și la eforturile lor neprecupețite – exerciții fizice compulsive, suplimente alimentare și folosirea steroizilor – în urmărirea perfecțiunii.[36]

Adăugarea de masă musculară și îndepărtarea grăsimii nu sunt unicele chestiuni legate de imaginea corporală care îi afectează pe băieți. Vizionarea de pornografie a ridicat rușinea legată de „complexul penisului mic" la un alt nivel. Într-un studiu condus de o echipă de cercetători de la King's College din Londra, „teama bărbatului de a rămâne singur sau de a fi respins din cauza mărimii penisului său, teroarea legată de faptul că ceilalți ar putea râde de el și anxietatea în ceea ce privește nuditatea lui în preajma femeilor sau a bărbaților" a fost măsurată conform unei scale, pe baza unui chestionar alcătuit din zece întrebări.[37] Cercetătorii au descoperit că 30% dintre respondenți erau nemulțumiți de organele lor genitale; cei care s-au identificat drept homo- sau bisexuali erau mai înclinați decât heterosexualii de sex masculin să semnaleze îngrijorări legate de mărimea penisului.

CONSUMUL DE ALCOOL ȘI DE DROGURI

Conform unui studiu federal privind consumul de droguri și sănătatea, procentul adolescenților de sex masculin care consumă substanțe psihoactive este mai ridicat decât cel al fetelor. Consumul de alcool în rândul băieților este mai mare decât în rândul oricărui alt grup social. Conform unui raport din 2013, 40% dintre liceenii de sex masculin au recunoscut că au consumat alcool în luna precedentă, iar 25% dintre ei au recunoscut că au consumat mai mult de cinci pahare de băutură. În plus, 25% dintre băieți au admis că au fumat marijuana în luna precedentă,

10% au inhalat diverse substanțe, iar 10% au luat și ecstasy. Mulți băieți încep să consume alcool sau droguri încă din perioada preadolescenței. Aproape 25% beau băuturi alcoolice și 10% fumează marijuana înainte de a împlini treisprezece ani.[38]

Există multe teorii care explică diferențele de gen privind consumul de substanțe psihoactive, inclusiv unele ipoteze referitoare la influența hormonilor masculini asupra tendinței băieților de a-și asuma riscuri. Alte ipoteze se referă la o maturizare mai lentă a zonelor creierului anterior (prozencefalului) care reglează comportamentul persoanelor de sex masculin sau la influența vedetelor din domeniul sportului sau al divertismentului și a altor importante figuri masculine. Însă și publicitatea făcută de companiile producătoare de băuturi alcoolice joacă categoric un rol. Producătorii de bere au creat un „brand" al bărbatului – relaxat, amator de distracție, romantic, atractiv din punct de vedere sexual –, care influențează imaginea de sine și aspirațiile băieților. Un studiu publicat în 2012 de către Academia Americană de Pediatrie a urmărit comportamentul a 4 000 de adolescenți din clasa a șaptea până într-a zecea. Băieții din acel studiu beau „considerabil mai mult alcool" decât fetele, se confruntau cu consecințe mult mai grave ale acestui consum, existând semne că acesta fusese influențat de reclamele la bere. Preadolescenții cărora le plac reclamele la băuturile alcoolice sunt mai predispuși să consume alcool și să aibă probleme serioase legate de acest consum.[39]

Două metaanalize ale cercetărilor referitoare la efectele publicității asupra consumului de alcool în rândul adolescenților, una din anul 2009 și una din 2016, au descoperit dovezi concrete că expunerea la această publicitate a influențat comportamentul adolescenților în ceea ce privește consumul de alcool. După cum explică autorii celei mai recente dintre ele, „pe parcursul urmăririi subiecților din toate aceste studii, au fost descoperite legături semnificative între expunerea, conștientizarea, implicarea

și receptivitatea adolescenților la promovarea publicitară și momentul inițierii consumului de alcool, al băutului compulsiv, al băutului în ultimele treizeci de zile și/sau al manifestării unor probleme legate de acest consum"[40].

Programele școlare care îi învață pe tineri să privească cu discernământ mesajele transmise în media – „educația media" – s-au dovedit capabile să-i ajute pe adolescenți să decodeze mesajele publicitare referitoare la băuturile alcoolice, la fel cum și-au dovedit eficacitatea și restricțiile privind conținutul și plasarea acestor reclame. Ajutându-i pe adolescenți să-și pună întrebări precum: „Ce încurajează de fapt această reclamă?", „Ale cui interese le promovează?", „Cât de subiectivă este ea?", această educație media ajută la protejarea lor împotriva eforturilor sofisticate ale publicității de a le manipula atitudinea și comportamentul. Cu toate acestea, multe dintre persoanele care lucrează cu adolescenții se tem că duc o luptă imposibilă. Un raport din 2004 al Comitetului Național pentru Dezvoltarea unei Strategii de Reducere și de Prevenire a Consumului de Alcool în Rândul Minorilor s-a încheiat cu acest comentariu care ne dă de gândit: „Comitetul a ajuns la concluzia fundamentală că, în cele din urmă, consumul de alcool în rândul minorilor nu poate fi abordat cu succes doar concentrându-ne asupra tineretului. Tineretul bea alcool în contextul unei societăți în care consumul de alcool reprezintă comportamentul standard, iar imaginile cu băuturi alcoolice sunt omniprezente"[41].

Mișcarea pentru legalizarea marijuanei arată de asemenea legătura dintre tendințele sociale și consumul de substanțe psihoactive în rândul băieților. Studiile referitoare la consumul de marijuana de către adolescenții din Washington, unde a fost legalizat consumul în scop recreațional în rândul adulților, au descoperit, din momentul legalizării, o creștere a consumului în rândul elevilor din clasele a opta până într-a zecea, concomitent

cu scăderea conștientizării nocivității acestui drog. Din contră, în aceeași perioadă, în statele în care nu a fost legalizat consumul în scopuri recreaționale, consumul de marijuana în rândul adolescenților a scăzut. Conform SMART (o organizație din Colorado care luptă pentru reglementări mai stricte), într-o anchetă federală de evaluare a consumului de marijuana în rândul tinerilor între doisprezece și șaptesprezece ani, statul Colorado a ieșit pe primul loc.[42] Numai 48% dintre elevi considerau riscant consumul de marijuana.[43]

Experiența mea profesională, atât în sfera tratamentului dependenței de substanțe în cazul adolescenților, cât și în ceea ce privește eforturile școlilor de a iniția programe eficiente de prevenție, mă determină să împărtășesc părerea celorlalți specialiști care consideră că eforturile de a ține sub control abuzul de substanțe în rândul adolescenților vor eșua în situația în care aceștia primesc atâtea mesaje contradictorii. Această concluzie înseamnă că rolul adulților cărora le pasă de băieți este mai important ca oricând, pentru a-i ajuta să facă alegeri sănătoase.

În stagiul meu de coordonator de echipă într-un program de tratare, în condiții de internare, a adolescenților care făceau abuz de substanțe și a celor cu probleme emoționale, băieții și fetele erau internați din diverse motive. În cazul unora, părinții ajunseseră pur și simplu la capătul răbdării în privința comportamentului irațional, nesincer sau insolent al tinerilor. Alteori, tratamentul fusese recomandat fie de personalul didactic, drept măsură disciplinară, fie de sistemul de justiție pentru minori. Ceea ce m-a impresionat a fost schimbarea dramatică evidentă în cazul unora dintre adolescenți, survenită între momentul internării și cel al externării. Inițial sălbatici și scăpați de sub control, total indiferenți la autoritatea adulților, la plecare arătau din nou ca niște tineri normali. Chiar și chipurile li se schimbaseră, devenind mai relaxate, mai luminoase și

mai deschise. Odată ce își dădeau seama că nu puteau schimba, încălca sau ocoli regulile și că există adulți în care se pot încrede, parcă li se lua o piatră de pe inimă.

Unul dintre cei care s-au făcut remarcați a fost Ben, un tânăr privilegiat de natură, înzestrat ca atlet, ca elev și ca lider. Era căpitanul echipei de wrestling a școlii și președinte al corpului de elevi, în calitate de senior. Dar avea și mari probleme cu abuzul de substanțe, petrecând din ce în ce mai mult timp în stare de beție sau de euforie în urma consumului de droguri. Efectele comportamentului său îl ajungeau din urmă, atrăgând atenția școlii și a comunității. Deși inițial înclinați să atribuie problemele fiului lor unor escapade copilărești, pe măsură ce acestea se agravau, părinții și personalul școlii fuseseră în cele din urmă nevoiți să le dea atenție. O evaluare psihologică a scos la iveală faptul că însăși familia sa era disfuncțională, viața lui fiind dominată de boala mentală a mamei și de alcoolismul funcțional al tatălui. Ben era stăpânul propriei sale vieți și nu realiza cât de singur se simțea de fapt. Când cei de la școală au intervenit în cele din urmă, el a fost recomandat pentru programul de recuperare coordonat de mine.

Lucrând după un model care tratează dependența ca pe o boală, programul l-a ghidat pe Ben mai întâi în evaluarea amplorii dependenței sale, iar apoi i-a asigurat educația necesară pentru a se vindeca. În terapia individuală și de grup, el a început să vorbească mai sincer despre cât de înspăimântat fusese de faptul că putuse eluda cu atâta ușurință orice responsabilitate – și că într-o mare măsură era pe cont propriu. În ședințele educative de grup, el a ascultat povești de-a dreptul șocante despre cum viețile celorlalți adolescenți fuseseră sabotate de nevoia urgentă de a consuma alcool sau substanțe chimice. El a vorbit despre problemele de care se lovise în familia sa și a găsit noi membri din familia sa extinsă care l-au asigurat că se vor implica ori de câte ori va fi nevoie. Înainte de a se întoarce acasă, și-a luat

angajamentul de a continua să țină legătura cu un protector, astfel încât să fie mai puțin înclinat să se comporte prostește.

La fel ca mulți alți adolescenți băieți, Ben își apăra dreptul la distracție. El își justifica comportamentul invocând situația părinților, influența prietenilor, propriul lui sentiment exacerbat că i s-ar cuveni totul. Însă adevărul, pe care de-abia acum era capabil să-l recunoască, era acela că viața este înfricoșătoare și intolerabilă fără prezența cuiva care să îți poarte de grijă. Când împărtășesc astfel de cazuri altor părinți, în școli sau în cadrul altor organizații care se ocupă de tineri, intenția mea este să demonstrez că intoxicarea cu diverse substanțe este doar unul dintre modurile în care băieții fără o ancoră morală pot rătăci calea. O relație cu cineva căruia să îi pese de ei reprezintă o busolă salvatoare care-i călăuzește pe băieți pe drumul complicat înspre maturitate.

AUTOVĂTĂMAREA

În cartea lor din 2011, intitulată *The Tender Cut: Inside the Hidden World of Self-Injury* (*Delicata tăietură: Înăuntrul lumii ascunse a autovătămării*), profesorii de sociologie Patricia Adler de la Universitatea din Boulder, Colorado, și Peter Adler de la Unversitatea din Denver, Colorado, descriu acest fenomen al automutilărilor din rândul adolescenților, prin „tăieturi, arsuri, «însemnări» cu obiecte fierbinți sau ruperea oaselor în mod deliberat“[44]. În cadrul cercetărilor lor, acest cuplu de profesori a analizat autovătămarea din perspectiva de gen. Cu toate că un astfel de comportament este privit în mod tipic ca fiind mai obișnuit în rândul persoanelor de sex feminin, el ar putea fi subevaluat în cazul persoanelor de sex masculin, nefiind întotdeauna evident

în momentul prezentării la camera de gardă. Mulți cred că procentul de automutilare în cazul băieților este în creștere, în parte deoarece, așa cum observă soții Adler, „acest gen de comportament este extrem de contagios". Conform unui raport din 2016 al Serviciului Național de Sănătate din Marea Britanie, autovătămarea în rândul băieților și al tinerilor de sex masculin a atins cel mai ridicat nivel din ultimii patru ani, estimare făcută doar pe baza vizitelor la serviciile de urgență.[45]

Conform unui susținător al cauzei tinerilor, „băieții își provoacă, e adevărat, tăieturi, dar nu neapărat în aceeași măsură ca fetele. Băieții mai degrabă se iau tot timpul la bătaie, se pun în situații periculoase și ajung să mănânce bătaie". Când tinerii de sex masculin se taie sau își provoacă arsuri, este posibil ca ei să-și facă tăieturi mai adânci și arsuri mai grave, dar și să păstreze mai puțin secretul decât fetele în legătură cu acest comportament. Ritualurile de inițiere din cadrul frățiilor studențești, care includ „însemnări" cu obiecte fierbinți sau tăieturi pentru a crea legături „de sânge", susțin convingerea conform căreia experiența durerii este inerentă masculinității.[46]

Mulți dintre tinerii pe care îi întâlnesc, tulburați, chinuiți de furie sau de disprețul de sine, și cărora le lipsesc alte căi de exteriorizare, dezvoltă tipare autodistructive. Unul dintre aceștia era Andres, un licean trimis la cabinetul meu de antrenorul său de atletism, care îi observase o serie de tăieturi pe brațe atunci când își scosese bluza de trening. Antrenorul îl luase deoparte punându-i întrebări în legătură cu aceste tăieturi, iar Andres își recunoscuse comportamentul de automutilare. Când antrenorul îi înștiințase pe părinții lui, Andres fusese incapabil să le ofere vreo explicație, însă le acceptase ajutorul.

Am încercat să-l fac pe Andres să-și analizeze sentimentele în momentul apariției compulsiei de a-și face rău. Până când aceste sentimente care-l îndemnau să se automutileze nu erau

conștientizate, m-am gândit eu, era puțin probabil ca el să și le poată gestiona. Pentru ca el să-și poată controla din punct de vedere mental această energie autodistructivă, trebuia să-și observe sentimentele în timp ce altcineva era cu ochii pe el, permițându-i să retrăiască și să exploreze acea tulburare care determina actul compulsiv. După ce am stabilit între noi o relație bazată pe încredere și pe confidențialitate, i-am cerut să-mi povestească împrejurările în care își făcuse recent tăieturi, asigurându-mă că nu omite sentimentele dinaintea, din timpul și de după acest act. A reieșit faptul că el simțise un soi de ușurare după ce se rănise – o detensionare a furiei și a vinovăției legate de pierderea celui mai bun prieten al său într-un accident, cu câțiva ani în urmă. Când Andres se tăia, se simțea cumva mai apropiat de prietenul său, dar și despovărat de vinovăția de a-i fi supraviețuit. Odată ce a făcut această legătură și a reușit să-și exprime mai direct tristețea latentă, adolescentul a resimțit o profundă ușurare – fără să mai apeleze la autovătămare.

La extremitatea spectrului autovătămării se află sinuciderea, care reprezintă una din principalele trei cauze ale mortalității în rândul adolescenților. În Statele Unite, probabilitatea ca băieții să se sinucidă este de patru ori mai mare decât în cazul fetelor. În 2017, s-au înregistrat 4 600 de sinucideri în rândul tinerilor cu vârste cuprinse între zece și douăzeci și patru de ani, o medie de douăsprezece sinucideri pe zi. Dintre acestea, 81% aveau drept autori tineri de sex masculin. Pe măsură ce băieții traversează perioada adolescenței, există o tendință tot mai mare spre sinucidere: între zece și paisprezece ani, procentul sinuciderilor în rândul băieților este dublu decât în rândul fetelor; între cincisprezece și nouăsprezece ani, rata sinuciderilor ajunge să fie de patru ori mai mare în rândul băieților decât al fetelor. Pe lângă aceste sinucideri duse până la capăt, au mai existat 575 000 de tentative. Procentul a fost deosebit de mare

în rândul tinerilor homo- și bisexuali: 30%, conform Academiei Americane de Pediatrie.[47]

Din păcate, mulți dintre băieții pe care i-am cunoscut avuseseră idei suicidare, iar unii dintre ei le și materializaseră. Acesta a fost și cazul lui Dennis. Fusese trimis la mine după ce îi mărturisise consilierului școlar gândurile sale incontrolabile de sinucidere. Începuse chiar să se gândească la moduri de a le pune în practică, însă i se făcuse frică. Pe măsură ce încercam să reduc presiunea și deznădejdea pe care le resimțea, am descoperit că erau multe chestiuni de rezolvat: un divorț urât, încă neîncheiat, între părinții săi, însoțit de căderile nervoase ale mamei și de nereușita părinților de a nu îl implica și pe el; antecedente de hărțuire în clasele gimnaziale din cauza obezității sale; și incapacitatea de a-și aduna curajul în fața fetelor care îi plăceau și de a le aborda. Aflându-se acum în ultimul an de liceu, confruntat cu apropierea iminentă a vieții de adult, nu își dădea seama cum ar fi putut fi vreodată fericit.

Scopul meu imediat era acela de a-l ajuta pe Dennis să își recapete entuziasmul și credința că lucrurile se pot îmbunătăți. Între timp, i-am insuflat încrederea în posibilitatea de a-și clădi o viață frumoasă în pofida faptului că părinții săi se împotmoliseră într-o astfel de situație amară. I-am explicat că îl voi susține în fața lor și voi insista ca ei să-i ofere dragostea și sprijinul lor indiferent de împrejurări. L-am asigurat că merită din plin intervenția mea și l-am ajutat să-și amintească că, nu cu mult timp în urmă, știuse și el acest lucru. Treptat, pe măsură ce se distanța de conflictele familiale și de anxietățile legate de viața alături de colegii săi, Dennis și-a regăsit încrederea de sine.

Fiind un băiat inteligent, el a fost acceptat la mai multe dintre facultățile pentru care optase. A ales-o pe cea mai îndepărtată de casă, doritor să deschidă un nou capitol în viața sa, mult mai încrezător că părinții lui îi vor fi alături indiferent de evoluția relației dintre ei doi.

INTEGRALITATEA MINTE-CORP

Cum îi putem ajuta pe băieți să-și poarte de grijă când sacrificiul propriului corp este preamărit și atât de prețuit? Disponibilitatea băieților de a recunoaște ce înseamnă mai exact să se implice într-o încăierare, să se forțeze până la niveluri de extenuare inacceptabile sau să sufere accidentări este contrară normelor culturale privind masculinitatea. O astfel de abordare poate declanșa temerile părinților de a nu-și face băiatul prea „moale". Dar cercetările moderne privind dezvoltarea abilităților, învățarea anduranței și dovedirea curajului indică exact contrariul. După cum semnala antrenorul Joe Ehrmann, băieții conectați la propriile sentimente sunt mai capabili să atingă acea stare de înaltă concentrare necesară celui mai înalt nivel de performanță. Sub aspect pozitiv, această relație de tipul „frăției" îi învață pe băieți că fiecare dintre ei este parte integrantă din grup, îi învață să se prețuiască, să aibă grijă unul de altul și să se asigure că niciunul nu rămâne în urmă.

Ajutându-i pe băieții mai tineri să înțeleagă atât avantajele, cât și dezavantajele de a poseda calitățile necesare pentru a excela în sport, îi ajutăm să-și clarifice sentimentele legate de propria lor masculinitate. În lumina recentelor descoperiri ale cercetătorilor cu privire la mesajele referitoare la masculinitate adresate băieților, este posibil ca băieții care se detașează de propriul corp – se blindează împotriva durerii, se forțează dincolo de orice limită sau joacă accidentați – au învățat că exact acest lucru se așteaptă de la ei. În cazul prea multora dintre ei, curajul este perceput drept un nesăbuit sacrificiu de sine.

Un mesaj mai bun, mai corect, ar fi acela că trupul se află în centrul identității lor, ca ființe umane. Felul în care îl tratează – rămânând conștienți de sentimentele lor și entuziaști în legătură

cu ceea ce pot face – îi va ancora pe băieți în realitatea fundamentală a vieții. Din multe puncte de vedere, din confruntarea cu limitele abilităților și rezistenței lor în sport, ei vor deprinde o mentalitate axată pe creșterea personală. Vor învăța cum să aducă la lumină ce este mai bun în ei, acceptându-și și ulterior lărgindu-și constant limitele. Ei înțeleg în final că viața nu se referă doar la dominarea propriului corp prin reprimarea slăbiciunii, ci mai degrabă la cultivarea unor noi aptitudini.

Specialistul în sociologia sportului, Don Sabo, un fost jucător de fotbal american devenit un fervent susținător al sănătății băieților, recomandă ca părinții și ceilalți îngrijitori să ofere băieților un mesaj de contracultură: „Fii amic cu corpul tău". El îi îndeamnă pe formatori, pe antrenori și pe părinți să-i ajute pe băieți să-și conștientizeze durerea în loc să o ridice în slăvi. În competițiile sportive, la marginea terenului, sunt atâtea ocazii de a-i susține pe băieți când sunt răniți și totuși, mult prea des, ceea ce aud băieții care au suferit o accidentare sunt mesaje precum „Strânge din dinți!" sau „Nu te mai smiorcăi atâta!"[48].

Antrenamentele de modă veche se bazează pe ipoteza conform căreia excelența în sport se dobândește prin dominarea durerii și a limitelor fizice. Dimpotrivă, antrenorul Ehrmann și specialistul în sociologia sportului Sabo plasează în centrul muncii lor obiectivul prioritar în sport, acela de formare a caracterului. Pentru început, Ehrmann le reamintește băieților să-și prețuiască integritatea și să țină unii la alții. Mesajul lui îi ajută pe jucători să se încreadă în instinctele lor când este vorba de propriile limite. Răsplătindu-i când au grijă de ei înșiși, în loc să ne limităm la a-i îndemna să încerce mai tare, le întărim băieților abilitățile de autoreglare.

Pentru a contracara devotamentul lor tenace față de aceste concepții tradiționale referitoare la masculinitate, le ofer părinților instrucțiuni simplu de urmat atunci când băiatul lor are

o suferință fizică: să îi dea întotdeauna atenție când acuză o durere și să nu-i permită să minimalizeze disconfortul resimțit. Ar trebui, în schimb, să-și exprime interesul și preocuparea, indiferent dacă rănirea a avut sau nu consecințe vizibile. La început, părinții să nu se mire dacă băiatul pare stânjenit. El s-ar putea rușina de atenția acordată, închipuindu-și că dă dovadă de slăbiciune sau că propria sa voință este pusă la îndoială. Dar când mama și tata îl compătimesc pentru că suferă, îi cer să vorbească despre suferința sa și dau dovadă de răbdare indiferent de ceea ce spune el, îi permit băiatului să profite de această ocazie pentru a analiza ceea ce simte cu adevărat și a înțelege că nu este nevoie să sufere în tăcere, de unul singur.

Când îi învățăm pe băieți că trupul lor este „ceva" ce trebuie construit și chiar sacrificat de dragul victoriei, pierderea integralității corp-minte este implicită. Deprinși să își trateze corpul ca pe un obiect sau ca pe o mașinărie, grija de a-și păstra integralitatea se diminuează. Ei devin dispuși să justifice, să treacă cu vederea sau să trateze cu indiferență orice accidentare și vătămare. Odată ce învață să se comporte față de ei înșiși în acest mod manipulant, impersonal, li se reduce și capacitatea de a resimți empatie față de durerea sau suferința altora. Și le este mai ușor să provoace la rândul lor durere.

8

Violența, hărțuirea și vulnerabilitatea

La paisprezece ani, când am intrat în clasa a noua la un important liceu de băieți, mi-am dat rapid seama cât de depășit eram de situație. În anii de gimnaziu, viața alături de prietenii mei devenise tot mai complexă. Petreceam mai mult timp alături de ei, departe de părinți. Aveau loc tot mai des baluri și petreceri, adunând laolaltă grupuri mari de adolescenți. Unii dintre prietenii mei începuseră să-și petreacă timpul la sala de bowling din zonă unde existau mese de biliard și unde băieții mai mari fumau și erau mai versați în viața de stradă. Odată cu diversificarea vieții sociale, deveneau mai plini de sine, adoptând atitudini de „șmecheri". Parcă plutea ceva în aer.

Când am ajuns la liceu, schimbările s-au amplificat. Au apărut dintr-odată găștile, încăierările de după ore, fumatul la toalete, consumul de alcool și de droguri și o bine definită ierarhie dominată de cei mai mari și mai răi. Apăruse acel nou fenomen când grupurile de băieți se strângeau în mod spontan în jurul a doi băieți care se băteau, huiduindu-i și întărâtându-i. În acel prim an de liceu, de câte ori ne plictiseam în timpul orei de algebră, eu și un coleg de-ai mei inventaserăm un joc. Încălțați cu pantofi cu tălpi dure din piele, născociserăm un joc în care ne aplicam reciproc lovituri în fluierul piciorului, provocându-l pe celălalt fie să pună capăt torturii ca un laș, fie să încaseze în continuare. Tot anul,

am fost amândoi plini de vânătăi de toate culorile și de cicatrici și tăieturi pe picioare. Lunea, în pauza de prânz, tipii de la masa noastră povesteau despre încăierările din weekend dintre gașca „Yard" (*yard* = „curtea școlii") și „First State" (după numele sălii de bowling din orașul meu natal, Wilmington, Delaware).

În primăvara acelui an, la încheierea uneia dintre serile dansante organizate lunar în sala de sport a școlii, în timp ce elevii se grăbeau să ajungă la mașini sau la cei care urmau să îi conducă acasă, s-a simțit brusc valul electrizant al unei încăierări și mulțimea s-a repezit spre una dintre ieșirile sălii de sport. Aruncând o privire printre mulțimea adunată, am putut distinge câțiva dintre băieții cu care stăteam de obicei la masa de prânz. Unul dintre ei, un băiat mai mare pe care toți îl considerau cam nebun, își lua avânt și aplica lovituri unui alt băiat, căzut la pământ. Am aflat ulterior că băiatul de pe jos, un tip liniștit pe care îl cunoșteam doar după nume, participase la unele cursuri împreună cu mine. El a murit în acea noapte din pricina traumatismelor craniene suferite în timpul bătăii.

Cu toate că nu a fost ultima dată când am asistat la o astfel de oribilă violență masculină, în acea noapte am învățat câte ceva despre mine însumi și despre vulnerabilitatea mea. Fără să-mi înțeleg cu adevărat sentimentele, le-am cerut părinților mei să mă transfere în următorul an la un alt liceu. Ca orice alt băiat, începusem să mă gândesc la ce aș face dacă m-aș trezi implicat într-o asemenea altercație violentă ca acelea care se petreceau în jur și am ajuns la concluzia că îmi doream să diminuez șansele de a ajunge acolo.

În anii din urmă, amintirile mele despre acea adevărată junglă a adolescenței s-au mai estompat. În orice caz, în noua școală, pericolul imediat era mai redus, dar tot rămăsese fundalul zgomotos al tinerilor care căutau scandal cu lumânarea. Aveam să fiu martor la multe alte bătăi și să fiu eu însumi hărțuit câteodată. Toate aceste amintiri aveau să se mai șteargă odată ce am pășit

spre maturitate și mi s-a părut oportun să mă distanțez de violențele din copilărie. După cum pericolul asumării de riscuri și alegerile greșite privind sănătatea definesc modul în care băieții se raportează la propriul corp, la fel și folosirea violenței face parte integrantă din relațiile băieților cu colegii lor.

Băieții sunt afectați într-un mod disproporționat, atât ca victime, cât și ca făptași ai actelor de violență. Conform unui Sondaj Național privind Expunerea Copiilor la Violență din 2011, desfășurat de o echipă a Universității din New Hampshire, până la vârsta de șaptesprezece ani, în mare, șapte din zece tineri fuseseră agresați fizic, majoritatea de către alți tineri. Mai mult de 60% dintre cei intervievați fuseseră victime ale unor astfel de agresiuni în anul precedent. Peste jumătate au dezvăluit multiple experiențe violente, iar 15% au raportat șase sau mai multe astfel de experiențe. În cazul băieților, rata agresiunilor per total este mai ridicată (45%, comparativ cu 37% în cazul fetelor), iar rănirile raportate sunt mai grave. Frecvența intimidărilor fizice raportate de băieți (unu din trei, în ultimele douăsprezece luni și unu din doi, până la vârsta de șaptesprezece ani) arată omniprezența violenței în viața lor.[1]

Probabilitatea să fi fost implicați într-o încăierare în anul precedent este mai mare în cazul băieților decât al fetelor. Într-un studiu din 2017, desfășurat de ChildTrends, un centru de cercetare nonprofit cu sediul în Bethesda, Maryland, 28% dintre băieții între paisprezece și optsprezece ani au afirmat că fuseseră implicați în cel puțin o încăierare în ultimele douăsprezece luni. Procentul a variat între 27% în cazul tinerilor albi și latino-americani și 39% în cazul tinerilor de culoare. Probabilitatea ca aceste agresiuni să aibă loc în propria casă a fost de asemenea mai ridicată în cazul băieților.

În 2014, dintre victimele omuciderilor cu vârste cuprinse între zece și douăzeci și patru de ani, 86% au fost de sex masculin.

Omuciderea a devenit cauza principală de mortalitate în rândul tinerilor afro-americani.[2] La scară globală, din cele 400 000 de persoane ucise în lume în fiecare an, 80% sunt de sex masculin și peste 97% dintre ucigașii lor sunt tot de sex masculin. Gary Barker, doctor în studiul dezvoltării copilului și adolescentului și directorul organizației Promundo, are următoarea explicație referitoare la această enormă disparitate de gen: „Este nevoie de o strădanie uriașă ca să-i transformi în ucigași pe băieți și pe tinerii bărbați... Traumele cumplite, umilințele, înjosirea, izolarea socială și intensa îndoctrinare fac aproape întotdeauna parte din transformarea lor în criminali"[3].

În opinia activistului și teoreticianului canadian Michael Kaufman, există trei tipuri de violență care se întăresc reciproc: violența față de femei, violența față de alți bărbați și violența față de sine. Această triadă reflectă un tipar de socializare a băieților, caracterizat prin niveluri ridicate de dominație și de control, internalizat drept un model de raportare la lume, la ceilalți și la ei înșiși. Odată asimilată această lecție, băieții se luptă să îi domine și să îi controleze pe ceilalți. Nu este vorba atât de o învățare a acestor dinamici, cât de faptul că ele devin parte din băiat – ele ajung să fie niște reacții standard, spune Kaufman. Tensiunile acumulate pe măsură ce băiatul se supune acestei realități, reprimându-și adevăratele emoții pentru a o scoate la capăt, găsesc în violență o supapă de exprimare.[4]

Legătura dintre masculinitate și violență a constituit subiectul unui raport publicat în 2018 de Organizația Promundo din Statele Unite. În pofida uriașelor eforturi și resurse dedicate prevenirii violenței, „a existat un efort relativ limitat de a lega subiectul masculinității de diversele aspecte ale prevenirii violenței"[5], cred autorii. Pentru a aprofunda discuția, ei identifică procesele generale culturale care cresc probabilitatea apariției violenței masculine – cum sunt restrângerea gamei emoționale

a băieților, supravegherea reciprocă a acestora pentru a depista eventualele abateri de la norme și așteptările legate de dovedirea masculinității în rândul băieților. Sunt trecute apoi în revistă opt forme de violență, în primul rând pentru a arăta disproporția persoanelor de sex masculin, iar apoi pentru a stabili o legătură clară între normele dominante ale educației băieților și modul în care ei se manifestă în cadrul fiecăruia dintre aceste tipuri. Cele opt forme de violență sunt:

- violența față de partenerul intim,
- violența fizică în familie, îndreptată spre copii,
- abuzul sexual asupra copilului,
- fenomenul de bullying: hărțuire, umilire și intimidare,
- omuciderile și infracțiunile violente,
- violența sexuală față de un nonpartener,
- sinuciderea, și
- conflicte/război.

Scriitoarea Myriam Miedzian a analizat aceleași chestiuni legate de normele culturale și de violența masculină cu ani în urmă, când a intervievat peste 130 de experți din domenii diferite, precum psihologia, sociologia, antropologia, teoria politică, biologia, justiția, administrația publică și mijloacele de comunicare, în vederea unei examinări globale a cauzelor violenței. Și descoperirile ei au incriminat socializarea masculină tradițională: „Multe dintre valorile mitului masculinității, precum duritatea, superioritatea, reprimarea empatiei, competitivitatea extremă, joacă un rol major în violența penală și domestică“[6].

În 1994, Asociația Americană de Psihologie a alcătuit o comisie pentru studiul violenței în rândul tinerilor în scopul de „a asigura o expertiză psihologică relevantă în problemele apărute pe măsură ce un număr tot mare de tineri au devenit victime, martori sau făptași ai violenței interpersonale“. Una dintre

concluziile care ar trebui să ne dea cel mai mult de gândit a fost observația clară că tiparele de comportament violent, odată formate în copilărie, vor dăinui și la maturitate. După cum scriu autorii raportului: „În timp, nivelul relativ de agresivitate al unui individ față de persoane de aceeași vârstă cu el se dovedește a păstra o continuitate și o predictibilitate remarcabile". Ba chiar au ajuns la concluzia că tiparele de comportament agresiv se fixează mai puternic odată cu înaintarea în vârstă.[7]

În contextul îngrijorărilor privitoare la tiparele de comportament violent deprinse în copilărie, cercetătorii sugerează că acel tip de „joacă de-a războiul" atât de popular în rândul grupurilor de băieți ar putea contribui la violența în rândul lor. Pedagoga Diane Levin, de la Wheelock College, specializată în educația timpurie, reacționând la preocuparea personalului didactic din școli față de violența crescută a jocurilor între elevii de sex masculin, a făcut legătura între amplificarea luptelor în joacă și hotărârea din 1984 a Comisiei Federale de Comunicații de a relaxa reglementările referitoare la publicitate. Ca urmare a acestor modificări, a urmat un val de reclame care îi vizau pe băieți, promovând produse speciale, precum păpușile-soldați (G.I. Joe) cu mușchii proeminenți, și imagini violente pentru a încuraja vânzările.[8]

În timp ce cercetătorii încercau să explice epidemia de violență din ultimele decade ale secolului trecut, psihologul Albert Bandura de la Universitatea Stanford a adoptat o poziție fermă împotriva calificativelor la modă precum „superprădători", sau „poamă rea", declarând: „Oamenii nu se nasc cu repertorii preformate de comportamente agresive. Ei trebuie să și le însușească de undeva"[9]. Conform acestui model social de învățare, băieții devin violenți când observă acest tip de comportament la alții, când sunt ei înșiși supuși violențelor și când nu găsesc exemple de autoreglare sănătoasă în familiile, în comunitățile sau în școlile lor. Cercetătorii au

identificat trei căi specifice care conduc la violență: (1) calea manifestă, care începe de la agresiunile repetate ale băieților între opt și doisprezece ani, continuă cu încăierările celor între doisprezece și paisprezece ani, culminând ulterior cu manifestări mai grave de violență; (2) calea conflictului timpuriu de autoritate, în care se pune accentul pe sfidarea și pe împotrivirea fățișe; și (3) calea clandestină, care implică comportamente infracționale mai grave.[10]

Cercetări ulterioare au arătat că simplul fapt de a asista la un act de violență poate influența puternic mințile tinere. Conform unui raport al centrului de cercetare ChildTrends, „copiii care sunt martori la violențe sunt mai predispuși să sufere de probleme de atașament, de comportamente regresive, de anxietate, de depresie, și să dezvolte probleme de agresivitate și de conduită"[11]. S-a descoperit că până și violența comunitară, la care copiii nu asistă în mod direct, are un impact negativ asupra dezvoltării creierului lor.

Din nefericire, atacurile armate în masă au devenit titluri frecvente la știrile de seară. Într-o trecere în revistă a acestui tip de evenimente, din anul 1982 până în 2017, o echipă de ziariști de la revista *Mother Jones* a numărat optzeci și opt de atacuri, toate, cu excepția a trei dintre ele, săvârșite de persoane de sex masculin. Psihologul James Garbarino de la Universitatea Loyola din Chicago remarca faptul că, deși majoritatea părinților nu au fii care să dea dovadă de violență, fiii lor „au colegi care sunt plini de furie sau nefericiți – și capabili de o violență letală". Orice copil care merge la școală intră în contact cu băieți gata să acționeze în mod violent. Acest lucru este valabil îndeosebi în cazul băieților aparținând unor minorități în rândul cărora omuciderea este principala cauză de deces.[12]

Psihiatrul James Gilligan de la Universitatea din New York, din experiența sa de lucru cu deținuții de sex masculin, crede că violența izvorăște dintr-un sentiment preexistent de „insuportabilitate" a vieții. Bărbații violenți nu sunt monștri, afirmă el, dar

devin aproape de nerecunoscut pe măsură ce „moartea sinelui" și pierderea legăturilor emoționale empatice le subminează calitățile umane. Când și-a început activitatea, a fost frapat de explicația frecventă a bărbaților care comiseseră acte de violență: „Pentru că m-a insultat". Nevoia lor de respect îi făcuse să izbucnească. Gilligan explică: „Motivul sau cauza de bază, din punct de vedere psihologic, a comportamentului violent este dorința de a respinge sau de a înlătura sentimentul de rușine și de umilire – un sentiment dureros, chiar intolerabil sau copleșitor – și a-l înlocui cu opusul său: sentimentul de mândrie"[13].

În studiul său edificator despre viața urbană, sociologul Elijah Anderson a constatat că la baza legii străzii stă de asemenea respectul. „Există o impresie generală că respectul vine în cantitate limitată și, prin urmare, toată lumea se luptă să revendice cât mai mult posibil din acea cantitate"[14], scrie el. În opinia psihologilor Dan Kindlon și Michael Thompson, restrângerea vieții emoționale a băieților crește probabilitatea unei reacții violente în fața provocărilor interpersonale. Înăspriți de cultura grupului de egali și forțați să își reprime sentimentele mai delicate, băieților nu li se mai permit decât reacții „de furie, de agresivitate și de detașare emoțională"[15].

Ascultam de curând un tânăr care-și vărsa sentimentele de furie și de suferință la aflarea veștii că, după despărțirea de iubita lui, un bun prieten de-ai lui se cuplase cu aceasta. Simțindu-se trădat și umilit, în timp ce îmi povestea, chipul lui Peter se înroșise, mușchii i se încordaseră și vorbe grele îi ieșeau din gură. L-am întrebat ce voia să facă, din moment ce se aștepta să-l întâlnească pe celălalt tip la o reuniune chiar în acea seară. Mi-a spus că voia să îl pocnească. În opinia lui Gilligan, violența este un efort normal, chiar dacă supărător, de a ne redresa în urma unei suferințe, făcându-l de râs pe cel care ne-a provocat suferința. „Cel mai puternic mod de a umili pe cineva este prin intermediul

violenței"[16], scrie el. Astfel de reacții de a face rău altuia și de a-l înjosi sunt obișnuite în rândul persoanelor atât de sex masculin, cât și de sex feminin; ceea ce este specific în cazul tinerilor ca Peter este nivelul de violență la care se poate ajunge pe fundalul ideologiei masculinității.

VIAȚA DE STRADĂ

În ultimele decade ale secolului XX, marile orașe din Statele Unite au cunoscut o degradare semnificativă a vieții civice. În ceea ce îi privește pe copiii din aceste orașe, mai ales pe cei din cartierele mai sărace, aceste condiții au însemnat o creștere a expunerii lor la violența comunitară. După cum scria Elijah Anderson, „dintre toate problemele cu care se confruntă comunitățile sărace de culoare din orașe, niciuna nu este mai presantă decât cea a violenței și a agresivității la nivel interpersonal. Acest fenomen face zilnic ravagii în viața locuitorilor comunității... Simplul fapt de a trăi într-un astfel de mediu îi pune pe tineri în pericolul de a cădea victimă unor comportamente agresive"[17]. Preocupările privind impactul acestei expuneri la violență asupra băieților preadolescenți a determinat personalul filialei din Philadelphia a organizației Medici pentru Responsabilitate Socială să dezvolte un program dedicat acestora. Conform cercetării de evaluare a necesităților într-o comunitate-țintă, am descoperit următoarea situație: 74% dintre tineri fuseseră martorii unui act de violență, iar 48% fuseseră direct afectați de o formă sau alta de violență; 81% cunoșteau pe cineva care fusese victimă a violenței armate, iar 75%, pe cineva care fusese victimă a unei alte forme de violență.

Echipa noastră a fost în mod special interesată de impactul acestor factori de stres asupra percepției de sine, în formare,

a băieților. Am înțeles din cercetările întreprinse în domeniul relativ nou de studiu al stresului traumatic că astfel de amenințări declanșează reacții emoționale primitive – de luptă, de fugă sau de „înghețare". Când frica intensă compromite cogniția, afectând abilitatea de a procesa experiența respectivă, individul poate rămâne blocat într-o reacție care nu se rezolvă de la sine.

Intervenția noastră a urmărit să le asigure tinerilor adolescenți de sex masculin oportunități pentru a-și recăpăta încrederea în ei înșiși și în comunitatea lor. Punctele acestui program puneau accentul pe oportunitățile pozitive de apropiere emoțională și de relaționare, pe exprimarea emoțiilor – mai ales în cadrul discuțiilor privind experiențele lor legate de violență – și pe încurajarea unor noi norme de grup care să reprezinte alternative la legea străzii. La baza efectului vindecător urmărit prin acest program se afla susținerea din partea grupului în momentul în care băieții spuneau ce aveau de spus, întrucât recuperarea în urma unor experiențe traumatizante nu presupune doar relatarea acestora, ci și reafirmarea de sine.

Riscul și experiența confruntărilor violente au reprezentat temele principale ale cercetării întreprinse în vederea acestui program. După cum spunea Drew, un tânăr de paisprezece ani, chiar dacă „ai încerca să stai departe de tipii cărora le place să se bată", adevărul este că „nu poți niciodată să te ferești, poți încerca, să zicem, să eviți să te iei la bătaie, dar în viață trebuie să te bați... Trebuie să înveți să te descurci singur ca să te poți apăra". Fiecare dintre băieții intervievați venea cu propria sa poveste în sprijinul acestui punct de vedere.

Lorenzo, de pildă:

> Într-una din zile, mergeam de la școală spre casă; puștii ăștia doi se băteau. Așa că râdeam cu toții de cel care a luat bătaie. Și el, arătând spre mine, mi-a zis: „Dacă ai ceva de

spus, spune-mi-o în față". La care eu i-am zis: „Fugi de-aici, că nu vreau să mă bat cu tine". Atunci și-a luat avânt să mă lovească și a ratat și așa am început să ne batem.

Programele de prevenire a violenței susțin că diminuarea numărului de încăierări reprezintă un indicator al succesului lor. Dar o imagine mai complexă va fi mai apropiată de realitate. Băieții afirmă că uneori sunt nevoiți să se bată doar pentru a-și menține un minimum de siguranță și de demnitate personală. Pot exista variate motive și obiective în ceea ce privește încăierările violente: de la o exuberanță glumeață, întreceri pentru dominație, o afirmare preventivă a durității în scopul de a-și proteja propria integritate fizică, până la pura răutate și dorința de a răni. Pe baza observațiilor sale din cadrul unei școli din zona defavorizată a orașului, Ann Arnett Ferguson, conf. univ. la Smith College, concluzionează: „Bătaia reprezintă prestația ritualică emblematică pentru puterea masculină. Pentru băieți și bărbați, participarea la acest ritual nu este expresia unui comportament deviant, antisocial, ci este profund reglementată, este o riguroasă prestație socială"[18].

Și totuși, în ciuda atâtor presiuni de a se lăsa antrenați în diverse încăierări, am descoperit că mulți băieți fac eforturi mari pentru a evita acest lucru. Jacob, de exemplu, a cărui viață de familie gravita în jurul poziției tatălui său de pastor al comunității, părea hotărât să urmeze exemplul acestuia: „Mai sunt și unii, ca să zic așa, răi, care fac diverse chestii. Dar eu nu mă joc cu ei". Însă violența între colegi este practic inevitabilă. El descrie un grup de băieți pe care îi întâlnea în drumul spre și dinspre școală:

JACOB: Înjură mult, și aruncă cu pietre în oameni.
MICHAEL: A aruncat vreodată cineva cu pietre în tine?
JACOB: Da. Dar nu m-au nimerit; au țintit prost... Încerc să mă țin departe de ei; când îi văd pe drum, o iau în direcția opusă.

În vreme ce Jacob încearcă să „o ia în direcția opusă", iar Drew „se bate doar dacă nu are încotro", Miguel pare să evite în mod miraculos încăierările, poate mulțumită unui motiv extrem de clar: „Când am mai crescut, am început să detest să mă mai rănesc. Nu știu de ce. Din momentul în care m-am făcut mare... Mi-era frică să fac o mulțime de lucruri pentru că voiam să fiu în siguranță, nu voiam să fiu rănit sau să pățesc ceva. Și practic, așa sunt și acum".

Am învățat de la băieți că disponibilitatea de a se lăsa implicați în încăierări depinde de circumstanțe și este influențată de nevoi și de presiuni contradictorii. Juan se străduia să-și păstreze identitatea de „persoană căreia nu-i place să se bată". Însă această atitudine avea limitele ei:

> În principiu, nu intru în belele dacă nu întinzi prea tare coarda. Dacă însă mergi prea departe și n-am altă scăpare decât să-ți răspund cu aceeași monedă, nu mă dau în lături. Era un tip într-a cincea care mă tot șicana... când s-a apropiat de mine, i-am tras un singur pumn și a căzut la pământ... Profesorii încercau să mă dea la o parte. I-am împins și m-am repezit din nou la el... Sângera. Avea o tăietură la sprânceană, îi curgea sânge din nas și din gură.

Însă băieții care aveau mai puține opțiuni și puteau răspunde la violență cu o flexibilitate mai redusă au avut reacții mult mai grave. Așa s-a întâmplat cu Terrence, de pildă, care afirma că se bătuse de șaptezeci și cinci de ori până la vârsta de doisprezece ani, și care ne-a relatat următoarea întâmplare în care era vorba și de arme:

> Băiatul ăsta s-a apropiat de mine... Nu-mi era deloc simpatic, dar mie îmi place să-mi văd de treburile mele.

Deci a venit la mine și tot zicea: „Mai știi când mi-ai zis chestia aia, știi tu care?“ La care eu i-am trântit: „Piei din fața mea“. Și atunci m-a îmbrâncit... A scos cuțitul la mine și mi-am zis: „Aha, văd că asta nu se termină aici“... Și m-am gândit așa: „Păi, acum că știu că are cuțit, o să-mi iau și eu unul de bucătărie“. Dacă scoate cuțitul la mine, scot și eu cuțitul și îl bag în el.

Dintre toți băieții pe care i-am intervievat, Brian era cel mai puțin deranjat de bătăile din stradă. El ne-a povestit despre luptele pentru fete, despre răfuielile dintre bande, despre neajunsurile traficului nocturn de droguri și despre revoltele de la școală. Întrebat dacă a fost vreodată împușcat, el a răspuns, „Nu, dar un tip m-a amenințat odată cu pistolul“. Întrebat dacă el însuși a folosit vreodată unul, a negat, însă mi-a explicat că poartă întotdeauna un cuțit la el.

MICHAEL: De ce porți acum cuțitul la tine?
BRIAN: Pentru cazul în care sunt atacat sau naiba știe ce altceva.
MICHAEL: Spune-mi, ce ai făcut până acum cu cuțitul?
BRIAN: Păi, îl scot și amenință cu el... Nu-mi place să mă bat, omule, că dacă mă bat, ei bine, chiar nu-mi place, da' știu că dacă pierd, nu mă las cu una, cu două... De-aia nici nu-mi place să mă bat... Așa că, da, omule, îți spun „nu-mi place să mă bat“, dar când careva se apropie de mine, doar îmi scot cuțitul. Și atunci mă lasă în pace.

Din astfel de comentarii am priceput că, deși băieților care trăiesc în cartiere periculoase le este adesea teamă de încăierări, ei au învățat să evite pericolele implicându-se în violențe atât cât este nevoie. Toți băieții, mai blânzi sau mai duri, cei care au

recunoscut că sunt „slabi" și cei care poartă la ei cuțite ca să-și sperie atacatorii, recurg la resursele disponibile pentru a supraviețui. O echipă de cercetători de la Universitatea din Philadelphia, Pennsylvania, studiind impactul violenței în rândul tineretului urban, a descoperit că violența nu este „doar o parte normală a dezvoltării identității în rândul unora dintre tinerii care trăiesc în medii de mare risc, dar este și necesară pentru supraviețuirea psihică"[19]. Psihologul Howard Stevenson, de la aceeași universitate, afirma că afișarea publică a unei atitudini de bravadă este o reacție normală la sentimentul de „hipervulnerabilitate"[20].

Programul nostru ne-a oferit o percepție mai subtilă, mai contextuală și mai limpede asupra reacțiilor băieților în fața violenței cronice. Am învățat, în mod special, cum se agață băieții de cei care îi iubesc și îi acceptă. Practic, legăturile afective au fost cele care i-au ajutat să urmărească țeluri mai presus de legea străzii.

CEI MAI MARI ȘI MAI RĂI

Fenomenul de *bullying* (hărțuire, intimidare) ocupă un loc distinctiv în viața băieților. Definit ca un tipar deliberat de hărțuire, de abuz și violență, *bullying*-ul poate implica interacțiuni online, scrise, verbale sau fizice. În mare, 13% dintre copiii între doi și șaptesprezece ani s-au confruntat cu astfel de hărțuiri fizice și 36% au fost șicanați sau hărțuiți emoțional în anul școlar 2013–2014. Nu numai că băieții sunt hărțuiți de două ori mai mult decât fetele, dar hărțuirea care îi vizează pe băieți are o dimensiune fizică mai distinctă.[21]

În epicentrul acestui fenomen se află însăși școala. Conform rezultatelor unui studiu desfășurat de Kaiser Family Foundation, una dintre organizațiile de marcă din domeniul politicilor de

sănătate, 80% dintre tinerii între doisprezece și optsprezece ani care au raportat hărțuieli au afirmat că acestea s-au petrecut la școală. Aproape unu din zece elevi au declarat că au fost implicați într-o încăierare în ultimele douăsprezece luni în incinta școlii, a cărei cultură pare să fi fost contaminată de mentalitatea supraviețuirii celui mai puternic. Într-o astfel de dinamică, supremația revine băieților mai mari, mai răi și mai agresivi.[22]

Cercetările privitoare la efectele acestui tip de hărțuire au condus la concluzia că 6% dintre elevi absentează una sau mai multe zile de la școală din cauza faptului că nu se simt în siguranță. Elevii se obișnuiesc să evite anumite locuri din școli – locuri „fierbinți", nesupravegheate, cum sunt vestiarele – sau anumite activități, cum ar fi schimbatul sălii de curs. Băieții hărțuiți au în general o stimă de sine redusă, mai puțin prieteni și sunt percepuți ca liniștiți sau diferiți. Umilirea publică a băieților implică adesea remarci homofobe. Cea mai frecventă reacție de răspuns la hărțuire este încăierarea. Dincolo de vătămările care ar putea rezulta din hărțuirea fizică, victimele prezintă un risc mai mare de tulburări psihosomatice, de depresie, de anxietate, de tulburări de somn și de accentuare a problemelor școlare.[23]

Profesorii britanici Jonathan Salisbury și David Jackson descriu cultura școlară de bază în anii de liceu, în cartea lor, *Challenging Macho Values: Practical Ways of Working with Adolescent Boys* (*Valorile macho, sub semnul întrebării: Căi practice pentru a lucra cu băieții adolescenți*): „În cazul multor elevi, viața de zi cu zi, la școală, în cluburi sau la colegiu constituie o experiență violentă. Coridoarele pe timpul recreației, sălile de clasă, grupurile sanitare, parcările acoperite pentru biciclete – toate aceste locuri se pot dovedi ostile și înfricoșătoare". Din punctul lor de vedere, hărțuielile în cadrul școlii reprezintă „pentru băieți neajunsuri necesare în aspirația lor de a deveni mai «masculini»". Cei doi profesori adaugă: „Există o legătură între putere și vulnerabilitate

în viețile băieților – este vorba despre modul în care ei încearcă să se impună pentru a-și înfrânge fricile motivate de anxietate, de dependență și de sentimentul propriei lor slăbiciuni"[24].

Din nefericire, acest tip de hărțuire poate conduce la probleme pe termen lung, precum delincvența, dificultățile relaționale, găsirea grea a unui loc de muncă și abuzul de substanțe. Din punctul de vedere al victimei, a nu riposta în fața unei amenințări poate însemna un risc și mai mare. Cercetătorii au descoperit că în cazul existenței unei „culturi" a *bullying*-ului, se aplică teoria darwinistă: Dacă un băiat dă dovadă de slăbiciune, ceilalți vor încerca să îl agreseze. Dacă dă dovadă de forță, are mai multe șanse să fie în siguranță.

CE PUTEM FACE ÎN LEGĂTURĂ CU VIOLENȚA BĂIEȚILOR

Încă din copilărie, violența își face simțită prezența în viața băieților. Fie fățișe, sub formă de încăierări și de hărțuieli, fie subînțelese, în fundal, amenințările și etalarea forței sunt nelipsite. Există o probabilitate crescută ca practic orice interacțiune dintre băieți să se situeze „în afara" șabloanelor rigide ale masculinității, ale grupului sau ale echipei; să intre în contradicție cu modurile „adecvate" de a fi bărbat; și să-i supună pe oricare dintre ei riscului de a deveni o țintă pentru ceilalți. În cele din urmă, perspectiva iminentă a umilirii, amenințării, cenzurii și violenței devine parte din orientarea neconștientizată a vieții băieților. Modul de a se percepe pe sine, abilitatea de a discerne ce este sau nu convenabil, ce merită sau nu izvorăsc din experiențele copilăriei. Un băiat care se teme de umilința de a nu

corespunde stereotipurilor masculine rigide se grăbește să depisteze același tip de nepotrivire în rândul colegilor săi.

În fața perpetuării curentului de violență masculină și de intimidare, actele de ostilitate fățișă, de agresivitate sau de cruzime reprezintă niște răbufniri – ca atunci când dai în clocot după ce ai fiert la foc mic. Profesorul de științe sociale Brett Stoudt, de la Universitatea din New York, care a condus un studiu aprofundat în legătură cu băieții, la un anumit liceu, a descoperit că majoritatea tinerilor se confruntau permanent cu remarci jignitoare, erau nevoiți să se supună evaluărilor și eventual învinuirilor colegilor, resemnându-se să ducă o existență bazată pe ierarhii sociale create printr-o competiție lipsită de scrupule și prin amenințările fățișe. El conchide: „Violența poate fi considerată drept extrema cea mai vizibilă și mai neobișnuită a unui continuum care include și formele reglementate de violență masculină prezente zilnic în școli"[25].

Programele antiviolență sunt în general menite să ajute anumite comunități aflate în pericol. Dar atâta timp cât educarea băieților presupune o neîntreruptă supraveghere „polițienească" privitoare la ce se încadrează și ce nu în șablonul rigid al masculinității, violența va izbucni neîndoios cumva, undeva, contaminându-i aproape pe toți. Cercetătorii ca Stoudt, de exemplu, confirmă ceea ce orice părinte de băiat de gimnaziu știe din proprie experiență: la baza izbucnirii celor mai extreme acte de violență stau miile de afronturi suferite de fiecare băiat în copilărie. După cum argumentează raportul organizației Promundo, „normele privind masculinitatea creează în rândul bărbaților și al băieților circumstanțe favorabile suportării sau săvârșirii de violențe"[26].

Vestea bună este că majoritatea băieților își depășesc tendințele violente și antisociale. În ciuda obișnuinței lor de a se comporta într-un mod agresiv – conform unui studiu, 35% dintre băieți fuseseră implicați într-un tip de agresiune în anul precedent –, pentru mulți dintre ei acest comportament devine tot mai

rar. Dar vestea rea este că, în cazul unora dintre ei, agresivitatea nu se diminuează. Un procent redus, de aproximativ 5% dintre tineri, aproape toți băieți, este răspunzător pentru jumătate din totalitatea actelor de violență gravă.[27]

Ca răspuns la această răbufnire de violență în rândul tinerilor de sex masculin, comunitățile locale și guvernele au considerat util să privească situația ca pe o problemă de sănătate publică. Situația este atât de gravă încât practic abordarea medicală pare a fi oportună. Există în cadrul acestui model de abordare a violenței trei niveluri de prevenție: primar, secundar și terțiar.

COMUNITATEA, ȘCOALA ȘI FAMILIA: INTERVENȚIA PRIMARĂ

În 2016, CDC (Centrul pentru Controlul și Prevenirea Bolilor) a publicat un *Ansamblu complet de strategii de prevenire a violenței în rândul tinerilor și a comportamentelor de risc asociate acesteia*, care a demonstrat legătura dintre actele de violență manifestă și vulnerabilitatea la stresul cronic. Instrucțiunile recomandă o abordare care să ia în calcul atât factorii de risc, cât și pe cei de protecție. Există o serie de programe menite să îi țină pe băieți departe de stradă, în special în perioada critică de după orele de școală, când au loc majoritatea actelor de violență în cartiere. Programele se desfășoară în spații aparținând unor biserici, ONG-uri și organizații la nivel național, precum Cercetașii Americii și Cluburile pentru băieți și fete din America[28]. Cu toate că oferă și diverse activități, consiliere școlară, dezvoltarea de abilități de relaționare, promovând implicarea educațională, accentul se pune pe dezvoltarea unor

legături sănătoase. După cum reiese din raportul CDC, „relațiile cu alți adulți plini de bunăvoință față de băieți, pe lângă părinți sau îngrijitori, pot influența opțiunile de comportament ale tinerilor și reduce riscul implicării lor în săvârșirea de infracțiuni și de violențe“[29].

Educația Socio-Emoțională (SEL) a devenit atât de apreciată în școli datorită importanței ei în prevenția primară a violenței. Încurajând abilitățile de autocontrol și de gestionare a relațiilor, programul are drept obiectiv principal clădirea stimei de sine, rezolvarea problemelor în contextul social respectiv, creșterea nivelului de asertivitate, cultivarea emoțiilor ș.a.m.d., aspecte care s-au dovedit capabile să diminueze comportamentele antisociale. Se consideră că dezvoltarea unor competențe interpersonale îi împiedică pe băieți să recurgă la abordări agresive când devin frustrați sau când ajung într-o situație conflictuală. Un program precum „Pași spre Respect“ raportează după al doilea an de implementare o reducere cu 30% a hărțuirilor și a agresiunilor în rândul elevilor.[30]

În general, promovarea unor norme sănătoase în sala de clasă descurajează credința băieților că pot scăpa nepedepsiți când își hărțuiesc colegii. Programe la nivel de școală, axate pe medierea și pe rezolvarea conflictelor între colegi, îi sprijină pe băieți în dobândirea unei mai bune relații între ei, prin canalizarea nivelurilor crescute de stres și de agresivitate înspre interacțiuni verbale, de rutină. Există însă tineri în cazul cărora uzul intimidării și al violenței a devenit obișnuință, care au depășit raza de acțiune a oricăror eforturi de formare a unor abilități relaționale. Întrucât ei sunt profund angrenați în sistemul alternativ de recompensare din cadrul găștii lor, sunt mai puțin influențați de normele prosociale. În cazul acestor băieți se impune fixarea unor limite ferme și comunicarea clară a așteptărilor comportamentale – este un fel de a-i readuce cu picioarele pe pământ. Alături de programele de

formare a abilităților sociale, politicile ferme împotriva violenței și hărțuirii ajută la promovarea unor norme pozitive și previn actele de violență spontană.

Una dintre școlile cu care am colaborat avea o lungă tradiție în inițierile umilitoare în cadrul grupurilor de băieți. Acestea făceau oarecum parte din cultura școlii și generații întregi de tineri le îndurase. Sistemul de „educare" a aspiranților era privit ca un bonus important de băieții mai mari și ca un ritual de trecere inevitabil pentru nou-veniți. Băieții erau împuterniciți de acest sistem să-și transmită unii altora lecții esențiale despre masculinitate, inclusiv respectul pentru ierarhie și pentru capacitatea de îndurare a unor tratamente brutale. Însă, în cele din urmă, școala a realizat că această tradiție a maltratării colegilor dăuna reputației sale. Familiile și-au exprimat dezaprobarea printr-o rată tot mai scăzută a înscrierilor sau prin mutarea elevilor la alte școli. În această situație, acel liceu a încercat să înțeleagă mai bine amploarea acestui fenomen și să găsească soluții. În final, administrația școlii a interzis orice ritual de inițiere al aspiranților la grup, întărindu-și vigilența și impunând sancțiuni mai drastice. Cu toate că au abordat cu multă seriozitate această problemă, au fost necesari ani de zile de eforturi constante pentru a pune capăt hărțuirilor între băieți. Tot mai ajungeau la această școală unii elevi care se așteptau să aibă la rândul lor dreptul să îi domine pe băieții mai mici conform unei „tradiții" prețuite.

Programele de combatere a hărțuirii sunt, și ele, puse în aplicare în școli, scena principală de manifestare a acestui fenomen. Există însă unele abordări ale acestei probleme care funcționează mai bine decât altele. Într-o analiză din 2013 a studiilor referitoare la diversele metode aplicate în cadrul programelor antihărțuire, organizația de cercetare ChildTrends a propus trei idei principale. În primul rând, programele care vizează părinții,

învățându-i cele mai bune căi de a discuta cu copiii lor despre hărțuirile între colegi, au avut un succes larg. În al doilea rând, au funcționat bine programele care s-au adresat școlii în ansamblul ei, instruind personalul didactic în legătură cu integrarea mesajelor de bază ale acestor programe în sala de clasă și în curriculumul școlar pe tot parcursul anului. Combinația dintre programele adresate părinților și cele menite a fi aplicate în școli a făcut ca ambele intervenții să devină mai eficiente. În al treilea rând, programele de educație socio-emoțională, inclusiv cele care vizează dezvoltarea empatiei și a capacității de decizie, au avut rezultate mai puțin evidente. Înzestrarea băieților cu mecanisme socio-emoționale mai bune are mai puține șanse să aducă schimbările dorite dacă nu sunt vizate și normele culturii școlare privind masculinitatea.

Când membrii personalului didactic își exprimă dezaprobarea față de aceste comportamente agresive, ei transmit băieților un mesaj important în ceea ce privește siguranța morală, chiar dacă unele acte de hărțuire și de intimidare mai persistă. Când un profesor sau un membru al administrației școlare susține această politică prin măsuri efective, băieții simt că li se poartă de grijă. Intervențiile cele mai eficiente împotriva *bullying*-ului încep printr-o revizuire holistică a mesajelor culturale contradictorii și a oricăror toleranțe necugetate a abuzurilor între colegi. Când hărțuielile între elevi sunt ținute în mod eficient sub control, școlile pot deveni adevărate oaze de responsabilitate morală pentru comunitățile aflate în declin.

Un alt context în care se manifestă acest fenomen sunt taberele de vară. În ziarul online *Camps* al Asociației Americane a Taberelor, psihoterapeutul de copii Bob Ditter propune directorilor de tabere și consilierilor acestora o abordare tridimensională. În ceea ce le privește pe victimele agresiunilor, el recomandă crearea unor experiențe sociale pozitive cu colegii,

pentru a le încuraja să se afirme într-un mod mai asertiv și a le ajuta să își îmbunătățească percepția legată de semnalele sociale, dar și reacția la acestea. În ceea ce-i privește pe agresori, strategia sa combină impunerea de limite în cazul abuzurilor verbale sau fizice nejustificate, cu îndrumarea băieților în sensul canalizării frustrărilor lor în direcții mai constructive. În final, pentru binele comunității, este important ca martorii unor astfel de agresiuni să interacționeze în plan emoțional cu victimele, ajutându-le cu solicitudine să-și reia legăturile sociale.[31]

Însă, indiferent ce fac grupurile comunitare și școlile, este puțin probabil ca ele să poată să combată cu deplin succes tiparele de comportament pe care băieții le deprind în familie, mai ales dacă aceștia continuă să fie expuși unor condiții nocive de violență domestică, de neglijare sau unor modele exagerate ale masculinității. Conform cercetătorilor din cadrul CDC (Centrul pentru Controlul și Prevenirea Bolilor), „mediile familiale instabile, stresante, cu deficite structurale și de îndrumare, în care relațiile și comunicarea între membrii familiei sunt de proastă calitate, în care copiii sunt disciplinați prea sever sau, dimpotrivă, insuficient, reprezintă factori de risc în ceea ce privește violența în rândul tinerilor"[32]. Sprijinul acordat părinților în satisfacerea nevoilor relaționale ale fiilor, mai ales pe măsură ce le impun acestora anumite reguli și îi disciplinează, reprezintă o strategie importantă în prevenirea violenței.

O îngrijorare frecvent manifestată de părinți se referă la faptul că fiul lor este răutăcios cu fratele sau sora mai mică. Ținând cont de faptul că, în cazul unui băiat, concepția lui de sine poate fi profund afectată de abuzurile comise de el asupra altora, când părinții observă că băiatul se poartă urât cu frații mai mici, este momentul să intervină. Hărțuielile și răutatea în relația dintre frați sunt un indiciu al nevoii de a intra în competiție pentru resurse insuficiente în materie de atenție și de îngrijire.

Când băieții nesocotesc normele culturale privitoare la rolul de frate mai mare – acela de a avea grijă de frații și de surorile sale mai mici –, aceasta ne semnalează faptul că el se simte copleșit dintr-un anumit motiv.

Într-o întâlnire dintre coordonatorii programelor de consiliere între colegi, Da'sean a vorbit despre relația cu fratele său mai mic. El a spus că fratele lui este cea mai importantă persoană din viața sa; o ființă pe care se străduiește să o educe și să o îndrume. Pe măsură ce vorbea, ochii i s-au umplut de lacrimi – profunzimea devotamentului său era evidentă și am realizat că Da'sean beneficia la fel de mult ca fratele său din această relație. Realiza zilnic cât de mult conta aceasta pentru el.

Într-o altă familie însă, relația încordată dintre David și mama lui l-a făcut pe băiat să se simtă respins, furios, disperat, agitat. Se convinsese singur că sora lui era „proastă" și „enervantă", pentru a justifica faptul că își direcționase asupra ei resentimentele sale mocnite. Pentru a-și legitimiza abuzurile asupra surorii sale, care în inocența ei îl adora pur și simplu și tânjea ca afecțiunea ei să-i fie împărtășită, David abandonase sentimentul de a fi o victimă în favoarea celui de a deține controlul în calitate de opresor. Dar purtarea dură față de sora lui nu îl făcea să se simtă mai bine în pielea sa. Mai mult, acest comportament nu contribuia deloc la remedierea relației cu mama sa și punea în pericol însăși siguranța surorii sale. Când i-am spus că îmi dădeam seama cât de dezamăgit de el însuși trebuia să se simtă din cauza irascibilității și a brutalității de care dădea dovadă, el a recunoscut că îi era pur și simplu rușine.

IDEI APLICABILE ÎN CAZUL BĂIEȚILOR AFLAȚI ÎN SITUAȚII DE RISC: INTERVENȚIILE SECUNDARE

Nivelul secundar de intervenție este destinat băieților care dau dovadă încă de timpuriu de agresivitate, de un comportament inadecvat și de violență. Acești tineri sunt și cei mai expuși riscului de a adopta tipare de violență durabile, mai ales când nu există anumite acțiuni deliberate care să-i oprească sau să-i devieze din traiectoria dezvoltării. Intervențiile secundare au avantajul de a fi eficiente și adecvate, fiind special concepute pentru anumite grupuri sociale care au nevoie de ajutor. Programele de dejudiciarizare a tinerilor, de exemplu, identifică delincvenții din sistemul de justiție juvenilă aflați la prima abatere și îi repartizează în programe de îndrumare și de consiliere în grup. În cadrul școlilor, alte programe educaționale se concentrează asupra unor abilități precum dezvoltarea morală și gestionarea conflictului și a furiei. La nivel secundar, programele pot fi atât individuale, cât și de grup, în funcție de necesități. Un program la nivel de școală, de exemplu, oferă o monitorizare susținută a comportamentului unui grup de elevi de clasa a șaptea, selectați pe baza antecedentelor de indisciplină și care primesc un feedback pozitiv în cazul unei purtări corespunzătoare. Grupul experimental a dovedit schimbări pozitive și de durată, vizibile chiar și cinci ani mai târziu.

Însă de-a lungul anilor, anumite tipuri de intervenții s-au dovedit ineficiente. În sfera dejudiciarizării tinerilor, de pildă, multe programe nu au fost suficient de bine concepute pentru a-i abate pe băieți de la calea infracțională pe care se înscriseseră. Conform cercetătorilor, eșecul acestor programe este mai degrabă imputabil unor abordări neglijente și neclare privind obiectivele și metodele aplicate decât imposibilității unor intervenții bine

țintite și clare de a produce rezultate. Un interesant studiu de cercetare a distribuit tinerii participanți la acel studiu în șase grupuri experimentale diferite, dintre care două în care nu s-a făcut nicio intervenție. Tinerii din grupurile în care s-a intervenit, au reacționat semnificativ mai bine decât cei care nu au fost deloc ajutați și fiecare dintre modelele diferite de abordare a produs schimbări pozitive în atitudinea și în comportamentul participanților. Când le acordăm atenție specială și sprijin băieților care au luat-o pe căi greșite, consolidându-le înainte de toate abilitățile de autoreglare și pe cele interpersonale, rezultatele sunt pe măsura așteptărilor.

Foarte apreciate au fost și intervențiile bazate pe cooperarea familiei, în cazul băieților identificați ca având anumite probleme de comportament. Ajutându-i pe părinți să aplice o disciplinare eficientă, să ofere sprijin emoțional adecvat și să creeze rutine care asigură siguranța și securitatea băieților, putem ajunge la sursa tiparelor de inadaptare interpersonală care îi zăpăcesc pe băieți. Repertoriul de comportamente agresive și nocive al unora dintre tineri se construiește de timpuriu, din primii ani de școală, pe baza unor interacțiuni nesănătoase cu părinții lor. Unele practici parentale de educare și disciplinare persistă în cultura familiei, în pofida promisiunii fiecărei generații de a nu mai repeta greșelile părinților – în acest caz poate fi necesară o intervenție din exterior. Miturile referitoare la nevoile băieților și la felul în care ar trebui crescuți sunt pur și simplu transmise mai departe, indiferent dacă sunt sau nu raționale.

După cum a conchis raportul Comisiei pentru Studiul Violenței în Rândul Tinerilor, din cadrul Asociației Americane de Psihologie, în legătură cu intervențiile secundare: „Întrucât tiparele cognitive care stau la baza comportamentului violent par a fi deprinse încă din copilăria timpurie, devenind niște obișnuințe firești, ele sunt totuși modificabile prin intervenții exterioare.

Programele strategice care modifică aceste tipare cognitive ar trebui să ducă la schimbări relativ durabile în ce privește comportamentul violent"[33].

TRATAREA BĂIEȚILOR AGRESIVI ȘI VIOLENȚI: INTERVENȚIILE TERȚIARE

Intervențiile terțiare înseamnă psihoterapie, adesea în ședințe de unu la unu. Pe când lucram la Tribunalul din Delaware pentru Minori și Familie în Departamentul de Anchete Presentință, făcând recomandări judecătorului cu privire la băieții care fuseseră deja acuzați pentru delincvențe, trebuia să facem o evaluare privind posibilitatea de recuperare a unui astfel de băiat. Discuțiile privind motivele și împrejurările care îi aduseseră în situația respectivă, dar și sentimentele lor legate de direcția în care se îndreptau, implicau o lungă ascultare și un feedback grijuliu la interpretările lor. Ținând cont de gradul lor de sinceritate în decursul acestor ședințe, judecătorul putea face uz de dreptul său de a acorda pedepse mai blânde celor care dădeau semne că erau gata să se schimbe.

Diferența dintre programele de intervenție timpurie pentru băieții antrenați accidental în comportamente disruptive și abordările în cazul celor care au deja mari probleme este neclară. În mod obișnuit, decizia evaluatorului trasează această distincție, dar și judecata de evaluare este puternic influențată de felul în care este percepută fapta tânărului. De pildă, la începutul carierei mele, o profesoară la clasa a cincea de la o școală catolică din Philadelphia mi-a solicitat o întâlnire pentru a discuta despre un elev de-ai săi. Când m-am dus după ore în sala de clasă, ea a început să-mi povestească despre acel băiat.

Știam deja că, pentru a înțelege de ce atenția unui profesor se abate asupra unui anumit copil, trebuia să înțeleg ce anume din comportamentul acestuia îl deranjase pe profesor, făcându-se remarcat printre comportamentele celorlalți. Pe măsură ce profesoara mi-l descria pe Pete, de care era vădit atașată, ochii i s-au umplut de lacrimi și a început să plângă încet. Am întrebat-o ce anume o tulbura atât de tare, și mi-a răspuns că vedea cum acest băiat – atât de exuberant și cu calități de lider – începea să se îndrepte într-o direcție periculoasă. „Nu vreau să devină un bărbat tipic din Kensington", mi-a spus ea, referindu-se la cartierul muncitoresc în care crescuse și în care văzuse atâtea familii și atâția prieteni distruși de alcool, de violență și de asumarea unor identități „macho".

Avea dreptate în legătură cu Pete, care, influențat de normele proprii cartierului, se lăsa ademenit de bătăile la colț de stradă și de bandele de băieți mai mari. Odată ce am acceptat sesizarea profesoarei, mi-am asumat rolul de a contrabalansa ispita străzii – de a clădi o relație cu Pete în care să-i validez sentimentul identității de sine și să-l determin să evalueze cu sinceritate neajunsurile alegerilor sale actuale. Pete era fascinat de beneficiile obținute din relația cu grupul de colegi: popularitatea, exaltarea, sentimentul de apartenență, distracțiile și aventura. Pe măsură ce munca noastră progresa, am fost capabil să-l ajut să reflecteze asupra direcției în care toate acestea îl purtau și asupra modului în care se potriveau cu ambițiile sale personale. Planul meu era să-i încurajez visurile și aspirațiile legate de viitorul său, astfel încât să poată privi tentațiile momentului dintr-o perspectivă diferită.

Studiindu-i pe tinerii care manifestaseră comportamente violente, psihologul James Garbarino de la Universitatea Loyola din Chicago îi descrie ca pe niște „băieți rătăciți" care au pierdut contactul cu empatia lor afectivă. El le recomandă, în scopul de a-și recăpăta calitățile umane, să-și fixeze ancore morale: „Aceste

valori și relații... îi protejează de toxicitatea mediului social, de influențele negative ale grupurilor de egali, de violența din media și de materialismul cras al culturii noastre". Printre aceste ancore se numără „adulții care se angajează fără rezerve să satisfacă nevoile de dezvoltare ale copiilor"[34].

Băieții cu comportamente violente alunecă dintr-o stare conștientă și controlată într-una reactivă. Sunt invadați de sentimente care îi fac pur și simplu să explodeze. Justificându-și comportamentul agresiv printr-o serie de raționamente, băieților li se pare corect să nu mai țină cont de umanitatea din alte persoane. Dar cu cât astfel de ancore sunt mai solide, cu atât ei sunt mai receptivi la punctul de vedere al altor persoane care nu le împărtășesc modul de gândire, și mai puțin înclinați să izbucnească în mod violent. Părinții și adulții care se ocupă de educația băieților le pot atrage atenția în momentul în care încearcă să își justifice comportamentul distructiv sau egoist.

În ceea ce privește educația băieților la modul general, adulții trebuie să conteste culturile care fac apologia hipermasculinității: cultura de familie, de școală și cea comunitară. Cel mai eficient mod în care pot face acest lucru este prin exemplul personal. Un tată care își revarsă sentimentele rănite într-o explozie de furie, de egocentrism în detrimentul altcuiva validează mesajul conform căruia puterea îți conferă privilegiul de a-ți descărca sentimentele de supărare asupra altora. Băieții pot să-și dea seama că aceste comportamente de *„acting out"* și *„acting in"* – adică de descărcare impulsivă și distructivă a propriilor sentimente negative asupra unei alte persoane, respectiv asupra sieși – sunt niște moduri mai puțin eficiente de a-și gestiona sentimentele decât prin exprimarea lor directă și deplină. Dacă însă le lipsesc ocaziile de a fi sinceri în legătură cu acestea și de a-și exprima vulnerabilitatea, ei înșiși recurg la un comportament prin care provoacă și altora suferință, pentru simplul motiv că și ei suferă.

Se presupune că băieții sunt capabili să-și controleze reacțiile instinctive chiar sub asaltul unui val de sentimente dureroase. Când un bărbat, mai ales unul pe care băiatul îl respectă, își gestionează suferința cu curaj și sensibilitate, el poate constitui un exemplu pentru modul în care trebuie asumate sentimentele, inclusiv pe cele de teamă, de dezamăgire sau de suferință. Puterea acestui exemplu poate dura întreaga viață. În ceea ce-i privește pe profesori și pe antrenori, ei pot da băieților importante lecții de inteligență emoțională dacă, atunci când se întâmplă să își piardă cumpătul în clasă sau pe marginea terenului, le oferă acestora scuze. Pentru băieții care se străduiesc să reziste normelor culturale ce încurajează violența masculină, astfel de pilde sunt reținute ca bunuri de mare preț.

9

Jucăriile băieților în era digitală

Într-o seară, luând cina cu un prieten, acesta mi-a povestit despre fiul lui, Alex, un tânăr în vârstă de douăzeci și trei ani. Alex aspiră să ajungă scenarist la Los Angeles și, sperând să dea lovitura, muncește din greu, scriind în fiecare zi, cu multă disciplină. Zilele lui sunt împărțite în perioade de concentrare intensă, separate de scurte momente de relaxare. În timpul acestor pauze de douăzeci, treizeci de minute, el deschide jocul lui preferat pe calculator și joacă cu înverșunare până când este eliminat, după care se întoarce la munca sa. Încă de la începutul adolescenței, jocurile video au reprezentat o parte importantă a vieții sale. Alex și fratele său mai mare, care trăiește acum în altă parte a statului, fac parte din aceeași echipă și chiar participă împreună la o competiție anuală de jocuri video care durează un weekend întreg.

Ceea ce am remarcat din modul în care prietenul meu mi-a vorbit despre fiul său a fost rolul important al jocurilor video în rutina băiatului. Alex are în general o viață socială limitată, mi-a explicat tatăl lui, dar își limpezește mintea conectându-se cu fratele lui și cu ceilalți „prieteni" în lumea virtuală a jocurilor pe calculator. A învățat să-și gestioneze timpul astfel încât să aibă totuși un dram de viață socială, retras în lumea interconectată a internetului. Faptul că Alex și fratele său sunt persoane de sex masculin, împart o pasiune comună online și muncesc în exces

pentru a reuși în viață nu este întâmplător. Revoluția tehnologică a ultimelor două decade a adăugat noi dimensiuni vechilor tradiții privind dezvoltarea masculinității.

În cadrul unui atelier organizat recent cu un grup de părinți de băieți, le-am împărtășit acestora povestiri legate de problemele specifice, dar dificile ale parentajului: cea a unui băiat hărțuit de colegi, a altuia care se îndepărtase de familie și adoptase comportamente riscante și a altor câțiva. Una dintre aceste povești era legată de utilizarea mediilor de socializare online, care s-a dovedit a fi cea mai fierbinte temă a zilei. Băieții dependenți de telefoanele mobile, de calculatoare și de jocurile video; băieții care sunt sociabili doar online; băieții care folosesc Instagram, Facebook, Twitter sau alte website-uri în moduri șocante pentru părinți – aceste subiecte stârnesc discuții aprinse și tensionate. Unii părinți au ținut adevărate prelegeri despre pericolul nelimitării timpului petrecut în fața ecranelor; alții au vorbit despre politicile familiei, precum cea de confiscare a telefonului mobil pe timpul mesei. Comportamentul băieților în ceea ce privește utilizarea dispozitivelor electronice provoca părinților o mare îngrijorare.

Conform unui sondaj de opinie din 2015 al Centrului de Cercetare online Pew, aproape jumătate dintre părinți sunt îngrijorați de faptul că copiii lor petrec prea mult timp online.[1] Însă această îngrijorare este mai accentuată în cazul părinților de băieți. În 2004, conform unui studiu referitor la obișnuința de a juca jocuri video, „probabilitatea ca tinerele de sex feminin să devină împătimite de jocurile video este mai redusă, numărul de ore dedicate de ele jocurilor online este mai mic, iar tendința lor de a urmări interacțiunea socială prin intermediul acestor jocuri este mai redusă decât în cazul băieților"[2]. În cadrul unui alt studiu s-a constatat că, în cazul persoanelor de sex masculin, timpul alocat jocurilor video este de trei ori mai mare decât în cazul celor de

sex feminin.[3] Și mai recent, în 2014, cercetătorii au descoperit că persoanele de sex masculin petrec săptămânal, în medie, cu treisprezece ore mai mult decât cele de sex feminin practicând jocuri video (patruzeci și trei de ore față de treizeci).[4] Această discrepanță de gen a dus la crearea stereotipului conform căruia jucătorii împătimiți sunt exclusiv de sex masculin, în ciuda faptului că timpul alocat de fete jocurilor video crește vertiginos.

Ca într-o buclă de feedback, clișeul conform căruia adevăratii jucători sunt de sex masculin i-a influențat nu numai pe cei care își asumă această identitate de jucători pasionați, dar a marcat și felul în care sunt concepute jocurile. Un cercetător le clasifica în jocuri „pentru jucători serioși" (*hard-core*) și jocuri pentru „publicul larg" (*casual*): cele cu subiecte mai sinistre și mai violente sunt mai populare în rândul jucătorilor de sex masculin, în vreme ce jocurile precum Candy Crush Saga au succes în rândul persoanelor de sex feminin. Jocurile din prima categorie nu numai că duc lipsă, în general, de personaje de gen feminin, dar și când sunt incluse, acestea sunt prezentate în moduri hipersexualizate și stereotipe. Criticile privind prejudecățile de gen au generat dezbaterea #Gamergate, în cadrul căreia tinerii de sex masculin declarau sus și tare pe YouTube că „jocurile video sunt create de bărbați pentru bărbați"[5].

Această credință persistă în pofida dovezilor că universul jocurilor video e împărțit tot mai echitabil. În sondajul de opinie al Centrului de Cercetare Pew din 2015, un număr egal de bărbați și femei au declarat că joacă jocuri video. Cu toate acestea, sondajul a dezvăluit faptul că probabilitatea de a se autointitula „jucător adevărat" era de două ori mai mare în rândul bărbaților, 60% dintre ei declarând că sunt convinși că bărbații joacă jocuri video într-o măsură mult mai mare decât femeile.[6]

Există însă unele indicii că generația mai tânără de jucători ar putea privi lucrurile dintr-o perspectivă diferită: mai multe

sondaje de opinie de după 2014 semnalau faptul că adolescenții de sex masculin nu susțin stereotipul conform căruia adevărații jucători sunt exclusiv de sex masculin. Rosalind Wiseman, autoarea cărților *Queen Bees & Wannabes* (Șefe de gașcă și aspirante) și *Masterminds and Wingmen* (*Minți malefice și ajutoarele lor*), a condus în 2014 un studiu la care au participat 1400 de elevi de gimnaziu și de liceu, pentru a afla dacă aceste mituri ale industriei jocurilor contribuie la perpetuarea reprezentărilor tradiționale de gen. Echipa sa a făcut trei descoperiri surprinzătoare. În primul rând, băieții participanți la studiu au respins reprezentarea personajelor feminine ca obiecte sexuale. În al doilea rând, genul masculin sau feminin al protagonistului jocului nu a influențat opțiunea băieților privitoare la rolul ales. Și, în cele din urmă, fetele joacă tot soiul de jocuri, inclusiv jocuri cu împușcături sau jocuri sportive în care ele însele sunt protagoniste (*first-person games*).[7]

Totuși, această buclă de feedback care include proiectarea jucăriilor, publicitatea și cerințele consumatorilor întărește credințele tradiționale. În 2016, a fost convocată la Casa Albă o conferință intitulată „Demolarea stereotipurilor de gen în media și în industria jucăriilor, astfel încât copiii noștri să poată explora, învăța și visa fără limite". Conferința fusese organizată, după cum se menționa în invitație, deoarece „știm că interesele, ambițiile și abilitățile sociale ale copiilor pot fi modelate de timpuriu prin consumul de media și prin jucăriile cu care se joacă – iar acest lucru nu afectează doar dezvoltarea lor, ci și puterea economiei noastre pentru deceniile următoare". În intervenția mea de la începutul conferinței mi-am exprimat părerea că nu băieții sunt artizanii propriei lor educații, ci că ea le este modelată de companiile producătoare de jucării și de mass-media.

Din păcate, jucăriile și reprezentările media țintesc familiile în moduri care reflectă mai mult ca oricând dimensiunea de gen.

Cu toate că bărbații și femeile se bucură astăzi de o mai mare egalitate, marketingul bazat pe ideea unor diferențe fundamentale între ei a devenit lege. Cercetătorii care au comparat website-urile Disney și cataloagele Sears au observat că sistemul de codificare a culorii este mult mai puternic reglementat decât acum cincizeci de ani. Băieții sunt „programați" pentru jucării de acțiune și costume de supereroi; fetele, pentru ținute de prințese și jucării mai pasive. În 2012, psihologul Christia Spears Brown de la Universitatea din Kentucky nota că producătorul jocurilor Lego a luat hotărârea de a-și spori atractivitatea în rândul fetelor. În versiunea dedicată fetelor, compania a creat seturi colorate în roz și violet pentru modelele de bucătării, de saloane de coafură și de mall-uri.[8]

La conferința de la Casa Albă, reprezentanții industriei de jucării au susținut că studiile de piață i-au determinat să-și perfecționeze astfel unghiul de abordare a consumatorilor. Ei au indicat o mulțime de studii importante conform cărora credința în diferențele fundamentale de gen a crescut începând din anii '70. A fost însă pus în discuție saltul de la aceste constatări la prezumpția că părinții preferă produse tot mai codificate în funcție de gen. Sociologul Elisabeth Sweet de la Universitatea de Stat din San José este categorică: „Decizia de a se baza pe o astfel de categorisire în funcție de gen vine de la vârful conducerii: nu am găsit nicio dovadă că tendința ultimilor patruzeci de ani ar reflecta cerințele consumatorilor"[9].

Designul și strategiile de promovare ale unui produs care mizează pe convențiile stereotipe de gen, cu toate că în realitate acestea nu corespund convingerilor publicului vizat, contribuie la susținerea acestor stereotipuri. De regulă, cu mult înainte de naștere, părinții își exprimă nerăbdarea de a cunoaște sexul copilului. Odată născut, „obsesia" lor legată de gen se agravează, conform lui Brown. Primele hăinuțe ale bebelușului sunt adesea codificate coloristic; hăinuțele lui sau ale ei sunt imprimate cu sloganuri abil

concepute. „Încă de la început", scrie Spears, „conștientizarea genului influențează fiecare cumpărătură făcută. Până și jucăriile neutre din punct de vedere al genului, de care băieții și fetele se bucură în egală măsură, ca de pildă bicicletele, sunt produse în două variante de culori: una mai pastelată, de obicei roz sau violet, și una mai stridentă, de obicei roșie sau albastră."[10]

Faptul că adulții care joacă un rol important în viața copiilor sunt obsedați de această dimensiune de gen, este un lucru care nu trece neobservat de cei mici. Joaca este modul în care ei își exersează rolul prevăzut în scenariul de gen. Fetele sunt mult mai dispuse să încalce barierele de gen în jocurile lor; în schimb, pentru băieții care fac acest lucru, urmările sunt mai grave. Este esențial să înțelegem jucăriile destinate băieților, designul, marketingul și impactul lor. Însă aceasta este o chestiune extrem de complexă.

TEHNOLOGIA ȘI DEZVOLTAREA BĂIEȚILOR

Prin anii '60, specialistul canadian în antropologie culturală Marshall McLuhan a extins „conceptul de sine ca oglindire" la domeniul studiilor media. Celebrul său concept „Mediul este mesajul", descria modul în care gândirea și relaționarea interpersonală sunt influențate nu doar de conținutul cărților, al emisiunilor televizate și, mai recent, al universului mediilor de socializare online, ci și de forma de comunicare în sine.[11] Având în vedere generația actuală de nativi ai erei digitale, al căror uz de jocuri video și de medii de socializare online „le-a transformat în mod dramatic percepția asupra realității", este mai lesne de înțeles îngrijorarea crescândă pe care am observat-o în rândul părinților la acel seminar. Din moment ce 92% dintre adolescenți

intră zilnic pe internet – iar 24% „aproape permanent" –, tinerii de astăzi *trăiesc* practic în spațiul cibernetic.[12]

Conform lui Lee Rainie și lui Janna Anderson de la Centrul de Cercetare online Pew, ceea ce deosebește în mod special această generație „digitală" de cele anterioare este capacitatea de a se conecta la diverse dispozitive electronice mobile. În ultima vreme, când intru în sala de așteptare pentru a-mi întâmpina următorul client, acesta este de regulă aplecat asupra telefonului său „inteligent", jucându-se sau trimițând cu frenezie mesaje – sau ambele deodată. Când băieții îmi spun că au „vorbit" cu cineva, înseamnă că au făcut schimb de mesaje; când vorbesc de „prieteni", se referă adesea la persoane cunoscute numai după numele de utilizatori. Conform unui recent raport Pew, 57% dintre adolescenți și-au făcut cel puțin un prieten online.[13]

Părinții nu sunt singurii îngrijorați și preocupați să înțeleagă modul în care tehnologia afectează dezvoltarea fiilor lor. O serie de cărți în legătură cu acest subiect au fost publicate recent. Din păcate, ele prezintă opinii extrem de contradictorii. Steven Johnson, autor specializat în tehnologie, în cartea sa, *Everything Bad Is Good for You: How Today's Popular Culture Is Actually Making Us Smarter* (*Tot ce pare să fie rău e bun pentru tine: Cultura populară de azi ne face de fapt mai deștepți*), adoptă o viziune optimistă, și anume aceea că mediiile digitale au fost concepute „special pentru antrenarea creierului în scopul îmbunătățirii funcțiilor cognitive". Activând sistemul de recompense al creierului, jocurile suscită o concentrare prelungită, pe măsură ce jucătorii folosesc abilități executive de căutare, de decizie, de ordonare a priorităților, de colaborare sau de multitasking. Cu toate că noile tehnologii nu încurajează o aprofundare a înțelegerii, complexitatea lumilor create de aceste tehnologii facilitează moduri diferite de cunoaștere și de relaționare.[14]

Sunt însă alții care au ajuns la concluzii mai pesimiste. Psihologul Philip Zimbardo, de la Universitatea Stanford, a denunțat

actuala „decădere a băieților", cauzată în mare parte de influența adictivă a jocurilor video și a pornografiei. El trage un semnal de alarmă în ceea ce privește nivelurile crescânde de retragere și de izolare socială, considerându-le o consecință neurologică a expunerii exagerate la subiecte intens stimulante. Zimbardo tratează această expunere drept o „dependență de stimulare", care îi împiedică pe băieți să progreseze și subliniază faptul că tinerii petrec mai mult timp online decât la școală, sugerând o legătură între vizionarea excesivă de materiale pornografice și de jocuri video și situația școlară precară, obezitatea, anxietatea socială crescută și recurgerea în exces la stimulente și droguri ilegale.[15]

Psihologul Howard Gardner, de la Universitatea Harvard, propune o abordare mai inofensivă asupra acestei „generații a aplicațiilor" (*app generation*). Gardner și coautoarea Katie Davis au desfășurat un studiu de cercetare între anii 2008 și 2012, în timpul căruia au intervievat un număr de adolescenți, dar și de adulți din zona de educație proveniți din Statele Unite și din Bermude – ei au fost întrebați despre relația lor cu tehnologia. Cercetătorii au ajuns la concluzia că cei care au crescut și s-au maturizat odată cu mijloacele digitale de comunicare au fost influențați de aceste tehnologii: „procesul de gândire, personalitatea, imaginația și comportamentul lor" au fost „reconfigurate". Gardner și Davis au examinat îndeaproape trei domenii de dezvoltare – identitatea, relațiile cu cei apropiați și imaginația – pentru a defini aceste schimbări. În ceea ce privește modul în care membrii acestei generații se percep pe ei înșiși, autorii studiului au descoperit că ei se consideră „mai deschiși față de lumea exterioară", bucurându-se de noi oportunități, dar având de înfruntat și noi provocări.[16]

Sub aspect pozitiv, Gardner și Davis cred că expunerea mai largă la tehnologia digitală face ca noua generație să fie mai cosmopolită și mai tolerantă față de diferențele de orice natură

și oferă oportunități mai vaste pentru autoexprimarea individuală. Dar, pentru tineri, provocarea de a se prezenta în fața unui public din ce în ce mai larg și mai atent, atrage după sine și o presiune crescândă de a nu-și asuma niciun risc și de a-și limita prematur opțiunile de identitate. Crearea unei identități personale în fața publicului favorizează atenția acordată aparențelor în detrimentul explorării personale, ceea ce poate duce la un egocentrism narcisic. În legătură cu impactul lumii digitale asupra relațiilor apropiate, a creativității și a imaginației, Gardner și Davis încheie cu un avertisment privind „viziunea asupra lumii prin prisma aplicațiilor". Este vorba despre „credința că există moduri bine definite de a obține orice dorim să obținem"[17].

Atât conținutul, cât și forma vieții băieților sunt influențate de universul cibernetic în care trăiesc. Unul din exemplele acestei influențe este dimensiunea temporală: esența comunicării, aceea de a putea fi conectat în orice moment, „se potrivește exclusiv vieții suprasolicitante și supraîncărcate pe care o facilitează", observă profesoara Sherry Turkle de la Centrul de cercetare „Inițiativa privind Tehnologia și Identitatea de Sine" din cadrul Institutului de Tehnologie din Massachusetts (MIT). Relațiile, spune ea, „sunt extrem de simplificate", iar noțiunile tradiționale de separare și de individuare în dezvoltarea copilului sunt drastic modificate. De exemplu, un tânăr client de la cabinetul meu, anxios și speriat de singurătate, are o prietenă cu care se conectează pe FaceTime; în unele nopți, ei dorm cu camerele video pornite ore întregi.[18]

Amploarea impactului tehnologiei asupra dezvoltării este impresionantă. Turkle studiază „istoria interioară a dispozitivelor" și trasează, începând cu anii '80 și trecând prin anii '90, evoluția unui nou fenomen: sinele conectat. Dispozitivele electronice devin extensii ale sinelui adolescentului; mijloacele de expresie se integrează în mintea acestuia cu o mai mare ușurință decât

își imaginează părinții. Pe măsură ce tinerii își adaptează stilul de comunicare pentru a trimite mesaje, fotografii pe Instagram, instantanee pe SnapChat, pentru a posta pe Twitter sau pe Facebook, modul lor de gândire este modelat și limitat de un mediu digital, cu propriii săi parametri, cu propriile presiuni și stimulente. Turkle confirmă îngrijorările părinților care se împotrivesc acestor noi forțe. „Când petreci trei, patru, cinci ore pe zi într-un joc online sau într-o lume virtuală (o durată de timp deloc neobișnuită pentru adolescenții de azi), trebuie să existe un alt loc unde nu ești prezent. Iar acel loc în care lipsești este adesea alături de familie și de prieteni."[19]

Generațiile precedente au deplâns pierderea a ceea ce este familiar și reconfortant pe măsură ce noile generații se adaptau unor condiții schimbate. Ca orice tată de băieți, mi-am dat singur seama de acest lucru în timp ce încercam să țin pasul cu fiii mei în sesiunile de jocuri video. Cu toate că eram total neajutorat ca jucător, acest lucru nu îi deranja absolut deloc pe băieți și erau încântați să mă facă praf. Puține alte activități erau atât de derutante și de frustrante pentru mine, așa că recurgeam la o mulțime de motive ca să mă eschivez. Fiii mei apelau atunci la prieteni pentru a le ține tovărășie online.

Poate cea mai importantă concluzie a cercetărilor mele este faptul că mintea copiilor se dezvoltă printr-un dialog intim, extrem de sensibil atât cu mediul interpersonal, cât și cu cel fizic. Din simple instrumente de comunicare, telefoanele inteligente se transformă în avataruri, profilele online devin identități, iar mesajele-text ajung să fie modul preferat de a purta o conversație. Teoreticienii perspectivei clasice asupra dezvoltării privesc separarea și individuarea drept etape necesare maturizării. Pe baza observațiilor psihologiei feministe, teoreticienii au modificat între timp această paradigmă, arătând că oamenii se dezvoltă de fapt în cadrul și prin intermediul relațiilor mai degrabă decât

prin separare și renunțarea la atașamente. În ziua de astăzi, luăm în considerare un nou aspect privitor la dezvoltarea normală – este vorba despre flexibilitatea și adaptabilitatea minților tinerilor la contextul sau la metodele de comunicare cu ceilalți.

Urmează, fără îndoială, și alte schimbări importante. Dar cu atâtea noi și noi sfere ale dezvoltării masculine, sunt o mulțime de mituri, de temeri și de exagerări pe care părinții trebuie să le privească cu obiectivitate pe măsură ce veghează atent asupra acestui nefamiliar peisaj digital.

DEPENDENȚA DE STIMULARE

Companiile producătoare de jocuri video și de servicii specifice mediilor de socializare online au dat lovitura. La nivel mondial, sunt preconizate până în 2020 vânzări în domeniu de 130 miliarde de dolari. La finele anului 2017, primele șase companii de servicii din domeniul mediilor de socializare online erau estimate la 600 miliarde de dolari, valoare din care Facebook deținea două treimi. Recrutând cei mai buni specialiști în neuroștiințe, cei mai inteligenți creatori de jocuri și cei mai competenți specialiști în marketingul comportamental, aceste companii sunt deosebit de abile în exploatarea dorinței umane de a-și învinge sentimentele negative prin câștigarea unor recompense. Din ce în ce mai sofisticate și mai precise, semnalele încorporate în aceste produse reușesc să întărească comportamentul tot mai multor utilizatori, într-o asemenea măsură încât dependența de internet a devenit un subiect fierbinte. Să luăm exemplul Fortnite Battle Royale, jocul video de acțiune care face actualmente furori: „Fortnite încorporează multe din cunoștințele creatorilor de jocuri care garantează seducerea publicului", notează psihologul Lisa Damour.[20]

În variantă actualizată în 2013 a *Manualului de Diagnostic și Clasificare Statistică a Tulburărilor Mintale* (DSM-5) al Asociației Americane de Psihiatrie, tulburarea de comportament privind dependența de jocurile video pe internet nu este recunoscută ca afecțiune psihiatrică propriu-zisă, dar este identificată drept o condiție în cazul căreia se recomandă studii mai aprofundate. În 2017 a fost realizat un studiu în rândul unor tineri din Statele Unite, Marea Britanie, Canada și Germania, dintre care 86% jucaseră recent jocuri online. Studiul s-a referit la această tulburare recent propusă pentru a fi inclusă în DSM și a generat o listă cu următoarele probleme imputabile acestei dependențe de jocurile video:

- Preocupare excesivă;
- Sentimente de retragere în sine în cazul imposibilității de a juca;
- Rezistență (compulsie de a petrece tot mai mult timp jucând);
- Dificultatea de a ține sub control timpul alocat jocurilor;
- Renunțarea la alte activități în favoarea jocurilor video și jucatul acestor jocuri în ciuda problemelor iscate de acest comportament;
- Adoptarea unei atitudini false și ascunse;
- Apelul la jocurile video pentru a combate dipsozițiile afective negative.[21]

Adam Alter, profesor la Universitatea din New York și autor al cărții *Irezistibil: Dependența de tehnologie și afacerile din spatele ei*, apărută în 2017, povestește un episod legat de perfecționarea rețelei sociale Facebook, care ne oferă un indiciu despre amploarea provocării cu care se confruntă părinții adolescenților băieți. În 2012, programatorii de la Facebook, care avea la acea vreme 200 milioane de utilizatori, au încorporat un program de întărire

a comportamentului de utilizare a rețelei sociale. Este vorba despre o modalitate de „întărire intermitentă", mecanism pe care cercetătorii din domeniul psihologiei îl consideră ca fiind cel mai eficient în obținerea persistenței și a implicării subiecților stimulați. Ei au introdus celebrul buton „Like". Cu această simplă inovație, rețeaua Facebook a devenit extrem de atractivă, oferind recompensa imprevizibilă, însă tentantă, a aprobării sociale. Comunitatea Facebook s-a triplat în următorii trei ani; până în februarie 2017, ajunsese la aproape 2 miliarde de utilizatori.[22]

Să-i ajuți pe oameni să-și regleze emoțiile și să-și gestioneze dispoziția afectivă este o afacere profitabilă, după cum au descoperit numeroase alte companii care vând țigări, alcool sau sex. Acolo unde există cerere, va exista și ofertă. În decursul vieții mele, marijuana a ajuns de la un produs scos în afara legii și, în general, suspectat de subminarea voinței unei întregi generații, la unul legal pentru uzul medicinal și recreațional. Pe perioada stagiaturii mele de-acum douăzeci de ani dintr-un centru de tratament cu spitalizare al adolescenților cu dublă patologie, cred că, în orice moment, jumătate dintre internări se datorau în primul rând consumului repetat de alcool și de canabis. În ziua de astăzi, nu mai sunt capabil să ghicesc care dintre adolescenți sunt susceptibili de a fi consumatori de substanțe adictive; băieți obișnuiți, de toate felurile, fumează „iarbă" cu aceeași dezinvoltură cu care beau bere.

Și totuși, știu din proprie experiență că mulți dintre ei devin dependenți de marijuana. Mă bucur de dezincriminarea consumului de marijuana, dar sunt îngrijorat că încă un mijloc de intoxicare a devenit disponibil pe scară largă pentru adolescenții băieți. Când coordonez programele de consiliere între băieții de școală, vorbesc despre consumul de alcool și de droguri, încercând din răsputeri să nu țin lecții de morală. Adolescenții băieți au antene bine dezvoltate pentru a detecta judecățile

morale ale adulților. Nu mă dau bătut și, în fiecare an, încerc din nou să transmit același mesaj: intoxicarea cu alcool sau cu orice alt fel de substanțe afectează autoreglarea emoțională. Recurgând la alcool ori la marijuana, băieții nu mai știu cum este să resimți, fără ajutorul vreunor substanțe, ușurarea adusă de eliberarea de emoțiile apăsătoare.

Faptul că aceste companii din domeniul tehnologiei au găsit modalități tot mai eficiente de a-și face produsele irezistibile pentru tinerii consumatori mă îngrijorează în egală măsură. Numeroase familii au apelat la consiliere pentru fiii lor, când apetitul lor pentru jocurile video a ajuns să se înscrie în criteriile enumerate în *DSM-5*. Mă gândesc la Winston, un tânăr excentric, elev într-a noua, a cărui mamă capitulase în fața scufundării lui în universul jocurilor video. Un adevărat talent în domeniu, el își construise singur calculatorul din componente luate de la un magazin de profil, din dorința de a obține un sistem ultraperformant pentru jocurile video. La școală, notele lui erau foarte proaste, orele de curs reprezentând pentru el o interferență plicticoasă, iar cercul lui de prieteni se micșorase pe măsură ce se lăsa tot mai absorbit de comunitățile de jucători online. Petrecea atât de multe ore jucând și devenise un jucător atât de priceput, încât își înregistrase jocul, postase un videoclip cu cele mai tari momente pe un website specializat și fusese recrutat de producătorul jocului său favorit pentru a monitoriza respectarea regulilor online.

Winston corespundea profilului descris de psihologul Brent Conrad, autorul cărții *How to Help Children Addicted to Video Games: A Guide for Parents* (*Cum să-i ajutăm pe copiii dependenți de jocurile video: un ghid pentru părinți*). El atrage atenția că este vorba de cele mai multe ori despre tineri de sex masculin, cu rezultate școlare tot mai slabe, atrași de jocurile de acțiune și de luptă, anxioși în contextele de socializare din liceu, obsedați să atingă în joc niveluri din ce în ce mai ridicate de complexitate, petrecând

perioade tot mai mari practicând jocuri video în detrimentul altor activități. Dar, în ciuda insistenței de a-i considera pe băieții ca el „dependenți" – mergând până-ntr-acolo încât în Coreea de Sud s-au fondat sute de centre de recuperare care utilizează tratamente precum terapia cu electroșocuri –, există două aspecte care mă deranjează în legătură cu acest tip de diagnosticare.[23]

Cel dintâi se referă la faptul că atâta vreme cât abilitățile individuale de gestionare și de rezolvare a tensiunilor emoționale rămân la asemenea niveluri scăzute, băieții vor fi în continuare supuși riscului de a deveni dependenți de strategii extrinseci – substanțe chimice, activități, experiențe – care schimbă pentru moment felul în care se simt. Psihologii Christopher Ferguson de la Universitatea Stetson și Patrick Markey de la Universitatea Villanova, coautori ai cărții *Mortal Combat: Why the War on Video Games Is Wrong* (*Mortal Combat: De ce e nefast războiul din jocurile video*), au sugerat că „nu jocurile se află de fapt la originea problemei, ci ar fi vorba mai curând de alți factori"[24].

Acești alți factori ar putea însemna, în cazul lui Winston, relația cu părinții săi, care fusese subminată de eforturile lui tenace de a-i îndepărta și de a se retrage în realitatea digitală. Există tot felul de motive pentru care un băiat își dorește să se îndepărteze de părinții săi, inclusiv o sănătoasă dorință de autonomie – pe care o întâlnesc mereu în cadrul familiilor care apelează la mine pentru a-i consilia pe băieții lor. Există însă o diferență între o maturizare progresivă și o ruptură bruscă, reactivă. Pentru ca băiatul să-și demonstreze independența crescândă, nu este nevoie ca el să nege și nici măcar să minimalizeze dependența lui față de părinți, adică faptul că are nevoie de înțelegerea și sprijinul lor. Distanțarea afectivă de părinți, pe de altă parte, are loc frecvent, adesea ca reacție la comportamentul mamelor și taților care devin, fără voia lor, dominatori ori sufocanți din cauza anxietății, sentimentului de însingurare sau hotărârii solemne de a nu repeta acea atitudine

de indiferență de care se loviseră în copilărie din partea propriilor lor părinți. Pentru băiat, unicul mod de a se impune în astfel de împrejurări drept o persoană capabilă și autonomă este desprinderea de părinți.

Unul dintre băieții care venea la ședințele de consiliere era Aaron, în vârstă de cincisprezece ani, încă apropiat de mama sa, dar începând să se întrebe dacă nu cumva dependența de ea îl făcea să fie prea „moale". Devenise important pentru el să stabilească limite mai ferme și să se detașeze de mamă, simțind nevoia să-și schimbe imaginea de sine – în acel moment, o panică neconștientizată a determinat-o pe mama lui să devină critică în ceea ce-l privea. Lucrurile au escaladat, ajungându-se la o situație de criză: Aaron era furios pe mama sa, care dădea atenție mai degrabă nereușitelor sale, subminându-i încrederea de sine, în timp ce aceasta îi reproșa lipsa de recunoștință pentru devotamentul ei. Pentru a agrava problema, amândoi se simțeau singuri, din cauza neputinței de a comunica unul cu celălalt și de a găsi un consens sau o soluție.

Atât în cazul lui Winston, cât și în cel al lui Aaron, i-am putut ajuta pe părinți să dezamorseze aceste tensiuni relaționale. Îndrumându-i și oferindu-le ocazii de a-și aborda sentimentele de codependență – înrădăcinate în general în trecuturi dureroase care dau naștere unor tipare relaționale rigide, nefuncționale –, părinții au reușit să-și recâștige fiii pur și simplu petrecând mai mult timp în preajma lor, arătându-se din nou interesați de ei, „mituindu-i" cu diverse activități care încă le plăceau și colaborând cu ei pentru fixarea unor limite rezonabile privind unele comportamente, precum jocul online. Ceea ce le-a înlesnit succesul a fost recunoașterea intruziunii propriilor nevoi în relația cu fiii lor, nevoi care îi împingeau subtil să se agațe de ei sau să reacționeze în moduri care subminau eforturile acestora de a-și dezvolta diverse abilități. Strategia necesară pentru refacerea

conexiunii emoționale le-a impus să uite de îngrijorările și de nostalgia lor față de fiii lor (așa cum fuseseră ei cândva) și să-i accepte pe tinerii de-acum, care aveau nevoie de sprijinul lor pentru a deveni niște bărbați responsabili.

Însă descurcarea ițelor parentajului poate fi îngreunată de frica exagerată legată de latura neurochimică a dependenței de tehnologia digitală. Jocurile video și media digitale sunt într-adevăr experte în stimularea centrului plăcerii din creier. Dar producerea dopaminei, neurotransmițătorul ce controlează zonele responsabile pentru recompensă și motivație, este declanșată de diverse plăceri (precum cititul unei cărți bune sau urmărirea unei emisiuni de televiziune captivante) care sunt rareori considerate drept comportamente adictive. Conform lui Ferguson și Markey, cantitatea de dopamină eliberată în timpul unui joc video este echivalentă cu cea produsă de mâncatul unei felii de pizza. Un studiu din 2016 publicat în *American Journal of Psychiatry* a analizat rezultatele a patru sondaje de opinie totalizând 18 000 de respondenți. Conform autorilor, mai puțin de 1% dintre cei care jucau jocuri video manifestau simptome de dependență – un procent mult mai mic decât în cazul jocurilor de noroc. Mai mult decât atât, până și cei care îndeplineau criteriile de așa-zisă dependență nu suferiseră efecte negative în măsură să justifice clasificarea lor drept bolnavi. Ferguson și Markey observă în legătură cu acest studiu că „cea mai mare diferență dintre dependenți și nondependenți găsită în acest studiu a constat în faptul că dependenții *jucau mai multe jocuri video*“[25].

Responsabilii pentru educația băieților au tendința de a se alarma cu privire la folosirea tehnologiei digitale de către adolescenți. Ei caută în dreapta și în stânga ajutor pentru a înțelege această nouă, puternică și omniprezentă forță din viața fiilor lor, rămânând vulnerabili la afirmațiile experților care au, de altfel, păreri contradictorii în legătură cu acest subiect. Într-un articol

publicat în 2017 în ediția americană a ziarului *The Guardian*, scriitoarea Jordan Erica Webber se întreba: „De ce atât de multe persoane – de la părinți până la cercetători și actori în vârstă de nouăzeci de ani – cred în existența dependenței de jocurile video și a altor efecte negative ale acestora în ciuda lipsei dovezilor în acest sens?“[26] În acest articol, ea stabilea o legătură între presupusa existență a acestei dependențe și dorința străveche, arzătoare, a adulților de a-i domina și de a-i controla pe tineri. În acest sens, ea o citează pe Ferguson: „Persoanele care au tendința să aibă cea mai proastă părere despre jocurile video tind să aibă cea mai proastă părere și despre copii și adolescenți“[27].

SĂ ȚINEM PASUL CU BĂIEȚII ÎN SPAȚIUL CIBERNETIC

În 2005, când Centrul de cercetare online Pew a început să monitorizeze utilizarea mediilor de socializare online, doar 7% dintre tinerii cu vârste peste optsprezece ani vizitaseră website-urile rețelelor sociale. Până în 2015, acest procent crescuse de zece ori. Creșterea cea mai mare și mai rapidă s-a înregistrat în rândul tinerilor pentru care mediile de socializare online deveniseră „omniprezente“. Dintre tinerii între optsprezece și douăzeci și nouă de ani, 88% aveau conturi de Facebook. O schimbare și mai rapidă s-a înregistrat în utilizarea telefoanelor mobile: în 2011, 35% dintre tinerii din această categorie de vârstă aveau telefoane inteligente; în 2017, Centrul de cercetare online Pew raporta o creștere la 77% per total și la 92% în rândul tinerilor din categoria respectivă de vârstă.[28]

Prezența aproape nelipsită a dispozitivelor digitale din viața băieților reprezintă o diferență frapantă între generația actuală și cea precedentă, diferență care agravează neînțelegerile firești dintre tineri și adulții care încearcă să le fie aproape. Părinții, care se simt deja neliniștiți odată cu pierderea controlului pe care îl aveau asupra băieților, pot transforma telefoanele mobile și jocurile video în niște sperietori, privindu-le drept cauze mai degrabă decât simptome. Din experiența mea, nu este clar ce are loc mai întâi: dependența digitală sau detașarea emoțională? Fără să-și dea măcar seama, băieții se îndepărtează de părinți când se încred în miturile privind independența masculină. Această situație reprezintă un context nefericit în care poveștile neadevărate care încurajează îndepărtarea emoțională a băieților de familiile lor se combină cu mesajele de marketing ce îi ispitesc cu tehnologii tot mai fascinante. Jocurile și aplicațiile reprezintă pur și simplu un alt mod prin care băieții se îndepărtează de părinți.

Odată cu ascensiunea tehnologiilor digitale, au avut loc schimbări dramatice în ceea ce Michael Kimmel numește „tărâmul băieților" (*Guyland*). În vreme ce în anii '60, aproape 70% dintre tinerii adulți americani de sex masculin plecaseră de-acasă, își terminaseră studiile, își găsiseră un partener de viață și intraseră în câmpul muncii, în ziua de astăzi mai puțin de o treime dintre aceștia bifează aceste repere înaintea vârstei de treizeci de ani. În cadrul cercetării sale, Kimmel a descoperit că tinerii bărbați preferă tovărășia „fraților", a colegilor de petreceri sau a partenerilor de jocuri în locul unor ambiții sau relații mai serioase. Fără familii de întreținut sau responsabilități față de altcineva în afară de ei înșiși, înconjurați de atâtea tinere femei pe care și le imaginează extrem de amatoare de distracții și dispuse să întrețină relații sexuale, acești tineri sunt liberi să-și amâne practic la nesfârșit maturizarea.[29]

Agenția Națională pentru Cercetare Economică, o organizație nonprofit, a difuzat recent un studiu care atribuie pasiunii pentru jocurile video scăderea numărului orelor de muncă a milenialilor. Cercetătorii au descoperit că, în 2015, tinerii de sex masculin cu vârste cuprinse între douăzeci și unu și treizeci de ani au muncit cu 203 ore mai puțin decât același grup de vârstă în anul 2000. Acești tineri își petrec majoritatea timpului liber online – spre deosebire de colegele lor de sex feminin, care sunt mai înclinate să-și dedice timpul liber odihnei sau îngrijirii personale.[30]

În efortul de a ține pasul cu băieții care trăiesc în acest spațiu cibernetic, folosind tehnologia digitală practic în fiecare moment al zilei, adulții se confruntă cu provocări similare, dar totodată mult mai complexe decât ale generațiilor precedente. Aruncând o privire asupra modului în care tehnologia influențează doar două aspecte ale vieții băieților, ne putem face o idee despre amploarea acestei provocări. Conform unui alt raport al Centrului de Cercetare online Pew, mediile digitale au jucat un rol esențial în felul în care tinerii între treisprezece și șaptesprezece ani, implicați într-o relație romantică, au inițiat respectiva relație. „Împrietenindu-se" pe Facebook, dând „Like"-uri sau „urmărind" pe cineva într-o rețea socială și dându-i mesaje – așa inițiază adolescenții de azi contactul cu alte persoane. Comunicarea asistată de calculator creează noi modalități de a flirta sau de a relaționa. Odată angajați într-un parteneriat romantic, adolescenții descoperă că această conectivitate atrage după sine noi pretenții în ceea ce privește relația: 11% dintre tineri se așteaptă să comunice cu partenerul său din oră în oră, iar 85%, cel puțin o dată pe zi. Pentru părinții care au cunoscut o epocă în care relațiile de iubire se desfășurau sub un control mult mai puțin strict din partea partenerului, astfel de pretenții sunt greu de înțeles.[31]

Celălalt aspect se referă la modul în care adolescenții băieți se prezintă online. Cerința de a-și crea un profil personal presupune

ca adolescenții să își asume o imagine care va circula pe scară largă, va avea consecințe și va deveni incontrolabilă. Ei se inspiră, desigur, din normele grupului de colegi pentru a completa spațiile goale. Străduindu-se să gestioneze modul în care sunt percepuți, băieții au tendința de a apela la convențiile sociale privind masculinitatea pentru genul de fotografii pe care le postează și pentru limbajul pe care îl folosesc pentru a se descrie pe sine. Ei sunt înclinați să încarce fotografii care includ consumul de alcool și referințe la sex. Limbajul folosit tinde să fie mai agresiv și să-i prezinte mai „macho" decât sunt în realitate. În general, adolescenții băieți sunt mai predispuși decât fetele spre exagerări și diverse născociri în profilele lor.

Părinții care știu prea bine ce îi așteaptă pe fiii lor în momentul în care candidează pentru un loc la facultate și, mai târziu, pentru un loc de muncă, își pot imagina reacțiile responsabililor cu admiterea la facultate și a personalului de resurse umane când dau peste astfel de profile online nu tocmai măgulitoare. O anchetă din 2013 a dezvăluit că 10% dintre tinerii care solicitaseră un loc de muncă fuseseră respinși din pricină că potențialii angajatori consideraseră revoltătoare profilele lor de pe rețelele sociale. Pentru părinți, este o adevărată provocare să îi explice fiului lor repercusiunile pe termen lung ale imaginii prezentate de el în rețelele sociale, fără a-l îndepărta și fără a-l face să creadă că ei „nu pot înțelege" din cauză că aparțin unei alte generații. În plus, părinții trebuie să-și comunice punctul de vedere fără să pară a insinua că „știu ei mai bine", caz în care băiatul poate ajunge să se ferească de cei care ar trebui să fie primii lor sfătuitori.

Într-un interviu pentru *PC Magazine* online, psihologa Yalda Uhls de la UCLA (Universitatea din Los Angeles, California), care ține conferințe și scrie despre cum să crești copii responsabili, le-a furnizat părinților un context istoric al revoluției digitale. Ea le-a amintit cum mamele și tații de la sfârșitul

secolului al XVIII-lea se temeau de cărți, interzicându-le și punându-le pe foc. „Este același principiu. Control și autoritarism." Ca alternativă, ea recomandă „medierea activă în ce privește consumul media" – astfel, părinții interacționează cu copiii pentru a crea o abordare „pozitivă și proactivă" care să echilibreze timpul petrecut în fața ecranelor cu alte activități importante și să instituie limite cu privire la chestiuni de bază, precum somnul, intimitatea și conținutul online adecvat.[32]

În astfel de abordări, chestiunea timpului petrecut în fața ecranelor este mai puțin importantă decât relația în sine. Obiectivul constă în stabilirea unui cadru de colaborare, de rezolvare a problemelor, la care să se poată apela în cazul unor subiecte mult mai alarmante care se vor ivi în viitor, cum sunt șofatul, consumul de substanțe interzise etc. O abordare profitabilă de ambele părți – în care îngrijorările legitime ale părinților legate de sănătatea și responsabilitatea băiatului se armonizează cu o egală recunoaștere a îngrijorărilor îndreptățite ale acestuia în ceea ce privește prietenia, activitățile recreative și distracția – va întări legătura afectivă dintre ei.

Orice părinte resimte tensiunea dintre dorința de a-și proteja fiul și cea de a-l încuraja să-și dezvolte încrederea de sine și gândirea independentă. Conform unui sondaj de opinie al Centrului de cercetare Pew în rândul părinților cu copii între treisprezece și șaptesprezece ani, majoritatea părinților americani recurg la o formă sau alta de supraveghere „digitală": 61% monitorizează activitatea pe internet a fiilor adolescenți și 60% le monitorizează profilele din mediile de socializare online; aproape 50% le verifică acestora telefoanele și mesajele. Impunerea controlului parental asupra calculatorului și telefonului este mai puțin frecventă, dar aproape jumătate dintre părinți le cer fiilor adolescenți parolele respective. Pedepsele care constau în interzicerea accesului la dispozitivele digitale constituie o formă obișnuită de disciplinare,

și 55% dintre părinți fixează limite privind timpul petrecut zilnic în fața ecranelor.[33]

Indiferent cât de ciudată și de amenințătoare le-ar părea părinților, dimensiunea digitală a vieții băieților reprezintă o șansă importantă de a-și sprijini fiii în eforturile lor de adaptare la o lume din ce în ce mai vastă. Căutarea de rețete universale și de șabloane pentru a-i ghida în gestionarea acestei intruziuni a tehnologiei în viața familiei ignoră realitatea faptului că ceea ce contează până la urmă este calitatea relațiilor cu propriii fii, și nu vigilența părinților.

Ar trebui părinții, de pildă, să aplice filtre și alte modalități de control asupra calculatorului și telefonului fiului lor? Știind că orice adolescent băiat va da la un moment dat peste materiale cu conținut pornografic în adolescența timpurie și că va fi supus presiunii de a se implica mai mult în universul jocurilor video, cum pot părinții exercita o influență pozitivă? Una dintre mamele pe care le consiliez, al cărei fiu mai întrecea uneori măsura, îi monitorizează în prezent mesajele-text și e-mailurile, dispune de parolele lui, verificându-i din când în când lista căutărilor online. Însă obiectivul pe care și l-a fixat în ceea ce-l privește este să relaxeze aceste practici de monitorizare pe măsură ce el dă dovadă de o judecată mai sănătoasă. În urma unei serii de probleme pe care fiul le-a avut pe când era mai tânăr și mai impulsiv, ei au întocmit un plan care să înlocuiască pedepsele; planul presupunea încurajarea capacității sale de autoreglare până când el va fi capabil să se descurce mai bine de unul singur.

Academia Americană de Pediatrie a publicat în 2016 noi instrucțiuni de folosire a spațiului cibernetic: specialiștii au trecut de la recomandarea făcută părinților de a limita timpul petrecut în fața ecranelor la cea de a se asigura că fiii lor nu sunt singuri atunci când trimit mesaje sau urmăresc diverse materiale online. „Priviți împreună cu copiii voștri, ajutați-i să înțeleagă

ceea ce văd și să aplice ceea ce învață în lumea înconjurătoare." Această regulă de bază este în concordanță cu recomandarea de a-și dedica cât mai mult timp exclusiv băieților; părinții și ceilalți îngrijitori trebuie să fie acolo unde sunt băieții.[34]

Dar în calitate de arhitecți principali ai educației fiului lor, părinții nu trebuie să mai ia universul cibernetic al media și al jocurilor video ca pe un dat, nu trebuie să mai stea deoparte și să lase pornografia sau drogurile recreaționale să-i compromită acestuia dezvoltarea. Mișcarea pentru o „copilărie fără reclame" a apărut ca reacție la tehnologia care îi îndepărtează pe copii de jocuri și de relații mai spontane și mai flexibile, dar îi ține departe și de natură. Misiunea „Campaniei pentru o Copilărie fără Reclame", proiect pornit în 2000 de psihologul Susan Linn de la Facultatea de Medicină Harvard, este să „sprijine eforturile părinților de a crește familii sănătoase prin limitarea accesului copiilor la reclamele publicitare și prin încetarea practicii de exploatare prin marketingul ce-i vizează în mod direct" Campania oferă o serie de resurse și militează pentru ca „Săptămâna fără Ecrane" să coincidă cu „Săptămâna Cărților pentru Copii". Pentru a stabili un echilibru sănătos în cadrul familiei, acest proiect recomandă șapte strategii deja testate pentru a reduce timpul petrecut de copii în fața ecranelor, printre care se numără interzicerea utilizării oricărui dispozitiv digital în anumite intervale, de exemplu în timpul mesei sau dimineața devreme, încurajarea jocurilor în aer liber și a celor creative și îndemnul ca adulții să dea un exemplu pozitiv printr-o folosință mai echilibrată a propriilor dispozitive digitale.[35]

Pentru perioadele pe care băieții le petrec online, există un set cuprinzător de instrucțiuni privind cetățenia digitală. Considerând că nativii digitali nu sunt neapărat și perfect informați, programa pentru Viața Online, dezvoltată de profesorul Reuben Loewy în colaborare cu alți educatori, constă în treizeci de module care includ subiecte precum istoria internetului, etica

digitală, psihologia cibernetică și relațiile online.[36] Compania media care deține canalul de televiziune MTV și-a creat propriul Proiect pentru Drepturile Digitale, în care se consemnează: „Online și pe telefonul meu, am dreptul..." urmând o listă care include „Să trăiesc fără presiuni și abuzuri", „Să intervin și să ajut dacă văd că cineva este hărțuit", „Să pun capăt relațiilor nesănătoase" și „Să mă deconectez (de la orice dispozitiv) oricând doresc". Compania media desfășoară o campanie educațională privind trei întrebări pe care tinerii trebuie să și le pună lor înșiși: (1) De ce trebuie să știe iubita mea / iubitul meu unde sunt și ce fac în fiecare moment al zilei? (2) Este normal să trimiți și să primești mesaje la fiecare cinci minute, zi și noapte? (3) Mesajele primite mă fac uneori să mă simt nefericit?[37]

Pentru părinții care se întreabă dacă nu cumva fiul lor e pe cale să dezvolte o dependență digitală, o abordare interesantă le este oferită de medicul James Hamblin. El argumentează împotriva metodelor de a trata această așa-zisă „dependență" printr-o abstinență prelungită, „întrucât nu sunt sigur că aceste măsuri sunt necesare sau că au șanse să dea rezultate pe termen lung". Prin analogie cu recenta metodă de combatere a mâncatului în exces cu ajutorul postului intermitent, abordarea sa îi ajută pe oameni să își controleze folosirea dispozitivelor digitale printr-o „reînvățare a intenționalității". Proclamând beneficiile ținerii unei „postiri digitale", dr. Hamblin notează: „Soluția ca acest consum din media digitală să aibă totuși o finalitate ar fi să scăpați de obiceiurile pe care aplicațiile și dispozitivele digitale sunt menite să vi le creeze – verificarea mesajelor și navigarea online lipsite de noimă, reacția pavloviană la orice bâzâit, sonerie sau sunet de notificare"[38].

Dar dacă această „postire digitală" pare o abordare prea radicală, Anya Kamenetz, corespondent pentru educație digitală al Radioului Public Național, recomandă în mod direct: „Bucurați-vă de ecrane; nu prea mult; și, în general, împreună"[39].

Pentru acei părinți care încearcă să găsească o strategie familială adecvată privind folosirea dispozitivelor digitale de către fiul lor, următoarele întrebări le pot fi de ajutor pentru a-i ghida în a găsi singuri răspunsul. Scopul este de a evita reacțiile radicale ale părinților, astfel încât strategiile lor să fie eficiente.

- Dacă fiul vostru este mai distant în relația cu voi, *ce anume* credeți că l-a determinat să vă întoarcă spatele? În relațiile puternice există o forță de atracție care îi menține pe băieți pe o orbită în jurul părinților, în ciuda influenței grupului de colegi sau a altor interese. Atașamentul față de părinți le oferă băieților un loc de „reîncărcare" de câte ori au nevoie de înțelegere, de alinare, de susținere sau de ajutor. S-a ivit oare un obstacol care l-a determinat pe fiul vostru să se îndepărteze emoțional?
- Certurile cu fiul vostru s-au înmulțit de când el dă mai multe semne de independență? Atenția voastră se îndreaptă mai degrabă spre ceea ce *nu face bine* decât spre ceea *ce face bine*? Obișnuința de a-l critica a devenit un mod neconștientizat de a vă exprima neliniștea în legătură cu succesul debutului său în viața de adult?
- În ce fel obișnuiți să negociați cu fiul vostru strategiile corecte privind folosirea dispozitivelor digitale? Conversațiile sincere despre ceea ce este sănătos și adecvat și despre felul în care comportamentul online trebuie să reflecte principiile lui morale de bază îl ajută pe băiat să înțeleagă noțiunea de cetățenie digitală. Dacă încă nu ați purtat o astfel de *conversație* (în loc să-i țineți o *predică*), ce vă împiedică să o faceți?
- Fiul vostru beneficiază la școală de un program privind cetățenia digitală? Puteți să vă implicați astfel încât acesta să fie actualizat și adecvat? Reprezintă el valorile familiei voastre?

- În cazul în care aveți îngrijorări serioase în legătură cu timpul petrecut de băiat în fața ecranelor sau cu subiectele abordate de el, considerați că fiul vostru are nevoie de un cadru mai securizant pentru a se adapta la presiunile și la tentațiile vieții în spațiul cibernetic? Puteți stabili împreună o strategie de control parental, fixând niște obiective și un termen pentru ca, în cele din urmă, el să devină un utilizator independent?

10

Secolul XXI – și dincolo de el

Am prezentat în cadrul unui seminar pentru părinți rezultatele cercetărilor noastre privind tipul de învățare relațională a băieților și le-am spus participanților că foarte puțini băieți din studiul nostru – de fapt, niciunul – au menționat vreo împrejurare în care au reușit să repare o relație deteriorată cu un profesor sau cu un antrenor. Concluzia noastră, le-am explicat eu, este că profesorii și antrenorii trebuie să își asume rolul de gestionari ai relațiilor. În acel moment, un tată a ridicat, exasperat, mâna. „Îmi pare rău", s-a plâns el, „dar ce mai facem cu tăria de caracter? Cocoloșindu-i pe băieți, așa cum reiese din cercetările dumneavoastră, nu cumva îi facem să devină mai pasivi și mai dependenți de noi?" I-am împărtășit îngrijorarea, adăugând că mă temeam și de faptul că interpretările cercetărilor mele vor exacerba sentimentul băieților de „îndreptățire". Am precizat atunci că le-aș recomanda profesorilor să ia în calcul două aspecte din studiul respectiv.

Primul este faptul că incapacitatea băieților de a-și asuma vreo responsabilitate în ceea ce privește relațiile cu profesorii lor reprezintă doar punctul în care ne aflăm în prezent și nu finalitatea la care vrem să ajungem. Ea reflectă modul în care stau lucrurile în ceea ce-i privește pe băieți în momentul de față. Profesorii nu ar trebui să se aștepte ca băieții să vorbească deschis, să apeleze la ajutorul lor sau să își ceară scuze pentru o eventuală greșeală. Când o relație este tensionată, sarcina de a remedia problema revine implicit adultului, profesionistului.

În al doilea rând, lipsa de inițiativă a băiatului în cadrul unei relații dificile este o consecință a modului în care s-a făcut socializarea lui. Educatorii nu se pot aștepta la un rezultat diferit decât dacă iau anumite măsuri. Și asta nu din cauză că băieții ar fi inapți din punct de vedere biologic să își asume repararea relației în momentul în care se simt detașați emoțional de cei care îi ajută în procesul de învățare. De fapt, majoritatea nu se simt în stare să repare relația, căci se tem că își vor face lor înșiși probleme.

Aceeași socializare care le creează băieților, la școală, un handicap din punct de vedere relațional contribuie și la slabele lor performanțele școlare. Diferențele de gen privind reușita școlară pot fi rezumate astfel: mulți băieți nu au încredere în relația profesor-elev. Din moment ce procesul de învățare are loc în cadrul unui parteneriat, consimțământul activ al învățăcelului este obligatoriu. Profesorii îl pot linguși, îmboldi și amenința cât vor, dar în final băiatul este cel care are autoritatea să spună „Nu o să învăț de la tine". Ceea ce am descoperit în cadrul cercetării noastre a fost că o relație bazată pe respectul reciproc va avea putere să-l convingă pe elev să încerce să învețe.

Când admitem faptul că practic orice tip de băiat poate fi ajutat să învețe cu succes de către profesorii devotați, al căror travaliu emoțional este sprijinit în mod corespunzător, factorul limitativ devine însuși sistemul – nu băiatul, nici chiar profesorul ca individ. Faptul că mulți băieți se descurcă atât de prost la școală spune mai multe despre noi, adulții, decât despre băieți. *Nouă*, celor implicați în educația băieților – părinți, profesori, antrenori și mentori – ne revine sarcina de a ne îmbunătăți performanțele. Doar când vom pleca de la premisa corectă în legătură cu băieții – și anume că ei învață în cadrul relațiilor (căci sunt eminamente ființe relaționale) – ne putem aștepta să găsim un model educativ funcțional. Ceea ce este valabil în legătură cu educația băieților este valabil în general pentru tot ceea ce ține de îngrijirea și de dezvoltarea lor.

Ce ne împiedică să facem lucrurile bine? Este vorba, pe de o parte, de persistența ideilor învechite referitoare la băieți; unele care nu au funcționat niciodată prea bine, dar au beneficiat de susținere din partea mitologiei culturale. Pe de altă parte, există o lipsă de lideri – profesioniști și educatori care își desfășoară activitatea pe baza unor realități, și nu a unor ideologii sau pseudoștiințe – care să militeze pentru o ofertă mai avantajoasă pentru băieți. Felul în care îi privim pe băieți este învăluit în mituri și concepții greșite.

Iar felul în care noi îi privim influențează felul în care își privesc propria viață și lumea în care trăiesc. Tinerii bărbați se află la o răscruce, acum când mișcarea pentru o mai mare egalitate de gen a făcut ca așteptările tradiționale să devină perimate. Dar băieților le este greu să priceapă semnalele de avertizare, parțial din cauză că primesc mesaje contradictorii în legătură cu regulile jocului. Barbara Risman, sociolog la Universitatea din Chicago, Illinois, a diagnosticat o „afecțiune" frecventă în rândul milenialilor, pe care a numit-o „vertij de gen", grupându-i pe aceștia în patru categorii distincte în funcție de modul lor de abordare a dimensiunii de gen: tradiționaliștii, nehotărâții, inovatorii și rebelii. Grupul cel mai numeros, cel al nehotărâților – al „celor care nu sunt atât de siguri de ei înșiși" –, reflectă spiritul de tranziție al vremurilor noastre.

Tradiționaliștii, precum și unii dintre nehotărâți se agață de rolurile convenționale de gen, deși întregul eșafodaj se clatină sub picioarele lor. Reacțiile lor instinctive sunt întărite de lideri de opinie precum Jordan Peterson, psiholog la Universitatea din Toronto, autor și speaker ce susține ideea că „spiritul masculinității este sub atac" și oferă drept soluție reîntoarcerea la „valorile eterne"[1]. Dar când propune cele *12 Reguli de viață* („Regula nr. 1: Stai drept și trage umerii înapoi"), modul său de a reambala clișeele învechite ale masculinității nu îi ajută pe tineri să găsească răspunsuri

creative la ceea ce îi preocupă de fapt, la provocările legate de școală, de locul de muncă, de întâlnirile cu fetele și de mediul familial.[2]

Începând din anii '80, beneficiile deținerii unei diplome universitare au crescut. Pe măsură ce locurile de muncă din domeniul producției dispar, bărbații slab echipați pentru o economie bazată pe cunoaștere devin din ce în ce mai puțin dezirabili ca parteneri, după cum a descoperit un grup de economiști. Numărul copiilor născuți în afara căsătoriei a atins un nou record, puțin peste 40% din totalul nașterilor, înregistrându-se totodată o scădere generală atât a numărului de căsătorii, cât și a fertilității. Conform unui alt economist, David Autor de la Institutul Tehnologic din Massachusetts, „nu vrei să te căsătorești cu un bărbat care, după toate probabilitățile, nu este viabil din punct de vedere economic, pentru că, în definitiv, nimic nu e pe gratis"[3]. Mediatizarea intensă a acestor cercetări ne-a făcut să știm tot mai clar unde se poate ajunge, în cazul băieților, dacă vom tolera tânjeala de la școală, jocurile video practicate în exces, abuzul de alcool din cadrul „frățiilor" și atitudinea de tipul „tot ce vreau mi se cuvine" manifestată în relația de cuplu.

Mai există totuși tineri bărbați care nu cred că direcția este cea precizată mai sus. Sociologii Joanna Pepin și David Cotter au descoperit că panica legată de „locul bărbaților în societate" i-a motivat pe mulți dintre tineri să se retragă într-o „masculinitate simbolică". Ei scriu: „După ce vreme de aproape douăzeci de ani, mentalitatea băieților din ultimii ani de liceu cu privire la autoritatea soțului și la împărțirea treburilor casnice devenise mai egalitaristă, ea a redevenit apoi în mare măsură conservatoare"[4]. După cum a descoperit politologul Dan Cassino de la Universitatea Fairleigh Dickinson, în familiile în care veniturile realizate de partenerii de sex opus sunt relativ egale, „bărbații

pot simți nevoia, în compensație, să insiste asupra importanței rolurilor convenționale ale femeii"[5].

Vulnerabili și nehotărâți, bărbații mai tineri pot fi induși în eroare în moduri mult mai grave. Prima dată când am auzit de fenomenul online al „celibatului nonvoluntar" (*incel*) al bărbaților a fost când Elliot Rodger, un tânăr cu grave tulburări psihice, în vârstă de douăzeci și doi de ani, a ucis șase persoane și a rănit alte paisprezece în 2014 în California, autoproclamându-se „ucigașul virgin". Înainte de această criză dementă, el obișnuia să-și expună cu virulență în clipurile sale de pe YouTube incapacitatea sa de a avea o prietenă și de a întreține relații sexuale: „Viața este atât de nedreaptă, pentru că fetele nu mă vor"[6]. Punctul lui de vedere a devenit popular printre membrii unui grup online de „celibatari nonvoluntari". În aprilie 2018, un alt tânăr a secerat la întâmplare trecătorii de pe o stradă din centrul orașului Toronto de la volanul furgonetei sale. Alek Minassian a învinuit de asemenea femeile și feminismul și a lansat un mesaj sumbru într-o postare pe Facebook: „A început revolta celibatarilor nonvoluntari!"[7]

În vreme ce acești celibatari nonvoluntari proclamă faptul că „au dreptul" de a întreține relații sexuale cu femeile, există un grup care susține exact contrariul. Mișcarea „Bărbații Își Urmează Propria Cale" (*Men Going Their Own Way* – MGTOW) este formată din acei bărbați care au ales să trăiască într-o „Galaxie a bărbaților" (*Manosphere*):

> Bărbații nu au renunțat la dorința lor de a-și găsi fericirea câștigând bani pentru familie, protejându-și partenera, făcând sacrificii pentru iubirea sa; pur și simplu, ei au descoperit că a asigura traiul unei feministe moderne, a munci ca un animal pentru a proteja o familie care le poate fi luată oricând sau a-și risca viața pentru a obține resurse pentru

vreo femeie nerecunoscătoare, care pretinde că se descurcă și singură, este un mod de viață lipsit de sens.[8]

În ciuda reacției panicate a acestor bărbați în fața egalității de șanse acordate femeilor, vești mai bune ne vin din prima linie a băieților aflați în prezent în curs de maturizare. În paralel cu eforturile anumitor bărbați de a retușa și de a ridica în slăvi supremația masculină, există mulți alții, mai tineri, care sunt pe cale de a reinventa însăși noțiunea de masculinitate. De exemplu, conform Chestionarului pe Teme de Sănătate al Universității din Los Angeles, California, între 2015 și 2016, mai mult de un sfert dintre adolescenții californieni se socoteau „nonconformiști în materie de gen", băieții considerându-se mai feminini, iar fetele, mai masculine.[9] Într-un articol din *The Atlantic*, scriitoarea Sarah Rich ne-a oferit această interesantă interpretare: „Există atât de puține variații pozitive ale criteriilor după care este judecat un «bărbat adevărat», încât atunci când generația mai tânără dă semne de remodelare a masculinității, singurul cuvânt care o poate descrie este *nonconformismul*. Termenul scoate în evidență faptul că nimeni nu știe cum să numească de fapt aceste variații ale masculinității".[10]

Însă oricât și-ar ocoli, adapta și reinventa identitățile masculine, băieții vor apela întotdeauna în reinventarea lor la ceea ce ei consideră a fi valorile esențiale ale acestor identități. Un alt titlu din ziare care mi-a atras atenția cu puțin timp în urmă surprinde contrastul dintre bărbații care rămân blocați într-o identitate negativă și cei care își afirmă trăsăturile pozitive de caracter. În 2017, pe la sfârșitul lunii mai, a avut loc o tragedie în Portland, Oregon. Un bărbat de treizeci și ceva de ani, fără domiciliu, cu un lung istoric de violențe, condamnat la închisoare pentru tot soiul de infracțiuni, autoproclamat „nihilist" și adept al supremației albilor, ei bine, acest bărbat a început să adreseze

remarci rasiste unor tinere de culoare, una dintre ele purtând vălul islamic, într-un tren de navetiști. Trei pasageri de sex masculin au intervenit pentru a lua apărarea femeilor, iar agresorul i-a înjunghiat, omorând doi dintre ei și rănindu-l pe cel de-al treilea. Una dintre victime era veteran al armatei americane, recent pensionat și tată a patru copii adolescenți; o alta, în vârstă de douăzeci și trei de ani, era un proaspăt absolvent de facultate. Înainte de a-și da ultima suflare, încă conștient pe când zăcea în așteptarea ambulanței, tânărul de douăzeci și trei de ani i-a spus unei femei care încerca să îl ajute: „Vreau ca toți cei din tren să știe că îi iubesc".

Cea de-a treia victimă, un tânăr poet în vârstă de douăzeci și unu de ani, a fost operat de urgență în urma unei răni care îi ratase cu puțin vena jugulară. După externare, el a scris următoarea poezie:

> Sunt viu.
> Am scuipat pe ura ce-mi stătea în cale și am supraviețuit.
> Ceea ce trebuie să facem este
> Să trăim unul pentru altul.[11]

Aparent, acești trei bărbați – un poet, un absolvent de facultate și un militar de carieră – erau foarte diferiți unul de altul, dar cu toții se inspirau din aceeași sursă de valori ale masculinității. Fiecare dintre ei era fidel unor virtuți, precum curajul, empatia și dorința de a-și ajuta semenii. Pe de altă parte, bărbatul care adresase remarci rasiste și xenofobe femeilor afișa o versiune extremă a identității masculine „îndreptățite", egocentrice și violente, întâlnită în special în rândul „tinerilor albi furioși", mustind de ura de a fi fost „trădați".[12]

Astfel de atitudini diametral opuse semnalează aria largă de posibilități de care dispun băieții și familiile lor în aceste vremuri

de mari schimbări. În confruntarea cu atâtea transformări și mesaje contradictorii, este absolut remarcabil cât de mulți băieți rămân fideli busolei lor morale, dar și cât de puțini se rătăcesc pe drum. Pe măsură ce se maturizează, orice tânăr se poate simți din când în când dezorientat. Ceea ce îl ajută să-și păstreze echilibrul și să rămână sincer față de sine este atenția acordată propriilor emoții. Spre deosebire de profeții apocalipsei, care arată cu degetul spre „victimele" din rândul băieților și care susțin întoarcerea la vechile tradiții, eu sunt frapat de cât de bine sunt pregătiți băieții pentru această nouă lume. Mulți dintre ei cochetează cu aceste incertitudini (privitoare la gen), tocmai pentru libertatea pe care le-o oferă, bucurându-se de această experiență.

Lucrurile pot evolua în oricare dintre aceste direcții. Educarea băieților fie va fi reinventată pentru a cultiva calitățile de care băieții au nevoie în dezvoltarea lor – crearea unor relații de atașament, dezvoltarea abilităților emoționale și relaționale, deprinderea de a învăța valorile morale și de a trăi în concordanță cu ele –, fie această educație va continua să îi forțeze să adopte identități care le vor asigura succese tot mai modeste. Conform sociologului australian Raewyn Connell, există o „creativitate neîngrădită" în felul în care băieții își imaginează viața în lumea de astăzi.[13]

ARGUMENTE PENTRU O ALTFEL DE EDUCAȚIE A BĂIEȚILOR

Acum vreo doi ani, am primit un e-mail de la directorul administrativ al unei facultăți, în care îmi spunea că citise ultima mea carte și mă ruga să vin să le vorbesc studenților săi înainte de începerea anului universitar. Îmi mai spunea că ar fi preferat ca

intervenția mea să fie „neutră din punctul de vedere al genului". Am fost surprins că dorea să îmi prezint cercetările referitoare la interacțiunile și la educația băieților într-o manieră care să minimalizeze impactul stereotipurilor și al miturilor privind masculinitatea. Consider însă că a extrapola la fete datele privitoare la băieți reprezintă o greșeală clasică în domeniul științelor sociale. M-am oferit în schimb să definesc cercetările mele referitoare la băieți drept exemple ale importanței incontestabile a dimensiunii de gen în procesul educativ.

Resentimentele culturale față de progresele realizate în domeniul egalității de gen s-au agravat, bărbații opunându-li-se prin propria lor campanie, un fel de #MeToo în variantă masculină. Când președintele Barack Obama a înființat în anul 2009 Comisia pentru Femei și Fete, au urmat, în 2011, solicitări pe lângă Casa Albă de înființare a unei Comisii pentru Băieți și Bărbați. Coaliția care a militat pentru crearea acesteia a fost condusă de psihologul Warren Farrell, coautor al cărții *The Boy Crisis: Why Our Boys Are Struggling and What We Can Do About It* (*Criza băieților: De ce băieții au dificultăți și ce putem face ca să-i sprijinim*) și un susținător de frunte al opiniei conform căreia discriminarea sexuală afectează în egală măsură persoanele de sex masculin și pe cele de sex feminin. În propunerea înființării acestei coaliții, se afirma: „Fiicele și fiii noștri sunt cu toții în aceeași barcă. Prin urmare, în situația în care numai unul dintre sexe câștigă, amândouă vor avea de pierdut. Cu cât comisia noastră s-a aplecat cu mai mare atenție asupra problematicii băieților, cu atât mai mult ne-a sporit îngrijorarea în legătură cu situația de criză cu care se confruntă în prezent fiii, tații, și partenerii noștri"[14].

Liderele feministe vehiculează însă o perspectivă diferită. În toamna anului 2014 și în primăvara lui 2015, mii de activiste și de specialiste în domeniu au participat la diverse conferințe organizate la New Delhi, în India, precum și la New York, pe tema

implicării bărbaților și a băieților în chestiunea egalității de gen. În intervenția sa de la începutul conferinței din Statele Unite, Phumzile Mlambo-Ngcuka, directoare a Agenției Organizației Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women), înființată în 2011 în scopul promovării egalității de gen, dezvoltării unor noi perspective de viitor și combaterii discriminării de gen, explica: „Principiile noastre, ca lideri ai feminismului, sunt aceleași cu ale bărbaților și băieților cu integritate morală"[15]. Dând dovadă la rândul său de un acut simț al realității, scriitoarea și activista cu vechime Gloria Steinem descrie pe scurt beneficiile egalității de gen în ceea ce îi privește pe bărbați: „Pot spune că fiecare dintre noi are un singur lucru de câștigat de pe urma mișcării feministe: faptul că redevenim niște ființe umane întregite"[16].

Băieții înșiși insistă cu tărie ca părinții lor să îi cunoască și să îi accepte așa cum sunt ei de fapt, ca școala să recunoască potențialul fiecăruia, iar comunitățile să le prețuiască diversitatea. Din fericire, în pofida modului în care șablonul rigid al masculinității inhibă orice schimbare, instinctele umane nu pot fi complet suprimate. Dezvoltarea umană este o forță revoluționară. Chiar dacă masculinitatea tradițională le pune piedici, tinerii de sex masculin sunt pe cale de a se adapta în mod creativ la o mai mare egalitate în cadrul relațiilor lor. În opinia sociologului Michael Kimmel, „datele obținute de noi susțin cu certitudine faptul că majoritatea bărbaților americani s-au adaptat în liniște, fără prea mult tam-tam ideologic, la o mai mare egalitate între sexe atât în relațiile lor personale, cât și în cele de la locul de muncă; adaptarea lor s-a făcut mai lin decât în oricare altă generație de dinaintea lor"[17].

După cum spunea Mlambo-Ngcuka, important este ca bărbații și băieții să devină niște „oameni de bine". Discuțiile despre virtuțile pe care ar trebui să le posede bărbații și despre măsurile

necesare pentru cultivarea acestora sunt din ce în ce mai aprinse. Intervenția celor trei bărbați din trenul din Portland confirmă datele obținute în urma unui sondaj realizat pe scară largă privind virtuțile și trăsăturile pozitive de caracter, coordonat de Centrul de Psihologie Pozitivă al Universității din Pennsylvania. Din centralizarea acestor date a reieșit că bărbații erau predominanți în ce privește trăsăturile caracteriale extreme – fie ele pozitive sau negative. Încolțiți, numeroși bărbați devin descurajați, disperați și periculoși. Odată ce sunt retezate legăturile empatice, iar conștiința de sine se restrânge, persoanele de sex masculin sunt aparent capabile de orice.[18]

Există însă unii bărbați, precum cei care l-au înfruntat pe agresorul din tren al acelor tinere, care își păstrează virtuțile în pofida modului în care a fost făcută socializarea lor. Faptele lor reprezintă o afirmare puternică a integrității morale a bărbaților. Eroii ne ajută să vedem potențialul acesteia. În viața de zi cu zi, în ce măsură ne putem baza pe băieți și pe bărbați? Vor fi suficiente virtuțile lor morale pentru a triumfa asupra deznădejdii născute din experiențele lor în calitate de băieți?

Actuala versiune a educației băieților lasă mult prea multe aspecte la voia întâmplării. Unii băieți cresc într-un fel, alții într-altul, în funcție de circumstanțele nașterii și de calitatea resurselor și a relațiilor de care au parte. Dacă nu este supusă unei analize critice, educarea băieților, așa cum este ea clădită în momentul de față în cadrul școlii, al programelor sportive, al comunităților și al familiilor, se va solda cu multe costuri dezvoltaționale. Unii băieți reușesc să își mențină principiile morale; alții își pierd cu totul sufletul. Nicio familie, școală sau comunitate nu ar trebui să lase la voia întâmplării în care dintre aceste două categorii se va încadra fiecare băiat.

Spre binele fiecărui băiat din viața noastră și în folosul societății în ansamblul ei, cei responsabili cu educarea băieților

trebuie să își asume responsabilitatea și pentru victimele unei educații inadecvate. Abordarea acestei probleme sociale majore doar la nivel individual este o soluție ineficientă – fără să mai spunem că este și nedreaptă.

Actualmente, există mai mult sprijin ca niciodată oferit băieților, ca indivizi, pentru a respinge sau a rezista tiparului rigid al masculinității. Dar, pentru a dezvolta această susținere într-o mișcare de anvergură, în care pierderile și victimele în rândul băieților să devină excepție și nu regulă, trebuie să fim sinceri în legătură cu costurile reale ale unei educații inadecvate.

Două tipuri specifice de accidente nefericite în rândul persoanelor de sex masculin ne reamintesc care este miza gestionării corecte a creșterii și educării băieților.

FOAMEA DE RECUNOAȘTERE

În seminarele organizate pentru directorii de școli, eu prezint adesea interviuri video cu băieți care au participat la studiile mele. Brendan, elev la o școală de stat din Toronto, este protagonistul uneia dintre filmări. În primul videoclip, adolescentul explică de ce, în momentul în care se simte apropiat emoțional de un profesor, înțeles și respectat, i se pare mai ușor să se achite de îndatoririle sale de elev și să fie activ la orele de curs. În absența unei conexiuni emoționale, lucrurile se complică. „Poate că este un defect de-al meu", recunoaște el, „dar răspund într-un mod pozitiv când simt că există o conexiune cu profesorul; dacă nu, mă trezesc că îmi pierd concentrarea în timpul orei." Întrebat ce se întâmplă când „își pierde concentrarea", Brendan adaugă: „Asta poate strica relația cu profesorul, pentru că el ar putea crede că sunt pur și simplu un tip care nu vrea să participe la oră.

Dar sunt un tip inteligent și îmi place să învăț. Doar că, atunci când un profesor nu mă respectă, îmi este greu să-mi fac treaba".

La întrebarea ce face în momentul în care își pierde concentrarea, Brendan răspunde că are tendința „de a vorbi mult, de a nu mai fi atent la ceea ce spune profesorul". Dacă acesta încearcă să îi facă observație în legătură cu lipsa lui de atenție, el „cedează, își face temele, dar în realitate așteaptă cu nerăbdare sfârșitul semestrului". El mai adaugă: „Dacă profesorii ar sta de vorbă și ar încerca să se apropie mai mult de mine, atunci cred că m-aș implica mai tare. Dacă mi s-ar vorbi într-un mod adecvat, amabil, aș începe să mă port mai bine".

Dar dacă profesorul se comportă într-un mod neplăcut și îi vorbește mai puțin amabil? „Atunci îl ignor, îi port pică, și nu prea mai sunt receptiv la ceea ce încearcă să-mi spună." Și devii turbulent? „Da. Categoric!", răspunde el fără nicio ezitare. Îmi povestește în continuare despre profesorul de franceză care l-a dat afară de la oră, trimițându-l la director din pricina comportamentului său nepotrivit și care „nu încerca cu adevărat să stabilească o conexiune emoțională între ei doi". Când i s-a permis să se întoarcă în clasă, conflictul dintre ei s-a înrăutățit în mod semnificativ, Brendan încercând să „uzurpe autoritatea" profesorului în diverse moduri, iar ora de franceză devenind un adevărat câmp de luptă.

După cum se întreba Nel Noddings, specialistă în filosofia educației, persoanele care primesc îngrijire nu au oare responsabilitatea morală de a se comporta respectuos față de cei care le oferă această îngrijire? Ce se întâmplă când această responsabilitate este trecută cu vederea?[19] În interviul filmat, Brendan lasă impresia unui adolescent cam debusolat însă extrem de sincer, de simpatic și de convingător. Reacțiile sale față de profesor pot fi recunoscute ușor de orice persoană care își petrece timpul în preajma băieților. Prea puțin capabil să-și recunoască punctele

slabe din cadrul relației cu profesorul, el gândește în termeni de „drepturi" care i se cuvin și de „păcate" atribuite profesorului. Cu toate că este dispus să admită că are și unele „defecte de caracter", el pur și simplu nu se simte cu adevărat vinovat că a devenit o problemă pentru profesorul de franceză. Ba mai mult, pare să resimtă o oarecare satisfacție în legătură cu situația creată.

Din nefericire, ceea ce lipsește din modul în care Brendan înțelege lucrurile este o etică funcțională care să-i ghideze comportamentul în cazul în care cineva îl dezamăgește. Lipsit de o astfel de busolă morală, el se lasă în schimb călăuzit de normele privind masculinitatea care valorizează disputele cu profesorii și pun în umbră adevărata provocare, aceea de a nutri o relație. Brendan vede conflictele sale cu profesorii numai în contextul propriilor sale dezamăgiri. Capacitatea sau disponibilitatea de a înțelege punctul de vedere al profesorului, receptivitatea față de emoțiile celorlalți, toate acestea lipsesc – și totuși ele reprezintă o atât de importantă abilitate relațională. Blocajul într-un tipar comportamental narcisic nu este doar o chestiune legată de vârstă; abilitatea băiatului de a se gândi la ceea ce simt ceilalți se dobândește prin practică.

Narcisismul este în general în creștere în rândul celor sub treizeci de ani, conform psihologilor Keith Campbell de la Universitatea din Georgia și Jean Twenge de la Universitatea de Stat din San Diego. Ei au analizat peste o sută de studii referitoare la scorurile obținute de studenți la un inventar al trăsăturilor narcisice și au descoperit „o uriașă creștere" pe parcursul anului 2008. Un alt grup de cercetători a descoperit o creștere de aproape trei ori a numărului diagnosticelor de tulburare de personalitate narcisică în rândul persoanelor de 20–30 de ani, comparativ cu generațiile anterioare. Într-un alt metastudiu, Emily Grijalva de la Universitatea din Buffalo a condus o echipă care a analizat 355 de cercetări privind trei caracteristici ale

narcisismului: leadershipul, grandomania și exhibiționismul, respectiv sentimentul exagerat de îndreptățire. Aceasta a descoperit că bărbații se remarcă cu precădere în ceea ce privește sentimentul de îndreptățire, iar probabilitatea ca ei să îi abuzeze pe alții și să creadă că li se cuvin anumite privilegii este mai mare (comparativ cu femeile).[20]

Rezumând aceste concluzii legate de predominanța narcisismului la bărbați, Jefffrey Kluger, autorul cărții *The Narcissist Next Door: Understanding the Monster in Your Family, in Your Office, in Your Bed – in Your World* (*Narcisicul de lângă noi. Să-l înțelegem pe acest monstru, așa cum apare în familie, la serviciu sau în dormitor*), scria: „Dacă ești în căutarea unor indivizi plini de sine, țanțoși, egocentrici, aroganți, exhibiționiști, infatuați, insensibili și care cred că totul li se cuvine, îi vei găsi mai degrabă în rândul băieților decât în cel al fetelor"[21].

Preocuparea pozitivă față de sine este o atitudine sănătoasă; este o bază necesară pentru dezvoltarea încrederii de sine și pentru a-ți construi viața. Marele învățat evreu, rabinul Hillel cel Bătrân, își punea următoarea întrebare, devenită celebră: „Dacă eu nu mă îngrijesc de mine, cine să o facă?" Desigur, mamele și tații vor ca fiii lor să fie mulțumiți de ceea ce sunt. Și multe eforturi în parentaj sunt dedicate validării convingerii copilului că poate reuși în viață. Însă atitudinea pozitivă față de sine nu este un ingredient esențial pentru reușită, după cum confirmă Carol Dweck, psihologă specializată în cercetarea atitudinilor mentale (*mind-sets*).[22]

Începând cu sfârșitul anilor '60, se credea că stima de sine a unui copil era direct legată de reușitele sale. Practicile educative care subminau stima de sine au fost eliminate. Antrenorii au început să ofere trofee în dreapta și în stânga, iar profesorii au fost instruiți să înlocuiască criticile cu laudele. În 2003, psihologul Roy Baumeister a analizat literatura de specialitate cu privire

la stima de sine pe o perioadă de peste treizeci de ani și a descoperit probleme serioase atât în privința metodelor folosite, cât și a rezultatelor. Cele două sute de studii care au îndeplinit standardele de cercetare validă indicau de fapt că stima de sine ridicată nu era corelată cu notele de la școală sau cu reușita în carieră.[23]

Cercetările lui Dweck au demonstrat că ceea ce încurajează motivația și duce la cele mai mari realizări este de fapt credința în eficiența propriului efort. Când copiii invocă potențialul lor natural, culcându-se apoi pe-o ureche, își subminează succesul. Brendan se considera „un tip inteligent", căruia „îi place să învețe". Dar felul în care el înțelegea cele petrecute la orele de franceză – tragedia unui băiat inteligent a cărui dorință de a învăța se pierduse după o încleștare stupidă cu profesorul – reprezenta de fapt o justificare defensivă. Îndepărtarea sa emoțională de profesorul care nu îl aprecia l-a împins să își sacrifice obiectivele școlare.

Mulți băieți se retrag într-un narcisism obtuz, pentru a se proteja de feedbackul negativ. Ghemuiți într-o postură defensivă („nu am nicio vină"), ei sunt incapabili să avanseze într-un mod productiv și devin din ce în ce mai defensivi când această strategie nu duce la rezultatele scontate.

Termenul clinic de „narcisism" provine din legenda greacă a tânărului Narcis, împietrit de fascinație în fața propriei sale imagini oglindite în apă. Primii teoreticieni ai psihanalizei descriau egocentrismul drept un stadiu al dezvoltării în care se pun bazele relațiilor cu cei din jur. Cu toate acestea, specialiștii în psihologia dezvoltării au constatat că anumiți indivizi, cel mai adesea de sex masculin, nu au parte de relații care presupun o reciprocitate emoțională. Acești copii, în opinia psihanalistului Heinz Kohut, ale cărui concepții cu privire la narcisism și la empatie au revoluționat psihologia dezvoltării în anii '90, nu au primit suficientă „oglindire" din partea celorlalți și sunt lipsiți de încredere de sine și dominați de sentimente de nesiguranță. Au o nevoie

insațiabilă de afirmare, se feresc de o reală apropiere emoțională de alte persoane și tind să fie rigizi și dominanți. După cum spunea medicul austriac Sigmund Freud, fondatorul școlii de psihanaliză, „în cazul în care acești bărbați iubesc o femeie, nu au nicio dorință sexuală, iar când o doresc sexual, nu o pot iubi"[24].

Indiferent ce alte chestiuni legate de dezvoltare rămân nerezolvate, situația este agravată de natura înalt competitivă a educației băieților. Pradă unor sentimente de nesiguranță și unei continue nevoi de validare, mulți dintre ei se lasă ademeniți de reușita în plan social și de recompensele aferente, cu toate că acestea nu le oferă nicidecum răspunsuri cu privire la propria lor identitate. „Dacă mă îngrijesc numai de mine, cine sunt eu?", se întreba în continuare Hillel. Educația tradițională le provoacă băieților tot felul de daune, iar cei care nu își asumă niciodată curajul de a se aventura în apele nesigure ale unei relații intime sunt cu adevărat demni de milă. Unii bărbați își trăiesc întreaga viață chinuindu-se să suporte vidul interior cauzat de o insuficientă validare în copilărie.

BĂIEȚII RĂI

Tinerii excesiv de preocupați de nevoile nesatisfăcute sunt adesea confundați cu cei care acționează în moduri antisociale. Atât narcisicii, cât și psihopații sunt manipulatori, chiar abuzivi și indiferenți la orice altceva în afara propriilor interese. Ambelor categorii le lipsește interesul față de celelalte persoane, exceptând cazul în care acestea reprezintă pur și simplu niște mijloace pentru a-și atinge scopurile personale. Tinerii din ambele categorii pot fi fermecători, extrem de persuasivi, mai ales când sunt pe deplin concentrați asupra unui scop important, și sunt, de cele mai multe ori, de sex masculin.

Tulburarea de personalitate antisocială (așa-numita „psihopatie") se caracterizează printr-o „desconsiderare totală a drepturilor celorlalți". În cartea sa, *Bad Boys, Bad Men: Confronting Antisocial Personality Disorder (Sociopathy)* (*Băieți răi, bărbați răi: Confruntând personalitățile antisociale sau psihopate*), psihiatrul Donald Black ajunge la concluzia că, „trăsătura cea mai semnificativă din punct de vedere epidemiologic a acestei tulburări de personalitate antisocială este aceea că o regăsim aproape exclusiv în rândul bărbaților"[25]. Dar atitudinea lipsită de considerație, antisocială, a bărbaților este rezultatul, deloc surprinzător, al condiționării acestora. Din cauza constrângerilor necruțătoare ale educației lor, mulți băieți ajung să se comporte în moduri complet lipsite de considerație față de ceilalți. Ei rămân marcați de acest tipar de comportament necinstit, agresiv, impulsiv și iresponsabil, nerestricționat de normele sociale sau de lege.

Din fericire, băieții cu comportamente inadecvate își îmbunătățesc capacitatea de autoreglare și de autocontrol empatic pe măsură ce se maturizează. Majoritatea comportamentelor negative în rândul adolescenților băieți sunt mai degrabă contextuale, legate de influența negativă a grupului de colegi și se reduc odată cu vârsta și cu maturizarea. De altfel, nu mai puțin de 60% dintre băieți sunt angajați într-o formă sau alta de comportament delincvent în timpul adolescenței, dovadă a presiunilor idealului masculinității.

Am cunoscut mulți băieți, aduși de părinți sau trimiși de autorități de tot felul, în urma îngrijorărilor privind comportamentul lor negativ. Derek, de exemplu, fusese obligat de conducerea școlii să facă consiliere după ce fusese surprins comițând un act de vandalism. Am analizat împreună gândurile sale în momentele în care acționa într-un mod atât de distructiv, încercând să-mi fac o idee despre motivele din spatele faptelor sale. Mi-am dat seama că el se lăsase antrenat de incitarea la sfidarea autorității

venintă dinspre micul grup de colegi cu care își petrecea timpul. Nu exista nimic altceva – nici sentimente de mânie, nici gândire distorsionată – care să indice mai mult decât o lipsă de judecată și de autocontrol. Psihologul Terrie Moffitt de la Universitatea din Wisconsin estimează că doar în cazul a 5% dintre persoanele de sex masculin este justificată etichetarea de „personalitate antisocială".[26]

Însă în timpul stagiului meu de lucru cu pacienții spitalizați, am întâlnit câțiva adolescenți băieți care nu erau receptivi la recompensele sau la sancțiunile tratamentului nostru terapeutic complex. Sistemul ce reglementa unitatea spitalicească, structurat pe mai multe niveluri și bazat pe obiective strict definite și pe privilegii pertinente, menite să stimuleze presiunile pozitive la nivelul grupului de egali și influența relațională, avea prea puțin efect asupra acestor adolescenți băieți. Indiferent dacă ei câștigau vreodată recompensele asociate nivelului 4 (libertatea să iasă afară sau să viziteze camera recreațională, să zăbovească după mese în sala de mese ș.a.m.d.) sau dacă accesul le era limitat la secția de la etajul întâi care rămânea încuiată, acești băieți tratau chestiunea ca pe un simplu inconvenient. Ei tolerau impasibili sancțiunile restrictive. Cu toate că uneori dădeau impresia că stabilesc niște legături emoționale reale, realizam în cele din urmă că de fapt acestea serveau unui anumit scop – „Ce am de câștigat din această relație?" – și că de fapt fuseserăm duși de nas. Părerea celorlalți despre ei nu conta decât dacă le era cumva de folos sau dacă se interpunea în calea vreuneia dintre dorințele lor.

Capacitatea de intrigă și de manipulare a unora dintre băieți era de-a dreptul înspăimântătoare. În unitatea de tratament al adolescenților spitalizați, pacienții aveau o gamă largă de probleme. Unii dintre ei fuseseră internați din cauza depresiei și a tendințelor suicidare; alții, pentru că scăpaseră de sub control acasă, la școală sau în cartier – sau în toate aceste locuri, în unele

cazuri. Unora tratamentul li se impusese de sistemul de justiție pentru minori ca urmare a comiterii unor infracțiuni precum furturi, vandalism, tâlhării, trafic de droguri, agresiuni fizice. Când trebuia să fac evaluarea unui nou pacient la internare, primele impresii îmi ofereau date despre cine era ca om. Realizând cât de indiferent, de rece și de calculat deveniseră unii dintre acești băieți internați, mi se făcea părul măciucă pentru că îmi dădeam seama că tot ce îi mai țineau în frâu era doar frica de a nu fi prinși. Acești băieți „antisociali" erau lipsiți de ancore relaționale care să-i ajute să-și mențină conduita în limitele moralității.

Unul dintre tineri, Joe, un băiat drăguț cu un zâmbet molipsitor și o aparentă inocență, s-a dovedit a fi unul dintre cele mai grave cazuri întâlnite – el nesocotea ostentativ orice regulă și nu era intimidat de nicio consecință negativă. Încercarea obișnuită de a-l convinge să-și schimbe comportamentul nu a dus la niciun rezultat. La un moment dat, s-a folosit de un cuțit furat din sala de mese pentru a face o gaură în peretele de gipscarton care despărțea camera sa de cea a unei paciente internate în urma unor abuzuri sexuale repetate. Reușise cumva să o convingă să îi facă sex oral prin gaura din perete. Când echipa de îngrijire i-a reproșat lipsa de respect față de tânăra pacientă, a ridicat din umeri. Era complet lipsit de orice sentiment.

În primii ani ai carierei mele, am încercat să identific momentele critice de suferință care îi determinaseră pe băieții de tipul lui Joe să nu le mai pese de nimeni altcineva. Speram să îi pot ajuta să înfrunte dezamăgirile zdrobitoare care îi îndepărtaseră de legăturile emoționale autentice și să îi sprijin să-și schimbe tiparele contraproductive de comportament care îi împiedicau să se bucure de adevăratele satisfacții ale vieții. Eram optimist în legătură cu capacitatea lor de recuperare. După atâția ani, sunt și mai uluit de puterea minții umane de a depăși traumele de tot felul. Dar îmi dau seama, la fel de bine, și de amploarea daunelor

în cazul unora dintre băieți și cât de multe resurse le trebuie – curaj, o profundă și perseverentă apropiere emoțională, încredere –, pentru a se înhăma la procesul de vindecare.

În căutarea unor răspunsuri referitoare la modul în care băieții capătă o personalitate antisocială, cercetătorii au recurs la studii care tratează problema din punct de vedere biologic. Dar este mult mai probabil ca tiparele de personalitate antisocială să se datoreze unei multitudini de cauze. Ereditatea, o leziune organică, abuzurile grosolane și neglijarea din copilărie – toate acestea contribuie la apariția „unei probleme care prinde contur și se dezvoltă într-un anumit concurs de împrejurări", conform dr. Black. Există totuși și vești bune referitoare la personalitatea antisocială. Chiar dacă parcursul unui băiat spre un comportament antisocial poate izvorî din lipsurile în plan afectiv și din suferințele îndurate, tiparele antisociale pot fi învinse. „Știm că schimbarea este posibilă", scrie dr. Black. „Din anumite motive, unele persoane cu comportamente antisociale se pot îndrepta."[27]

Acest prognostic încurajator este deosebit de important atunci când avem în vedere modul în care rasa și clasa socială se combină cu problemele specifice masculinității, pentru a conduce la comportamente antisociale. La lista de factori care conduc la delincvență și la săvârșirea de infracțiuni, pot fi adăugate experiențele legate de opresiunea socială. Probabilitatea ca afro-americanii de sex masculin să ajungă la închisoare este de cinci ori mai mare decât în cazul celor de rasă „albă"; în cinci dintre statele americane, această discrepanță rasială este mai mare de zece la unu. Conform unui raport al centrului de cercetare Sentencing Project, din Washington D.C., care militează pentru reformarea justiției penale americane, aceste diferențe pot fi atribuite asprimii pedepselor pentru posesia de droguri, prejudecăților rasiale ale magistraților și dezavantajelor sistemice care afectează familiile aparținând minorităților rasiale. Cu alte

cuvinte, tinerii bărbați de culoare se confruntă cu prejudecăți adânc înrădăcinate care favorizează aplicarea unor pedepse aspre în detrimentul susținerii și recuperării.

Pentru acești tineri, închisoarea nu este decât un scurt popas pe un traseu care începe încă din școală. Acești băieți știu, în mod conștient sau inconștient, că prejudecățile rasiale le vor pune piedici oriunde vor merge. În urma unui studiu recent, condus de cercetătorii de la universitățile Stanford și Harvard și de la Biroul pentru recensământul populației în SUA, s-a descoperit că, dintre persoanele de sex masculin din medii socio-economice asemănătoare, băieții de culoare se descurcă mai rău decât albii. De fapt, discrepanțele cele mai mari dintre „albi" și „negri" apar la nivelul veniturilor superioare. După cum semnala *New York Times*, „cercetarea a stabilit clar că obstacolele cu care se confruntă băieții și bărbații de culoare sunt ieșite din comun"[28].

Profesoara Ann Arnett Ferguson, de la Smith College, a desfășurat un studiu pe o perioadă de trei ani într-o școală elementară dintr-o zonă săracă. Ea a descris cum un grup de tineri de sex masculin fusese identificat de către personalul școlii ca fiind „sortit să ajungă la închisoare". Această sentință a cadrelor didactice se leagă de internalizarea unei percepții de sine distorsionate de prejudecățile rasiale. Psihologul Howard Stevenson, de la Universitatea de Stat din Pennsylvania, vorbește despre „hipervulnerabilitatea" băieților care, pentru a compensa faptul că nu sunt priviți ca niște simpli băieți, ci ca niște amenințări sociale, exagerează în privința adoptării stereotipurilor legate de masculinitate, adoptând atitudini sfidătoare.[29]

Legătura dintre hipermasculinitate și hipervulnerabilitate mi-a rămas în minte de la cazul lui Niles, băiatul din perioada în care lucram la Tribunalul pentru minori și familie. În timpul ședințelor noastre, vedeam un tânăr sensibil, cu înclinații artistice. Confruntat cu presiunile care îl împingeau să adopte

o atitudine de dur, el și-a cântărit opțiunile. În timp ce își aștepta audierea, noi acuzații au început să sosească la tribunal – posesie de droguri, furt de autovehicul, tâlhărie – și mi-am dat seama că planul alternativ pe care îl concepuserăm împreună intra în competiție cu presiunile mai urgente și mai imperative ale vieții în familie, la școală și în cartierul său. Chiar sub ochii mei se transforma în băiatul rău la care toată lumea se aștepta: stând în picioare în celula sa, după ce fusese imobilizat de gardieni, era atât de surescitat în urma încăierării pe care o declanșase și a eforturilor de a înfrunta amenințările și violența, încât devenise practic de nerecunoscut.

CALEA DE URMAT PENTRU BĂIEȚII NOȘTRI

În aceste vremuri de tranziție, cu miză uriașă, părinții sunt asaltați de idei contradictorii privind modul de a-și educa fiii. Unele voci promovează valorile masculine și abordările tradiționale, precum Eric Davis, care împreună cu coautoarea Dina Santorelli, a scris cartea *Raising Men: From Fathers to Sons – Life Lessons from Navy SEAL Training* (*Să creștem niște bărbați adevărați: Lecții de viață ca de la tați la fii – modelul antrenamentului din Forțele Marine*). Acest autor nu pregeta, de exemplu, să lege la spate mâinile băieților și să le imobilizeze picioarele înainte de a-i arunca în piscină pentru a le stimula curajul.[30] Alte voci susțin ideea că, în cazul băieților, trebuie contracarată în primul rând dimensiunea biologică, sugerând că, pentru a-i îmblânzi, ar trebui tratați ca și cum ar fi nediferențiați de fete. Această discuție legată de educarea băieților este o reminiscență a celei pe care am auzit-o la începutul carierei mele – atunci se vorbea despre influențele hormonale asupra nivelurilor diferite de energie ale băieților și fetelor

și despre capacitatea lor diferită de adaptare la mediul școlar, la relația cu profesorii și la procesul de învățare. Problema cu toate aceste idei este că aproape niciuna nu se bazează pe cercetări științifice serioase și că niciuna nu funcționează.

Când am înființat programul „În numele băieților" (*On Behalf of Boys*) în școli, existau polemici și multă literatură, dar prea puține dovezi științifice de oferit părinților. Adunând laolaltă cât mai multe idei întemeiate pe dovezi concrete, am organizat seminarul „Cunoștințe de bază în creșterea băieților" (*Raising Sons 101*). Acesta reprezintă efortul nostru de a-i ajuta pe părinții băieților să-și dezvolte o vedere panoramică asupra provocărilor cu care se confruntă și de a răspunde la unele dintre întrebările lor cele mai urgente.

„RAISING SONS 101"

Acest proiect, clădit în jurul unor teme legate de dezvoltarea băieților, oferă informații, competențe pertinente, precum și o listă de sfaturi în legătură cu ce ar trebui sau nu să faceți. Programul este organizat în cinci lecții.

LECȚIA ÎNTÂI: SUSȚINEȚI CAUZA FIULUI VOSTRU

A susține cauza băieților implică, în primul rând, a înțelege amenințarea pe care o reprezintă presiunile sociale cărora ei trebuie să le țină piept. Mulțumită unei înțelegeri mai largi a dezvoltării băieților, veți fi mai în măsură să luați atitudine în favoarea bunăstării fiilor voștri. De exemplu, când observați că fiul vostru, sub presiunile grupului de colegi sau ale altor influențe, este

forțat să-și restrângă opțiunile, puteți interveni pentru a-i consolida puterea de a-și alege singur drumul.

Pentru majoritatea băieților, aceste presiuni se manifestă practic încă din primele clipe de viață, când bebelușului i se cere să se oprească din plâns, spunându-i-se că este „băiat mare". Mai târziu, dacă băiatul se joacă cu păpușile sau cu alte jucării considerate a fi destinate fetelor, este foarte proabil ca el să fie reorientat de părinți sau chiar umilit. Același tip de atitudine îngustă apare și când se pune problema invitării unor fete la petrecerile fiului sau a împrietenirii băiatului cu acestea. Și mai târziu, pe terenul de sport sau în curtea școlii, cresc presiunile asupra băieților de a se conforma așteptărilor stereotipe de gen: să aibă gustul competiției, să continue jocul în pofida durerii resimțite în urma unei accidentări, să fie dominanți etc. Aproape zilnic, pe parcursul adolescenței fiului vostru, puteți găsi nenumărate ocazii pentru a-i reaminti că îl înțelegeți și îl iubiți pentru ceea ce este și pentru a-l asigura că este capabil să hotărască singur modul în care dorește să-și exprime și să-și exploreze propria masculinitate.

În astfel de momente, îi puteți fi de ajutor în diverse feluri: puteți interveni când este nevoie, puteți normaliza dificultățile cu care se confruntă, vă puteți asigura că, pentru el, relația cu voi reprezintă un refugiu sigur. De pildă, când insistențele de a se conforma devin copleșitoare pentru băiat, îl puteți întreba dacă are nevoie de ajutor pentru a gestiona situația. Puteți căuta împreună idei în legătură cu ce se poate face în situația dată, formând cu el un parteneriat pentru a reflecta la soluțiile posibile. Pe măsură ce băiatul mai crește, s-ar putea simți umilit că are nevoie de ajutorul părinților; în aceste momente, povestirea unor experiențe din propriile bătălii cu normele privitoare la masculinitate poate calma sentimentele sale de stânjeneală și de rușine. Uneori, ca părinți, vă puteți simți derutați de prioritățile concurente, ca de pildă

impunerea unor limite care merg în paralel cu încurajarea afectuoasă a fiului. Vă cer în acest caz să vă gândiți în primul rând la situație în ansamblul ei: Cărei presiuni îi este supus băiatul și cum îl afectează această situație? De ce are mai multă nevoie în acel moment – de limite și de lecții de morală sau de o atitudine prietenoasă și de un moment de relaxare?

Ca părinți, trebuie să luăm hotărâri strategice și să nu uităm țelul ultim: să îi ajutăm pe băieți să se mobilizeze pentru a rezista presiunilor și pentru a solicita ajutor ori de câte ori resursele lor personale au nevoie de un imbold. A fi un aliat de nădejde pentru băieți înseamnă a le accepta și a le valida frământările, indiferent de situație, păstrând totodată așteptări ridicate în ceea ce privește capacitatea lor de a descoperi singuri ce vor în viață.

Mult prea des, părinții băieților pierd din vedere acest aspect. În vreme ce mulți țin partea băieților într-un fel sau altul, abordarea lor este adesea nepotrivită. Îi încalcă fiului intimitatea personală, confundă aspectele care îi preocupă pe ei – își fac griji, de exemplu, că fiul lor nu este popular – cu cele cu care de fapt se luptă băiatul. Împinși de astfel de griji, ei nesocotesc adesea inițiativele fiului și își asumă neintenționat rezolvarea problemelor acestuia. În final, în loc să se simtă susținut și mai în siguranță, băiatul se simte și mai puțin sigur de sine și poate chiar plin de resentimente față de părinți.

Pentru părinți, punctul de plecare în susținerea cauzei băieților îl constituie relativizarea educației conforme cu șablonul masculinității tradiționale. Acest lucru este posibil numai în momentul în care părintele își dă seama că fiecare băiat în parte este diferit de prototipul masculinității. Pentru a-și dezvolta această distanțare față de șabloane, părinții pot răsfoi diverse studii de cercetare referitoare la educația băieților sau pot citi cărți care redau experiențele reale ale unor băieți. Clarificarea multora

dintre necunoscutele legate de băieți îi va ajuta pe părinți să nu scape din vedere calitățile umane ale fiului lor.

Ca părinți, va trebui să le reamintiți mereu fiilor voștri cât de grozav este să fii băiat. În contextul actual, există o ambivalență lesne de înțeles în legătură cu modul în care sunt percepuți tinerii de sex masculin; părinții sunt circumspecți în a întări unele comportamente care pot crea mai târziu probleme. Băieții de toate vârstele detectează această ezitare. Este extrem de util ca părinții să poată arăta fără rezerve cât de încântați sunt de fiii lor. Pe măsură ce se străduiesc să își exprime această încântare, părinții își pot da seama de propria lor ambivalență sau de propriile resentimente față de sexul masculin. O astfel de conștientizare le poate oferi lor înșile o cale de vindecare și de creștere personală.

A pleda pentru cauza băieților nu înseamnă a vă grăbi să îi salvați de fiecare dată. Intervenția voastră are un impact mult mai mare dacă îi ajutați să-și dea seama că nu sunt singuri și că le sunteți aproape, gata să le oferiți protecție când este cazul. În acest fel, îi mobilizați să-și dezvolte încrederea în ei înșiși.

LECȚIA A DOUA: MENȚINEȚI O RELAȚIE AUTENTICĂ CU BĂIEȚII PENTRU A LE ASIGURA UN SOLID SENTIMENT AL IDENTITĂȚII

Din cauza intensității presiunilor exercitate de grupul de colegi în copilărie, este nevoie de un puternic sentiment al identității, pentru a evita normele negative privitoare la masculinitate. Ca părinți, trebuie să ne amintim că legătura lor emoțională cu noi, adulții, este linia lor principală de apărare, care previne excesul de compromisuri. Dacă fiii voștri știu că ocupă un loc important în inima voastră, și voi vă veți bucura de un loc important în inima lor, și odată cu voi, și valorile voastre

morale. Astfel întăriți, vor ști cum să se raporteze la lumea din jur, păstrându-și independența.

Cum cultivați o legătură afectivă mai profundă cu fiii voștri? Una dintre modalități ar fi să deprindeți abilitatea cu totul specială a „oglindirii". Puteți exersa această tehnică împreună cu partenerul de viață, vorbind pe rând despre toate lucrurile pe care le admirați și le iubiți în legătură cu fiul vostru. Trebuie să fiți cât se poate de precișși și să vă împărtășiți unul altuia amintirile legate de anumite momente în care fiul vostru a dovedit cât de special este. Aceste exerciții nu numai că vă pregătesc pentru oportunitățile din viața reală, dar vă dezvoltă această abilitate de a-l încuraja și de a-i oferi un punct de vedere cu adevărat pozitiv, neinfluențat de îngrijorare sau de critici. Drept rezultat, veți deveni mai conștienți de momentele în care căutați doar nod în papură sau vă lăsați influențați de propriile supărări – și veți putea controla mai bine aceste tendințe.

Toate strategiile identificate în decursul cercetărilor noastre, care și-au dovedit succesul în relaționarea profesorilor cu elevii, funcționează și în cazul relației părinte-copil. Găsirea unui interes sau unei identități comune, oferirea unui ajutor adaptat nevoilor reale ale băiatului, răbdarea și receptivitatea etc. – astfel de gesturi relaționale vor spori șansele ca băiatul să-și privească părintele ca pe o resursă, și nu ca pe un judecător cu puteri supreme. Deoarece, conform normelor culturale privitoare la băieți, aceștia nu ar trebui să se bazeze pe părinți, este important ca voi, părinții, să vă dovediți disponibilitatea față de ei și să vă păstrați viu interesul față de viața lor.

Zilele trecute în cabinetul meu, în timpul unei ședințe cu Cyril și cu mama lui, mi-am adus aminte de felul în care atâția băieți ajung pe neștiute să aibă ei grijă de părinții lor, în loc ca tocmai acești fii să fie cei care primesc îngrijire. În vârstă de treisprezece ani, Cyril ori era complet absorbit în jocul lui video preferat,

Fortnite, ori era nervos și irascibil. Mama lui imputa acest comportament vârstei. Dar, pe măsură ce i-am ajutat să stea de vorbă unul cu altul despre distanțarea lor emoțională crescândă, a ieșit la lumină faptul că Cyril se simțea dator să-și protejeze mama și reacționa la tristețea ei cauzată de o pierdere suferită recent, încercând să n-o împovăreze cu propriile sale griji și supărări. Mama lui nu avea nici cea mai mică idee că Cyril încerca să poarte singur toată această povară și că se izolase din pricina ei. Când și-a dat seama, a insistat ca el să-și păstreze deschiderea față de ea și s-o abordeze, chiar dacă ea părea tristă sau îngrijorată. Apropierea emoțională de el, i-a explicat ea, îi lumina întotdeauna viața.

Primind un feedback atât de distorsionat de valorile competiției și ale culturii populare, băiatul fie găsește o „oglindire" autentică în propria familie, fie va trebui să se descurce fără ea. În al doilea caz, el va fi mai sensibil la recompensele oferite în cadrul acestei culturi – pentru faptul că iese învingător sau că se adaptează la gașca sa, de exemplu – și va fi mai puțin probabil să gândească într-un mod independent. Existența a cel puțin unei relații în care să fie cu adevărat cunoscut și iubit ameliorează lucrurile în mod substanțial.

LECȚIA A TREIA: ÎNCURAJAȚI-I SĂ-ȘI EXPRIME EMOȚIILE

Conștientizarea emoțiilor și exprimarea lor se dezvoltă în cadrul relațiilor. Nu vă așteptați ca băieții să își împărtășească sentimentele decât atunci când se simt protejați de umilințe și de critici. Când nu mai există bariere emoționale și orice amenințare a fost înlăturată, băieții se deschid fără rețineri; de abia așteaptă să spună ce au pe inimă. La început, sentimentele lor pot fi brute și neplăcute, chiar de furie îndreptată uneori împotriva părinților. Iritarea cronică resimțită de Cyril o descumpănea de bună seamă

pe mama lui, până când și-a dat seama că el nu făcea altceva decât să-și semnaleze incapacitatea de a-și ține emoțiile sub control, oricât ar fi încercat. Dar în cadrul relației cu un părinte a cărui dragoste este necondiționată, băiatul poate învăța să facă eforturi pentru a prezerva conexiunea emoțională chiar și când emoțiile sale îl îndeamnă să se îndepărteze de toți cei din jurul său.

Abilitatea de a acorda atenție emoțiilor băiatului este una simplă, dar în același timp solicitantă. Mulți părinți care încearcă să facă acest lucru, în ciuda programului încărcat, fără să beneficieze de niciun ajutor exterior și fără să aibă deloc sau prea puțin timp pentru sine, se lovesc poate ei înșiși de o mulțime de probleme personale nerezolvate. Grijile care îi preocupă îi pot face să fie neatenți, irascibili și să reacționeze mai degrabă la nivel pur afectiv când fiul lor se comportă absurd. Dar când ne limităm doar să reacționăm la ceea ce fac sau spun fiii noștri, pierdem ocazia de a descifra motivele din spatele comportamentului acestora.

Pentru a-și dezvolta abilitatea de a asculta cu atenție, părinții învață în primul rând să își reducă la tăcere vocea interioară, să radieze căldură sufletească și interes. În clipa în care părintele este capabil să-și mobilizeze întreaga atenție, nu mai trebuie decât să și-o îndrepte asupra băiatului. Dacă, de exemplu, fiul este absorbit într-un joc video sau urmărește o emisiune televizată, ar fi bine să stea lângă el și să-și arate interesul față de ceea ce face, dar fără a-i distrage atenția. În timp ce îl conduce cu mașina, poate găsi o întrebare care să exprime o curiozitate autentică, sinceră, în legătură cu un aspect plăcut al vieții băiatului: „Ce cântec asculți?“, „Ce s-a mai întâmplat în acea emisiune pe care o urmăreai?“, „Cum s-a descurcat echipa pe care ai ales-o ultima oară când ați jucat împreună?“. Ideea nu este să îi cereți băiatului să vă explice ceva ori să vă ajute pe voi să înțelegeți, ci să îl faceți să perceapă atenția părintelui ca fiind un lucru plăcut.

Pe măsură ce părinții își exersează capacitatea de ascultare, va spori și calitatea atenției lor și vor fi mai puțin înclinați să o piardă sau să le fie deturnată. Iar în momentul în care băieții percep atenția părinților într-un mod pozitiv, ea va fi considerată ca binevenită. Având drept bază o astfel de conexiune emoțională, adevărata răsplată apare când băiatul e în căutarea unui public empatic sau unei atenții încurajatoare. Odată ce încrederea în acest proces și în beneficiile sale este stabilită, băieții devin mai deschiși și mai apropiați din punct de vedere emoțional. Și este mult mai puțin probabil ca ei să piardă legătura cu propriul suflet.

Pentru evitarea celor mai obișnuite piedici în calea ascultării – tendința de a pune întrebări din simpla dorință de a obține informații sau de a vă satisface curiozitatea, precum și cea de a lua personal sentimentele băiatului –, este necesar să vă implicați trup și suflet. Însă avantajul pe care îl are băiatul atunci când își poate exprima sentimentele fără a se preocupa de reacția părinților este uriaș. Dobândirea unei perspective asupra modului în care emoțiile influențează gândirea și comportamentul este trăsătura definitorie pentru inteligența emoțională.

Mai presus de orice, în ocaziile în care fiul își împărtășește sentimentele sale, părintele nu ar trebui să răspundă niciodată cu sfaturi. A-i spune băiatului cum să gândească nu-i este nici pe departe la fel de util ca a-l încuraja să gândească din ce în ce mai bine de unul singur. De altfel, de multe ori, atitudinea sfătoasă a părintelui este percepută drept o lipsă de respect. Majoritatea băieților, mai ales când se maturizează, insistă asupra libertății de a lua singuri hotărâri și sunt dispuși să sacrifice complet conversațiile cu părinții, doar pentru a evita să fie criticați sau să li se facă morală.

LECȚIA A PATRA: EXERCITAȚI-VĂ AUTORITATEA

Grupurile de băieți au tendința să se separe de adulți, punându-le la încercare limitele și puterea regulilor, să exercite presiuni asupra celorlalți membri ai grupului pentru descurajarea „turnătorilor", să excludă sau să se poarte urât cu fetele și să se îndemne unii pe alții să folosească noi gadgeturi ori să consume substanțe interzise pentru a face față emoțiilor reprimate. Părinții sunt cei care trebuie să fixeze anumite limite și să-i ghideze pe băieți departe de valorile culturii de grup. Până când părinții nu învață să gestioneze corect situațiile în care fiul lor se comportă într-un mod inadecvat, acestuia îi va fi greu să învețe să dea singur dovadă de autocontrol.

Pentru a-l face pe băiat să devină responsabil, se impun trei condiții: acceptarea emoțională, „conținerea" comportamentului său și îndrumarea prosocială.

Chiar și când sunteți nevoiți să interveniți pentru a corecta comportamentul nepotrivit al fiului vostru, nu trebuie să reacționați în mod negativ în fața emoțiilor care stau la baza respectivului comportament. Furia, de pildă: una este să fixați o limită în legătură cu modalitatea de exprimare a furiei – n-are niciun sens să permiteți manifestări distructive, amenințări sau violențe, și, de obicei, este recomandat să limitați folosirea unui limbaj nepotrivit – și alta este să condamnați băiatul pentru că își exprimă furia.

Când sentimentul respectiv este unul de dezamăgire – băiatul se simte „trădat" – indiferent cât de tentați am fi să oferim justificări, să ne apărăm sau să ignorăm versiunea băiatului în legătură cu cele petrecute, o ascultare atentă se dovedește adesea suficientă pentru ca lucrurile să se lămurească, având în plus avantajul de a încuraja descărcarea emoțională. Un element esențial în rolul nostru de consilieri ai fiului nostru este chiar acesta: să ne oferim drept „conținători" pentru fiecare dintre emoțiile lui dureroase.

Fixarea unor limite este în mod obișnuit urmată de o revărsare de resentimente și constituie de fapt scopul principal al impunerii limitelor: să-l ajutăm pe băiat să se elibereze de tensiunile care l-au împins spre un asemenea comportament.

Când părinții impun fiului lor anumite limite, ei îi comunică de fapt că îl percep ca pe o persoană capabilă și profund morală, în stare să depășească orice suferință sau tensiune resimțită pentru a-și corecta comportamentul. Am observat acest fenomen și în cercetările noastre privind educația în școli, în situațiile în care anumiți profesori nu s-au lăsat induși în eroare de comportamentul inadecvat al băieților, rămânând conștienți de calitățile lor umane; comportamentul multora dintre ei s-a redresat când, după comiterea unei greșeli, profesorii le-au oferit o nouă șansă. Ei au înțeles că profesorii nu se lăsaseră înșelați în legătură cu realele lor calități, îndreptându-și comportamentul pentru a corespunde așteptărilor acestora.

Fără a fi pe deplin conștienți de acest lucru, băieții se așteaptă ca părinții să reziste ferm în fața comportamentului lor agresiv sau care le testează limitele. Doar că ei se așteaptă ca părinții să facă acest lucru într-un mod care să nu pună în pericol sau să știrbească legătura emoțională dintre ei și nici sentimentul lor de a fi acceptați cu problemele lor cu tot. Pentru a găsi echilibrul corect, exercitarea autorității părinților ar trebui să fie mai degrabă strategică decât reactivă. Impunerea limitelor ar trebui să decurgă întotdeauna dintr-o estimare atentă a situației și dintr-o disponibilitate de a acorda atenție oricărei cauze de supărare care ar putea determina comportamentul nedorit. Măsurile pripite, luate într-un moment de enervare, au tendința de a fi inconsecvente, neviabile, ba chiar pot întări comportamentul de testare a limitelor și de rezistență înverșunată.

LECȚIA A CINCEA: ÎNCURAJAȚI AUTONOMIA

Idealul unei independențe de tipul „călărețului singuratic", izolat de lume, continuă să fie o imagine culturală puternică. Dar în cursul unei dezvoltări sănătoase, nu acest gen de independență este țelul urmărit, ci mai degrabă o autonomie câștigată prin dezvoltarea spiritului de inițiativă, a unei judecăți sănătoase și a încrederii de sine. Pentru a încuraja o astfel de autonomie, părintele trebuie să rămână apropiat de fiul său de-a lungul provocărilor cu care se confruntă, fără să preia ștafeta de câte ori acesta eșuează sau greșește. Mai degrabă, precum un bun antrenor, el are rolul de a insufla încredere și de a servi drept „conținător" al sentimentelor de frustrare sau de dezamăgire pe care fiul său le poate resimți pe parcurs.

Contrar așteptărilor, autonomia se naște mai curând, în mod firesc, în cadrul relațiilor, și nu prin îndepărtarea de ele sau prin retragerea în sine. Priceperea cu care părinții reușesc să păstreze atât legătura emoțională cu fiii lor, cât și onestitatea față de ei în ceea ce privește valorile importante și nevoile familiei poate reprezenta testul suprem al abilității lor de a sprijini independența fiului. Unul dintre tinerii pe care îi consiliez pledase din greu în fața părinților săi pentru obținerea permisiunii de a fuma marijuana: „Toată lumea o face. Sunteți atât de naivi și de depășiți. Nu este nimic în neregulă cu asta". Trecând pur și simplu peste voința lor, ajunsese să se strecoare și să fumeze pe furiș, noaptea târziu ori retras în subsolul casei.

Spre meritul lor, părinții săi nu s-au pierdut cu firea. În paralel cu toate insistențele lor referitoare la efectul negativ al acestui obicei și în ciuda inflexibilității poziției lor, ei s-au asigurat că îi arată cât de tare îl iubesc și îl respectă. Discuțiile dintre ei au fost uneori mai tensionate, mai ales când părinții au amenințat cu unele restricții în cazul în care fiul le nesocotește hotărârea.

În cele din urmă, acesta a considerat că părinții săi au pur și simplu în vedere bunăstarea lui și, chiar dacă nu era de acord cu poziția lor, a fost dispus să facă un compromis. Din punctul lui de vedere, a se supune raționamentului lor nu însemna că s-ar fi dat bătut.

În vreme ce compromisurile și negocierea sunt întotdeauna necesare în orice relație, conflictele aparente se sting pur și simplu odată ce respectul, ascultarea și descărcarea emoțională sunt încurajate. Există întotdeauna șanse de a soluționa un conflict în momentul în care emoțiile dureroase sunt clarificate. Pentru a găsi echilibrul just între menținerea legăturii emoționale și susținerea fiului în dorința lui de a zbura cu propriile sale aripi, de obicei părinții trebuie să analizeze modul în care propria lor nevoie de autonomie a fost gestionată în familia lor – și impactul acestor experiențe asupra relației cu fiul lor.

BĂRBAȚI DREPȚI, OAMENI DE BINE

Faptul că în noua economie colaborativă băieții și tinerii bărbați muncesc alături de alți oameni – de toate tipurile – în echipă este un aspect important. Tinerii din ziua de azi trăiesc în relații și în familii mai democratice decât oricare altă generație precedentă, care reflectă un angajament profund față de respectarea drepturilor tuturor oamenilor. Pentru a fi eficienți și productivi, băieții trebuie să accepte aceste noi condiții de interrelaționare și pozițiile mai puțin ierarhizate, mai puțin avantajoase pe care le oferă. Tinerii trebuie să admită că dreptatea și integritatea morală sunt necesare pentru a avea succes. Chiar dacă vechiul refren, conform căruia bărbații sunt mai importanți decât femeile, se mai face încă auzit, pentru a-și croi un drum în noua lume, tinerii

mileniali și post-mileniali de sex masculin trebuie să priceapă că privilegiile necâștigate care țin de gen, de rasă, de clasă socială ș.a.m.d. nu conferă drepturi corecte sau valoroase. Cum îi pot ajuta părinții să înțeleagă acest lucru?

Una dintre metode ar fi „să ne creștem fiii într-un mod cât mai asemănător celui în care ne creștem fiicele", așa cum spunea Gloria Steinem, oferindu-le o mai largă paletă emoțională. Într-un articol recent din *Vanity Fair*, editorialista Monica Lewinsky scria despre „noile frontiere ale vulnerabilității masculine", citându-i pe Brad Pitt, pe prințul Harry și pe Jay-Z drept modele „a ceva diferit – ceva atrăgător, emoționant, vulnerabil și chiar feminin". Când Brad Pitt a vorbit deschis despre recuperarea sa din dependența de alcool și de droguri și despre înclinația sa pentru creștere și reflecție personală, a fost atacat de tradiționaliștii care îi reproșau că nu este suficient de „bărbat". Lewinsky i-a luat apărarea explicând că în „marea de schimbări petrecute în ultimele decenii, pentru tinerii de sex masculin din ziua de azi, a fi «mai bărbat» sau a fi un «bărbat adevărat» este echivalent cu a-și exprima emoțiile cele mai profunde, a-și recunoaște defectele și a vorbi deschis despre aceste lucruri, asumându-și consecințele acestor dezvăluiri"[31].

Claire Cain Miller, ziaristă la *New York Times*, a scris un articol foarte apreciat – „Cum să crești un fiu feminist". Definind drept „feminist" orice individ capabil să accepte egalitatea deplină între bărbați și femei, ea a apelat la sfaturile unor experți și a conceput un set de douăsprezece recomandări destinate „oricui vrea să crească niște copii afectuoși, încrezători în ei înșiși și liberi să-și urmeze visurile"[32].

Pentru început, spune ea, băieților trebuie să li se permită să plângă. Canalizarea întregii game de emoții în niște izbucniri monocromatice de furie are serioase consecințe negative. Doar când inima și mintea băieților sunt într-o perfectă armonie, iar

ei sunt sinceri în legătură cu ceea ce le provoacă suferință, doar atunci ei se pot cu adevărat apropia emoțional de alți oameni. Programați din punct de vedere evolutiv să fie niște ființe empatice, odată perturbată capacitatea naturală de exprimare a emoțiilor, integritatea lor morală este afectată. Soluția este una simplă, cu consecințe semnificative.

Alte idei de-ale ei erau menite să străpungă miturile legate de masculinitate. Ea recomanda, de pildă, furnizarea unor modele demne de urmat pentru a-i ajuta pe băieți să descifreze realitățile din spatele stereotipurilor privind masculinitatea. O altă recomandare era aceea de a-i învăța pe băieți să-și asume o parte din treburile casnice în loc de a permite ca acestea să cadă în mod disproporționat pe umerii fetelor. În legătură cu acest aspect, ea le recomanda părinților să își educe băieții să aibă grijă de alții, astfel încât să învețe în egală măsură cu fetele ce înseamnă a-ți asuma o astfel de responsabilitate. Miller a citat studiile întreprinse în cadrul programului canadian, „Rădăcinile empatiei", care s-a răspândit în lumea întreagă datorită succesului repurtat în prevenirea fenomenului de hărțuire între băieți și a agresivității.[33]

Băieții ar trebui să se bucure de faptul că sunt băieți, conform lui Cain Miller, care îi sfătuiește pe părinți să-și lase fiii „să se joace mai dur, să spună bancuri, să se uite la meciuri, să se cațere în copaci, să facă focuri de tabără". Dar, pentru a combate stereotipurile limitative, ea recomandă ca băieții să fie învățați care sunt implicațiile cuvântului „nu!", pentru a-și putea gestiona impulsurile, tolera frustrările și lua atitudine când drepturile altora sunt încălcate. Ei ar trebui să fie încurajați să citească și să fie rapid corectați când folosesc cuvântul „fată" drept insultă. Ar trebui să fie învățați să cunoască viața femeilor și încurajați să aibă și prietene de joacă.

Un alt scriitor, Andrew Reiner, a dus discuția și mai departe într-un articol intitulat „Să le vorbim băieților așa cum le

vorbim fetelor". El a citat o serie de studii privind interacțiunile părinte-copil care arată cât de devreme și în ce măsură părinții le transmit băieților stereotipurile tradiționale referitoare la masculinitate. Mai ales studiile referitoare la limbaj și la stilurile de interacțiune arată în ce măsură părinții sunt mai vorbăreți și mai expresivi din punct de vedere emoțional cu fiicele lor. Conform psihologului Susan Davis de la Universitatea Harvard, intervievată în acest articol, părinții care vor să corecteze această dezavantajare a fiilor lor nu trebuie decât „să fie acolo pentru ei, să-i facă să vorbească, să arate că vor cu adevărat să asculte ceea ce spun ei"[34].

În ceea ce o privește pe Christia Spears Brown, specialistă în psihologia dezvoltării, există în general două lucruri pe care le pot face părinții pentru a-și crește copiii „nesocotind criteriile rozului și bleului". Lucrul cel mai important, ei ar trebui să conteste stereotipurile de gen: „Chiar dacă aceste stereotipuri sunt greu de combătut, vă îndemn să încercați totuși să o faceți. Cred că este o cauză bună pentru care merită să luptați. Indivizii care posedă trăsături de caracter atât «masculine», cât și «feminine» (care sunt asertivi, independenți, atenți față de alte persoane, empatici) se descurcă mai bine în viață"[35].

Pentru a trece la fapte, părinții trebuie să aplice în mod concret hotărârea de a combate stereotipurile de gen. Brown enumeră măsurile prioritare de pe propria sa listă: să arunce hainele sau jucăriile alese în funcție de stereotipuri și să cenzureze după aceleași criterii variantele de divertisment precum emisiunile de televiziune sau filmele; să-și supravegheze strict limbajul, evitând referințele directe sau indirecte la gen, precum „fetiță drăguță" și „băiat mare"; și să-și întrerupă cu fermitate și cu blândețe copiii când folosesc astfel de stereotipuri.

Însă angajamentul de a crește bărbați cu un înalt simț moral trebuie să meargă dincolo de evitarea stereotipurilor în limbaj, de alegerea jucăriilor sau a opțiunilor de divertisment, măsuri care

de unele singure este puțin probabil să întărească valorile morale și să permită dezvoltarea calităților umane. Eamonn Callan, profesor de filosofie la Universitatea Stanford, care a studiat noțiunea de spirit civic, susține că „a fi drept... înseamnă să îți pese neapărat de ceilalți"[36]. Abilitatea de a-ți păsa de alții, de a fi influențat de calitățile lor umane comune, derivă din experiența copilului legată de îngrijirea ce i-a fost oferită. În absența legăturilor empatice, copilul se poate concentra obsesiv pe propriile dorințe, gata de orice pentru a și le satisface. Experiența afecțiunii parentale pune bazele integrității sale morale. În opinia unui alt filosof, John Rawls, părinții care se angajează să își învețe copiii modul corect de a-și trata semenii întrevăd, „ca scop final, formarea atașamentelor afective".[37] Băiatul învață din proprie experiență, în cadrul relațiilor intime, că dreptul la echitate este unul fundamental. A ne asigura că băieții sunt iubiți, că nevoia lor de apropiere emoțională nu este eclipsată de prestația lor, constituie o bază indispensabilă pentru a crește niște bărbați de nădejde.

De câte ori aud vorbindu-se despre acei bărbați care se lasă vrăjiți de egocentrismul lor și întărâtați de discursul „de vestiar", ajungând chiar să-și abuzeze partenera – renunțând astfel la orice șansă de a stabili o legătură afectivă cu aceasta –, îmi amintesc de descoperirea crucială conform căreia diferitele variante de culturi ale masculinității dau naștere unor niveluri diferite de agresivitate sexuală masculină. Această cercetare ne amintește că tiparele de perpetuare a masculinității descrise în relatările #MeToo nu apar în mod spontan în rândul băieților și nu constituie un ingredient indispensabil al educației lor. Niciun băiat nu devine de unul singur pervers și capabil să facă rău.

Pentru a purta bătălia pentru egalitatea de gen și a se asigura că băieții acceptă cu inima deschisă și cu deplin respect fetele și femeile ca parteneri egali, părinții și ceilalți responsabili de educația băieților trebuie să se asigure că aceștia, la rândul

lor, sunt tratați ca niște ființe umane. Trebuie să urmărim cu atenție unde anume educația din copilărie distorsionează dezvoltarea fiilor noștri din punct de vedere uman. Deoarece, din prima linie a frontului, putem vedea că băieții sunt gata pregătiți și dornici să li se acorde șansa de a experimenta „deplina dezvoltare a potențialului lor uman" – inclusiv iubirea, creativitatea și apropierea emoțională.

„CAMPANIA PENTRU VIEȚILE BĂIEȚILOR"

Când s-a născut nepoțelul meu, am fost luat prin surprindere de forța cu care el m-a revendicat ca fiind de-acum al lui. Mă privea, uneori lung, și îmi căuta chipul, uitându-se drept în ochii mei. Când îi vorbeam, spunându-i cât de bucuros eram de prezența sa, parcă vorbeam o limbă pe care o înțelegea, chiar dacă îi lipseau încă cuvintele. M-a primit în viața lui. Câteva luni mai târziu, a început să-mi zâmbească. Când a ajuns în căminul nostru și a auzit sunetul vocii mele, s-a uitat insistent până m-a localizat și a început să zâmbească radios când ni s-au întâlnit privirile. Chiar și un pic mai târziu, când mă vedea, încă se mai contorsiona de plăcere în brațele tăticului său, dând din mâini și din picioare. Am înțeles că de fapt asta înseamnă un copil, indiferent dacă este băiat sau fată: o ființă programată să se conecteze emoțional la cel mai profund și mai trainic nivel.

Odată cu nașterea celor doi fii ai mei, mi-am dat seama că nici eforturile demne de un supererou nu îi puteau proteja de cultura în care erau imersați. Am acceptat propunerea de a deveni psiholog consultant la o școală de băieți, printre altele, de dragul lor. Cel puțin, m-am gândit eu, vor vedea că sunt de partea băieților. La locul de muncă, mi s-a trezit un interes tot mai mare pentru

viața băieților, atât în cadrul școlii, cât și în afara ei. Am creat un program pentru băieți, transformat ulterior în Centrul pentru Studierea Vieților Băieților și Fetelor, ca răspuns la această nevoie. Cu timpul, ne-am extins activitatea, am desfășurat studii de cercetare și am militat alături de alte organizații internaționale, precum Coaliția Internațională a Școlilor de Băieți, Cercetașii Americii, Cluburile pentru băieți și fete din America și Promundo (o asociație dedicată dreptății de gen).

În decursul acestei activități, am vizitat școli și comunități din lumea întreagă, iar discuțiile despre băieți au fost pretutindeni incredibil de asemănătoare. Îmi dau seama că, la nivel global, familiile, educatorii și formatorii de opinie sunt în căutarea unor idei mai sănătoase de aplicat în îngrijirea pe care o oferă băieților. În pofida acestui război cultural și a resentimentelor aferente, există voci ce reclamă claritate și îndrumare ori de câte ori adulții care lucrează cu băieții sunt în prima linie a frontului – într-o organizație nonguvernamentală (ONG) în Nairobi; la o școală de băieți din Pietermaritzburg, Africa de Sud; într-un seminar pentru directorii școlilor catolice din Dublin, Irlanda; și peste tot unde am călătorit în Canada și în Statele Unite.

Pe măsură ce lumea s-a nivelat și a devenit mai interconectată prin legături financiare și de comunicații, paradigma masculinității a devenit mai omogenă. Globalizarea a exportat temele dominante ale educației vestice tradiționale în întreaga lume. Chiar dacă nefuncționalitatea acesteia a devenit tot mai evidentă și mulți băieți se răzvrătesc împotriva ei, aceste idei sunt inserate cu încăpățânare în normele familiale și în cultura celorlalte instituții. Va fi nevoie de un efort concertat, de o adevărată campanie pentru a le dezrădăcina. De dragul nepotului meu, în speranța că va avea parte de o educație pe care s-o poată adopta cu inima deschisă, scriu aceste lucruri cu gândul că părinții și toți ceilalți care iubesc băieții își vor uni forțele într-o luptă comună.

Cum ar arăta o „Campanie pentru Viețile Băieților"? În primul rând, ar susține valoarea și integritatea de bază ale băieților. Adunând laolaltă cercetători, formatori de opinie, decidenți și activiști politici, s-ar putea zugrăvi o imagine realistă a experiențelor cu care se confruntă efectiv băieții – diferită de stereotipuri și de clișee – și am putea vedea viața băieților dintr-o perspectivă etică. Campania ar căuta nu numai să pună capăt sacrificiilor inadmisibile impuse băieților, dar și să promoveze practici mai sănătoase, mai ferme și, în final, mai eficiente în școli, în familii și în comunități. Țelul este ca băieții – toate tipurile de băieți – să prospere. O societate dreaptă nu poate permite eșecuri sistematice în dezvoltarea niciunui grup social. Este esențial ca băieții – și bărbații care vor deveni – să se simtă acceptați cu mândrie și să găsească în noi cea mai caldă înțelegere.

Sunt în plină desfășurare unele programe novatoare care au devenit deja sursă de inspirație. În Marea Britanie, experimentul „Minți Sănătoase" a avut un succes atât de mare încât a copleșit forța organizatorilor. Aproape un milion de oameni pe an au fost atrași de oferta de consiliere gratuită în domeniul sănătății mintale, și, per total, numărul de adulți din Marea Britanie care au primit recent astfel de servicii a crescut de la unu din patru la unu din trei. Început în 2008 prin colaborarea dintre un psiholog și un economist, programul a contribuit semnificativ la descurajarea stigmatizării discuțiilor deschise în legătură cu anumite probleme personale într-o națiune impregnată cultural de stoicism. Fondurile inițiale au permis înființarea în cadrul programului a treizeci și cinci de clinici în întreaga țară. Finanțarea a continuat să crească, ajungându-se la un buget actual de 500 milioane de dolari, buget care se va dubla în următorii câțiva ani.[38]

În Australia, la fel ca și în alte părți ale lumii, preocuparea față de fenomenul suicidului s-a concentrat asupra dificultăților bărbaților de a cere ajutor în momentul în care au probleme.

Trei sferturi dintre sinucigași sunt de sex masculin, iar rata sinuciderilor a ajuns la un nivel record. A fost declarată starea de „alertă națională în materie de sinucideri". Drept răspuns, o nouă campanie, „Cea Mai Mare Provocare a Noastră de Până Acum" a fost lansată de către organizația de suport psihologic în situații de criză Lifeline, pentru a promova drept un act de curaj decizia bărbaților de a apela la ajutorul unui specialist. Pentru bărbații mai tineri, o Campanie a Taților a fost de asemenea concepută în Australia de Fundația Națională pentru Sănătatea Mentală a Copiilor și Tinerilor, care îi încuraja pe tați să nu treacă sub tăcere observațiile lor în legătură cu sănătatea mentală a fiilor și să intervină dacă observă că aceștia se simt copleșiți.[39]

Organizația Mondială a Sănătății a alcătuit un rezumat al abordărilor eficiente în ceea ce-i privește pe bărbați și băieți. Pentru a-i implica realmente, programele trebuie să „îmbunătățească viața băieților și a bărbaților". Promundo acționează în sensul acestui principiu pentru dezvoltarea unor programe bazate pe cercetare, inclusiv Programul H pentru tinerii bărbați cu vârste cuprinse între cincisprezece și douăzeci și patru de ani. Lansat în 2002, iar acum prezent în douăzeci și cinci de țări, acest program educativ îi încurajează pe tinerii bărbați să reflecteze asupra modului în care sunt influențați de normele rigide. Programul H, redenumit Masculinitatea 2.0 în versiunea sa americană, a fost considerat ca întrunind cele mai bune practici în promovarea egalității de gen și în prevenirea violenței de gen. Evaluarea a venit din partea Băncii Mondiale și a Organizației Mondiale a Sănătății, iar programul a fost citat de UNICEF și de Organizația Națiunilor Unite pentru eficacitatea sa dovedită.[40]

În familie, în sala de clasă, pe terenul de sport și în sânul comunităților, cei care veghează asupra educației băieților au zilnic ocazia de a schimba lucrurile în ceea ce-i privește pe aceștia.

Băieții sunt dornici să fie ei înșiși și profită cu adevărat de orice ocazie li se oferă. Ceea ce a încetinit proiectul emancipării umane nu este vreo deficiență a naturii masculine, nici apetitul băieților pentru privilegii în detrimentul celorlalți. Ceea ce transformă un băiat empatic din fire într-un individ dur, rece din punct de vedere emoțional și egoist este refuzul de a-i oferi apropierea emoțională de care are nevoie pentru a-și păstra calitățile profund umane și simțul responsabilității. A păstra o relație cu băieții, în care ei să fie cunoscuți și iubiți, este cea mai bună cale pentru a crește niște bărbați de nădejde.

Mulțumiri

Am încercat să vorbesc în această carte despre băieții, bărbații și femeile care m-au învățat tot ceea ce știu acum. Mulți se prezintă ei înșiși în carte – cu ideile și eforturile lor, cu vocile și povestirile lor. Dar dincolo de proiectul acestei cărți, există mulți alții care m-au inspirat și m-au susținut pe măsură ce mi-am dezvoltat perspectiva care stă la baza celor scrise aici.

Este vorba de specialiștii în problematica de gen și de rasă, în dezvoltarea umană și în educarea băieților, care m-au primit cu brațele deschise în comunitatea lor și mi-au oferit timpul și tovărășia lor, lansându-mi totodată noi provocări. Am fost introdus inițial în această comunitate de Michelle Fine și de incomparabilul Harry Brod, a cărui dispariție nu a făcut decât să scoată în evidență influența sa în domeniu. Michael Kimmel, Niobe Way, Pedro Noguera, Gary Barker, Michael Kaufman și mulți alții continuă și astăzi să-mi ofere cu căldură prietenia lor.

Coaliția Internațională a Școlilor de Băieți m-a primit cu brațele deschise, încurajându-mi eforturile, oferindu-mi burse de cercetare și ajutându-mă să iau cele mai bune decizii. Prietenul și coautorul meu, Richard Hawley, desigur, dar și Brad Adams, Joe Cox, David Armstrong și mulți alții mi-au fost colaboratori neprețuiți. În întâlnirile mele cu profesorii de la școlile membre din lumea întreagă, am fost întotdeauna întâmpinat cu mare interes, cu provocări prietenoase și multă deschidere. Totodată, liderii de la Școala Haverford, precum Bo Dixon, Joe Healey,

Joe Cox, John Nagl, Matt Green și Janet Heed, m-au încurajat cu fiecare ocazie, îndemnându-mă să „am grijă de băieții noștri". Iar la Centrul pentru Studierea Vieții Băieților și a Fetelor, care s-a dezvoltat în urma activității mele de la Haverford, partenerul meu, Peter Kuriloff, și-a dedicat o mare parte din strălucita sa carieră proiectului nostru. Alții, inclusiv Sharon Ravitch, Brett Stoudt, Joseph Nelson, Charlotte Jacobs și minunații noștri directori de școală au contribuit la crearea acestui centru pentru a ajuta sute de băieți și de fete să dea glas realităților privind socializarea de gen.

În plus, am avut norocul să fac parte dintr-un grup de consiliere reciprocă, comunitate care m-a ajutat să dobândesc o înțelegere sănătoasă și reconfortantă a propriei mele identități. Ancorat într-o neclintită încredere în bunătatea omenească, efortul colectiv al prietenilor mei, Tim Jackins, Patty Wipfler, Diane Balser, Gwen Brown, Joel Nogic, Joanne Bray și Lorenzo Garcia m-a îndemnat să conștientizez cât de radical trebuie să se schimbe lucrurile în ceea ce îi privește pe băieți și lumea din jurul lor. Întreg grupul de consiliere reciprocă mi-a fost mereu alături, chiar și în momentele de descurajare.

Trebuie să mulțumesc de asemenea miilor de băieți cu care am stat de vorbă și pe care i-am cunoscut, mereu sinceri, ale căror puncte de vedere mi-au înlesnit o înțelegere mai profundă a problemelor lor. Am ascultat relatări înspăimântătoare privind unele comportamente masculine, care mi-au arătat cât de distorsionată poate ajunge dezvoltarea umană când condițiile sunt potrivnice unei îngrijiri adecvate și stimulează în exces duritatea. Dar am ascultat și povestiri reconfortante despre bunătate, forță morală, căldură sufletească și spiritul de întrajutorare care compensează din plin aceste lipsuri tragice.

O excepțională echipă editorială (majoritatea membrilor acesteia fiind ei înșiși părinți de băieți) – inclusiv John Paine, care

m-a recomandat lui Joelle Delbourgo, întruchiparea editorului profesionist, care la rândul său m-a condus la Sara Carder, de la editura TarcherPerigee (și la echipa ei minunată) – m-a călăuzit de-a lungul acestui proces intimidant al scrierii unei cărți.

Note bibliografice

1. LIMITELE EDUCAȚIEI BĂIEȚILOR

1 Michael Kaufman, "Men, Feminism and Men's Contradictory Experiences of Power", în *Theorizing Masculinities*, coord. de H. Brod și M. Kaufman (Thousand Oaks, CA: Sage, 1994), 142–164.

2 William Pollack, "No Man Is an Island: Toward a New Psychoanalytic Psychology of Men", în *A New Psychology of Men*, coord. de R. F. Levant și W. S. Pollack (New York: Basic Books, 1995), 33–67.

3 Christina Hoff Somers, *The War Against Boys: How Misguided Policies Are Harming Our Young Men* (New York, Simon & Schuster, 2015); Peg Tyre, *The Trouble with Boys: A Surprising Report Card on Our Sons, Their Problems at School, and What Parents and Educators Must Do* (New York: Harmony, 2009).

4 Judith Kleinfeld, "Student Performance: Males Versus Females", *Public Interest* 134 (1999): 3–20; Tom Mortenson, "Economic Change Effects on Men and Implications for the Education of Boys", *Education Week*, 14 mai 2011, www.edweek.org/media/economicchange-32boys.pdf.

5 Caroline New, "Oppressed and Oppressors? The Systematic Mistreatment of Men", *Sociology* 35, nr. 3 (2011): 729–748.

6 Judy Y. Chu, *When Boys Become "Boys": Development, Relationships, and Masculinity* (New York: New York University Press), 202.

7 Niobe Way, *Deep Secrets: Boys' Friendships and the Crisis of Connection* (Boston, MA: Harvard University Press, 2011).

8 David B. Stein, *Unraveling the ADD/ADHD Fiasco: Successful Parenting Without Drugs* (Kansas City, MO: Andrews McMeel, 2003).

9 Mariagiovanna Baccara *et al.*, *Child-Adoption Matching: Preferences for Gender and Race*, (documentul de lucru nr. 16444, National Bureau of Economic Research / Biroul Național de Cercetare Economică, Cambridge, MA, 2010), http://www.nber.org/people/mariagiovanna_baccara.

10 Justin Baldoni, "What My Newborn Son Taught Me About Masculinity", *Huffington Post*, 1 martie 2018, https://www.huffingtonpost.com/entry/opinion-baldoni-masculinity-fatherhood_us_5a944e25e4b02cb368c46d6d.

11 George Orwell, *Shooting an Elephant and Other Essays* (New York: Harcourt), 1984; trad. rom.: *Cum am împușcat un elefant*, traduceri din limba engleză și note de Mihaela Ghiță și Ciprian Șiulea (Iași: Polirom), 2018.

12 Brian Heilman, Gary Barker și Alexander Harrison, *The Man Box: A Study on Being a Young Man in the US, UK, and Mexico* (Washington, DC: Promundo-US, 2017), 60, https://promundoglobal.org/resources/man-box-study-young-man-us-uk-mexico/?lang=english.

13 Sandra L. Bem, "Gender Schema Theory: A Cognitive Account of Sex Typing Source", *Psychological Review* 88, nr. 4 (1981), 354; Olga Silverstein și Beth Rashbaum, *The Courage to Raise Good Men: You Don't Have to Sever the Bond with Your Son to Help Him Become a Man* (New York: Penguin, 1995).

14 Kate Lombardi Stone, *The Mama's Boy Myth* (New York: Penguin, 2012).

15 Heilman, Barker și Harrison, *The Man Box*.

16 Chu, *When Boys Become "Boys"*, 206–207.

17 Ruth Perou *et al.*, "Mental Health Surveillance Among Children – United States 2005–2011", *Morbidity and Mortality Weekly Report (MMWR)* 62, nr. 2 (17 mai 2013): 1–35, https://www.cdc.gov/mmwr/preview/mmwrhtml/su6202a1.htm; L. Alan Sroufe, "Ritalin Gone Wrong", rubrica de opinie, *The New York Times*, ediția on-line, 28 ianuarie 2012, http://www.nytimes.com/2012/01/29/opinion/sunday/childrens-add-drugs-dont-work-long-term.html.

18 David D. Gilmore, *Misogyny, The Male Malady* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2001), 203.

19 Martha Nussbaum, *Creating Capabilities: The Human Development Approach* (Cambridge, MA: Belknap Press, 2013).

20 Way, *Deep Secrets*, 77.

21 Amy Banks, *Wired to Connect: The Surprising Link Between Brain Science and Strong, Healthy Relationships* (New York: Tarcher/Penguin, 2015).

22 Donald O. Hebb, *The Organization of Behavior* (New York: Wiley & Sons, 1949); Daniel J. Siegel și Mary Hartzell, *Parenting from the Inside Out: How a Deeper Self-Understanding Can Help You Raise Children Who Thrive* (New York: Tarcher/Penguin, 2003), 34 (trad. rom.: *Parentaj sensibil și inteligent* – Să ne înțelegem mai profund pe noi înșine ca să putem crește copii fericiți, traducere de Marian Stan, Editura Herald, București, 2017).

23 Daniel J. Siegel, *The Developing Mind: How Relationships and the Brain Interact to Shape Who We Are* (New York: Guilford Press, 1999), xii.

24 Allison Gopnik, *The Gardener and the Carpenter. What the New Science of Child Development Tells Us About the Relationship Between Parents and Children* (New York: Farrar, Straus and Giroux, 2016), 18.

25 *Ibid.*, 9.

26 *Ibid.*, 10.

27 *Ibid.*, 56.
28 William J. Bennett, *The Book of Virtues: A Treasury of Great Moral Stories* (New York: Simon & Schuster, 1993); Institutul Josephson, accesat la 25 august 2017, la https://charactercounts.org/program-overview/six-pillars/.
29 *Ibid.*, 59.
30 Nel Noddings, *Educating Moral People: A Caring Alternative to Character Education* (New York: Teachers College Press, 2002), xiii.
31 *Ibid.*, 15.
32 *Ibid.*, 32.

2. CUM ÎI ELIBERĂM PE BĂIEȚI

1 Chu, *When Boys Become "Boys"*, 21.
2 *Ibid.*, 24.
3 *Ibid.*, 33.
4 *Ibid.*, 205.
5 Miriam Raider-Roth *et al.*, "Resisting Boys, Resisting Teachers", în numărul dublu (intitulat *Reproduction, Resistance and Hope: The Promise of Schooling for Boys* și coord. de Michael C. Reichert și Joseph D. Nelson) al revistei *THYMOS: Journal of Boyhood Studies* 6, nr. 1 (primăvara 2012), 34–54.
6 *Ibid.*
7 *Ibid.*
8 Diana Divecha, "What is Secure Attachment? And Why Doesn't 'Attachment Parenting' Get You There?", *Developmental Science* (blog), 3 aprilie 2017, http://www.developmentalscience.com/.
9 Allan Schore, "Modern Attachment Theory", în *Handbook of Trauma Psychology*, ed. Steven N. Gold (Washington, DC: Asociația Americană de Psihologie, 2017), 6.

10 Michael P. Nichols, *The Lost Art of Listening: How Learning to Listen Can Improve Relationships* (New York: Guilford Press, 2009), 15 (Michael P. Nichols, *Ascultă-mă ca să te ascult. Capacitatea de ascultare poate îmbunătăți relațiile noastre*, traducere de Ioana Bădulescu, Editura Trei, București, 2010).
11 *Ibid.*, 26.
12 Siegel și Hartzell, *Parenting from the Inside Out*, 34.
13 Nichols, *The Lost Art of Listening*, 139.
14 Siegel și Hartzell, *Parenting from the Inside Out*, 154–183.
15 *Ibid.*, 23.
16 *Ibid.*, 193.
17 Patty Wipfler și Tosha Schore, *Listen: Five Simple Tools to Meet Your Everyday Parenting Challenges* (Palo Alto, CA: Hand in Hand Parenting, 2016), 326 (Patty Wipfler și Tosha Schore, *Ascultă-ți copilul: Cinci instrumente simple pentru provocările cotidiene ale părinților*, traducere de Sanda Watt, Editura Humanitas, București, 2018).
18 *Ibid.*, 50.

3. BĂIEȚII ȘI SUFLETUL LOR

1 Heilman, Barker și Harrison, *The Man Box*, 36.
2 Kevin Love, "Everyone Is Going Through Something", *Players' Tribune*, modificat ultima dată la 6 martie 2018, https://www.theplayerstribune.com/en-us/articles/kevin-love-everyone-is-going-through-something.
3 Jean M. Twenge, *iGen: Why Today's Super-Connected Kids Are Growing Up Less Rebellious, More Tolerant, Less Happy – and Completely Unprepared for Adulthood* (New York: Atria Books, 2017), 93.
4 *Ibid.*, 103–104.

5 „5 Minute Guide to Men's Mental Health", Mental Health America on-line, accesat la 10 aprilie 2018, la http://www.mentalhealthamerica.net/issues/infographic-mens-mental-health-5-minute-guide.

6 Ronald F. Levant și Wizdom A. Powell, "The Gender Role Strain Paradigm", în *The Psychology of Men and Masculinities*, coord. de Ronald F. Levant și Y. Joel Wong (Washington, DC: American Psychological Association, 2017), 15–44.

7 James M. O'Neill, *Men's Gender Role Conflict: Psychological Costs, Consequences, and an Agenda for Change* (Washington, DC: American Psychological Association, 2015), 24.

8 Stephanie A. Shields, *Speaking from the Heart: Gender and the Social Meaning of Emotion* (Cambridge: Cambridge University Press, 2002), 93.

9 Arlie R. Hochschild, *The Managed Heart* (Berkeley: University of California Press, 1983).

10 Thomas Newkirk, "Misreading Masculinity: Speculations on the Great Gender Gap in Writing", *Language Arts* 77, nr. 4 (martie 2000), 294–300, https://www.csun.edu/~bashforth/305_PDF/305_ME2/305_Language&Gender/MisredaingMasculinity_GenderGapInWriting_LA2000.pdf.

11 Pollack, "No Man Is an Island", 195.

12 O'Neil, *Men's Gender Role Conflict*, 10.

13 În trad. rom.: *Inteligența emoțională*, ediția a IV-a, traducere de Irina-Margareta Nistor, Curtea Veche Publishing, București, 2018. (*N.t.*)

14 Maurice J. Elias *et al.*, *Promoting Social and Emotional Learning: Guidelines for Educators* (Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development, 1997), 2.

15 Joseph A. Durlak *et al.*, "The Impact of Enhancing Students' Social and Emotional Learning: A Meta-Analysis of School-Based Universal Interventions", *Child Development* 82, nr. 1 (ianuarie/

februarie 2011), 405–432, https://doi:10.1111/j.1467-8624.2010.01564.x.pubmed/21291449.

16 *2015 CASEL Guide: Effective Social and Emotional Learning Programs* (Chicago: Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning [CASEL], iunie 2015), https://secondaryguide.casel.org/casel-secondary-guide.pdf.

17 Marc A. Brackett și Susan E. Rivers, "Transforming Students' Lives With Social and Emotional Learning", în *International Handbook of Emotions in Education*, eds. Reinhard Pekrun și Lisa Linnenbrink-Garcia (New York: Routledge, 2014); Rafael Heller, "On the Science and Teaching of Emotional Intelligence: An Interview with Marc Brackett", *Phi Delta Kappan* 98, nr. 6 (martie 2017), 22.

18 Richard D. Lane și Branka Zei Pollerman, "Complexity of Emotional Representations", în *The Wisdom of Feelings*, coord. de Lisa Feldman Barrett și Peter Salovey (New York: Guilford Press, 2002), 271–293.

19 Steven Krugman, "Male Development and the Transformation of Shame", în *A New Psychology of Men*, Ronald F. Levant și William S. Pollack (New York: Basic Books, 1995), 93.

20 *Ibid.*, 93.

21 *Ibid.*, 103.

22 William Pollack, *Real Boys: Rescuing Our Sons From the Myths of Boyhood* (New York: Random House, 1998), 27.

23 Shields, *Speaking from the Heart*, 140.

24 *Ibid.*, 141.

25 Megan Boler, *Feeling Power: Emotions and Education* (New York: Routledge, 1999), 192.

26 Michael Kimmel, *Angry White Men: American Masculinity at the End of an Era* (New York: Nation Books, 2017).

27 Dan Kindlon și Michael Thompson, *Raising Cain: Protecting the Emotional Life of Boys* (New York: Ballantine Books, 2000;

Dan Kindlon și Michael Thompson, *Crescându-l pe Cain. Să ocrotim viața emoțională a băieților*, traducere de Laura Frunză, Editura Herald, București 2017).

4. ȘCOALA ȘI ÎNVĂȚĂTURA

1 Michele Cohen, "'A Habit of Healthy Idleness': Boys' Underachievement in Historical Perspective", în *Failing Boys? Issues in Gender and Achievement*, coord. de D. Epstein *et al.* (Philadelphia: Open University Press, 1998), 20.

2 "The Weaker Sex: Boys Are Being Outclassed by Girls at Both School and University", *The Economist*, ediția on-line, 7 martie 2015, https://www.economist.com/news/international/21645759-boys-are-being-outclassed-girls-both-school-and-university-and-gap.

3 *The ABC of Gender Equality in Education: Aptitude, Behaviour, Confidence* (Paris: OCDE, 2015), https://docs.google.com/viewer?url=http%3A%2F%2Fwww.oecd.org%2Fpisa%2Fkeyfindings%2Fpisa-2012-results-gender-eng.pdf.

4 Thomas A. DiPrete și Claudia Buchmann, *The Rise of Women: The Growing Gender Gap in Education and What it Means for American Schools* (New York: Russell Sage Foundation, 2013).

5 David Autor *et al.*, *Family Disadvantage and the Gender Gap in Behavioral and Educational Outcomes* (documentul de lucru nr. 22267, National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA, modificat ultima dată în 2017), http://www.nber.org/papers/w22267.

6 Hua-Yu Sebastian Cherng, "The Ties That Bind: Teacher Relationships, Academic Expectations, and Racial/Ethnic and Generational Inequality", *American Journal of Education* 124, nr. 1 (2017), 67–100.

7 *ABC of Gender Equality in Education*, 53.
8 *Ibid.*
9 Thomas Mortenson, "Economic Change Effects on Men and Implications for the Education of Boys", p. 1, https://www.edweek.org/media/economicchange-32boys.pdf.
10 Debbie Epstein *et al.* (coord.), *Failing Boys? Issues in Gender and Achievement* (Philadelphia: Open University Press, 1998).
11 Newkirk, "Misreading Masculinity", 294–300.
12 Becky Francis și Christine Skelton, *Reassessing Gender and Achievement: Questioning Contemporary Key Debates* (Abington, Marea Britanie: Routledge, 2005), 9.
13 Charles Bingham și Alexander M. Sidorkin, *No Education Without Relation* (New York: Peter Lang, 2004), 4.
14 *PISA 2009 Results: What Makes a School Successful? Resources, Policies and Practices*, vol. 4 (Paris: OCDE, 2010), https://dx.doi.org/10.1787/9789264091559-en; Debora L. Roorda *et al.*, "The Influence of Affective Teacher-Student Relationships on Students' School Engagement and Achievement", *Review of Educational Research* 81, nr. 4 (2011), 493–529.
15 Sara Rimm-Kaufman și Lia Sandilos, "Improving Students' Relationships with Teachers to Provide Essential Supports for Learning", Asociația Americană de Psihologie on-line, accesat la 15 ianuarie 2018, https://www.apa.org/education/k12/relationships.aspx.
16 Sally Weale, "Teachers Must Ditch 'Neuromyth' of Learning Styles, Say Scientists", *The Guardian* (ediția SUA) on-line, modificat ultima dată la 12 martie 2017; https://www.theguardian.com/education/2017/mar/13/teachers-neuromyth-learning-styles-scientists-neuroscience-education.
17 Michael C. Reichert și Richard Hawley, *Reaching Boys, Teaching Boys* (San Francisco: Jossey-Bass/Wiley, 2010); Reichert

și Hawley, *I Can Learn From You: Boys as Relational Learners* (Cambridge, MA: Harvard Educational Press, 2014).

18 *Ibid*., 191.

19 David Hawkins, "I, Thou, and It", în *The Informed Vision: Essays on Learning and Human Nature* (New York, NY: Agathon Press, 1974), 56.

20 Daniel Rogers, "The Working Alliance in Teaching and Learning: Theoretical Clarity and Research Implications", *International Journal for the Scholarship of Teaching and Learning* 3, nr. 2 (2009), https://doi.org/10.20429/ijsotl.2009.030228.

21 Tamara Bibby, *Education: An 'Impossible Profession'? Psychoanalytic Explorations of Learning and Classrooms* (Londra: Routledge, 2011), 37.

22 Andy Hargreaves, "The Emotional Practice of Teaching", *Teaching and Teacher Education* 14, nr. 8 (1998), 835–854.

23 Miriam Raider-Roth, *Trusting What You Know: The High Stakes of Classroom Relationships* (San Francisco: Jossey-Bass, 2005), 157.

5. RELAȚIILE DE CAMARADERIE ȘI ASOCIERILE BĂIEȚILOR

1 Lisa Selin Davis, "My Daughter Is Not Transgender. She's a Tomboy", *The New York Times* on-line, 18 aprilie 2017, https://www.nytimes.com/2017/04/18/opinion/my-daughter-is-not-transgender-shes-a-tomboy.html?_r=0.

2 Harry Stack Sullivan, *The Interpersonal Theory of Psychiatry* (New York: Norton), 1953 (trad. rom.: *Teoria interpersonală a psihiatriei. Aplicații practice și noi direcții*, traducere de Laura Netea, Editura Trei, București, 2018).

3 Jane E. Brody, "The Surprising Effects of Loneliness on Health", *The New York Times* on-line, 11 decembrie 2017, https://www.nytimes.com/2017/12/11/well/mind/how-loneliness-affects-our-health.html.
4 Hara Estroff Marano, "The Dangers of Loneliness", *Psychology Today* on-line, modificat ultima dată la 9 iunie 2016, https://www.psychologytoday.com/us/articles/200307/the-dangers-loneliness.
5 Way, *Deep Secrets*, 2.
6 Brett McKay și Kate McKay, "The History and Nature of Male Friendships", *The Art of Manliness* (blog), 24 august 2008, la http://www.artofmanliness.com/2008/08/24/the-history-and-nature-of-man-friendships/.
7 Judy Y. Chu, "A Relational Perspective on Adolescent Boys' Identity Development", în *Adolescent Boys: Exploring Diverse Cultures of Boyhood*, coord. de Niobe Way și Judy Y. Chu (New York: New York University Press, 2004), 85.
8 *Ibid.*, 95.
9 Way, *Deep Secrets*, 171.
10 *Ibid.*, 1.
11 Gregory Lehne, "Homophobia Among Men: Supporting and Defining the Male Role", în *Men's Lives*, coord. de Michael Kimmel și Michael Messner (New York: Macmillan, 1989), 422.
12 Eric Anderson, *Inclusive Masculinity: The Changing Nature of Masculinities* (New York: Routledge, 2009), 7.
13 *Ibid.*, 7.
14 Way, *Deep Secrets*, 222.
15 *Ibid.*, 20.
16 *Ibid.*, 263.
17 Barrie Thorne, *Gender Play: Girls and Boys in School* (New Brunswick, NJ: Rutgers University Press, 1994), 47.
18 Ehrmann, *InSideOut Coaching*, 141.

19 *Ibid.*, 246.

20 Lionel Howard, "Performing Masculinity: Adolescent African American Boys' Response to Gender Scripting", în *THYMOS: Journal of Boyhood Studies* 6, nr. 1 (primăvara 2012) (coord. de Reichert și Nelson), 97–115.

21 Joseph Derrick Nelson, "Transformative Brotherhood: Black Boys' Identity in a Single-Sex School for Boys of Color" (teză doctorală nepublicată, City University din New York, 2013).

22 Peggy Reeves Sanday, "Rape-Prone Versus Rape-Free Campus Cultures", *Violence Against Women* 2, nr. 2 (iunie 1996), 191–208.

23 Neil M. Malamuth, "Rape Proclivity Among Males", *Journal of Social Issues* 37, nr. 4 (1981), 139–157.

24 John Hechinger, "Get the Keg Out of the Frat House", *The New York Times* on-line, 26 septembrie 2017, https://www.nytimes.com/2017/09/26/opinion/frats-college-partying-pledging.html.

25 Jessica Bennett, "The Problem with Fraternities Isn't Just Rape: It's Power", *Time* on-line, modificat ultima dată la 3 decembrie 2014, http://time.com/3616158/fraternity-rape-uva-rolling-stone-sexual-assault.

26 Way, *Deep Secrets*, 122.

27 Siegel, *The Developing Mind*, 77–83.

28 William Bukowski, Andrew F. Newcomb și Willard W. Hartrup, "Friendship and Its Significance in Childhood and Adolescence: Introduction and Comment", în *The Company They Keep: Friendships in Childhood and Adolescence* (Cambridge: Cambridge University Press, 1998), 1–18.

6. IUBIREA, RELAȚIILE SEXUALE ȘI LEGĂTURILE AFECTIVE

1 Levant și Powell, "The Gender Role Strain Paradigm", 15–44.
2 Amy Schalet, "Why Boys Need to Have Conversations About Emotional Intimacy in Classrooms", *The Conversation*, modificat ultima dată la 12 iunie 2017, http://theconversation.com/why-boys-need-to-have-conversations-about-emotional-intimacy-in-classrooms-54693.
3 *Ibid*., 1.
4 "A Young Man's Guide to Masturbation: Questions and Answers About the Most Common and Least Talked-About Sexual Practices", HealthyStrokes.com, accesat la 1 septembrie 2017, http://www.healthystrokes.com/YMG.pdf.
5 Philip Zimbardo și Nikita Coulombe, *Man, Interrupted: Why Young Men are Struggling and What We Can Do About It* (Newburyport, MA: Conari Press, 2016), xviii. (În curs de traducere la Editura Trei.)
6 Michael Sadowski, "From Adolescent Boys to Queer Young Men: Support for and Silencing of Queer Voice in Schools, Families, and Communities", în *THYMOS: Journal of Boyhood Studies* 6, nr. 1 (primăvara 2012) (coord. de Reichert și Nelson), 76–96.
7 Ritch C. Savin-Williams, "Why 'Mostly Straight' Men Are a Distinct Sexual Identity", *Time* on-line, modificat ultima dată la 20 noiembrie 2017, http://time.com/5026092/mostly-straight-sexual-identity-bisexual-gay/.
8 Ross Douthat, "Let's Ban Porn", *The New York Times* on-line, 10 februarie 2018, https://www.nytimes.com/2018/02/10/opinion/sunday/lets-ban-porn.html.
9 Sam Louie, "Involuntary Celibacy: The Sexual Frustrations of 'Incels'", *Minority Report* (blog), *Psychology Today* on-line, modificat ultima dată la 21 iunie 2017, www.psychologytoday.com/

us/blog/minority-report/201706/involuntary-celibacy, accesat în 26 aprilie 2018, la http://www.samlouiemft.com/2017/06/4225/.

10 Leanna Allen Bouffard, "Exploring the Utility of Entitlement in Understanding Sexual Aggression", *Journal of Criminal Justice* 38, nr. 5 (septembrie/octombrie 2010), 870–879, https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2010.06.002.

11 Brian Heilman, Gary Barker și Alexander Harrison, *The Man Box: A Study on Being a Young Man in the US, UK, and Mexico* (2017).

12 Kathleen A. Bogle, *Hooking Up: Sex, Dating and Relationships on Campus* (New York: New York University Press, 2008).

13 Justin R. Garcia *et al.*, "Sexual Hookup Culture: A Review", *Review of General Psychology* 16, nr. 2 (2012), 161.

14 *Ibid.*, 163–164.

15 *Ibid.*, 167.

16 *Ibid.*, 168.

17 *Ibid.*, 170.

18 Jennifer Shukusky și T. Joel Wade, "Sex Differences in Hookup Behavior: A Replication and Examination of Parent-Child Relationship Quality", *Journal of Social, Evolutionary and Cultural Psychology* 6, nr. 4 (2012), 502.

19 Garcia *et al.*, "Sexual Hookup Culture", 167.

20 Jean M. Twenge, Ryne A. Sherman și Brooke E. Wells, "Declines in Sexual Frequency Among American Adults, 1989–2014", *Archives of Sexual Behavior* 46, nr. 8 (noiembrie 2017), 2389–2401.

21 Kaitlin Lounsbury, Kimberly J. Mitchell și David Finkelhor, *The True Prevalence of Sexting* (Durham, NH: Crimes Against Children Research Center, 2011), 1.

22 *Sex and Tech: Results From a Survey of Teens and Young Adults* (Washington, DC: National Campaign to Prevent Teen and

Unplanned Pregnancy, împreună cu CosmoGirl.com, 2008), www.drvc.org/pdf/protecting_children/sextech_summary.pdf.

23 Amanda Lenhart, "Teens and Sexting". Pew Research Centre (15 decembrie 2009), http://www.pewinternet.org/files/old-media/Files/Reports/2009/PIP_Teens_and_Sexting.pdf.

24 Sheri Madigan și Jeff Temple, "1 in 7 Teens Are Sexting, New Research Finds", *CBS News* on-line, modificat ultima dată la 26 februarie 2018, https://www.cbsnews.com/news/one-in-seven-teens-are-sexting-new-research-finds.

25 Lounsbury, Mitchell și Finkelhor, *The True Prevalence of Sexting*, 4.

26 David Cantor *et al.*, *Report on the AAU Campus Climate Survey on Sexual Assault and Sexual Misconduct* (Rockville, MD: Westat și Universitatea din Pennsylvania, 21 septembrie 2015), http://www.upenn.edu/ir/surveys/AAU/Report%20and%20Tables%20on%20AAU%20Campus%20Climate%20Survey.pdf.

27 Peggy Orenstein, "How to Be a Man in the Age of Trump", *The New York Times* on-line, 15 octombrie 2016, https://www.nytimes.com/2016/10/16/opinion/sunday/how-to-be-a-man-in-the-age-of-trump.html?_r=0.

28 Sarah K. Murnen, Carrie Wright și Gretchen Kaluzny, "If 'Boys Will Be Boys', Then Girls Will Be Victims? A Meta-Analytic Review of the Research That Relates Masculine Ideology to Sexual Aggression", *Sex Roles: A Journal of Research* 46, nr. 11–12 (iunie 2002), 359–372.

29 Michael Kimmel, "A Recipe for Sexual Assault", *The Atlantic* on-line, 24 august 2015, https://www.theatlantic.com/education/archive/2015/08/what-makes-a-campus-rape-prone/402065.

30 Peggy C. Giordano, Wendy D. Manning și Monica A. Longmore, "Affairs of the Heart: Qualities of Adolescent Romantic

Relationships and Sexual Behavior", *Journal of Research on Adolescence* 20, nr. 4 (decembrie 2010), 983–1013.

31 Peter Glick și Susan T. Fiske, "Hostile and Benevolent Sexism: Measuring Ambivalent Sexist Attitudes Towards Women", *Psychology of Women Quarterly* 21, nr. 1 (1 martie 1997), 119–135.

7. BĂIEȚII ȘI CORPURILE LOR – SPORTUL ȘI SĂNĂTATEA

1 Raewyn Connell, *Gender in World Perspective* (Cambridge, Marea Britanie: Polity, 2009), 60.

2 Janet S. Hyde, "The Gender Similarities Hypothesis", *American Psychologist* 60, nr. 6 (septembrie 2005), 581–592.

3 Raewyn Connell, *Gender and Power: Society, the Person and Sexual Politics* (Cambridge, Marea Britanie: Polity, 1987), 170.

4 Connell, 2009, *Gender in World Perspective*, 56–57.

5 Will Courtenay, "Theorizing Masculinity and Men's Health", în *Men's Health: Body, Identity, and Social Context*, coord. de Alex Broom și Philip Tovey (Chichester, Marea Britanie: Wiley-Blackwell, 2009), 15.

6 Redacția *EHS Today*, "NHTSA Targets Young Males in Seat Belt Safety Campaign", *EHS Today*, 21 mai 2018, http://www.ehstoday.com/safety/nhtsa-targets-young-males-seat-belt-safety-campaign.

7 Laura J. Viens *et al.*, "Human Papillomavirus–Associated Cancers — United States, 2008–2012", *Morbidity and Mortality Weekly Report (MMWR)* 65, nr. 26 (8 iulie 2016), 661–666.

8 Jacinta Bowler, "The HPV Vaccine Has Cut Infections By Up To 90% in the Past 10 Years", *Science Alert*, modificat ultima dată la 29 august 2016, https://www.sciencealert.com/the-hpv-vaccine-has-halved-cervical-cancer-rates-in-the-past-10-years.

9 Lily Berkley, "Young Guys May Think Preventing HPV Is 'Women's Work'", *Futurity*, modificat ultima dată la 2 decembrie 2016, http://www.futurity.org/hpv-vaccine-men-1308052-2/.

10 E.U. Patel *et al.*, "Increases in Human Papillomavirus Vaccination Among Adolescent and Young Adult Males in the United States, 2011–2016", *Journal of Infectious Diseases* 218, nr. 1 (5 iunie 2018), 109–113.

11 David L. Bell, David J. Breeland și Mary A. Ott, "Adolescent and Young Male Health: A Review", *Pediatrics* 132, nr. 3 (septembrie 2013), 537.

12 Sabrina Tavernise, "Young Adolescents as Likely to Die From Suicide as From Traffic Accidents", *The New York Times* on-line, 3 noiembrie 2016, https://www.nytimes.com/2016/11/04/health/suicide-adolescents-traffic-deaths.html?_r=0.

13 Pam Harrison, "Pediatric ADHD Accounts for 6 Million Physician Visits Annually", *Medscape*, modificat ultima dată la 28 martie 2017, http://www.medscape.com/viewarticle/877849; Sroufe, "Ritalin Gone Wrong".

14 Gary Barker, *What About Boys? A Literature Review on the Health and Development of Adolescent Boys* (Geneva, Elveția: Organizația Mondială a Sănătății, 2000).

15 Michael Kimmel, *Manhood in America* (New York: Free Press, 1996), 120.

16 David Whitson, "Sport in the Social Construction of Masculinity", în *Sport, Men and the Gender Order*, coord. de Michael A. Messner și Donald F. Sabo (Champaign, IL: Humans Kinetics Books, 1990), 23.

17 Don Sabo, "Sports Injury, the Pain Principle, and the Promise of Reform", *Journal of Intercollegiate Sport* 2, nr. 1 (iunie 2009), 145–152.

18 Maya Dusenbery și Jaeah Lee, "Charts: The State of Women's Athletics, 40 Years After Title IX", *Mother Jones* on-line,

modificat ultima dată la 22 iunie 2012, http://www.motherjones.com/politics/2012/06/charts-womens-athletics-title-nine-ncaa.

19 Joanna L. Grossman și Deborah L. Brake, "The Big 4-0: Title IX Puts a Fourth Decade Under Its Belt", *Verdict* (blog), Justia, 26 iunie 2012, https://verdict.justia.com/2012/06/26/the-big-4-0.

20 Whitson, "Sport in the Social Construction of Masculinity", 26.

21 Eric Anderson, "Orthodox and Inclusive Masculinity: Competing Masculinities Among Heterosexual Men in a Feminized Terrain", *Sociological Perspectives* 48, nr. 3 (2005), 337–355.

22 Paul Langhorst, "Youth Sports Participation Statistics and Trends", *Engage Sports Blog*, 8 martie 2016, http://www.engagesports.com/blog/post/1488/youth-sports-participation-statistics-and-trends.

23 Jonathan Drennan, "Rugby's Decline Continuing Apace in an Apathetic Australia", *Irish Times* on-line, modificat ultima dată la 8 decembrie 2016, https://www.irishtimes.com/sport/rugby/international/rugby-s-decline-continuing-apace-in-an-apathetic-australia-1.2898261.

24 Michael Atkinson și Michael Kehler, "Boys, Bullying, and Biopedagogies in Physical Education", în *THYMOS: Journal of Boyhood Studies* 6, nr. 1 (primăvara 2012) (coord. de Reichert și Nelson), 181.

25 US Centers for Disease Control and Prevention, "A Fact Sheet for Youth Sports Parents: Heads Up Concussion", modificat ultima dată în dec. 2015, docs.google.com/viewer?url=https%3A%2F%2Fwww.cdc.gov%2Fheadsup%2Fpdfs%2Fyouthsports%2Fparents_eng.pdf.

26 Alan L. Zhang *et al.*, "The Rise of Concussions in the Adolescent Population", *Orthopaedic Journal of Sports Medicine* 4, nr. 8 (1 august 2016), http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2325967116662458.

27 Ben Rains, "Study Shows Concussions Up 500% in Youth Sports", *Sports Illustrated* on-line, modificat ultima dată la 13 iulie 2016, https://www.si.com/tech-media/2016/07/13/concussions-youth-sports-rising-nfl.

28 John W. Powell, "Cerebral Concussion: Causes, Effects, and Risks in Sports", *Journal of Athletic Training* 36, no. 3 (iulie–septembrie 2001): 307–311.

29 Ray W. Daniel, Steven Rowson și Stefan M. Duma, "Head Impact Exposure in Youth Football", *Annals of Biomedical Engineering* 40, nr. 4 (aprilie 2012), 976–981.

30 Linda Flanagan, "How Students' Brains Are in Danger on the Field", *The Atlantic* on-line, modificat ultima dată la 14 august 2017, https://www.theatlantic.com/education/archive/2017/08/how-students-brains-are-in-danger-on-the-field/536604/.

31 Tim Froh, "'It's Un-American': Will the Government and CTE Fears Kill US Youth Football?", *The Guardian* (ediția SUA) on-line, modificat ultima dată la 6 martie 2018, https://www.theguardian.com/sport/2018/mar/06/tackle-football-children-health-concerns.

32 David Xavier, "Repetitive Head Injury Syndrome", *Medscape*, modificat ultima dată la 8 februarie 2017, http://emedicine.medscape.com/article/92189-overview.

33 Rebecca Adams, "It's Not Just Girls: Boys Struggle with Body Image, Too", *Huffington Post*, 29 decembrie 2014, http://www.huffingtonpost.com/2014/09/17/body-image-boys_n_5637975.html.

34 Jamie Santa Cruz, "Body-Image Pressure Increasingly Affects Boys", *The Atlantic* on-line, modificat ultima dată la 10 martie 2014, https://www.theatlantic.com/health/archive/2014/03/body-image-pressure-increasingly-affects-boys/283897/.

35 Jesse A. Steinfeldt *et al.*, "Drive for Muscularity and Conformity to Masculine Norms Among College Football

Players", *Psychology of Men and Masculinity* 12, nr. 4 (2011), 324–338.

36 Harrison G. Pope, Katharine A. Phillips și Roberto Olivardia, *The Adonis Complex: How to Identify, Treat and Prevent Body Obsession in Men and Boys* (New York: Free Press, 2002).

37 Stephanie Pappas, "Size Doesn't Matter: 'Penis Shame' is All in Guys' Heads", *Live Science*, modificat ultima dată la 4 octombrie 2013, https://www.livescience.com/40192-penis-shame-guys-heads.html.

38 *Health Provider Toolkit for Adolescent and Young Adult Males* (Washington, DC: The Partnership for Male Youth, 2014), http://www.ayamalehealth.org/#sthash.o8CsgfcT.dpbs.

39 Jerry L. Grenard, Clyde W. Dent și Alan W. Stacy, "Exposure to Alcohol Advertisements and Teenage Alcohol-Related Problems", *Pediatrics* 131, nr. 2 (februarie 2013), 369-379.

40 Lesley A. Smith și David R. Foxcroft, "The Effect of Alcohol Advertising, Marketing and Portrayal on Drinking Behaviour in Young People: Systematic Review of Prospective Cohort Studies", *BMC Public Health* 9, nr. 1 (februarie 2009), https://doi.org/10.1186/1471-2458-9-51; David Jernigan *et al.*, "Alcohol Marketing and Youth Alcohol Consumption: A Systematic Review of Longitudinal Studies Published Since 2008", *Addiction* 112 (ianuarie 2017), 18.

41 Richard J. Bonnie și Mary Ellen O'Connell (coord.), Committee on Developing a Strategy to Reduce and Prevent Underage Drinking, Board on Children, Youth and Families, National Research Council, *Reducing Underage Drinking: A Collective Responsibility* (Washington, DC: National Academies Press, 2004), 2.

42 Washington și Colorado au fost primele state în care a fost legalizat consumul de canabis. (*N.t.*)

43 Magdalena Cerda, Melanie Wall și Tianshu Feng, "Association of State Recreational Marijuana Laws with Adolescent Marijuana

Use", *JAMA Pediatrics* 171, nr. 2 (2017), 142–149; Steve Gorman și Diane Craft (eds.) "Colorado's Teen Marijuana Usage Dips After Legalization", *Scientific American* on-line, accesat la 2 septembrie 2017, la https://www.scientificamerican.com/article/colorado-s-teen-marijuana-usage-dips-after-legalization.

44 Patricia A. Adler și Peter Adler, *The Tender Cut: Inside the Hidden World of Self-Injury* (New York: New York University Press, 2012).

45 Theo Merz, "Why Are More Boys Than Ever Self-Harming?", *The Telegraph* (Marea Britanie) on-line, modificat ultima dată la 21 august 2014, http://www.telegraph.co.uk/men/thinking-man/11046798/Why-are-more-boys-than-ever-self-harming.html.

46 *Ibid.*, 2

47 "Teen Suicide Statistics", Statistic Brain Research Institute, accesat la 2 septembrie 2017, la http://www.statisticbrain.com/teen-suicide-statistics/; Tara Haelle, "Fewer Teens Die By Suicide When Same-Sex Marriage Is Legal", *Forbes* on-line, modificat ultima dată la 20 februarie 2017, https://www.forbes.com/sites/tarahaelle/2017/02/20/fewer-teens-die-by-suicide-when-same-sex-marriage-is-legal/#1ef1f6783b75.

48 Michael A. Messner și Donald F. Sabo, *Sex, Violence and Power in Sports* (Freedom, CA: Crossing Press, 1994), 214.

8. VIOLENȚA, HĂRȚUIREA ȘI VULNERABILITATEA

1 David Finkelhor *et al.*, "Violence, Crime, and Abuse Exposure in a National Sample of Children and Youth: An Update", *JAMA Pediatrics* 167, nr. 7 (iulie 2013): 614–621.

2 "Physical Fighting by Youth. Indicators of Child and Youth Well-Being" (Bethesda, MD: Child Trends DataBank on-line,

aprilie 2017), https://www.childtrends.org/indicators/physical-fighting-by-youth.

3 Gary Barker, "Violence Does Not Come Naturally to Men and Boys", *The Telegraph* (Marea Britanie) on-line, modificat ultima dată la 5 iunie 2005, http://www.telegraph.co.uk/men/thinking-man/11652352/Violence-does-not-come-naturally-to-men-and-boys.html.

4 Michael Kaufman, "The Construction of Masculinity and the Triad of Men's Violence", în *Beyond Patriarchy: Essays by Men on Pleasure, Power and Change*, ed. Michael Kaufman (Toronto: Oxford University Press, 1987).

5 Brian Heilman și Gary Barker, *Masculine Norms and Violence: Making the Connections* (Washington, DC: Promundo-US, 2018), 6, https://promundoglobal.org/2018/05/04/report-links-harmful-masculine-norms-violence.

6 Myriam Miedzian, *Boys Will Be Boys. Breaking the Link Between Masculinity and Violence* (New York: Anchor Books, 1991), xxiii.

7 Leonard D. Eron, Jacquelyn H. Gentry și Peggy Schlegel (coord.), *Reason to Hope: A Psychosocial Perspective on Violence and Youth* (Washington, DC: Asociația Americană de Psihologie, 1994), 9.

8 Wynne Parry, "Battling the Boys: Educators Grapple with Violent Play", *Live Science*, modificat ultima dată la 29 august 2010, https://www.livescience.com/8514-battling-boys-educators-grapple-violent-play.html.

9 Eron, Gentry și Schlegel, *Reason to Hope: A Psychosocial Perspective on Violence and Youth*, 30.

10 *Ibid*., 35–36.

11 "Children's Exposure to Violence: Indicators of Child and Youth Well-Being" (Bethesda, MD: Child Trends DataBank on-line, mai 2016), https://www.childtrends.org/indicators/childrens-exposure-to-violence.

12 Gavin Aronsen, Mark Follman și Deanna Pan, "A Guide to Mass Shootings in America", *Mother Jones* on-line, modificat ultima dată la 5 iunie 2017, http://www.motherjones.com/politics/2012/07/mass-shootings-map/; James Garbarino, *Lost Boys: Why Our Sons Turn Violent and How We Can Save Them* (New York: Free Press, 1999), ix.
13 James Gilligan, "Shame, Guilt and Violence", *Social Research* 70, nr. 4 (iarna 2003), 1154.
14 Elijah Anderson, *Code of the Street: Decency, Violence and the Moral Life of the Inner City* (New York: W.W. Norton, 2000), 75.
15 Kindlon și Thompson, *Raising Cain: Protecting the Emotional Life of Boys.*
16 Gilligan, "Shame, Guilt and Violence", 1163.
17 Anderson, *Code of the Street: Decency, Violence and the Moral Life of the Inner City*, 32.
18 Ann Arnett Ferguson, *Bad Boys: Public Schools in the Making of Black Masculinity* (Ann Arbor: University of Michigan Press, 2001), 193.
19 Michael Cunningham și L.N. Meunier, "The Influence of Peer Experiences on Bravado Attitudes Among African American Males", în *Adolescent Boys: Exploring Diverse Cultures of Boyhood*, eds. Way și Chu (New York: New York University Press, 2004), 221.
20 Howard C. Stevenson, "Boys in Men's Clothing", în *Adolescent Boys: Exploring Diverse Cultures of Boyhood*, eds. Way și Chu (New York: New York University Press, 2004), 60.
21 "Bullying", Child Trends DataBank on-line, mai 2016, https://www.childtrends.org/indicators/bullying.
22 "Unsafe at School", Child Trends DataBank on-line, decembrie 2015, https://www.childtrends.org/indicators/unsafe-at-school.
23 US Centers for Disease Control and Prevention, "Understanding School Violence: Fact Sheet 2016", accesat la 2 septembrie 2017,

la www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/school_violence_fact_sheet-a.pdf.

24 Jonathan Salisbury și David Jackson, *Challenging Macho Values: Practical Ways of Working with Adolescent Boys* (Londra: Falmer Press, 1996), 104, 129.

25 Brett G. Stoudt, "'You're Either In or You're Out': School Violence, Peer Discipline, and the (Re)Production of Hegemonic Masculinity", *Men and Masculinities* 8, nr. 3 (1 ianuarie 2006), 274.

26 Heilman și Barker, *Masculine Norms and Violence: Making the Connections.*

27 Child Trends DataBank on-line, *Physical Fighting by Youth.*

28 Asociația Cluburilor pentru băieți și fete din America are peste 4 000 de filiale în toate cele 50 de state și asigură programe after-school gratuite pentru peste patru milioane de tineri. (*N.t.*)

29 Connie David-Ferdon *et al.*, *A Comprehensive Technical Package for the Prevention of Youth Violence and Associated Risk Behaviors* (Atlanta: National Center for Injury Prevention and Control, CDC, 2016), 25.

30 *Ibid.*, 23.

31 Bob Ditter, "Bullying Behavior in Boys... And What to Do About It", American Camp Association on-line, accesat la 3 septembrie 2017, https://www.acacamps.org/resource-library/camping-magazine/bullying-behavior-boys-what-do-about-it.

32 David-Ferdon *et al.*, *A Comprehensive Technical Package for the Prevention of Youth Violence and Associated Risk Behaviors*, 15.

33 Eron, Gentry și Schlegel, *Reason to Hope: A Psychosocial Perspective on Violence and Youth*, 11.

34 Garbarino, *Lost Boys: Why Our Sons Turn Violent and How We Can Save Them*, 150.

9. JUCĂRIILE BĂIEȚILOR ÎN ERA DIGITALĂ

1 "Parenting in America: Outlook, Worries, Aspirations are Strongly Linked to Financial Situation", Centrul de Cercetare Pew, 17 decembrie 2015, http://assets.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/3/2015/12/2015-12-17_parenting-in-america_FINAL.pdf.

2 Kristen Lucas și John L. Sherry, "Sex Differences in Video Game Play: A Communication-Based Explanation", *Communication Research* 31, nr. 5 (octombrie 2004), 517.

3 Bruce D. Homer *et al.*, "Gender and Player Characteristics in Video Game Play of Preadolescents", *Computers in Human Behavior* 28, nr. 5 (2012), 1782–1789.

4 Benjamin Paaßen, Thekla Morgenroth și Michelle Stratemeyer, "What is a True Gamer? The Male Gamer Stereotype and the Marginalization of Women in Video Game Culture", *Sex Roles* 76, nr. 7–8 (2017), 421–435.

5 *Ibid.*

6 Maeve Duggan, "Gaming and Gamers", Centrul de Cercetare Pew, 15 decembrie 2015, http://www.pewinternet.org/2015/12/15/gaming-and-gamers.

7 Rosalind Wiseman, "Everything You Know About Boys and Video Games is Wrong", *Time* on-line, modificat ultima dată la 8 iulie 2015, http://time.com/3948744/video-games-kate-upton-game-of-war-comic-con.

8 Christia Spears Brown, *Parenting Beyond Pink and Blue: How to Raise Your Kids Free of Gender Stereotypes* (New York: Ten Speed Press, 2014).

9 Elizabeth Sweet, "Toys Are More Divided by Gender Now Than They Were 50 Years Ago", *The Atlantic* on-line, modificat ultima dată la 9 decembrie 2014, https://www.theatlantic.com/

business/archive/2014/12/toys-are-more-divided-by-gender-now-than-they-were-50-years-ago/383556.

10 Brown, *Parenting Beyond Pink and Blue*, 5.

11 Marshall McLuhan și Quentin Fiore, *The Medium Is the Massage: An Inventory of Effects* (Berkeley, CA: Gingko Press, 2001).

12 Gabriela A. Barkho, "What Exactly Makes Someone a 'Digital Native'? A Comprehensive Guide", *Mashable*, modificat ultima dată la 20 iunie 2016, http://mashable.com/2016/06/20/what-is-a-digital-native/#dWYGIV12kmqq.

13 *Ibid.*, 4.

14 Steven Johnson, *Everything Bad Is Good For You* (New York: Riverhead Books, 2005).

15 Zimbardo și Coulombe, *Man, Interrupted: Why Young Men are Struggling and What We Can Do About It.*

16 Howard Gardner și Katie Davis, *The App Generation: How Today's Youth Navigate Identity, Intimacy and Imagination in a Digital World* (New Haven, CT: Yale University Press, 2013; Howard Gardner și Katie Davis, *GENERAȚIA APP: Cum navighează tinerii prin universul digital al identității, intimității și imaginației*, traducere de: Ligia Sarivan, Editura Sigma, București, 2015).

17 *Ibid.*, 160.

18 Sherry Turkle, *Alone Together: Why We Expect More From Technology and Less From Each Other* (New York: Basic Books, 2011).

19 *Ibid.*, 12.

20 Lisa Damour, "Parenting the Fortnite Addict", *The New York Times* on-line, 30 aprilie 2018, https://www.nytimes.com/2018/04/30/well/family/parenting-the-fortnite-addict.html.

21 Andrew K. Przybylski, Netta Weinstein și Kou Murayama, "Internet Gaming Disorder: Investigating the Clinical Relevance of a New Phenomenon", *The American Journal of Psychiatry* 174,

nr. 3 (noiembrie 2016), 230–236, http://ajp.psychiatryonline.org/doi/abs/10.1176/appi.ajp.2016.16020224.

22 Adam Alter, *Irresistible: The Rise of Addictive Technology and the Business of Keeping Us Hooked* (New York: Penguin Press, 2017). (Trad. rom.: *Irezistibil: Dependența de tehnologie și afacerile din spatele ei*, traducere de: Emilia Vasiliu, Editura Publica, București, 2017.)

23 Brent Conrad, *How to Help Children Addicted to Video Games* (Halifax, Nova Scotia: TechAddiction, 2012).

24 Christopher J. Ferguson și Patrick Markey, "Video Games Aren't Addictive", *The New York Times* on-line, 1 aprilie 2017, https://www.nytimes.com/2017/04/01/opinion/sunday/video-games-arent-addictive.html?_r=0.

25 *Ibid.*, 2.

26 Jordan Erica Webber, "'As Addictive as Gardening': How Dangerous is Video Gaming?", *The Guardian* (ediția SUA) on-line, modificat ultima dată la 25 aprilie 2017, https://www.theguardian.com/technology/2017/apr/25/video-game-addiction-compulsive-dangerous.

27 Ferguson și Markey, "Video Games Aren't Addictive", 3.

28 Andrew Perrin, *Social Media Usage: 2005–2015*, (Washington, DC: Centrul de Cercetare Pew on-line, 8 octombrie 2015), http://www.pewinternet.org/2015/10/08/social-networking-usage-2005-2015/.

29 Michael Kimmel, *Guyland: The Perilous World Where Boys Become Men* (New York: Harper Perennial, 2009), 31.

30 Alexia Fernández Campbell, "The Unexpected Economic Consequences of Video Games", *Vox*, modificat ultima dată la 7 iulie 2017, https://www.vox.com/policy-and-politics/2017/7/7/15933674/video-games-job-supply.

31 Amanda Lenhart, "Teens, Technology and Romantic Relationships", Centrul de Cercetare Pew on-line, 1 octombrie 2015, http://www.

pewinternet.org/2015/10/01/teens-technology-and-romantic-relationships.

32 Sophia Stuart, "How to Raise Responsible Digital Kids", *PC Magazine* on-line, modificat ultima dată la 13 februarie 2017, https://www.pcmag.com/news/351706/how-to-raise-responsible-digital-kids.

33 Monica Anderson, "Parents, Teens and Digital Monitoring", Centrul de Cercetare Pew, 7 ianuarie 2016, http://www.pewinternet.org/2016/01/07/parents-teens-and-digital-monitoring.

34 Academia Americană de Pediatrie, "Policy Statement: Media Use in School-Aged Children and Adolescents", *Pediatrics* 138, nr. 5 (noiembrie 2016), https://docs.google.com/viewer?url=http%3A%2F%2Fpediatrics.aappublications.org%2Fcontent%2Fearly%2F2016%2F10%2F19%2Fpeds.2016-2592.full-text.pdf.

35 Campaign for a Commercial-Free Childhood on-line, "7 Parent-Tested Tips to Unplug and Play", accesat la 3 septembrie 2017, la http://www.commercialfreechildhood.org/resource/real-life-strategies-reducing-children%E2%80%99s-screen-time.

36 Alia Wong, "Digital Natives, Yet Strangers to the Web", *The Atlantic* on-line, modificat ultima dată la 21 aprilie 2015, https://www.theatlantic.com/education/archive/2015/04/digital-natives-yet-strangers-to-the-web/390990.

37 MTV Digital Rights Project, "A Thin Line", accesat la 3 septembrie 2017, la http://www.athinline.org/digital-rights-project.

38 James Hamblin, "Quit Social Media Every Other Day", *The Atlantic* on-line, modificat ultima dată la 15 iunie 2017, https://www.theatlantic.com/health/archive/2017/06/intermittent-social-media-fasting/529752.

39 Anya Kamenetz, *The Art of Screen Time: How Your Family Can Balance Digital Media and Real Life* (New York: Public Affairs, 2018), 221.

10. SECOLUL XXI – ȘI DINCOLO DE EL

1 Nellie Bowles, "Jordan Peterson: Custodian of Patriarchy", *The New York Times* on-line, 18 mai 2018, la https://www.nytimes.com/2018/05/18/style/jordan-peterson-12-rules-for-life.html.

2 Jordan B. Peterson, *12 Rules for Life: An Antidote for Chaos* (Toronto: Random House Canada, 2018; Jordan B. Peterson, *12 Reguli de viață: Un antidot la haosul din jurul nostru*, traducere de Florin Tudose și Vlad Vedeanu, Editura Trei, București, 2018).

3 Alana Semuels, "When Factory Jobs Vanish, Men Become Less Desirable Partners", *The Atlantic* on-line, modificat ultima dată la 3 martie 2017, https://www.theatlantic.com/business/archive/2017/03/manufacturing-marriage-family/518280.

4 Joanna Pepin și David Cotter, "Trending Towards Traditionalism? Changes in Youths' Gender Ideology", modificat ultima dată la 31 martie 2017, https://contemporaryfamilies.org/2-pepin-cotter-traditionalism.

5 Stephanie Coontz, "Do Millennial Men Want Stay-at-Home Wives?", *The New York Times* on-line, 31 martie 2017, https://www.nytimes.com/2017/03/31/opinion/sunday/do-millennial-men-want-stay-at-home-wives.html?_r=0; Dan Cassino, "Some Men Feel the Need to Compensate for Relative Loss of Income to Women. How They Do So Varies", art. apărut pe site-ul Council on Contemporary Families, modificat ultima dată la 31 martie 2017, https://contemporaryfamilies.org/3-cassino-men-compensate-for-income-to-women.

6 Beyond the Veil, "Elliot Rodger's Retribution Video", videoclip on-line (6:55), YouTube, încărcat în 24 mai 2014, accesat în 17 iunie 2018, la www.youtube.com/watch?v=G-gQ3aAdhIo.

7 Alexandra Ma, "The Toronto Van Attack Suspect Warned of an 'Incel Rebellion' on Facebook Hours Before the Attack – Here's What That Means", *Business Insider*, modificat ultima

dată la 24 aprilie 2018, http://www.businessinsider.com/incel-alex-minassian-toronto-van-attack-facebook-post-2018-4?IR=T.

8 „The Manosphere", pe site-ul MGTOW (Men Going Their Own Way), accesat la 17 iunie 2018, la https://www.mgtow.com/manosphere.

9 Bianca D.M. Wilson *et al.*, "Characteristics and Mental Health of Gender Nonconforming Adolescents in California: Findings from the 2015–2016 California Health Interview Survey", UCLA Center for Health Policy Research, decembrie 2017, http://healthpolicy.ucla.edu/publications/search/pages/detail.aspx?PubID=1706.

10 Sarah Rich, "Today's Masculinity Is Stifling", *The Atlantic* on-line, modificat ultima dată la 11 iunie 2018, https://www.theatlantic.com/family/archive/2018/06/imagining-a-better-boyhood/562232.

11 Nicholas Kristof, "On a Portland Train, the Battlefield of American Values", *The New York Times* on-line, 30 mai 2017, https://www.nytimes.com/2017/05/30/opinion/portland-train-attack-muslim.html.

12 Michael Kimmel, *Angry White Men: American Masculinity at the End of an Era* (New York: Nation Books, 2013).

13 R.W. Connell, *The Men and the Boys* (Cambridge, Marea Britanie: Polity, 2000).

14 *The Proposal* (Coalition to Create a White House Council on Boys to Men), accesată la 20 iunie 2018, la http://whitehouseboysmen.org/the-proposal/introduction.

15 Universitatea Stony Brook, "The International Conference on Masculinities Explores Gender Activism and Gender Justice", comunicat de presă, 4 martie 2015, http://sb.cc.stonybrook.edu/news/general/2015_04_03_masculinities_conf.php.

16 Alanna Vagianos, "Gloria Steinem On What Men Have To Gain From Feminism", *Huffington Post*, modificat ultima

dată la 6 decembrie 2017, http://www.huffingtonpost.com/2015/03/06/gloria-steinem-men-feminism_n_6813522.html?ncid=fcbklnkushpmg00000046.

17 Michael Kimmel, 2013, xiv, 280.

18 "Values in Action" (VIA) Institute on Character on-line, "Character Strengths Research. Breaking New Ground", accesat la 4 septembrie 2017, la http://www.viacharacter.org/www/Research.

19 Nel Noddings, *Caring: A Feminine Approach to Ethics and Moral Education* (Berkeley, University of California Press, 1984), 69.

20 Jean M. Twenge și W. Keith Campbell, *The Narcissism Epidemic: Living in the Age of Entitlement* (New York: Atria Books, 2010); Emily Grijalva *et al.*, "Gender Differences in Narcissism: A Meta-Analytic Review", *Psychological Bulletin* 141, nr. 2 (martie 2015), 261–310.

21 Jeffrey Kluger, "Why Men Are More Narcissistic Than Women", *Time* on-line, modificat ultima dată la 5 martie 2015, http://time.com/3734329/narcissism-men-women.

22 Carol Dweck, *Mindset: The New Psychology of Success* (New York: Ballantine, 2007). (Trad. rom.: *Mindset: O nouă psihologie a succesului*, ediția a II-a, traducere de Simona Karner, Curtea Veche Publishing, București, 2017).

23 Roy Baumeister, "Rethinking Self-Esteem. Why Nonprofits Should Stop Pushing Self-Esteem and Start Endorsing Self-Control", *Stanford Social Innovation Review* (iarna 2005), 34–41.

24 „The Key to Understanding Bad Boys: They're Narcissists", EMandLO.com (blog), 29 iulie 2015, http://www.emandlo.com/the-key-to-understanding-bad-boys-theyre-narcissists.

25 Donald W. Black, *Bad Boys, Bad Men* (New York: Oxford University Press, 1999), 28.

26 *Ibid.*, 83.

27 *Ibid.*, 202.

28 Emily Badger *et al.*, "Extensive Data Shows Punishing Reach of Racism for Black Boys", *The New York Times* on-line, 19 martie 2018, https://www.nytimes.com/interactive/2018/03/19/upshot/race-class-white-and-black-men.html.

29 Caroline Simon, "There is a Stunning Gap Between the Number of White and Black Inmates in America's Prisons", *Business Insider*, modificat ultima dată la 16 iunie 2016, http://www.businessinsider.com/study-finds-huge-racial-disparity-in-americas-prisons-2016-6; Ferguson, *Bad Boys*, 230; Howard Stevenson, "Boys in Men's Clothing", 59.

30 Eric Davis și Dina Santorelli, *Raising Men: Lessons Navy SEALs Learned from Their Training and Taught to Their Sons* (New York: St. Martin's Press, 2016).

31 Monica Lewinsky, "Jay-Z, Prince Harry, Brad Pitt, and the New Frontiers of Male Vulnerability", *Vanity Fair* on-line, modificat ultima dată la 19 iulie 2017, https://www.vanityfair.com/style/2017/07/jay-z-prince-harry-brad-pitt-male-vulnerability.

32 Claire Cain Miller, "How to Raise a Feminist Son", *The New York Times* on-line, 2 iunie 2017, https://www.nytimes.com/2017/06/02/upshot/how-to-raise-a-feminist-son.html.

33 „Roots of Empathy", "About Us", http://www.rootsofempathy.org/.

34 Andrew Reiner, "Talking to Boys the Way We Talk to Girls", *The New York Times* on-line, 15 iunie 2017, https://www.nytimes.com/2017/06/15/well/family/talking-to-boys-the-way-we-talk-to-girls.html.

35 Brown, *Parenting Beyond Pink and Blue*, 206.

36 Eamonn Callan, *Creating Citizens: Political Education and Liberal Democracy* (Oxford, Marea Britanie: Oxford University Press, 2004).

37 John Rawls, *A Theory of Justice* (Cambridge, MA: Belknap Press, 1999). (Trad. rom.: *O teorie a dreptății*, traducere de Horia

Târnoveanu, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iași, 2012).

38 Benedict Carey, "England's Mental Health Experiment: No-Cost Talk Therapy", *The New York Times* on-line, 24 iulie 2017, https://www.nytimes.com/2017/07/24/health/england-mental-health-treatment-therapy.html.

39 Lifeline, "Our Toughest Challenge Yet", accesată la 4 septembrie 2017, la https://www.lifeline.org.au/www.lifeline.org.au/paul.

40 "Manhood 2.0: Breaking Up With Stereotypes and Encouraging Relationships Based on Consent, Respect, and Equality in the United States", Promundo on-line, modificat ultima dată la 23 august 2016, http://promundoglobal.org/2016/08/23/manhood-2-0-breaking-stereotypes-encouraging-relationships-based-consent-respect-equality-united-states.

În sălile de clasă, în sânul familiilor, la antrenamentele sportive, în „frățiile" studențești și în găștile de cartier, băieții sunt adesea modelați după un tipar al masculinității tradițional, rigid și mai cu seamă falimentar pentru societatea de azi, marcată de schimbări profunde la nivelul relațiilor de gen și al pieței locurilor de muncă. Având în spate trei decenii de studii și de consiliere psihologică și educațională, Michael Reichert explică în ce fel acele imperative care le cer băieților să se poarte cu stoicism, „ca niște bărbați adevărați", pot conduce de fapt la furie, izolare, rebeliune și chiar la comportamente distructive. Esența schimbării la nivel cultural și educațional constă în felul în care părinții, educatorii și antrenorii vor reuși să asigure un echilibru la nivelul dezvoltării sociale și afective a băieților. În acest sens, cartea arată, pas cu pas, modul în care băieții trebuie ascultați și observați necritic, cum pot fi ajutați să dezvolte legături profunde cu profesorii, antrenorii sau cu alte modele de rol, dar și cum pot fi încurajați să vorbească deschis despre sentimentele pe care le au față de celălalt sex. Părinții vor putea învăța cum să susțină cauza fiilor lor (mai ales când nu se supun stereotipurilor de gen), cum să mențină o relație autentică ce le asigură conturarea unei identități solide și cum să-i încurajeze să-și exprime emoțiile și să-și dezvolte o autonomie sănătoasă.

Michael C. Reichert, psiholog clinician și cercetător, este directorul fondator al Centrului pentru Studiul Vieții Băieților și Fetelor din cadrul Universității din Pennsylvania.

ISBN 978-606-40-0746-9

EDITURATREI.RO

PSIHOLOGIE PRACTICĂ PENTRU PĂRINȚI

TREI